

**T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI
HALK EDEBİYATI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**MARDİN SÜRYANİLERİNİN HALK KÜLTÜRÜ ÜZERİNE
MONOGRAFİK BİR İNCELEME**

**HAZIRLAYAN
Mehmet Rağıp ETE**

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Ensar ASLAN**

**DİYARBAKIR
2010**

**T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI
HALK EDEBİYATI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**MARDİN SÜRYANİLERİNİN HALK KÜLTÜRÜ ÜZERİNE
MONOGRAFİK BİR İNCELEME**

**HAZIRLAYAN
Mehmet Rağıp ETE**

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Ensar ASLAN**

**DİYARBAKIR
2010**

ÖZET

Bu çalışmada Mardin ve ilçelerinde yaşayan Süryani halkının, halk kültürü incelenmektedir. Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde araştırmamızın tasarımını oluşturan; konu, amaç, yöntem, kapsam ve sınırlılıklar konuları incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, araştırmamızın alanı olan Mardin ve çevresi ile ilgili kısa, tarihi ve coğrafi bilgiler verilmiştir.

Üçüncü bölümde, araştırmamızın ana konusunu oluşturan Süryanilerin geçmişten günümüze tarihi, Süryanilerin dili ve edebiyatı ile ilgili bilgi ve Süryanilerin Türkiye’de en yoğun olarak yaşadıkları Tur Abdin bölgesi incelenmiştir.

Araştırmamızın dördüncü bölümünde, Mardin Süryanilerinde geçiş dönemleri olan; doğum, evlenme, ölüm ve bunlarla ilgili uygulama, inanç ve pratikler incelenmiştir. Üçüncü bölümde ayrıca; Mardin Süryanilerinin bayram ve kutsal günleri, halk inanışları, halk hekimliği, halk mutfağı, çocuk oyunları ve halk sanatları konuları incelenmiştir.

Araştırmamızın beşinci ve son bölümünde ise; Mardin Süryanilerinde halk edebiyatı ürünleri olan, türkü, ninni, tekerleme, bilmece, atasözleri, özdeyişler, dua, ilahi, masal ve efsaneler derlenmiştir.

Bu çalışma Mardin Süryanilerinin halk kültürü üzerine monografik bir inceleme olup, araştırma ile ilgili genel bir değerlendirmenin yapıldığı sonuç bölümüyle tamamlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Mardin, Süryaniler, halk kültürü, inanış, halk edebiyatı ürünleri.

ABSTRACT

This study deals with folk culture of Syrian people living in Mardin and its surroundings. This study consists of five chapters. In the first chapter, this study deals with briefly historical and geographical information about Mardin and its surroundings.

In the second chapter, this study deals with the main subject that is the history of Syrians from to present, information about Syriac language and literature, and Tur Abdin region where Syrians are densely populated in Turkey.

In the third chapter, the study deals with transition periods of Mardin Syrians that are birth, marriage, death and the relevant application, faith and practice. Besides, in the third chapter, festival and sacred days, folk beliefs, folk physicians, folk kitchen, games for children and folk art are the other subjects.

In the fourth and last chapters, folk literature works of Mardin Syrians such as folk song, lullaby, repartee, riddle, proverbs, epigrams, prayer, hymn, folk tale, legends are gathered together.

This study is a monographic research on folk culture of Mardin Syrians and it is completed with a conclusion chapter related with a general evaluation.

Keywords: Mardin, Syrians, folk culture, faith, folk culture works.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu çalışma jürimiz tarafından Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Başkanlığı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan :Prof. Dr. Ensar ASLAN

Üye :Doç. Dr. Kemal TİMUR

Üye : Yrd. Doç. Dr. M. Abdulbasit SEZER

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Mardin’de liseyi okuduğum yıllarda, okul yolunun üzerindeki Kırklar Kilisesi tabelasını Kırklar Lisesi olarak okumam ve üzerinden ancak bir yılı aşkın bir süre geçtikten sonra Kırkların, aslında lise değil kilise olduğunu öğrenmem, bu çalışmanın temelini belki de o karşılaşmada atılmış olduğunun belirtisi sayılabilir.

Çalışma konusu olarak Mardin Süryanilerinin halk kültürünü seçmiş olmamızdaki en büyük etkenlerden biri de Süryani toplumu ile ilgili daha önce yapılan çalışmaların çoğunlukla Süryani tarihi ve Süryanilerin dini hayatı konuları arasında, dar bir çerçevede kaldığını tespit etmiş olmamızdır. Mardin’de, aynı coğrafyada, yıllardır beraber yaşadığımız ve günlük hayatta şehir merkezinde ancak din adamlarının kıyafetlerinden Süryani olduklarını anladığımız insanların gündelik yaşamlarına, halk kültürlerine, inançlarına projeksiyon tutma fikri aklımıza ilk geldiğinde bile bizi fazlasıyla heyecanlandırmaya yetti. Çalışmamız, yıllardır aynı ortamda bulunmamıza rağmen varlıklarından haberdar olmadığımız Süryani toplumuna bir vefa borcu ama tabii daha önemlisi Mardin Süryanilerinin kaybolmakla yüz yüze olan geleneklerinin, göreneklerinin, sözlü kültür ürünlerinin tanıtılması; yazıya aktarılarak kalıcılığının sağlanması ve yaşayan kültür öğelerinin sonraki nesillere taşınması hedefini taşımaktadır.

Mardin Süryanilerini konu alan bu çalışma, mevcut literatürün taranması, bölgede yapılan araştırma, görüşme, gözlem, ürün derlemesi ile çerçevelendirilmiş ve görsel, işitsel kayıtlarla da desteklenmiştir.

Araştırma yaptığımız Mardin merkezde, çalışmalarımızı Kırklar Kilisesi ve bağlı olduğu Süryani cemaati mensupları üzerinden yürütmeye çalıştık. Katıldığımız kilise ayinlerinden sonra cemaatten kaynak kişilerle birçok kez, farklı zamanlarda yüz yüze görüşme ve derleme yapma imkanı bulduk. Süryani cemaati mensuplarının yakın ilgisi ve bizim yaklaşımımız rahat bir ortamda çalışma yapmamızı sağladı.

Araştırmamızın büyük ve önemli kısmını Midyat merkez ve köylerinde yapmış olduğumuz derleme çalışmaları oluşturmaktadır. Derleme çalışması yaptığımız köyler;

Bakısyıan (Alagöz), Aynvert(Gülgöze) ve Hah(Aınlı) köyleridir. Bunlardan farklı olarak Almanya'da yaşamını yitiren ve cenazesi Mardin'e getirilen Süryani cemaati mensubu Melke Taştekin'in kilisedeki cenaze törenini yerinde izlemek ve kayıt altına almak için Şırnak'a bağlı İdil yolu üzerindeki Mıdıhe (Öğündük) köyüne gittik. Kilisede cenaze ayinini yerinde izledikten sonra cemaatle birlikte mezarlığa, gömme işlemleri bittikten sonra da yas evine giderek geçiş dönemlerinden olan ölümün, Süryanilerdeki bütün aşamalarını bizzat yerinde gözlemleme fırsatı bulduk. Derleme yapmak için yıl içerisinde Midyat'a üç kez gittik ve her gidişimizde 10 gün kadar kaldık. Bunun dışında birçok kez derleme yaptığımız alana, günü birlik giderek çalışmalar yaptık. Midyat'ta kaldığımız süre içerisinde gündüzleri Süryani köylerine giderek, akşamları da Midyat Süryani Kültür Derneği'nde vaktimizi değerlendirerek, araştırma yaptığımız Süryani cemaatinin günlük hayattaki birçok uygulamalarını yerinde gözlemleme fırsatı bulduk.

Çalışmamız, Mardin Süryanilerinin geçiş dönemlerini, bayram ve kutsal günlerini, halk inanışlarını, halk hekimliğini, halk mutfağını, çocuk oyunlarını, halk sanatlarını ve ilk olarak Mardin Süryanilerinde halk edebiyatı ürünleri olan, türkü, ninni, tekerleme, bilmece, atasözleri, özdeyişler, dua, ilahi, masal ve efsane derlemelerini içermesi bakımından önemli bir boşluğu doldurduğunu söyleyebiliriz.

Derleme çalışmalarımız boyunca her türlü fedakarlığı ve yardımı gösteren Kırklar Kilisesi Horepiskoposu Gabriel Akyüz'e, Midyat köylerine olan yolculuklarımızda bize yol arkadaşlığı yapan İshak Akyüz'e, bizleri defalarca evinde ağırlayan Bakısyan Köyü Papazı Gabriel Aktaş ve ailesine, ziyaretlerimizde bize evlerini açan Bakısyan, Aynvert ve Hah Köyü sakinlerine, tezi yazma konusunda yardımlarına başvurduğum dostlarım Musa Öztürk ve Danyal Tekdal'a, tez yazımı sırasında görüşlerini ve kılavuzluklarını esirgemeyen değerli hocalarım Yrd. Doç. Dr. Abdulbasit Sezer ve kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Ensar Aslan'a, son olarak da çalışmalarım da beni yüreklendiren ve yalnız bırakmayan anne ve babama teşekkürü borç bilirim.

Mehmet Ragıp ETE

Mardin 2010

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	vii

I. BÖLÜM

1. ARAŞTIRMANIN TASARIMI

1.1.Araştırmanın Konusu	1
1.2.Araştırmanın Amacı.....	1
1.3.Araştırmanın Yöntemi.....	1
1.4.Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları	2

II. BÖLÜM

2.MARDİN'İN TARİHİNE VE COĞRAFYASINA GENEL BİR BAKIŞ

2.1.Mardin'in Tarihi.....	4
2.1.1. Mardin İsmi.....	4
2.1.2. İslam'dan Önceki Dönemde Mardin	5
2.1.3. İslam Hâkimiyetinde Mardin	5
2.1.4. Osmanlı Devleti İdaresinde Mardin.....	6
2.2. Mardin'in Coğrafyası	7
2.2.1. Coğrafi Konumu	7
2.2.2. Yerleşim Yeri	8
2.2.3. Yer Şekilleri	8

2.2.4 İklim ve Bitki Örtüsü	9
2.2.5 Ekonomik Faaliyetler.....	9

III. BÖLÜM

3. SÜRYANİLER VE SÜRYANİLİK

3.1. Süryani Adı.....	10
3.2. Süryanilerin Kökeni	11
3.3. Süryanilerin Dili.....	12
3.4. Süryanilerin Edebiyatı.....	13
3.5. Süryanilerin Tarihi	15
3.5.1. Hıristiyanlıktan Önceki Süryaniler	15
3.5.2. Hıristiyanlık Döneminde Süryaniler.....	16
3.5.3. İslamiyet Döneminde Süryaniler	16
3.5.4. Türkiye’deki Süryaniler	18
3.5.4.1. Süryanilerin Türkiye’deki Dini Yapılanması.....	19
3.5.4.2. Dini ve Coğrafi Merkez Olarak “Tur Abdin”	20

IV. BÖLÜM

4. MARDİN SÜRYANİLERİNDE GEÇİŞ DÖNEMLERİ

4.1. GEÇİŞ DÖNEMLERİ	23
4.1.1.DOĞUM.....	23
4.1.1.1. Kısırlığı Giderme	24
4.1.1.2. Gebelikten Korunma	25
4.1.1.3. Ad Koyma.....	26
4.1.1.4. Sünnet	27
4.1.1.5. Vaftiz	28

4.1.1.5.1. Vaftizin Zorunluluğu	28
4.1.1.5.2. Vaftizin Tekrarlanmazlığı	29
4.1.1.5.3. Karibo (Kirve)	29
4.1.1.5.3.1. Müslümanlıkta Kirvelik	29
4.1.1.5.4. Murun (Kutsal Yağ).....	30
4.1.1.5.5. Vaftizin Uygulanışı.....	31
4.1.2. EVLENME.....	32
4.1.2.1. Hıristiyanlıkta Evlilik	33
4.1.2.1.1. Evlilik Tanımı.....	33
4.1.2.1.2. Evliliğin Gerekliliği	33
4.1.2.1.3. Evliliği Engelleyici Etkenler	34
4.1.2.2. Mardin Süryanilerinde Evlenme Biçimleri.....	35
4.1.2.3. Eş Seçimi	35
4.1.2.4. Evlilik Yaşı	36
4.1.2.5. Kız İsteme	37
4.1.2.6. Başlık Parası	38
4.1.2.7. Takı Takma	38
4.1.2.8. Nişan.....	39
4.1.2.8.1. Yamino Töreni.....	40
4.1.2.8.2. Kıddas Alma.....	41
4.1.2.9. Kına	41
4.1.2.10. Nikâh Merasimi.....	42
4.1.2.10.1. Yüzükleri Kutsama	42
4.1.2.10.2. Taç Kutsama.....	43
4.1.2.10.3. Nasihat Duası.....	44
4.1.2.11. Gelin İndirme	45

4.1.2.12. Dügün Yemeği	45
4.1.2.13. Dügün Sonrası.....	46
4.1.2.13.1. Sabahiyye.....	46
4.1.2.14. Süryanilerde Boşanma.....	47
4.1.3. ÖLÜM.....	48
4.1.3.1. Ölüm Öncesine Dair İnanışlar	48
4.1.3.2. Ölüm Sırası	49
4.1.3.2.1. Kandilo (Hasta Yağı)	50
4.1.3.2.1.1. Kandilo'nun (Hasta Yağı) Kuruluşu	50
4.1.3.2.1.2. Kandil'nun (Hasta Yağı) Etkileri	50
4.1.3.2.1.3. Kandilo'nun (Hasta Yağı) Uygulanışı.....	51
4.1.3.3. Ölüm Sonrası	52
4.1.3.3.1. Ölünün Yıkanması	53
4.1.3.3.2. Ölünün Kefenlenmesi	53
4.1.3.3.3. Ölünün Taşınması.....	54
4.1.3.3.4. Ölünün Gömülmesi.....	55
4.1.3.3.4.1. Süryani Mezarlıkları.....	56
4.1.3.3.4.2. Mezarlık Uygulamaları.....	56
4.1.3.3.5. Yas tutma.....	57
4.1.3.3.6. Yas Evi.....	58
4.1.3.3.7. Ölü Yemeği	59
4.1.3.3.8. Kabir Ziyareti	59
4.2. SÜRYANİLERDE BAYRAMLAR ve KUTSAL GÜNLER.....	60
4.2.1. Rabbani Bayramlar	60
4.2.1.1. Paskalya (Diriliş) Bayramı	61
4.2.1.1.1. Hano Kritho	62

4.2.1.1.2. Siboro (Kırmızı ve Beyaz İpler)	63
4.2.1.1.3. Yumurta Boyama	63
4.2.1.2. Noel (Yaldo) Bayramı	64
4.2.2. Rabbani Olmayan Bayramlar (Azizleri Anma Günleri)	64
4.3. HALK İNANIŞLARI	66
4.3.1. Ziyaret Yerleri İle İlgili İnanışlar	66
4.3.2. Nazar ile İlgili İnanışlar	70
4.3.3. Muska ile İlgili İnanışlar	72
4.3.4. Büyü-Sihir ile İlgili İnanışlar	73
4.3.5. Bereket ile İlgili İnanışlar	74
4.3.6. Uğurlu Günler ile İlgili İnanışlar	75
4.3.7. Uğursuz Günler ile İlgili İnanışlar	76
4.3.8. Hayvanlar ile İlgili İnanışlar	76
4.3.9. Rüyalar ile İlgili İnanışlar	77
4.4. HALK HEKİMLİĞİ.....	78
4.5. HALK MUTFAĞI.....	81
4.5.1 Yiyecek Türleri ve Yapılışları.....	81
4.5.2 İçecek Türleri ve Yapılışları.....	86
4.6. ÇOCUK OYUNLARI	87
4.7. HALK SANATLARI.....	90
4.7.1. Basmacılık Sanatı (Hetmo)	90
4.7.2. Telkari (Gümüş İşlemeciliği)	91
4.7.3. Taş İşçiliği.....	92
4.7.4. Şarapçılık	93

V. BÖLÜM
5. MARDİN SÜRYANİLERİNDE HALK EDEBİYATI ÜRÜNLERİ

5.1. Türkü	94
5.2. Ninni.....	100
5.3. Tekerleme	106
5.4. Bilmece.....	111
5.5. Atasözleri.....	115
5.6. Özdeyişler	121
5.7. Dua	125
5.8. İlahi	128
5.9. Masal	136
5.10. Efsane	151
SONUÇ	165
KAYNAKÇA	167
KAYNAK KİŞİLER	172
İNDEKS (DİZİN)	174
EKLER	177

KISALTMALAR

C : Cilt

Çev : Çeviren

H : Hicri

Hz. : Hazreti

M : Miladi

M.Ö : Milattan Önce

M.S : Milattan Sonra

s : Sayfa

ASAM: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi

TDK : Türk Dil Kurumu

TDVİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

TTK : Türk Tarih Kurumu

Yay : Yayıncılık

yy : Yüzyıl

Halk Edebiyatı Ürünlerinin Kısaltmaları:

MSA : Mardin Süryani Atasözleri

MSB : Mardin Süryani Bilmecesi

MSE : Mardin Süryani Efsanesi

MSM : Mardin Süryani Masalı

MSN : Mardin Süryani Ninnisi

MST : Mardin Süryani Tekerlemesi

SD : Süryani Duaları

Sİ : Süryani İlahileri

SÖ : Süryani Özdeyişleri

ST : Süryani Türküsü

I.BÖLÜM

1.ARAŞTIRMANIN TASARIMI

1.1. Konusu

Tezimizin konusunu, Mardin Süryanilerinin halk kültürü oluşturmaktadır. Türkiye’de en çok Süryani’nin yaşadığı ilin Mardin olması, tezimizin önemini arttırmaktadır. Tur Abdin bölgesindeki diğer halklardan (Kürt, Arap) konuştuğu dil ve mensup oldukları din açısından farklılık gösteren Süryani halkının gelenekleri, görenekleri, inanışları, doğum, evlilik, ölüm pratikleri, sözlü kültür ürünleri tezimizin derleme, araştırma ve inceleme alanlarıdır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmayla Mardin Süryanilerinin kaybolmak üzere olan geleneklerinin, göreneklerinin, sözlü kültür ürünlerinin derlenip toplanması; yazıya aktarılarak kalıcılığının sağlanması ve var olan kültür öğelerinin sonraki nesillere aktarılması hedeflenmiştir. Süryaniler üzerine yapılmış önceki çalışmalarda Süryanilerin daha çok tarihleri ve dinleri üzerinde durulduğu görülmüştür. Çalışmamızda Mardin Süryanilerinin halk kültürü ve sözlü edebiyat ürünlerinin ortaya çıkarılması ve tanıtılması hedeflenmiştir.

1.3. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmamıza başlarken yoğun bir literatür taramasından sonra; alana giderek derleme çalışmalarına başladık. Bu doğrultuda Süryanilerle ilgili kitaplara, makalelere, sempozyum bildirimlerine ulaşmaya çalıştık. Derleme yaparken, literatür taramasının faydalarını gördük.

Çalışmamızın eksenini oluşturan geçiş dönemleri ve sözlü ürün derlemelerinde yöntem olarak; gözlem, katılımlı gözlem, yüz yüze görüşme ve kaynak kişilerden yararlanma tekniklerini kullandık. Saha çalışmaları yaparken, vaftiz, düğün ve cenaze törenlerine bizzat katılarak yerinde gözlem yapma ve uygulamaları, görüntülü ve sesli kayıt altına alma fırsatı bulduk.

Mardin Süryanilerinin yoğun olarak yaşadığı Midyat ve köylerine derleme yapmaya giderken çoğunlukla yanımızda Süryanice bilen ve Süryani köylülerin de tanıdığı birilerini götürmeye çalıştık. Derlemeye giderken yanımızda daha önceden hazırlamış olduğumuz soru kılavuzu, ürünleri kayıt altına almak için kamera ve fotoğraf makinesi bulundurduk.

1.4. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Çalışmaya Mardin merkezden başladık. Daha önce yardım alarak belirlemiş olduğumuz kaynak kişilerin, çoğunlukla ana dilleri olan Süryaniceyi konuşamadıklarını ve unuttuklarını tespit ettik. Arapçayı ana dilleri gibi konuşan bu kaynak kişilerden daha ziyade geçiş dönemleri olan doğum, evlenme ve ölüm pratikleri alanlarında yararlanmayı uygun gördük. Mardin merkezde yaşayan Süryanilerin birlikte yaşadıkları Arap halkın gelenek, görenek ve kültürlerinden etkilendiğini tespit ettik.

Süryanilerin yoğun olarak yaşadıkları Midyat merkez ve köylerine birçok ziyarette bulunduk. Midyat'ta yaşayan Süryanilerin hemen hepsinin ana dilleri olan Süryaniceyi akıcı bir şekilde konuştuklarını tespit ettik. Midyat merkezde yaşayan Süryani kaynak kişilerimizin çoğunun aynı zamanda iletişim dili olarak günlük hayatta Türkçe, Kürtçe ve Arapça konuşabildiklerine tanık olduk. Bu özellikleri iletişim kurmamızda bize kolaylık sağladı. Midyat köylerinde ise yaşlı kişilerin ana dilleri olan Süryanice yanında bazı köylerde akıcı olarak Kürtçe, bazı köylerde ise akıcı olarak Arapça konuşabildiklerini gözlemledik.

Midyat merkez ve köylerine yanımızda tanıdık birileriyle veya referans alarak gitmemize rağmen zorluklarla karşılaştığımızı söyleyebiliriz. Bunda son yıllarda Süryani halkına olan ilginin Süryanileri tedirgin ve biraz da rahatsız ettiği sonucuna vardık. Son birkaç yıldır birçok çalışmaya konu olmuş Süryani halkın çalışmaların niçin yapıldığı, elde edilecek sonuçların nerede kullanılacağı konularında yeterince bilgilendirilmemiş olması, Süryanilerin alana gelen araştırmacılara şüphe ile bakmasına ve sorgulamasına haklı bir gerekçe oluşturmuştur.

Derlemelerimizde, aynı dili konuşamıyor olmanın verdiği bazı sıkıntılar yaşadık. Bunlardan en önemlisi çoğu zaman tercüman üzerinden konuşmanın neden olduğu dolaylı anlaşabilme problemi olmuştur. Bunun yanında bazı Süryani köylülerin Kürtçe ve Türkçe konuşabiliyor olması bu sıkıntıyı bir nebze gidermiştir.

Halk edebiyatı ürünleri derlerken geçiş dönemleri olan doğum, evlilik ve ölüm uygulamaları alanında, halk inanışlarında, çocuk oyunları ve özellikle efsane türünde zengin malzeme topladığımız söylenebilir.

Sözlü edebiyat ürünlerini derlerken kaynak kişilerin ağıt konusunda hiçbir şey söylemek istememeleri nedeniyle ağıt örneği derleyemedik. Ayrıca türkü derleme noktasında da sıkıntılar yaşadık. Bunda kaynak kişilerin çoğunlukla Süryanice türkü söyleyememeleri, bunun yerine Kürtçe ve Arapça türküler söylemeleri etkili olmuştur. Ayrıca, Süryanilerde mani ve mani türüne eşdeğer bir manzum ürün olmadığını tespit ettik.

Atasözlerini yaşlı ve tecrübeli kadın, erkek kaynak kişilerden derlemeye çalıştık. Süryaniler arasında itibar gören bazı ilim ve çoğunlukla din adamlarının özdeyişlerini de çalışmamıza dahil ettik. Bunun yanında Süryani duaları ve ilahilerine de çalışmamızda yer verdik. Tekerleme türünde iyi malzeme topladığımız söylenebilir. Bunda çocuk oyunlarının çoğunun tekerleme ile başlamaları etkili oldu. Tekerleme derlerken anlamsız ses tekrarlarının çok oluşu bu kelimeleri olduğu gibi yazmamıza sebebiyet verdi. Masal ve özellikle efsane konusunda bolca malzeme derledik.

Derlediğimiz halk edebiyatı ürünlerinin Süryaniceden Türkçeye çevrilmesi, beraberinde birtakım anlam kaymaları ve bozuklukları getirmiştir. Özellikle türkü, ninni, bilmece ve tekerlemelerin Türkçeye çevrilmesi sırasında ölçü, uyak vb. manzum unsurlarının kaybolduğunu ve doğal olarak ahengin bozulduğunu gördük.

İKİNCİ BÖLÜM

2. MARDİN'İN TARİHİNE VE COĞRAFYASINA GENEL BİR BAKIŞ

2.1. Mardin'in Tarihi

2.1.1. Mardin İsmi

Mardin ismi ile ilgili çeşitli kaynaklarda farklı anlatımlar söz konusudur. Süryani, Roma, İran gibi farklı merkezlerin bu isme attettikleri anlam ve ismin tarihi hakkında yapılan yorumlar birbirinden farklıdır. Asurlular dönemi kitabelerinde “Kaşyari” veya “Kaşıari” diye adlandırılmaktadır. Roma ve Bizans kaynaklarında geçen İzala Bölgesi veya Dağı da Mardin ve havalisi için kullanılan diğer bir tabirdir.

Meşhur tarihçi J. Von Hammer Mardin'in asıl adının “Marde” olduğunu savunur. Ermeni kaynaklarına göre Mardin ismine Merdin, Süryani kaynaklarına göre ise Merdo, Merdi, Merda gibi isimlendirmeler yapılmıştır (Göyünç, 1991:4-6).

İslam tarihçisi Vakidi ise, bu konu ile ilgili olarak şöyle bir görüş ileri sürmüştür: Din, ismindeki bir Allah dostu Mardin Dağı'nın tepesine yerleşir ve burada zamanını ibadetle geçirir. Namı, zamanla yayılan bu zat Bizanslı bir komutan tarafından öldürülür ve bunun üzerine “din öldü” anlamında “Meta-din” ve zamanla Mardin ismi böylece oluşur.

Süryani kaynakları ise Mardin'in gerçek telaffuzunun Merdin olduğunu bunun da Süryanicede kale anlamındaki Merdo'nun çoğulu olduğunu belirtip bu bölgedeki dört meşhur kaleyi sayarlar. Bunlardan ikisi Mardin ve Kal'ata'l-İmra, diğer ikisi de Mardin'in güneydoğusunda bulunan Deyrü'l-Zaferan Manastırının gerisindeki iki kaledir. Kanaatimizce bu Mardin kelimesi ile ilgili izah tarzlarının en mantıklısı olanıdır (Göyünç, 1991:4-6).

İbn Batuta, Mardin hakkında; dağ eteğinde büyük bir şehir olup İslam şehirlerinin en güzellerinden ve şirin çarşıları bulunan bir şehir demekle beraber, isminin menşei hakkında bilgi vermemektedir (İbn Batuta, 1993:162).

Evliya Çelebi ise ismin kaynağını Hz. Yunus'a dayandırmaktadır. Ona göre dağda bulunan bir ejderi Yunus Peygamber öldürdüğünden dolayı Şâhika dağı denilen Mardin'in bulunduğu dağa Mâr (yılan) dağı adı verilmiştir (Evliya Çelebi, 1986:460-461).

2.1.2. İslam'dan Önceki Dönemde Mardin

İlkçağlarda Fırat ve Dicle arasında yaşayan Sümerlerin egemenliği altına giren Mardin, daha sonra Akad, Babil, Pers ve Makedon hakimiyetine girmiştir (Dolapönü, 1972: 17). M.Ö. 311 yılında ise Slokilerin egemenliğine giren Mardin, 74 yıl kadar da bu devletin idaresinde kalmıştır (Dolapönü, 1972:31). M.Ö. 131 yılında Mardin ve çevresi Urfa Krallığı sınırlarına dahil edilmiştir. M.S. 166-249 yılları arasında Urfa Krallığı Romalıların egemenliği altında kaldığı için, Mardin ili ve çevresi de aynı yıllarda Romalıların hakimiyetinde kalmıştır (Dolapönü, 1972:21).

Mardin şehri ve havalisi Roma İmparatorluğunun ve daha sonra Bizanslıların Sasanilerle mücadelelerinde ehemmiyetli bir yer işgal eder. Bunun için Sasanilere karşı savunma amacı ile Bizanslılar bölgede birçok kale inşa etmişlerdir (Göyünç, 1991:2).

2.1.3. İslam Hâkimiyetinde Mardin

Mardin şehri H.19, M.640 senesinde Hz. Ömer'in halifeliği zamanında İyaz B. Ganem komutasındaki İslam orduları tarafından savaş yapılmadan fethedilmiştir. Mardin o sırada İslam Tarihçisi Taberiye göre Ben-i Rabia'nın reisi olan Burayka'nın elinde idi (Göyünç, 1991:8-9).

Dört Halife devrinden sonra Emevi ve Abbasi hâkimiyeti altında kalan Mardin M.S. X. Yüzyılda Hamdanilerin eline geçti. Sultan Melikşah zamanında bölge Selçukluların elinde iken Melikşah'ın ölümünden sonra bölge beylerin mücadele sahasına dönmüş ve bu mücadele sonrasında 1106'da Artuk Bey'in oğullarından Necmettin İlgazi tarafından burada Artukoğulları devleti veya Beyliği ya da "Tabak-ı İlgaziye" denilen Mardin kolu kurulmuştur (Göyünç, 1991:9-10).

Mardin XII.yüzyılın başından itibaren yaklaşık 200 yıl Artukluların hakimiyeti altında kaldı. 1258'de Moğolların Anadolu hakimiyetleri ile Moğol Vassallığında kalmış olan Mardin 1360'larda Karakoyunluların eline geçmiştir.

Mardin'de Karakoyunlu hâkimiyeti 1432 senesine kadar sürdü. Bu tarihte Mardin, Karakoyunluların burada muhafız olarak bıraktığı Emir Nasr'ın kovulmasıyla Akkoyunlu hâkimiyetine girmiştir (Yinanç, 1997:258-259). Mardin'deki Akkoyunlu hakimiyeti XVI. Yüzyılın başlarına kadar sürmüştür. Bir süre sonra Mardin ve çevresi İran merkezli Safevi Devleti hükümdarı Şah İsmail tarafından işgal edildi. Mardin'in hangi tarihte Safevilerin eline geçtiği ile ilgili kesin bir bilgi olmamakla beraber, 1508 senesi ilkbaharında bu havalie hâkim oldukları anlaşılmaktadır. Mardin, Osmanlıların bölgedeki hâkimiyeti ele geçireceği Çaldıran Savaşına kadar Safevilerin elinde kalmıştır (Göyünç, 1991:13).

2.1.4. Osmanlı Devleti İdaresinde Mardin

Mardin ve havalisi Yavuz Sultan Selim'in izlediği doğu siyasetinin sonucu olarak 1514'te Safevilerle yapılan Çaldıran Muharebesi'nden sonra Osmanlıların eline geçmiştir (Göyünç, 1991:18-19). 1515 yılından Osmanlı'nın son dönemine kadar geçen yaklaşık 400 yıllık uzun bir süre boyunca devlet bölgeyi çeşitli yönetimler idare etmiştir. Mardin Osmanlı hâkimiyetine girdikten sonra bir sancak durumuna getirilerek Diyarbakır eyaletine bağlandı. 1518'de Mardin sancağı, Mardin kazası ile Savur ve Nusaybin nahiyelerinden oluşuyordu. 1526'da Mardin sancağına bağlanan diğer kazalarla sancak büyümeye başladı. 1550 yılında Nusaybin sancak durumuna getirilirken, Mardin'de 1557 yılında Amid (Diyarbakır) sancağına bağlı bir nahiye haline getirildi. 1564 yılında ise kaza olan Mardin, XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda da Diyarbakır'e bağlıydı (Öztürk, 1998:13).

XVIII. Yüzyılda Bağdat'a bağlandığı görülmektedir. XIX. Yüzyılın başlarında Mardin yine Bağdat paşalığına bağlıdır. II. Mahmut'un ıslahatları el-Cezire'de iyi karşılanmadı. Bu nedenle 1832'ye doğru Mardin'de çıkan bir ayaklanma sonucunda şehrin yönetimini Kürt Beyleri ele geçirmiştir. Bunlar muhtemelen Milli aşiretidir. Osmanlı devleti burada asayiş sağlamış ve 1836 yılında ise merkezden atanan bir vali

tekrar duruma hâkim olmuştur. Fakat bundan sonra Mardin halkı Osmanlı yönetimine karşı bir soğukluk içine girmiş, Osmanlının atadığı valiye karşı çıkmışlardır. Bir müddet sonra, Mısır'da isyan eden İbrahim Paşa'ya bağlanmayı tercih etmişlerdir (Göyünç, 1991:47).

1840 senesinde Mardin'in zaman zaman Musul'a da bağlandığı görülmektedir. 1845 senesinde Mardin'den tekrar bir sancak olarak bahsolunduğu görülmektedir. 1870 senesinde çıkan "Vilayetler Kanunu" ile tekrar bir sancak olarak Diyarbekir eyaletine bağlanan Mardin'in bu tabiiyeti Cumhuriyete kadar devam etmiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra Mardin; Suriye ve Irak hudut bölgesinde bir vilayet olarak saptanmış ve günümüze kadar bu konumuyla gelmiştir (Göyünç, 1991:47).

2.2. Mardin'in Coğrafyası

2.2.1. Coğrafi Konumu

Mardin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan, ticari ve kültürel kavşakta bulunan Türkiye'nin son derece önemli bir vilayetidir. Coğrafi konum olarak 40-42 boylam, 37-38 enlemler arasında, kuzeyde Diyarbakır, doğuda Şırnak, batıda Şanlıurfa, güneyde Suriye ve kuzeydoğusunda Batman ve Siirt ile komşudur.

Mardin, Diyarbakır'ın 81 km. güneydoğusunda, Dicle nehrinin 50 km. batısında, tepeler arasında ve Mezopotamya'nın münbit ovalarının birinin ortasında; yüksek bir noktada bulunmaktadır. Mardin, Mardin-Midyat eşiği adı verilen doğu-batı doğrultulu dağ kitlesinin güneye bakan yamacı üzerinde kurulmuş olup, 1150 m'lik irtifaya sahiptir (Cevad, 1314:719).

891 kilometrekare alana sahip Mardin'in, merkez ilçe başta olmak üzere Midyat, Nusaybin, Cizre, Savur, Kızıltepe, Mazıdağı, Ömerli, Derik, Dargeçit ve Yeşilli adlı 11 ilçesi, ayrıca 16 bucağı ve 521 köyü bulunmaktadır. 2000 yılında yapılan genel nüfus sayımına göre il nüfusu 835.377'dir. 1990 yılında yapılan yeni vilayetler ve planlama ile Mardin'e bağlı Cizre, İdil ve Silopi Şırnak iline; Gercüş ilçesi ise Batman iline bağlanmıştır (Göyünç, 1991:1-3).

2.2.2. Yerleşim Yeri

Kent merkezi yamaç üzerinde kurulmuş olmakla beraber, doğudan batıya 2500m. uzunluğunda ve 800m. genişliğindedir. Mardin ilinin kuzeyi ile doğu-batı istikameti engebeli bir yapıya; güneyi ise geniş ovalık alanlara sahiptir. İlin kuzeyini Mardin Eşiği kuşatmaktadır. Bu eşikten itibaren güneye doğru arazi açılmaktadır. Mardin ilinin toprak yapısında çok çeşitli yüzey şekilleri bulunmaktadır (Öztürk, 1998:2). İlin yerleşim alanı Dicle vadisinin batısında kalan kesimi bu kütlede devamıdır. Mardin Dağları adıyla anılan bu büyük kütle, il topraklarını ortadan bölmekte ve Diyarbakır havzası ile Suriye çölü arasında bir eşik oluşturmaktadır. Yine III. zamanda Toros kıvrımları oluşurken Mardin yöresi de sarsılmış volkanlar teşekkül ederek faaliyetler göstermiştir. Eski volkanların biriktirdiği lavlar, il arazisini kısmen kapsayan Tur Abdin, Karacadağ gibi kümeleri teşkil etmiştir (Öztürk, 1998:3).

2.2.3. Yer Şekilleri

Mardin dağlarının özellikle kalkerli kesimleri hızla aşınma sonucu platoya dönüşmüştür. Bu platolar 700-1000 m yükselti kuşağında yer alır. Genelde kalkerli yapı hakim olduğundan bitki örtüsünden mahrumdur. Ancak ovalara yakın kesimlerde yer yer çayırılık alanlara rastlanır. Dağların büyük bir yer tuttuğu Mardin'de ekonominin tarım ve hayvancılığa dayanması açısından ovalar da ayrı bir öneme sahiptir. Mardin il sınırları dâhilinde hiç doğal göl yoktur. Mardin yeraltı kaynakları bakımından zengin değildir. İldeki madenlerden biri çimento hammaddesidir. Bunun dışında Merkez, Derik ve Mazıdağı ilçelerinde fosfat yatakları bulunmaktadır. Mardin ili ve çevresinin belli başlı su kaynaklarına bakıldığında ise Dicle Nehri uzun bir mesafe kat ettikten sonra Mardin'den geçmekte ve buradan güneye, Basra'ya inerek körfeze dökülmektedir. Nehir özellikle Cizre bölgesinde Batman, Botan, Hezil gibi daha küçük çaptaki ırmakların da etkisiyle gücünü artırmaktadır. Mardin'deki bir diğer önemli su kaynağı ise Habur Irmağıdır (Öztürk, 1998:4).

2.2.4. İklim ve Bitki Örtüsü

Mardin ilinin doğal bitki örtüsü step olarak bilinir ve bu bitki örtüsü oldukça zayıftır. İlin yalnızca yüksek dağ yamaçları ve akarsu boylarında meşe ve benzeri ağaçlardan oluşan ormanlar vardır. İlin geri kalan kesimleri bozkır görünümündedir. Mardin ilinin iklim yapısına bakıldığında yer yer Akdeniz İkliminin görülmesine rağmen genel itibari ile karasal iklim hüküm sürmektedir. Dağlık yerlerde yazlar serin, kışlar ise yağmurlu ve kar yağışlıdır. Ovalık yerlerde ise yazlar çok sıcak ve kurak, kışlar ise bol yağmurludur. En yüksek sıcaklık değerlerine Ağustos ayında, en düşük sıcaklık değerlerine ise Ocak ayında rastlanmaktadır (Öztürk, 1998:7).

2.2.5. Ekonomik Faaliyetleri

Mardin'deki ekonomik faaliyetlere bakıldığında, tarımsal ürünler olarak unlu mamulleri, mercimek, üzüm, hayvansal gıdalar, süt ve süt ürünlerinin üretiminde büyük ilerlemeler olduğu görülmektedir. GAP kapsamında bölgenin ilk serbest bölgesinin Mardin'de kurulmuş olması şehrin ticari hayatının canlanmasını sağlamıştır. Son dönemde kara ve hava ulaşımının yaygınlaşması ile inanç ve kültür turizminin ön plana çıkması da Mardin'i iç ve dış turizm açısından değerli kılmıştır (Öztürk, 1998:9).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SÜRYANİLER VE SÜRYANİLİK

3.1. Süryani Adı

Süryani tarihinin çok eskiye dayanması ve bununla ilgili belgelerin az olmasından dolayı Süryani isminin anlamı ve kökeni hakkında birçok yazar tarafından değişik görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşlerin ortak özelliği; Süryani adının Lübnan'ın güneyinde bulunan Sur şehir yerleşmesinde (Çelik, 1988:1-2) hüküm sürmüş bir kralın adından kaynaklandığıdır (Bilge, 1991:12).

1.Patrik Yakup III, Süryani isminin Pers Kralı Keyhüsrev'in (Kyrus; Süryanice'de Syrus ve Sirus) isim deyiminden kaynaklandığını belirtir. Keyhüsrev (Sirus) Babil'i aldıktan sonra burada bulunan İbranileri (Yahudiler'i) tutsaklıktan kurtardı ve Filistin'e dönmelerine izin verdi. Böylece İbraniler Keyhüsrev'i (Sirus) bir kurtarıcı olarak görüyor ondan övgü ile söz ediyorlardı (Bilge, 1991:18). Daha sonra İsa, yeni dini Hıristiyanlığı yayarken ona inanan İbraniler, kendisini bir kurtarıcı olarak gördüler. Böylece yeni inancı benimseyen İbraniler, İsa ile Keyhüsrev'i birbirine benzetiyorlardı (Bilge, 1991:18). Çünkü biri onları tutsaklıktan kurtarmıştı, diğeri ise günahlarından ve bundan dolayı da İsa'ya inanan halka Sarin (Süryani) denmeye başlandı. İlk inananların konuştuğu Aramca diline de Syrusça (Süryanice) denildi (Bilge, 1991:18).

Süryani isminin kökeni hakkındaki diğer bir görüş ise, Asurluların ülkesinde Yunanlılar tarafından sözcüğün sonuna bir "y" harfi eklenerek "Asurya" denilmiştir. Zamanla sözcüğün başında bulunan "a" harfi düşerek," Surya" biçimini almıştır. Coğrafi terim olarak da buradan geldiği ileri sürülmektedir (Çelik, 1988:2).

Sonuç olarak "Süryani" kelimesi bugün çeşitli ırklara bağlı olmalarına rağmen, bir Hıristiyan mezhebi ve kilise yandaşlarının adı olarak kullanılmaktadır. Süryaniler günümüzde yaklaşık olarak beş milyon olarak tahmin edilen nüfuslarıyla Türkiye, Suriye, Lübnan, Ürdün, İsrail ve Hindistan' da yaşamaktadırlar (Akyüz, 1998:84).

3.2. Süryanilerin Kökeni

Süryani tabirinde olduğu gibi Süryaniler ile ilgili araştırmalarda çok tartışılan konulardan biri de Süryanilerin kökeni konusudur. Bu konu sadece araştırmacılar için zorluk oluşturmamakta, bundan daha önemli ve etkili olarak Süryaniler arasında da ayrılıklara sebep olmaktadır (Özcoşar, 2008:24). Süryani halkının kökleri eski Mezopotamya'nın en eski tarihsel dönemine kadar inip orada kaybolmaktadır. Ama aslında "Süryani" kelimesi sonraki dönemlerde özellikle İsa'dan sonraki ilk yüzyıllarda kullanılmaya başlandığı söylenilmektedir. Süryaniliğin nereden geldiğine ilişkin birkaç tez bulunmaktadır. Tabii ki burada asıl önemli olan, bilinen en eski yerleşim alanlarından biri olan Mezopotamya'nın Süryaniler'e yaklaşık 5000 yıldan beri ev sahipliği yapmasıdır (Şimşek, 2003:27-28). Dolayısıyla Mezopotamya kültürünü taşıyan ve inancı bakımından Hıristiyan olan bu topluluğa Süryani denmektedir. Bu halk Irak ve İran'da daha çok "Asuri" , Hindistan da "Kenanlılar" adıyla tanınırken, Suriye ve Türkiye'de aynı halk için "Süryani" adı kullanılmaktadır.

Süryani sözcüğünün kökeni hakkında birçok varsayım olmasına karşın, Süryaniler'in kökeni ve nerden geldiklerine dair bilinen üç farklı görüş vardır. Bu görüşlerden birisi, Süryaniler'in Aramiler'den geldiğini savunan tezdır. Bu tezin dayanağı Süryani halkının Aramca konuştuğu ve bundan dolayı da kökenlerinin Aramiler olduğunu iddia etmektedir. Süryaniler'in kökenine dair ikinci görüş ise Süryaniler'in Asurlular'dan geldiğini savunan tezdır. Bu görüşe göre Süryaniler, eski Mezopotamya'da imparatorluklar kurmuş olan Asurlular'ın torunlarıdır. Bu iki görüşün eksiklikleri nedeniyle, Süryaniler'in kökenini tüm eski Mezopotamya halklarına dayandığını belirten üçüncü diyebileceğimiz yeni bir görüş daha karşımıza çıkmaktadır (Bülbül, 2005:30). Sentezci görüş olarak isimlendirilen bu görüşe göre Süryaniler, İsa'dan önceki Mezopotamya halklarının devamından başka bir şey değillerdir. Süryaniler ne Asurlu, ne Babilli, ne Keldani ne de Aramidirler. Süryaniler, tüm o eski Mezopotamya halklarının kültürel temeline dayanan ve bu arada Helenistik uygarlığı da özümseyerek ortaya çıkmış yeni bir sentezdir (Durak, 2005:190). Süryaniler, (Aramiler, Asuriler, Keldaniler) Hıristiyanlığın ortaya çıktığı (Kudüs coğrafyası dışında) dönem içerisinde bu inancı kabullenen ilk topluluktur (Şimşek, 2003:17).

3.3. Süryanilerin Dili

Süryanilerin dili Süryanicedir. Süryanice Sami dilleri ailesindedir (İris, 2003: 38). Sami dilleri, doğu ve batı olmak üzere iki ana gruba ayrılır. Doğu grubunda Akkadça yer alır. Batı grubu ise kuzey ve güney kollarına ayrılır. Güney kolunda Güney Arapçası, Kuzey Arapçası ve Habeşçe, kuzey kolunda da Kenanca ve Aramice yer alır (Tanrıverdi, 2005:1). Sami dillerinden bugün hala mevcut olan yalnızca Arap dilidir. Diğer sami ırktan olanların nesilleri hemen hemen tamamen Araplaşmıştır. Bugün onların memleketlerinde Arap dili kullanılmaktadır. Diğer sami dillerinden en çok bilinenler ise İbrani ve Süryani dilleridir (Albayrak, 2002:191). Süryani alfabesi 22 ünsüz harften oluşmaktadır. Sami dillerinin büyük çoğunluğu gibi Süryanice de sağdan sola doğru yazılır. Ünsüzleri ünlüye dönüştürmek için birkaç yöntem vardır. Bunlardan biri Arap alfabesinden hareketler, diğeri ise satırın üstüne veya altında ünlüleşme belirten, küçük Yunan harflerinin kullanılmasıdır (Şimşek, 2003:33-37).

Süryanicenin bilinen yazı dillerinin en eskilerinden biri olduğu konusunda pek çok dil bilimci hem fikirdir. İsa Mesih'ten sonraki dönemde Süryanice yazılarından "Estrangelo" yazı şekli ya da diğer adlarıyla bilinen "Açık", "Değerli" ya da "Urfa Yazısı" ortaya çıkmıştır. Bu yazı M.S.3.Yüzyılın başında Pavlus Bar Arko adındaki bir kişi tarafından geliştirilmiştir. Günümüze kadar gelen el yazmalarının çoğu Estrangelo hattıyla yazılmıştır. Bu yazı şekli 12.yy.'a kadar kullanılmıştır. Süryanicede kullanılan ikinci yazı şekli ise "Batı Süryanicesi" olarak bilinen yazıdır. Bu yazı şekli Estrangelo yazısı ile karışık olarak kullanılmıştır. 12.yy.'da bu yazı Estrangelo yazısından yavaş yavaş ayrılmış, "Serto" ismiyle tanımlanmıştır. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de düz yazı anlamında da kullanılmaktadır (İris, 2003:52).

Bugün konuşulan Süryanice, Doğu Aramca'nın Urfa'da gelişen ve konuşulan diyalektiğidir. Tarihsel süreçte politik ve dinsel nedenlerle bu da kendi içinde çeşitli lehçelere ayrılmıştır. Süryanice Doğu ve Batı lehçeleri "M.S. VIII. yüzyıla kadar Yakın Doğu'da etkin olarak Mezopotamya ve Anadolu'nun bir bölümünde Yunanca'yla rekabet edebilecek şekilde kullanılmıştır. Fakat Arapça'nın VII. yüzyılda başlayan baskısı karşısında gerilemiş ve gitgide küçük bir halk topluluğunun dili haline gelmiştir. Süryani dil bilginleri yazım kurallarını sadece gelenek yoluyla öğrenmekteydi. Kutsal kitap öğretmenleri genellikle öğrencileri doğru okuma, vurgu ve telaffuz konusunda

yönlendiriyorlardı. Öğrencilerin şekillerini vurgulamayı, sesli harfler için kullanılan noktalamaları ve sözcüklerin üzerinde yer alan hareketleri yerleştirmeyi öğretiyorlardı. Bu yöntem Urfa Okulu'nda uygulamaya başlanmış daha sonra Nusaybin Okulu'na da aktarılmıştır (İris, 2003:44).

Bugün Süryanice, Türkiye'de Tur Abdin (Mardin-Midyat bölgesi), Şırnak, Hakkari (Beytülşabab) bölgelerinde, İran'da Urmiye bölgesi ile Kuzey Irak, Suriye ve Lübnan'daki Süryaniler'le öteki bazı küçük topluluklarca konuşulmaktadır. Ayrıca bu ülkelerden Avrupa ve Amerika'ya göçen Süryaniler de bu dili günlük yaşamlarında kullanmaktadırlar. İstanbul'da da Süryaniler'in bir kısmı hala bu dili ana dilleri olarak yaşatmaya çalışmaktadır (Şimşek, 2003: 36).

Günümüzde Süryanilerin yoğun olarak yaşadığı Tur Abdin (Mardin ve civarı) bölgesindeki Süryanilerin günlük hayatta konuştukları dile Turoyo adı verilmektedir. Konuşulan bu dil ve yazılı kaynaklarında kullanılan Süryanice birbirinden oldukça farklıdır (Şimşek, 2003: 37).

3.4. Süryanilerin Edebiyatı

Süryani Edebiyatı, bugün asılları kaybolmuş Yunanca Hıristiyanlığa ait kitapların tercümelerinin yapılması bakımından oldukça önemlidir. Ayrıca bu edebiyat, eski Yunan bilgileriyle, İslam dünyası arasında aracı olması bakımından da önem taşır. Suriye, Mezopotamya ve İran'daki Hıristiyan topluluklarının kültür faaliyetlerinde, Süryanice, bütün öteki Arami Edebiyatı'ndan daha zengin özellikler taşır. Süryanice yazıtlar, Hindistan ve Çin'e kadar uzanır. Kuzey Türkistan'da da bu dilde yazıtlara rastlanır (Şimşek, 2003:41).

Süryanilere ait en önemli edebi eser Hıristiyanlıktan önce yazılmış ve günümüze kadar ulaşmış olan M.Ö. 681 yılında Kral Senharip'in veziri olan Ahikar'ın yazdığı kitaptır. Kitap nasihat ve hikmetlerden söz etmektedir. Birçok öykü kitaba sonradan eklenmiştir. Süryanilerin Hıristiyanlığın benimsemesi ile birlikte Süryani Edebiyatı gelişmiştir (İris, 2003:36).

XVI. yüzyıla kadar geniş ve yoğun bir konuma sahip olan Süryani edebiyatı, bu yüzyıldan sonra tarihsel olayların etkisiyle yoğunluk ve genişliğini kaybetmiştir. Tarihsel süreçte bu edebi hareket ve onun çevresinde gelişen çalışmalar sayesinde asılları kaybolmuş olan Yunanca Hıristiyanlık kitapları, Süryaniceye yapılmış tercümeleri sayesinde korunmuş, ilkçağ düşünce ve biliminin bir çok şaheseri yine bu tercüme hareketi sayesinde Doğu'ya gelmiş ve Doğu halkları (özellikle de Araplar) bunların ışığıyla aydınlanmış, yine Süryani yazarların ürettikleri özgün eserler, o dönemlerde, kendi alanlarında başvuru kaynakları haline gelmiş ve öteki dillere çevrilmişlerdir (Bilge, 1991:54).

Gerçi yeni Süryani edebiyatında baskın olan dinsel öğeler olmuş, ama ilahiyat hukuku, dinsel törenlerde usul, mistisizm gibi çok çeşitli konularda eserler vermiştir. Hıristiyanlığın ilk yüzyıllarında bu eserler tüm Hıristiyanlık dünyasının yoğun ilgisini çeken eserler olmuştur. Bunun yanında şiir, tarih, felsefe ve astronomi alanında da özgün birçok eser verilmiş, tıp alanında Yunancadan Süryaniceye çeviriler yapılmıştır.

Kilise tarihinde önemi büyük olan ve Süryanicenin ilahi türündeki yazılarını yazan Bar Daysan'ın, felsefe ve tarih konularındaki eserlerinin çok küçük bir bölümü günümüze ulaşmıştır. En ünlü eseri, "Nomuse d'Atravothé" (Devletlerin Kanunu) adlı eserdir. Bu kitap, öğrenci ve öğretmen arasında geçen diyaloglar halinde yazılmıştır. Bar Daysan'a göre, insan yaşamı, üç öğenin etkisi altındadır. Tabiat, kader ve irade. Tabiat, değişmez kurallara bağlıdır. Kader, tanrı tarafından yıldızlara verilmiştir. İrade ise özgürlüktür. Bu özgürlük insana, iyiyi ve kötüyü seçme olanağını sağlar. Yine, bu irade sayesinde insan; tabiat ve kader dışında kalan alanda hayatını yönlendirme gücüne sahiptir (Şimşek, 2003:42).

Süryani edebiyatı XIV. yüzyıla kadar önemli ve yoğun bir yaratıcılık süreci içindeyken, özellikle Yakın Doğu'da gelişen Moğol istilası v.b. nedenlerle uzun süre bu alanda önemli bir hareket görülmemiştir. XVIII. yüzyılda Mafıryan Siman 51 beyitten oluşan uzun bir şiir yazmıştır. Şiir (lafep) Süryanice harflerle Kürtçe okunur. Mafıryan'ın bu şiiri, o zamanın Kürt olan Cizre Emiri için yazdığı söylenir. Süryani edebiyatında XIX. yüzyıl ile XX. yüzyılda yeni bir hareket belirir. Bu hareket daha çok halkın bilinçlenmesi için Süryani aydınları tarafından yaratılmıştır.

Bundan ötürü bu dönemde eser vermek kadar, basın çalışmaları da önemli bir konum kazanmış, dilbilim çalışmalarına da ağırlık verilmiştir. Tuma Odo ve Yakup A.Mana'nın dilbilim konusunda çalışmaları olmuş, Tuma Odo Süryanice-Süryanice, Manna ise Süryanice-Arapça sözlüğünü tamamlamıştır. Yine her ikisinin de, çeşitli konularda Batı dillerinden ve Arapça'dan Süryanice'ye çevirileri vardır. Abdulmesih Karabaş ise çeviri, Süryanice gramer üzerinde çalışmalarının yanında, ilk Süryanice roman olan "Babil'in Düşüşü"nü yazmıştır (Bilge, 1991:53).

3.5. Süryanilerin Tarihi

3.5.1. Hıristiyanlıktan Önceki Süryaniler

Hıristiyanlık öncesi Süryaniler, putperesttirler ve kökenleri Aramilerden gelmektedir. Aramiler, Süryani ismini Hıristiyanlığı kabullerinden sonra kendilerini putperest ırkdaşlarından ayırmak için kullanmışlardır. Tarihi kayıtlar Aramilerin M.Ö. XIV. yüzyılda Suriye'nin doğusunda görünmeye başladıklarını yazar. Aramileri, Sami kavimlerin bir kolu sayıp, Mezopotamya'ya Arap Yarımadası'ndan geldiklerini tahmin edenler varsa da, bunların Mezopotamya'nın kuzeyindeki dağlık bölgelerin halkı olduğunu ileri sürenler de vardır (Günaltay, 1987: 133-139).

Aramiler, büyük olasılıkla Asurluların zorlamasıyla Fırat'ın batısına geçerek, Suriye ve Filistin sınırlarına sokulmuşlardır. Büyük Hitit İmparatorluğu'nun yıkılışından sonra, yani M.Ö.1180'de, Ön Asya'ya egemen olan Aramiler, Suriye'nin kuzeyindeki Yeni Hitit Krallığı ile Asurluları, Mısırlıları yıpratmışlar ve sonunda Kuzey Suriye'den başlayarak Ürdün (Şeria) Nehri'ne kadar uzanan topraklara yerleşmişlerdir (Günaltay, 1987: 134).

Aramiler, Hititlerle Mısırlılar arasındaki Kadeş Savaşı sonrasında, iki devlet arasındaki barışın bölgeye getirdiği huzurdan faydalanarak burada yerleşik hayata geçtiler. M.Ö. XI. yüzyıldan VII. yüzyıla kadar bölgede küçük prenslikler oluşmuştur. Bu arada Aramiler Şam'da, Hama'da, Tedmur'da, Soba'da, Moab'da, Amman'da ve Edom'da bağımsız birer prenslik kurmuşlardır (Günaltay, 1987:138). Askeri ve siyasi bakımdan son derece zayıf olan bu prenslikler, kısa zaman sonra Asurlular tarafından

tarihten silindiler ve böylece Aramiler, Hıristiyanlığın doğuşuna kadar yabancı istilalar altında yarı göçebe bir hayat yaşadılar (Çelik, 1988: 18).

3.5.2. Hıristiyanlık Döneminde Süryaniler

Süryaniler, Mezopotamya bölgesinde, M.S.38 yılında Hıristiyan olduklarında Antakya'yı merkez edinmiş bir topluluk halinde idiler. Süryaniler, Hıristiyanlığı Havari Petrus(Saint Piere), arkadaşı Thomas, onun kardeşi Aday ve onların şakirtleri Agay ve Mara'dan öğrenmişlerdir (Tümer, 1997:303). Petrus'un arkadaşı Thomas, Thomas'ın kardeşi Aday ve Mara, Süryanilerin yoğun olarak yaşadıkları Mezopotamya bölgesinin Hıristiyanlaştırılmasında büyük rol oynadılar (Albayrak, 2002:208). Antakya'da Hıristiyanlığın yayılmasından sonra Thomas ile Aday ve yardımcıları Mara Urfa'ya gitmişlerdir (Albayrak, 2002:208). Urfa'da putperest Abgarlar kraliyet ailesi hüküm sürmektedir. Efsaneye göre; kral bir nevi bir cilt rahatsızlığına yakalanmıştır. Bu arada Kudüs'ten gelen haberlere göre yeni bir peygamber gelmiştir. Bu peygamber, hastaları iyileştirmekte, mucizeler göstermektedir. Bunu duyan Kral Abgar, Kudüs'e bir heyet göndererek Hz. İsa'yı memleketi Urfa'ya çağırır. Hz. İsa "görevinin İsrail evinin kaybolmuş koyunlarını bulmak olduğunu bu yüzden gelemeyeceğini ancak kendisine bir havarisini göndereceğini" bildirir (Akyüz, 1998:37). Hz. İsa'nın çarmıh olayından sonra Havari Thomas'ın kardeşi Aday Urfa'ya gider, Kral Abgar, Hıristiyanlığı kabul eder ve Aday tarafından vaftiz edilir. Urfa'da bütün putlar kırılıp bir kilise inşa edilir (Çelik, 1987: 38). Aday, Urfa'daki çalışmalarını bitirince yanına öğrencileri Agay ve Mara'yı alarak Mezopotamya'nın diğer bölgelerine gider (Atiye, 1995:13). Aday, Agay ve Mara ile birlikte Diyarbakır, Nusaybin, Dicle'nin doğusu, İdil, Erbil, Begermay, Keke, Ahvaz ve civarlarında dolaşp buralarda misyonerlik çalışması yaparlar (Garis, 2001:13-14).

3.5.3. İslamiyet Döneminde Süryaniler

Kadıköy Konsili'nden sonra Roma'nın Süryaniler üzerindeki baskıları artmıştır. Sürgün ve tenkil hareketleriyle zaman zaman yayınlanan çok ağır fermanlarla

Süryaniler yeni bir zulüm dönemiyle karşı karşıya kalmışlardı. Sadece Bizans'ın Perslerle olan mücadelesi için Süryanilerin desteğine ihtiyaç duydukları zamanlarda rahat yüzü görebiliyorlardı (Özcoşar, 2008:32-33).

Bizans İmparatorları; Mauricus ve Phokas dönemlerinde Süryanilere karşı büyük zulümler uygulanmıştır. Halid Bin Velid kumandasındaki İslam ordusunun M.S. 636 yılında Bizans'ı yenerek Suriye'yi almasıyla Süryaniler rahat bir nefes almıştır (Çelik, 1987: 322-328). Abbasiler döneminde Süryaniler, XII. yüzyıl sonları ve XIII. yüzyıl başlarına kadar Müslüman yönetimi altında en iyi ve en zengin dönemlerini yaşamışlardır (Özcoşar, 2008:33). Selçukluların Anadolu'ya gelişlerinden sonra, Süryaniler tam bir emniyet ve güvene kavuşmuşlardır (Özcoşar, 2008: 343). Selçuklu hâkimiyetinin ardından gerek Moğol gerekse Timur döneminde yaşanan kargaşa tüm Anadolu halkları gibi Süryanilerin yaşadığı bölgeleri de olumsuz etkilemiştir. Süryanilerin yaşadığı bölgelerde güçlü merkezi bir devletin varlığı için XVI. yüzyılda Osmanlı hâkimiyeti beklenecektir (Özcoşar, 2008: 33).

Müslümanların hâkimiyeti altında Süryaniler, eski kilise ve patriklik merkezleri olan Antakya'ya dönmüşler ve orada uzun süre dini bir hoşgörü içinde kalmışlardır. Ancak dönemin politik şartlarına göre patriklik merkezlerini sürekli değiştirmişlerdir. Halep, Urfa, Diyarbakır, Harran, Rakka, Malatya, Mardin ve Silvan gibi şehirler patriklik merkezi olarak kullanılmıştır (Akyüz, 1998:34-37). Mardin'deki Deyrüzafaran Manastırı M.S. 1293 yılından itibaren Patrik Mor İğnatiyos Yusuf Bar Vahip tarafından sürekli ve resmen patriklik merkezi sayılmıştır. Bu Manastır 1932 yılına kadar patriklik merkezi olarak kalmıştır. Patriklik merkezi 1932 yılında Suriye'nin Humus kentine, 1959 yılında ise başkent Şam'a taşınmıştır ve halen Şam'da bulunmaktadır (Akyüz, 1998:38). Ancak Şam Süryani Patrikliği'nin ismi yine Antakya ismini taşıyarak "Antakya ve Bütün Doğu Patriği- Süryani Ortodoks Kilisesi Genel Patriği" olarak ifade edilmektedir. Bugün bu makamda Moran Mor İğnatiyos I. Zekka Ayvaz bulunmaktadır (Akyüz, 1998:38).

Süryaniler, Osmanlı Devleti içerisinde geniş bir alana yayılmakla birlikte, daha çok Güneydoğu Anadolu, Suriye, Lübnan, Filistin ve Irak'ta yoğunlaşmışlardır. Süryanilerin yaşadıkları bu bölgeler, 16. yüzyılda Yavuz Sultan Selim'in Doğu Anadolu ve Mısır seferleri sonucunda Osmanlı sınırları içine katılmıştır. Bu yüzyıldan itibaren

Osmanlı sınırlarındaki gayrimüslim topluluklar içinde Süryaniler de yerini almış ve millet sisteminin bir parçası olarak değerlendirilmiştir (Özcoşar, 2008:35).

Osmanlı Devleti'nin son döneminde, Batılı devletler imparatorluğun iç işlerine el atmış ve yıkılışı hızlandırmak için azınlıkları çeşitli vaatlerle tahrik etmişlerdir. Başta Rumlar ve Ermeniler olmak üzere bazı gayrimüslim cemaatler, bu tahriklere kapılmış ve asırlardan beri huzur içinde yasadıkları devlete ihanet etmişlerdir. Ancak Süryaniler, hiçbir şekilde bu tahriklere kapılmamış, devlete bağlılık ve sadakatlerini devam ettirmişlerdir. Hatta, Milli Mücadele esnasında Mustafa Kemal ve Ankara Hükümeti'ni destekledikleri gibi, Lozan'da teklif edilen azınlık statüsü ve haklarına da iltifat etmemişlerdir (Çelik, 1996:37).

3.5.4. Türkiye'deki Süryaniler

Süryanilerin esas yerleşim alanları Mezopotamya, Anadolu ve Suriye bölgesidir. Demografik olarak Süryaniler, sürekli kan kaybetmişlerdir. Bugün ana yurtlarında fazla Süryani kalmamıştır. Bölgedeki terör gerginliği, Kuzey Irak'taki güvenliğin yokluğu, bölgede yaşayan Süryanilerin başta İstanbul olmak üzere Türkiye'nin muhtelif şehirlerine göç etmelerine sebep olmuştur. Bu arada başta Amerika, İsviçre, Almanya, Fransa, Hollanda, Brezilya, Hindistan gibi ülkelere göç edenler de olmuştur (Aydın, 2005:722). Süryaniler, günümüzde yaklaşık olarak beş milyon tahmin edilen nüfuslarıyla Türkiye, Suriye, Irak, Lübnan, Ürdün, İsrail ve Hindistan'da yaşamaktadırlar (Tezokur, 2005: 311). Türkiye'deki Süryaniler, günlük hayatlarında Türkçe konuşsalar da kendi aralarında Arapça, Kürtçe ve Süryanice konuşmaktadırlar.

Süryaniler, bugün Türkiye'de yoğun olarak Mardin il merkezi, ilçe ve köylerinde yaşamaktadırlar. Bunun yanında Diyarbakır, Hatay, Elazığ ve Adıyaman'da da küçük Süryani toplulukları vardır. Son 35-40 yıl içerisinde bu yerleşik bölgelerden göç etmeleri sonucunda İstanbul'da da bir Süryani topluluğu oluşmuştur. Günümüzde artık Ankara, İzmir gibi büyük kentlerde de Süryanilere rastlamak mümkündür.

2500'ü Güneydoğu'da, 10 bini İstanbul'da olmak üzere Türkiye'de bugünkü Süryani nüfusu 15 bin civarındadır (Bilge, 1991:80). Türkiye'nin resmi açıklamalarında

ise bu rakam 50 bin olarak gösterilmektedir (Bilge, 1991:80). Oysa XIX. Yüzyılın ikinci yarısında ve I. Dünya Savaşına kadar Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde büyük bir Süryani nüfusu mevcut olmuştur. Gerçi o dönemdeki Süryani nüfusu konusunda elimizde kesin bilgiler olmamakla birlikte; bazı şehirlerdeki Süryani nüfusunun yoğunluğu Süryanilerin ne kadar kalabalık oldukları konusunda bize bir fikir vermektedir. Örneğin daha 1869 yılında Erzurum'da görevli İngiliz konsolosu Taylor raporlarında Erzurum'da 110 bin, Van mutasarrıflığında da 16 bin 500 "aşiret" ve 34 bin 500 "reaya" Süryani –Nesturi olduğunu belirtmiştir (Şimşir, 1986:83-87).

Yine 1881/82/93 Osmanlı nüfus sayımlarına göre, Mardin sancağında 17 bin 754 (Şimşir, 1986:88). 1883 Halep Salnamesine göre ise Urfa sancağında 5 bin 291 Süryani olduğu belirtilir. O dönemde Batı Süryanileri ise Hakkari, Van ve Erzurum'a kadar uzanan bölgelerde yaşamışlardı. Fakat XIX. yüzyıl sonu ile I. Dünya Savaşı ve sonrasında yaşanan olaylar, Süryani toplumunda önemli boyutlarda nüfus kaybına yol açmıştır. Pek çok Süryani din değiştirerek, giderek asimile olmuştur (Şimşir, 1986:88).

3.5.4.1. Süryanilerin Türkiye'deki Dini Yapılanması

Türkiye'deki Süryaniler dini karakter yapıları itibarıyla üç grupta görülmektedirler.

Birinci gruptakiler "Süryani Kadim Cemaati"dir. Ülkemizdeki Süryani kadim cemaatinin patriklik merkezi Şam'daki "Antakya Süryani Ortodoks Patrikliği"dir. "Süryani Ortodoks Cemaati" tabiri "Süryani Kadim Cemaati" tabiri ile aynı grubu ifade etmektedir. 19. Yüzyıl'a kadar Yakubi olarak adlandırılan "Anatakya Ortodoks Süryani Kadim" cemaatinin 1923'ten itibaren patriklik merkezi olarak Mardin yakınlarındaki Deyruzzafaran Manastırı'nı kullanmaya başlamaları Mardin'i bu cemaatin merkezi haline getirmiştir (Özcoşar, 2009:121) Süryani Ortodoks Kilisesi'nin Türkiye'de, üç metropolitliği ve iki patrik vekilliği, 1994 yılı esas alındığında, on yedi papazı, on iki rahibi, on sekiz rahibesi ve on iki faal manastırı vardır (Durak, 2005:202). Metropolitler, İstanbul, Tur Abdin ve Mardin Meropolitliği'dir. İstanbul Metropolitliği'nin merkezi İstanbul olup, İstanbul ve Ankara bölgelerini kapsar.

İstanbul metropolitliğinin uhdesinde, aynı zamanda patrik vekilliği de vardır. İstanbul Metropoliti Yusuf Çetin'dir (İris, 2003:202).

Tur Abdin Metropoliti'nin merkezi Midyat olup, Tur Abdin, İdil, ve Nusaybin'le köylerini kapsamaktadır. Tur Abdin Metropoliti, Samuel Aktaş'tır (İris, 2003:202).

Mardin Metropoliti'nin merkezi Mardin olup, Diyarbakır, Adıyaman, Malatya ve Elazığ bölgelerini kapsamaktadır. Yakın zamana kadar Patrik Vekilliği ile idare edilerek Mardin Patrik Vekili Rahip İbrahim Türker tarafından bu görev yürütülmekte idi. Son beş yıl içerisinde Mardin ayrı bir metropolitlik merkezi yapılmıştır ve Metropolit olarak da Saliba Özmen atanmıştır (Durak, 2005:202).

Süryani kadim cemaatinin Türkiye genel metropoliti Yusuf Çetin'dir.

İkinci gruptakiler "Süryani Katolik Cemaati"dir. Ülkemizde bulunan Süryani Katolik cemaatini sayısı fazla değildir. Katolik Süryani patrikliği Beyrut'ta bulunmaktadır. Süryani Katolikler M.S. 451 Kadıköy konsilindeki kararlara bağlıdır. Ayrılık tarihi XVIII. yüzyıldır. Süryani kadim cemaati, Süryani Katolikleri 1843'te resmen tanımışlardır. Bugün İstanbul'da Süryani Katolik patrikliği vekilliği vardır. Bu görevi Yusuf Sağ temsil etmektedir. Üçüncü gruptakiler "Süryani Protestan Cemaati"dir. Anadolu'daki Süryani cemaatin bir kısmı 1852'den itibaren Protestanlığa girmişlerdir. Süryani Protestanlarının ruhani lideri Diyarbakırlı Cercis Hedaye'dir. Bugün Türkiye'de az sayıda Süryani Protestan bulunmaktadır (Aydın, 2005:724).

3.5.4.2. Dini ve Coğrafi Merkez Bir Olarak "Tur Abdin"

Midyat merkez alındığında Kuzeyde Hasankeyf, Kuzeydoğuda Siirt, Doğuda Cizre, Güneyde Nusaybin, Batıda Mardin ve Kuzeybatıda Savur, Tur Abdin'in sınırlarını oluşturmaktadırlar. Ancak yukarıda sayılan yerleşim birimlerinin kesin sınırlar olmadığı da belirtmelidir. Tur Abdin, coğrafi olarak Midyat, Hasankeyf, İdil, Savur, Ömerli ve Nusaybin'in büyük bir kısmını kapsıyor olsa da, kültürel olarak Midyat, Gercüş ve Dargeçit ilçelerini kapsamaktadır. Öte yandan Tur Abdin, Hasankeyf'in Dicle'nin güneyinde kalan köyleri, İdil'in büyük bir kısmını, Nusaybin'in

önemli bir bölümünü ve Ömerli ve Savur'un bazı köylerini de kapsamaktadır (Keser, 2002:11-12) ise Tur Abdin bölgesini; Diyarbakır, Urfa ve Nusaybin'in oluşturduğu üçgenin doğusunda kalan bölge olarak tanımlamıştır. 'Tur' (dağ) ve 'Abdin' (kul, köle) kelimelerinden oluşan Tur Abdin, 'köleler dağı', 'kullar dağı', ve 'esirler dağı' anlamına gelmektedir. Tur Abdin ile ilgili ilk yazılı belgelerin MÖ. 13. yüzyıla kadar uzandığına değinip, Asur Kralı II. Aşurnasiphal'in M.Ö. 879 yılında 'Matiate'yi (Midyat) ve köylerini buyruğu altına soktuğu belirtmektedir. (Hollerweger, 1999:17) ise bölgenin isminin, 4. yüzyıldan itibaren kurulan manastırlarda yaşayan keşişlere atfedilerek, Hıristiyan bakış açısına göre 'tanrı hizmetkârları dağı'na dönüştüğüne işaret etmektedir. Günümüzde Tur Abdin adlandırması daha çok Süryaniler tarafından kullanılmaktadır. Kürtler ise bölgeyi 'Tor' ve burada yaşayan insanları da 'Tori' olarak adlandırmaktadırlar.

Süryani dinsel hayatında önemli bir yere sahip olduğu için kutsal bir özelliğe de sahip olan Tur Abdin, büyük nüfus değişikliklerine sahne olmasına rağmen, yine de günümüzde Türkiye'de en çok Süryani nüfus barındıran bölge durumundadır. Aynı zamanda Süryaniler için büyük önem teşkil eden manastır ve kiliseler de yine burada bulunmaktadır. Günümüzde Tur Abdin bölgesinde yaklaşık 2000 kişilik Süryani nüfusu yaşamaktadır. Son zamanlarda hem Türkiye içinden hem dış ülkelere kesin ve mevsimlik geri dönüşler olduğu için çok net nüfus bilgileri vermek pek mümkün değildir. Ancak yukarıda verilen sayı 2005 yılında Süryani kaynak kişilerden edinilen bilgilere dayandığından kesin sayıya çok yakındır. Bu nüfusun 1200'e yakını Midyat, Dargeçit ve İdil'de, 400'e yakını Nusaybin'de, 400'e yakını da Mardin'de oturmaktadır. Bunun dışında Savur'a bağlı Dereçi (Kıllıt) köyünde 3 aile ve Ömerli ilçe merkezinde 1 aile yaşamaktadır (Özmen, 2006:165).

1950'ler, hatta 1980'lerle kıyaslandığında günümüzde Süryani nüfusu sayısal olarak büyük bir değişime uğramış, daha önceleri Süryani nüfusun en yoğun hatta baskın olduğu Midyat'ta bile nüfus oldukça azalmıştır. Süryanilerin, 1980'lere kadar yoğun olarak yaşadıkları köylerin çoğu şu anda boş bulunmakta; pek çok Süryani köyünde ise ya çok az Süryani aile yaşamaktadır ya da artık Müslüman Kürtler oturmaktadır. Bunun yanında günümüzde Kürtlerle Süryanilerin birlikte oturduğu köyler de mevcuttur. 1980'lerden itibaren yaşanan bu nüfus değişikliğinin en bariz

örneği, Savur'a bağlı Kılıt Köyüdür. 1975'lerde bu köyün öğretmenliğini yapan emekli öğretmen anlatımına göre, o yıllarda bölgenin en kalabalık ve en renkli köyü olan Kılıt İlkokuluna kayıtlı yaklaşık 600 öğrenci bulunmaktaydı. Ancak 2005 yılında bu köyde 3 Süryani aile, 3 Müslüman aile ve yaklaşık 20 kişiden oluşan bir karakol bulunmaktadır. Ayrıca 1986 yılında müftülük tarafından köye cami de yaptırılmıştır. Bu kadar tipik olmasa da, günümüzde buna benzer durumda olan çok sayıda Süryani köyü vardır. Tamamen terk edilmiş köylerin yanında, halen insanların yaşadıkları pek çok köyde harabe durumdadır. Günümüzde ise Tur Abdin'de Süryanilerin yaşadığı yerleşim yerleri ise şunlardır:

- * **Mardin Merkez**, Bülbül (Binebil), Çiftlik (Derelya), Göllü köyü ve Deyrüzafaran Manastırı.
- * **Dargeçit**'in Alagöz (Bakısyar), Alayurt (Arboye), Anıtlı (Hah), Çatalçam (Deyrodoslibo) ve İzbrak (Zaz) köyü.
- * **Gercüş**'ün Yamanlar (Yardo) köyü.
- * **İdil**, ilçe merkezi ve Haberli (Bısorino), Öğündük (Mıdıh) ve Sarıköy (Sare) köyü.
- * **Midyat**, ilçe merkezi, Altıntaş (Kferze), Bağlarbaşı (Arnas), Barıştepe (Salah), Doğançay (Mızızah), Elbeğendi (Kefro), Gülgöze (Aynverdo), Güngören (Kferbe), Mercimekli (Hapsnas) ve Yemişli (Enhıl) köyü.
- * **Nusaybin**'in Girmeli (Giremira), Dağıçı (Harabmişka), Dibek (Badıb), Günyurdu (Merbobu), Odabaşı (Gündıkşikro), Taşköy (Arboy), Üçköy (Harabale), Üçyol (Sederi) köyü ve Mor Melke Manastırı.
- * **Ömerli** ilçe merkezi.
- * **Savur**'un Dereiçi (Kılıt) Köyü (Özmen, 2006:165).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. MARDİN SÜRYANİLERİNDE GEÇİŞ DÖNEMLERİ

4.1. Geçiş Dönemleri

İnsan hayatının başlıca üç önemli geçiş dönemi vardır. Bunlar; doğum, evlenme ve ölümdür. Her biri kendi bünyesi içerisinde birtakım alt bölümlere ve basamaklara ayrılır. Bu üç önemli aşamanın çevresinde birçok inanç, âdet, töre, tören, ayin, dinsel ve büyüsel özlü işlemler kümelenerek söz konusu geçişleri bağlı buldukları kültürlerin beklentilerine ve kalıplarına uygun bir biçimde yönetmektedir. Bunların hepsinin amacı da kişinin bu geçiş dönemindeki yeni durumunu belirlemek, kutsamak, aynı zamanda da kişiyi bu sırada yoğunlaştığına inanılan tehlikelerden ve zararlı etkilerden korumaktır.

Geçiş dönemlerinde kümelenen âdetler, gelenekler, töreler ve törenlerle bunların içerisinde yer alan işlemler ve uygulamalar bir ülkenin ya da belirli bir yörenin geleneksel kültürünün ana bölümlerinden birini oluşturmaktadır (Örnek, 2000:131).

4.1.1. DOĞUM

Doğum, hemen her zaman mutlu bir olay olarak kabul edilmiştir. Doğum, toplumda ana ve babaya olan saygıyı arttırır. Dünyaya gelen her çocuk sadece ana ve babasını değil aynı zamanda akrabaları, komşuları, soyu, sopyu da sevindirmiştir; çünkü her ailenin akrabalarının sayısını arttırmaktadır (Artun, 2009:134).

Doğum yapan her kadın çevresindeki kişilerden saygı görmüş, korunmuş kollarılmıştır. Çocuğu olan baba dostları ve yakınları arasında saygınlık kazanmış, kendine olan güven duygusunu arttırmıştır (Başçetinçelik, 2009:41).

Mardin Süryanilerinde doğum, kırsal kesimlerde genellikle evde, şehir merkezinde ise çoğunlukla hastanelerde yaptırılır. Köylerde doğum konusunda tecrübeli yaşlı kadınlar ebelik görevi görürler. Son zamanlarda doğum yönteminin çoğunlukla “Sezeryan” olması köydeki kadınların da hastanelerde doğum yapma sıklıklarını arttırmıştır.

Mardin Süryanileri arasında doğum esnasında ve doğum sonrasında başvuru alan uygulamalar şunlardır:

- Doğum esnasında evin erkeği ve çocuklar dışarıya yollanır (K9, K11, K17).
- Doğumdan sonra bebeğin anne karnında iken içinde bulunduğu zar hemen toprağa gömülür (K11, K17).
- Doğum başarılı geçmişse doğumu gerçekleştiren yaşlı kadına (ebeye) küçük hediyeler verilir (K23, K29, K12, K9).
- Yeni doğan bebeğin başucuna İncil, yastığının altına makas veya çengelli iğne gibi metal nesnelere bırakılır (K23, K12, K9).
- Doğumdan üç gün sonra ruhani kişi bebeğin ve annenin başında dua okur (K8, K7).
- Doğumdan sonra çocuğa karşı sevgi gösterilerinde bulunulmaz; çünkü çocuk asli günahla birlikte doğmuştur. Vaftizin yapılacağı yedinci gün sonuna kadar çocuk öpülmez (Şimşek, 2003: 225).
- Doğu Süryanileri (Nasturiler) kadının doğum yapmasından sonra, erkek çocuğu dünyaya getirmiş ise kırk gün, kız çocuğu dünyaya getirmiş ise daha uzun bir süre sonunda kiliseye girme hakkını kazanır. Doğumdan sonraki ilk yedi gün çocukla beraber anne de kirlenmiş kabul edilir ve kendisine özel olarak ayrılmış eşyanın dışındakilere dokunamaz. Çocuğun sekizinci günde vaftiz edilmesi ile çocuk temizlenmiş kabul edilir. Kadın ise kırk gün süresince kutsal kabul edilen objelere dokunmadığı gibi kiliseye de giremez (Grant, 1994: 73).

4.1.1.1. Kısırlığı Giderme

Evlilik üzerinden bir süre geçtikten sonra çocuk olmuyorsa birtakım çarelere başvurulur. Genellikle kadının çocuk sahibi olamadığı düşüncesi hakimdir. Bundan dolayı tedaviye önce kadından başlanır (Artun, 2009:135). Toplumun kırsal kesiminde kadının saygınlık kazanması için mutlaka doğurması, anne olması gerekir. Çocuğu olmayan kadın kısır kabul edilir, hor görülür, kınanır, kadın gebe kalmadığında kusur sadece onda aranır. Bu nedenle kadın gebe kalmak ister. Çocuk sahibi olmak için çeşitli yollara başvurur (Başçetinçelik, 2009:43).

Mardin Süryanilerinde kısırlığı giderme noktasında günümüzde en yaygın ve muteber olan yöntem tıbbi tedavi seçeneğidir. Geçmiş zamanlarda erkek egemen bir toplum olmanın dayattığı bir pratik olarak Süryanilerde kısırlığın sebebi ilk olarak

kadınlarda aranırdı. Ancak günümüzde kısırlığın iki taraftan da kaynaklanabilecek bir problem olabileceği görüşü yaygındır. Kısırlığın tedavisinde en çok başvurulan yöntem tıbbi tedaviler olmasına rağmen, kırsal kesimlerde halen az da olsa halk hekimliğine ve halk inançlarına başvurulduğu görülmektedir. Bu uygulamaların bir kısmı şu şekildedir.

- Kısırlık problemi olanlar kadın ya da erkekler genellikle manastırlara, kiliselere gider. Bu ibadethanelerde azizlerin, şehitlerin mezarlıkları, kemikleri bulunur. Bunlardan şefaah talep ederler (K12, K34, K23, K30).
- Azizlerin kabirleri ziyaret edilir (KK34, K23, K12, K30).
- Azizlerin kabirlerinde edilen dualar kabul olsun diye giderken hediyeler götürülür (K23, K30).
- Mardin Süryanileri arasında en meşhur olan manastır Mor Gabriel Manastırı'dır. (Halk arasında yaygın olan ismi Deyr'ul Umur'dur. Midyat'tadır.) Yüzlerce kısır kadın oraya gidip derdine derman bulmuştur (K23, K29, K12, K30).
- Muska yazdırılır (K23, K29, K30).
- Vücut'ta haç ve Meryem ana ikonları taşınır (K9, K11).
- Doktora gidilir (K9, K11, K34).

Mardin Süryanilerini beraber yaşadıkları Müslüman halktan farklı kılan pratiklerden biri de "Muska"nın Hıristiyanlık dini tarafından yasak ve günah kabul edilmesidir. Hıristiyanlıkta, muskanın yazılışı da, kullanılışı da yasaktır. Kırsal kesimlerde yaşayan Süryani halkın bu yasağa uydukları söylenemez. Muska, çaresizlik durumunda Mardin Süryanileri arasında başvurulan bir inanıştır.

4.1.1.2. Gebelikten Korunma

Her toplumda gebe kalmak çocuk doğurmak için çaba harcayan kadın olduğu gibi, gebelikten korunmak, istediği zaman çocuk sahibi olmak isteyen kadınlar da vardır. Bunlar kimi zaman ekonomik kimi zamanda sosyal ve psikolojik nedenlerle gebe kalmak istemezler. Gebe kalmış ise istemediği bu çocuğu doğurmak istemez ve bunun içinde çeşitli yollara başvurur (Başçetinçelik, 2009:49).

Günümüzde kadınlar, evlenir evlenmez hemen çocuk sahibi olmayı istemezler. Aile içerisindeki yerini sağlamlaştırmak, çevrenin kınayıcı baskısına aldırılmayarak “Allah verdi” diyerek doğum yaptıktan sonra kontrol sakınma yöntemlerine başvururlardır (Biçer, 1991:2).

Mardin Süryanileri arasında yaygın olan, gebelikten korunma yöntemleri şunlardır:

- Tıbbi tedavi yöntemleri kullanılır (K31, K36, K27, K9).
- Doğum kontrol hapları kullanılır (K9, K27, K36).
- Emziren kadın gebe kalmaz. Bu yüzden çocuk emzirilir (K12, K23).
- Bazı koca karı ilaçları kullanılır (K34, K17).

Gebelikten korunma Mardin Süryanilerinde son dönemlerde meşruluk ve yaygınlık kazanan bir uygulamadır. İlk zamanlarda kilisenin gebelikten korunmayı kesinlikle yasaklaması ve günah sayması bu uygulamanın pratiğini engellemiştir. Kilisenin, doğum kontrol yöntemlerini kullanmanın Allah'ın işine karışmak anlamına geldiğini savunması, aileleri herhangi bir önlem alması noktasında çaresiz bırakmıştır. Ancak, kilise son dönemlerde çocuk sahibi olmak istemeyen ve gebe kalmak istemeyen ailelere resmi izin vermiştir. Kilise aldığı bir kararla gebelikten korunmanın günah olmadığına dair fetva vermiştir.

4.1.1.3. Ad Koyma

Türklerde ad vermenin köklü bir geleneği vardır (Gülensoy, 1994:17). Yeni doğan çocuğa geliş güzel bir ad konmaz. Çocuğa konacak adın; kişiliğini, geleceğini, toplum içindeki yerini ve başarısını damgalayacak, biçimlendirecek, simgesel bir öz taşımasına özen gösterilir (Başçetinçelik, 2009:115).

Mardin Süryanilerinde ad koyma ile ilgili uygulamalar şunlardır:

- Çocuk doğduktan üç gün veya bir hafta sonra ruhani kişi yeni doğan çocuğun evine gider, anne ve çocuğun başında dua okur. Ruhani kişi, babaya çocuğun isminin ne olduğunu sorar ve öğrendikten sonra da okuduğu duanın içinde bu ismi de zikreder. Daha sonra çocuğun adı üzerine dualar eder (K8, K7).
- Çocuğa vaftiz sırasında verilen isim geçerlidir. Vaftize kadar verilen isim geçersizdir (K17).

- Vaftiz edilen çocuğa, bir Aziz'in ismi verilir. Böylece o çocuk, adını aldığı azizin himayesine geçmiş olur, onun faziletlerine hissedar olur (Tezokur, 2007: 252).
- En sık kullanılan isimler olarak; Gabriel, Mihael, Barsavmo, Melki, Emanuel, Circis, Hanne, İliye, Meryem gibi aziz ve azizelerin isimleri sayılabilir.

Eski zamanlarda Süryani anne ve babalar, çocukları ileride Süryani olmaktan kaynaklanan sıkıntılarla karşılaşmasınlar diye; ad koyarken her iki dinin de ortak olarak kullandığı ve ilk duyulduğunda Süryani kimliğini ele vermeyecek isimler seçmişlerdir. Özellikle askerlik esnasında maruz kalınan sıkıntıların bunda etken olduğu tespit edilmiştir. Midyat ve köylerinde Süryani ebeveynler çoğunlukla çocuklarına isim olarak İncil'de geçen aziz veya azizelerin isimlerini tercih ederlerken, Mardin şehir merkezinde yaşayan Süryanilerde bu hassasiyetin aynı şekilde korunmadığını görülmüştür.

4.1.1.4. Sünnet

Geleneksel kültürde önemli bir yeri olan sünnet, erkek çocuğun doğumundan sonra yaşadığı bir geçiş dönemidir. Ülkemizde dinsel ve törensel işlemler içerisinde en katı ve yaygın olanı sünnet geleneğidir. Her anne ve baba bu geleneğe uymak zorundadır. Sünnet geleneğinin yaptırımını bu konuda bir karşı koyuşa ve tartışmaya meydan vermeyecek kadar güçlüdür (Başçetinçelik, 2009:140).

Sünnet, işlemi üreme organının uç tarafını kapayan derinin çepeçevre kesilip atılmasıdır. Türkiye'de sünnet geleneği yüzyıllardır kesin bir biçimde yerine getirilmektedir. Çocuk, sünnet yoluyla İslam topluluğuna katılmakta, Müslüman olmayandan ayrılmaktadır (Örnek, 1995:170-174).

Mardin Süryanilerini bölgede beraber yaşadıkları diğer halklardan ayıran belki de en önemli özellik; Süryanilerin inançları gereği sünnet olmamalarıdır. Hıristiyanlıkta; sünnet uygulaması olmamakla beraber, dinen yasaktır. Süryaniler, Allahın insanı yaratırken; vücudunda bir fazlalık yaratmış olabileceğine inanmadıkları için sünnet uygulamasını reddetmekte bunun yerine yeni doğan çocuklarını vaftiz etmektedirler. Süryanilerdeki vaftiz, Müslümanlıktaki sünnet uygulamasının eş değeridir.

4.1.1.5. Vaftiz

Mezopotamya bölgesinde yaşayan Süryani halkı Arap ve Kürtlerden ayıran bir diğer özellik de Süryanilerin Hıristiyanlık dini gereği doğan çocukları vaftiz etmesidir. Hıristiyanlıkta sünnet yoktur. Sünnet etme ve kurban kesme Yahudi şeriatının getirmiş olduğu uygulamalardır. İsa Mesih'in gelmesiyle bunlar kaldırılmıştır. Sünnetin yerini vaftiz almıştır.

Vaftiz yunanca "suya batırmak anlamına gelir. Kilise sınırları (giz) arasında birinci sırada gelir. Vaftiz, Hıristiyan olmanın ilk şartıdır. Bütün Hıristiyanlarda olduğu gibi Süryaniler de vaftiz olmaktadır. Vaftiz olmayan birey -Hıristiyan anne ve babadan doğmuş olsa dahi- Hıristiyan olarak kabul edilmez. Vaftiz zorunlu ve gereklidir. Çünkü vaftiz olunmadan sonsuz mutlulukların bereketine ulaşma, kurtuluşa erme sevincini yaşamamanın olanaksızlığına inanılır. Çocukların da kurtuluşa ermeleri, taşıyıcısı oldukları asli günahlardan kurtulmaları, ancak vaftiz olmaları ile mümkündür (Akdemir, 1972: 68).

Süryaniler için vaftiz son derece önemlidir. Suya batırışıyla kişinin baba, oğul, kutsal ruh, üçlü birliğin adıyla (ruhsal yönden) ikinci kez doğmasını sağlayan kutsal bir gizdir. Bu gizle inançlı kişi, kutsallık kayrasını kazandığı gibi, Baba Tanrıya oğul, Rab Mesihe kardeş ve göksel bereketin de varisi olur (İris, 2002: 67).

4.1.1.5.1. Vaftizin Zorunluluğu

Vaftiz zorunlu ve gereklidir; çünkü onsuz, sonsuz mutlulukların bereketine ulaşma sevincini yaşamak olanaksızdır. Çocukların bu gizden yoksun kalması, söz konusu berekete girmelerinden onları alıkoymak demektir. Bu yüzden çocukların bu gizin kayrasını almamalarını gerektirecek bir neden yoktur. Özellikle ruhların paklanması için, bu vaftiz gizi kaçınılmazdır. Küçük çocuklar da büyükler gibi asli günahın taşıyıcılarıdır. Vaftiz kapısı olmaksızın bu günahtan paklanmaları ve rabbin huzuruna girmeleri olanaksızdır (Demir, 2001: 40-41).

İnsan sudan ve Ruh'tan doğmadıkça Tanrı'nın hükümlerine giremez. Bedenden doğan bedendir, Ruh'tan doğan Ruh'tur (Yuhanna 3: 5).

4.1.1.5.2. Vaftizin Tekrarlanmazlığı

Aşağıdaki nedenlerden dolayı vaftiz tekrarlanamaz.

- 1- Çünkü Elçi Pavlus'un da "Tek rab, tek iman, tek vaftiz vardır." (Efesos 4:5). sözüyle belirttiği gibi vaftiz bir kere yapılır ve tekrarlanamaz.
- 2- Çünkü yeni tinsel (ruhsal) doğuştur. Bedensel olarak insan, nasıl bir seferden başka doğamıyorsa; ancak ruhsal olarak da bir sefer doğabilir (Yuhanna 3:5).
- 3- Çünkü Rab Mesih'in gömülüştüne ve dirilişine işaret etmektedir. Mesih tekrar ölmeyeceği için, imanlı kişi de iki kez ölemez yani; Elçi Pavlus'un da açıkladığı gibi Mesih'in ölümünde vaftiz olamaz (Romalılar 6:10).
- 4- Çünkü vaftiz mührü, vaftiz olanı yaşamı boyunca terk etmiyor, bir başka deyişle silinmiyor (Demir, 2001:42).

4.1.1.5.3. Karibo (Kirve)

Vaftizin gerek şartlarından birisi de Karibo (sağdıç, kirve) bulundurma zorunluluğudur; çünkü küçük yaşta ve konuşamayacak durumda olan çocuğun yerine dua ve antları ifade edecek, vaftiz sırasında çocuğu tutacak ve ruhaniye yardımcı olacak kişi kirvedir. Kız çocukları için kadın, erkek çocukları için erkek kişi kirvelik yapmaktadır. Süryanicede kirvelik kavramı "şavşbino", "arobo", "karibo", "mhadyono" ve "melfono" kelimeleriyle ifade edilir. Bu kelimeler yoldaş, kefil, yakın, yol gösterici ve öğretici anlamlarına gelir. Kirvelik kan hısımlığına bağlı akrabalığın da ötesinde ruhsal (manevi) ve oldukça derin anlamlara sahip bir yakınlığı ifade eder. Vaftizle başlayan bu yakınlık hayatın tüm önemli dönemeçlerinde devam eden kutsal bir yakınlıktır. Kirveler arasında evlilik kesinlikle yasaktır. Kirvelik aileler arasında da devam eder. Bir kişi kirvesi olduğu çocuğun ailesindeki diğer çocukların da kirvesi olabilir. Zorunlu haller dışında anne, babanın kendi çocuklarına kirvelik yapması yasaklanmıştır (Şimşek, 2003: 228-229).

4.1.1.5.3.1. Müslümanlıkta Kirvelik

Çocukları sünnet çağına gelen aileler sünnet törenlerini üstlenecek bir kirve ararlar. Kirve, sünnet törenlerinin masraflarını yüklenerek ve tören sırasında çocuğu

kucağına alarak çırpınmasına engel olacaktır. Çocuğun sünnet törenini üstlenmesiyle birbirine bağlanan aileler, kurumlaşmış bir yakınlık kurarlar. Böylece var olan ilişkiler pekişir, ailelerin sosyal ilişki ağı genişler. Kirve, kirvesi olduğu çocuğa karşı birtakım sorumluluklar üstlenmiş olur (Kudat, 1974:5-11).

Süryanilerde ve Müslümanlarda kirvelik kuruluş amacı neredeyse aynıdır. Her iki toplumda da kirvelik yeni doğan çocuk vasıtasıyla, iki ailenin aralarında kan bağı olmamasına rağmen akrabalık kurmasıdır. Kirvelik uygulaması toplumdaki sosyal ilişkileri güçlendirici bir role sahiptir.

Mardin Süryanilerindeki Karibo (kirve) uygulamasıyla, bölgede yaşayan Müslüman halkların uyguladığı kirvelik arasındaki farklar şöyle sıralanabilir:

- 1- Süryanilerde Karibo (kirve) vaftiz geleneğinde gerçekleşir. Müslümanlarda ise kirvelik sünnet geleneğinde rol alır.
- 2- Süryaniler arasında Karibo (kirve) çocukları ile evlilik yasaktır. Müslümanlarda kirve çocukları ile evlenilebilir.

4.1.1.5.4. Murun (Kutsal Yağ)

Murun, Süryanicede özel ilaçlar kullanılarak ölümlerin mumyalandığı Muro (Mur, hoş kokulu bir çeşit sarıyağaç sakız) sözcüğünden türemektedir. Yunancada ise Murun sözcüğü hoş kokulu bitkilerden ve birçok kozmetik maddelerin birleşiminden- kimyasal yolla- yapılan her türlü kokulu esans ve parfüm anlamındadır (Demir, 2001: 47).

Meyron, Murun (Vaftiz yağı) Patriğin hazır bulunduğu paskalya öncesinde, büyük bir ayın sırasında hazırlanır. Sıfır derece asitli saf zeytinyağının içine, ön hazırlığı tamamlanmış, Elliye yakın baharat ve esans, pişirim sırasına göre katılıp büyük kazanlarda hazırlanan karışımdır (Şimşek, 2003:228).

Kilisenin kullanım biçiminde Murun, vaftiz olan kişinin imanının pekişmesi, güçlenip gelişmesi için Kutsal ruhun gücünü ve onun lütuflarının kazanıldığı, kabullendiği bir sırdır. Murun, vaftizin bir tamamlayıcısı olarak, vaftizden hemen sonra, bir sefere mahsus olarak müminin vücuduna sürülür. Murun'la takdis olunacak

kimsenin ruh ve bedence temiz olması, ergenlik yaşına ulaşmışsa Hıristiyanlık dininin önemli kurallarını bilmesi şarttır.

Murun Sırrı yerine getirilirken gerekli şartlar şunlardır:

- 1- Murun Maddesi: Hoş kokulu bitkiler ve kozmetik maddelerden yapılan bir yağ çeşidi.
- 2- Dua: Murun sırrının özel duası şöyledir: ” Mesih’in hoş kokusu, inancın gerçek mührü ve kutsal ruh Mevhibelerinin tamamlayıcısı, Mesih’in kulu Saliba Ateş’in ebedi yaşam için, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına, Murun’un kutsal ve ilahi mührüyle mesh olunuyor.”
- 3- Uygulayıcı: Ruhani, hizmetkar. Bu sırrın tek uygulayıcısı Episkopos ya da yasal ruhani Papaz’dır. Vaftiz olan çocuk vaftiz Gurno’sundan çıkarıldıktan sonra havlu ile kurulanır. Ondan sonra Murun ile bütün vücudu yağlanır. Yağlama vücudun tüm organlarına yavaş yavaş uygulanır. Ruhani uygulamayı gerçekleştirirken dua okur. Murun sırrı bir Süryani’nin yaşamı boyunca yalnız bir defa alabildiği sırlardan biridir (Tezokur, 2007: 259-260).

4.1.1.5.5. Vaftizin Uygulanışı

Kilise ve manastırların içerisinde bulunan yarım küre şeklindeki vaftiz kuyusu (Gurno) yarı ılıtılmış suyla doldurulur. Vaftizi uygulayacak ruhani gerekli duaları okuduktan sonra çocuk, üç kez suya batırılıp çıkarılır. Her defasında dualar terennüm edilir. Sudan alınan çocuğun vücudu, kuşanmış yağ (saf zeytinyağı) ve Murunla yağlanır. Vaftiz olacak çocuk adına kirve şu andı okur: ” Ben (isim belirtir) şeytanı, kuvvetini, işlerini ve ona tabi olanları inkar eder, Yesu Mesih’e, peygamberlere, elçi ve gerçek öğretmenlere ve onların ilahi talimlerine iman eder; Baba, Oğul ve Kutsal Ruh’a tabi olup vaftiz olurum” (Şimşek 2003: 385).

Çocuk Gurno’dan çıkarıldıktan sonra, havluyla kurulanır ve Murun ile tüm vücudu mesh edilir, takdis edilir. Daha sonra beyaz bir elbise giydirilir ve mukaddes kurban yedirilir. Böylelikle vaftiz olan bir defada üç sırrı almış olur. Onlar; Vaftiz, Murun ve Kurban’dır. Çocuk böylece “Tensir” (vaftiz olmuş Hıristiyan) sıfatıyla şereflenmiş ve kiliseye girdiği teyid edilmiş olur. Vaftiz olan çocuk eğer erkek ise

kilisenin mihrabına getirilerek tanrıya adanır. Eğer vaftiz edilen çocuk kız ise o çocuk mihraba alınmaz. Kirvenin kucağındaki çocuk kdukudşinin etrafında üç kez dolandırılır, her defasında vaftiz babası İncil'i öper. Bu esnada kaşık ile komünyon tepsisine ve şarap kasesine dokunularak, kaşık vaftiz edilen çocuğun ağzına dokundurulur (Tezokur, 2007: 255).

Mardin Süryanilerinde vaftiz töreninden sonraki uygulamalar şunlardır:

- Vaftizden sonra çocuğun babası davetlilere yemek ikram eder (K8, K24, K18).
- Törene gelen davetliler çocuğa çeşitli hediyeler verir (K26, K21).
- Davetli olan kişiler çocuğa para ya da altın takar (K31, K36).
- Vaftiz yemeği eskiden evlerde olurdu ama şimdi kiralanan salonlarda yapılıyor. Vaftiz yemeğinde genellikle et ve pilav verilir (K36, K21, K26, K31).
- Vaftiz olan çocuğun babası kiliseye para bağıışı yapar (K8, K7).

Yöremizde geleneksel olarak uygulanmakta olan Kirvelik ile Süryani cemaatindeki Karibo (kirve) müessesesi tamamen farklı anlam ve uygulamaları ifade eder. Müslümanlar arasında uygulanan kirvelikğin dini hiçbir temeli bulunmamaktadır. Kültürel etkileşim sonucunda Müslümanlar arasındaki kirvelik anlayışı Süryaniler arasındaki anlayışa yakın bir anlama bürünmüş (kirve kızıyla evlenmemesi gibi) ve uygulanmıştır. Diyarbakır'da Süryaniler komşuluk ilişkisi içerisinde buldukları Müslümanlarla özellikle kirvelik ilişkisi kurmuşlardır. Bu kirvelik Süryanilerin Müslüman'ın çocuğuna kirve olması şeklinde gerçekleşir. Müslüman'ın bir Süryani'nin kirvesi (vaftiz babası) olması uygulaması hiç yoktur. Süryaniler ile Müslümanlar arasında kurulan kirvelik ilişkisi sayesinde bu iki din mensupları arasında olabilecek kız isteme girişimlerine bu şekilde engel olunabilmektedir (Şimşek, 2003: 229).

4.1.2. EVLENME

Evlenme, kadınla erkeğin aile kurmak için yasaca birleşmeleridir. Kızın ve erkeğin sosyalleşme sürecinin önemli bir aşamasıdır (Örnek, 1995:185). Kadına ve erkeğe yeni bir rol kazandıran evlilik ile aile olabilmenin ilk adımı atılmış olur. Evlilikle gelin ve damat artık eş ve karıkoca, evli barklı olmuş; anne ve baba olmak için

toplumun ilk olarak öne sürdüğü şartı yerine getirmişlerdir. Evlilikle yeni aile bağları kurulmuştur (Altun, 2004:89).

4.1.2.1. Hıristiyanlıkta Evlilik

Hıristiyanlık inancında evlilik, kutsal kabul edilen aile kurumunun oluşturulmasının ilk şartıdır. Evlilik, aynı zamanda kilisenin kutsal saydığı “Yedi Giz” den bir tanesidir.

4.1.2.1.1. Hıristiyanlığın Evlilik Tanımı

Evlilik, Kutsal Ruh’un kaymasıyla ve Ruhani’nin özel dua ve bereketiyle neslin devamını sağlamak üzere, mümin kadın ve erkeğin birleştikleri, birlikte oldukları kutsal bir gizdir (Demir, 2001:81). Evlenme, yararlı bir nesil yetiştirmek ve müşterek yardım ile ailenin geçimini sağlamak üzere erkek ve kadın arasında kurulan dini ve hukuki bir bağıdır (Şimşek, 2003:219).

4.1.2.1.2. Hıristiyanlıkta Evliliğin Gerekliliği

Hıristiyanlık inancında evlenemeyecekler ve evlenmesi yasak olanlar hariç evlilik, kilisenin kutsal “Yedi Giz” inden biri sayılmış ve teşvik edilmiştir.

Evliliğin gerekliği konusunda; “Tanrı; Ademin yalnız olması iyi değildir, kendisine uygun bir yardımcı yapacağım” (Tekvin 2: 18), “Onları erkek ve kadın olarak yarattıktan sonra, onları bereketledi ve onlara; semereli olun ve çoğalın, yeryüzünü doldurun ve onu tabii kılm” (Tekvin 1:28), “ Bunun için insan babasını ve anasını bırakacak, karısına bağlanacaktır ve ikisi bir beden olacaktır. Öyle ki bundan böyle iki ayrı kişi değil ama bir bedendirler. Onun için Tanrının birleştirdiğini insan ayırmasını” (Matta 19:5-6) kutsal ayetleri delil gösterilebilir.

4.1.2.1.3. Evliliği Engelleyici Etkenler

Evliliğin kutsal, saygın olabilmesi için Kilise yasalarının ön gördüğü koşullar çerçevesinde tamamlanması, gerçekleşmesi gerekmektedir. Kilisenin evliliği yasakladığı durumlar şunlardır:

- 1- Süt Anneliği: Aynı memeden süt emmiş erkek ve kadının birbiriyle evlenmesi kesinlikle yasaktır.
- 2- Vaftiz Kirveliği: Ruhsal anlamda vaftiz olan çocuğu taşıyan Karibo (kirve), o çocuğa baba olmuş olur. Dolayısıyla; eşi ona anne, kardeşleri aynı zamanda ona kardeş oluyor. Böyle bir durumda evlilik söz konusu olamaz.
- 3- Nikah Sağdıçlığı: Mantıksal olarak bu da ruhsal Karibo ile aynı nedenlere dayanmaktadır ve evlilikleri yasaktır (Demir 2001:85).
- 4- Rahipler, Rahibeler, Episkopos, Metropolit, Mafiryen ve Patrikler kesinlikle evlenemezler.
- 5- Papazlar, papaz rütbesi almadan evlenebilirler. Papazın eşi öldüğünde, papazın ikinci bir evlilik yapması yasaktır. Aynı şekilde papazın karısı da eşi öldükten sonra evlenemez; çünkü o da cemaatin annesi konumundadır.
- 6- Ruhban (din adamı) konumunda olmayan Süryaniler, eşleri öldüğü takdirde ikinci bir evlilik yapabilirler.
- 7- Süryanilerde yakın akraba evliliği (amca, dayı, hala, teyze çocukları) yasaktır (İris, 2003:204). Ancak nüfusun azalması gerekçesinden dolayı günümüzde bu evlilikler kilise tarafından onaylanmaktadır (Şimşek, 2003:220).
- 8- Süryanilerde tek eşlilik esastır. Birden fazla kadınla evlilik (Poligami) tamamen yasaktır.
- 9- Dinin farklı olması durumu da evlilik bağının kurulmasına engeldir. Bir Süryani ile Müslüman'ın evliliği asla kabul görmez (Margosyan, 1999:60).
- 10- Süryani olup da mezhep farklılığı (Katolik, Protestan, Ortodoks) bulunanlar arasında evlilik zora girebilir. Böyle durumlarda evlenecek olan bayan, erkeğin mezhebine geçiş yapar.
- 11- Din dışı evlilikteki zorlayıcı nedenler sadece Müslümanlar için olmayıp, Ermeni ve Keldani'ler için de geçerlidir (Şimşek, 2003:220).

4.1.2.2. Mardin Süryanilerinde Evlenme Biçimleri

Evlilik kurumu daha önce anne ve babaların verdiği kararlarla kurulurdu ve bu karara karşı gelindiğinde gençler kaçarak evlenirlerdi. Günümüzde ise gençlerin evlilik kararlarına anne ve baba onay vermektedir (Altun, 2004:226).

Mardin Süryanileri arasında yaygın olan evlenme biçimleri şunlardır:

- Süryani gençler kendi aralarında görüşüp anlaşarak veya ailenin uygun göreceği adaylar ile evlenirler (K8, K15, K36).
- Mardin Süryanilerinde eş seçme genellikle görücü usulü olur. Erkek eğer kızı beğenmişse, ailesi tarafından kız tarafına haber yollanır ve eğer müsaitlerse gelip kızlarını isteyeceklerini bildirir. Kızın anne babası kızlarına gönlü olup olmadığına sorar. Eğer kızın da gönlü varsa bir aracıyla erkek tarafına müsait olduklarını ve gelebileceklerini söyler (K36, K27, K31).
- Erkek aday eğer sevdiği bir kız var ise durumu ailesine bildirir. Ailesi tarafından da onaylanırsa kız isteme faslına geçilir. Erkek evlilik yaşına geldiği halde evlenmek istediği herhangi bir kız aday bulamamışsa, evlenme isteğini ailesine bildirir, ailesi de etrafındaki komşulardan, tanıdıklardan, çevre köylerden uygun bir eş adayı aramaya koyulur (K24, K19).
- Kız ve erkek birbirlerini aile sohbetlerinde, kilisedeki ayinlerde, toplantılarda, düğünlerde görürler (K8, K26, K3).
- Eskiden hamamlar kız bakma yeri olarak kullanılırdı. Erkek tarafı hamamda beğendikleri kız varsa bunu, kızın haberi olmadan soruşturur ve beğenirlerse erkeğe yine kız farkına varmadan gösterilirdi. Şimdi hamam geleneği Süryaniler arasında maalesef eskisi gibi yaygın değildir (K31, K36).
- Süryanilerde severek, isteyerek evlenmek esastır. Zira Süryanilerde zina ve ölüm haricinde boşanma yoktur (K8, K7, K15, K21, K26).

4.1.2.3. Eş Seçimi:

Bir toplumda evlenecek kız ve erkeklerin bazı özelliklere sahip olması istenir. Anadolu'da yaşayan halkların eş seçimi tercihleri hemen hemen aynı kriterlere bağlıdır. Bu kriterler kızlar için; kızın güzel olması, becerikli olması , iyi huylu olması, erkekler için de; askerliğini yapmış olması, evine bağlı olması,

meslek sahibi olması, kötü alışkanlıklarının olmaması sayılabilir.

Mardin Süryanilerinde eş seçiminde dikkat edilen hususlar ve devam eden uygulamalar şunlardır:

- Mardin merkezde yaşayan Süryaniler, kızlarını evlendirirken, damat adayının askerliğini yapmış olmasına, bir meslek sahibi olmasına ve ayrıca bir evinin olmasına dikkat ederler. Ancak köyde yaşayan Süryanilerin bunlara dikkat etme şansları yoktur. Köylerde erkeğin askerlik yapmış olmasına ve bir meslek sahibi olmasına çoğunlukla dikkat edilmez (K26, K19, K24).
- Son zamanlarda azalan Süryani nüfusu nedeniyle Suriye, Avrupa ülkeleri ve İstanbul'dan (transfer) evlilikler yapılmak zorunda kalmıştır (K8).
- Eskiden Süryaniler yedi göbeğe kadar akrabalarla evlenemezlerdi. Eski zamanlarda teyze, hala, dayı, kızları ile evlenmek yasaktı. Ama azalan Süryani nüfusu nedeniyle günümüzde kilise bu türden evliliklere biraz da şartlar gereği zorunlu izin vermek zorunda kalmıştır (K16, K8, K7).
- Bir Süryani genci sadece Süryani biriyle evlenebilir. Farklı dinden biriyle kesinlikle evlenemez (K8, K7).

4.1.2.4. Evlilik Yaşı

Kızlar, 17- 18; erkekler, askerlik dönüşü 22- 23 yaşında evlenme çağına gelmiş olarak kabul edilirler. Evlenme yaşına gelen gençler evlenme isteklerini büyüklerine söyleyemezler (Artun, 2009:161).

Mardin Süryanilerinde evlilik yaşı ile ilgili uygulamalar şunlardır:

- Evlenme yaşı gün geçtikçe büyüyor. Eskiden kızlar 15-16 yaşlarında, erkekler ise askere gitmeden evlendirilirdi (K17, K19, K24).
- Süryanilerde bayanların evlenme yaşı erkeklerin evlenme yaşından çoğu zaman daha düşüktür (K12, K29, K9, K11).
- Evliliklerde kızın erkekten küçük olmasına dikkat edilir. Çünkü bayanlar daha çabuk yaşlanır (K18, K20).
- Abla veya abinin izni olmadan küçük kardeşe evlenme sırası verilmez (K30, K23).

Evlilik yaşı, Türk Medeni Kanunu'na göre 18'dir. Mardin merkezde yaşayan Süryaniler buna genellikle uyarlarken, kırsalda yaşayan Süryanilerin, köylerde yaşam şartlarının zorluğu, bağ, bahçe işlerinin fazlalığı ve erken olgunlaşma nedeniyle nadir de olsa bu yaş sınırına riayet etmedikleri görülmüştür.

4.1.2.5. Kız İsteme

Erkek tarafının gelin adayını beğenmesinden sonra erkek tarafı aile büyükleriyle yakın akrabalarıyla kız istemeye gider. Bu ziyarette kızın akrabalarından, ortak komşularından da yanlarına aldıkları insanlar olmaktadır. Kız evindeyken oturulur oturulmaz kız istenmez; kızını dünürçülerin en yaşlı ve itibarlı olanı usulüne uygun bir şekilde babasından ister (Nahya, 1987:258).

Mardin Süryanilerinde kız isteme adeti ile ilgili uygulamalar şu şekildedir:

- Kız tarafına haber verilir. Kız tarafından davet gelmesi durumunda erkek tarafı damat adayı, anne, baba ve papaz ile birlikte kız evine giderler (K8, K15, K7).
- Papaz ziyaret sebeplerini söyler. Evliliğin kutsiyeti hakkında konuşur (K8, K7).
- Gelin adayı gelenlere kahve ikram eder (K9, K23, K11, K34).
- Gelin babası evlilik teklifini ailesi, akrabası ve dostlarına danışmak için zaman ister. Bu şekilde damat tarafı evden ayrılır (K26, K24, K17).
- Kız tarafından olumlu cevap gelmesi durumunda erkek tarafı bu sefer nişan tarihini belirlemek için yine papazla birlikte kız evine ziyarete gider. Bazı aileler giderken Papazı götürmeyebilir. Herkesin huzurunda kız babası veya aile büyüğünden istenir. Gidenler beraberlerinde haç götürürler ve bu haç kıza takılır (K8, K18, K17, K24).

Kız isteme geleneği bölgede yaşayan halkların aynı benzerlikte uyguladıkları bir gelenektir. Süryaniler, Arap ve Kürtlerden farklı olarak kız istemeye giderken beraberlerinde din adamı olarak Papazı götürürler. Müslümanlar ise İmamla birlikte kız istemeye giderler.

4.1.2.6. Başlık Parası

Birbirini seven, evlenmek isteyen gençler başlık parasının gündemde olduğu yörelerde bu yüzden ya evlenememekte ya da anlaşarak kaçmaktadır. Bu durumda oğlanın ailesi ve akrabaları da onlara yardımcı olmaktadır. Kızın erkeğe kaçması durumunda, oğlan tarafı ya hiç başlık ödememekte ya da çok az bir para ödeyerek oğullarını evlendirmiş olmaktadır (Başçetinçelik, 2009:189).

Mardin Süryanilerinde başlık parası ile ilgili uygulamalar şu şekildedir:

- Başlık parası uygulaması, günümüzde Süryanilerde kesinlikle yoktur (K21, K26, K15).
- Son zamanlarda başlık parası adı altında bir para alınmamasına rağmen halen bazı düğünlerde gelin için hazırlık ve harcama yapma adına erkeğin babasından sembolik bir para alınır (K24, K19).

Mezopotamya bölgesinde yaygın olan ve çoğu zaman evlenmelerde problem haline gelen başlık parası uygulaması, son yıllarda Süryaniler arasında da etkisini iyice yitirmiş ve yok olmuştur. Bunda; kırsalda yaşayan Süryani halkın maddi durumunun iyi olmaması, evleneme yaşına gelmiş gençlerin parasızlıktan dolayı evlenemiyor oluşu etkili olmuştur.

4.1.2.7. Takı Takma

Son 25-30 yıldan beri özellikle Midyat bölgesi Süryanilerinde takı takma olayı kilise tarafından belirli kurallara bağlanmış ve takılacak takılar bizzat kilise tarafından belirlenmiştir. Bu uygulamada;

- 1- Evlenecek yaşa gelmelerine rağmen, düğünde takılacak takıların pahalı olması ve ekonomik açıdan yüklüce bir para tutması sonucunda Süryani gençlerin evlenmelerinin gecikmesi,
- 2- Özellikle Midyat ve köylerinde yaşayan Süryani ailelerin maddi durumlarının şehirde yaşayan Süryani ailelerin durumlarına nazaran biraz daha kötü olması ve bu takı masraflarını karşılayamayacak olmaları,

- 3- Düğünde takılacak takıların aileler arasında rekabete ve çekişmeye yol açması, bunun sonucunda da fakir ailelerin olumsuz etkilenmesi gibi haklı sebepler etkili olmuştur.

Kilise tarafından belirlenen takılar; haç, zincir, yüzük, saat ve küpe olarak bildirilmiştir. Kilisenin belirlediği kurala göre zengin veya fakir, kim olursa olsun bunlar dışında hiçbir takı talebi edilemez, edilse bile erkek tarafı bunu kesinlikle almamalıdır.

4.1.2.8. Nişan

Söz kesiminden sonra gelen aşama, nişan törenidir. Nişan töreni Anadolu'nun pek çok yöresinde düğün törenlerine benzerlikler gösterir. Nişan harcamalarını ve törenlerini kimi yörelerde erkek tarafı üstlenmekte; kimi kez de kız ve erkek tarafı ortak olarak masrafları üstlenmektedir. Ancak ister kız tarafı nişanı yapsın isterse de erkek tarafı yapsın, nişan töreni kızın evinde veya kızın ailesinin uygun gördüğü yerde yapılmaktadır.

Nişan törenlerinde iki tarafın onayladığı sevilen ve sayılan bir aile büyüğü tarafından kız ve oğlana iyi dileklerle yüzükleri takılır. Nişan töreninde kız tarafı ve oğlan tarafı kıza takılar takarlar. Tören aile arasında veya geniş bir davetli arasında yapılır. Eskiden yapılan yemekli nişan törenleri, son yıllarda yerini pastalı ve şerbetli törenlere bırakmıştır. Geleneksel kesimde evlerde yapılan törenlerde kadın erkek ayrı eğlenirlerken salonda yapılan törenlerde hep bir arada oturulmaktadır (Başçetinçelik, 2009:189).

Mardin Süryanileri arasında nişan, taraflar arasında belirlenen bir tarihte ve Ruhani papazın huzurunda, kız evinde yapılır. Düzenlenecek olan nişan töreninin masrafları kızın ailesi tarafından karşılanır. Bu uygulama yönüyle yörede yaşayan Müslüman Arap ve Kürtlerden ayrılır. Araplar ve Kürtler arasında, yapılan nişan töreninin masrafları da erkek tarafından karşılanır.

Mardin Süryanilerinin nişanlarında, erkek tarafından getirilen iki yüzük üzerine nişan tarihi yazılır. Ruhani papaz, bu yüzüklerin üzerine bir dua okur ve yüzükleri

takdis eder. Ruhani papaz erkeğe dönerek şöyle der: “Rabbimiz İsa Mesih’in sağ eliyle beraber uzanan, sağ elinde kabul edeceğin nişan yüzüğün ile beraber gizli nimet ve bereketini kabul eylesin. Bu yüzükle beraber hiçbir illet ve hastalık bulmayacağın gibi, kalbini sevindirendir, vücuduna sağlık verendir, malına bereket getirendir. Seninle beraber hayat müddeti boyunca duracağını kabul ediyor musun? ” Erkek, Papaz’ın bu dua ve öğütlerine “Evet ediyorum” diye cevap verir. Papaz bundan sonra kızın yüzüğünü alarak aynı şekilde hitap ettikten ve kızıdan da aynı cevabı aldıktan sonra, yüzükleri nişanlıların sağ elinin parmaklarına takar.

Papaz, yüzükleri nişanlıların parmaklarına taktıktan sonra, erkek nişanlısına hediye edeceği ve dince uygun olan üç şeyi davetliler huzurunda takdim eder. Bu hediyeler;

- 1- Bir Altın: İdaresi altında bulunduğu devletin hükmünde hür olarak yaşadığının sembolü olarak,
- 2- Bir Çift Küpe: Aldığı erkeğin söz ve tembihleri küpe gibi kulağında ebedi olarak kalsın diye,
- 3- Yüzük: Ölüncüye kadar kocasına sadık olsun diye verilir (Aydın, 2002: 55).

4.1.2.8.1. Yamino Töreni

Mardin Süryanilerinde nişan törenine verilen addır. Nişan töreni en az düğün kadar önemli ve görkemli yapılıdır. Yamino töreninde Papaz, gelin ve damat adaylarına özel dualar okur. İki şahit huzurunda yüzükler takılır. Nişan sonrasında kız evi tarafından yapılan özel bir çörek (Yamino Çöreği) gelen misafirlere dağıtılır. Gelen misafirlere ve çocuklara ayrıca şeker dağıtılır.

Papaz, Yamino töreninde ebeveynlerin, iki şahidin ve misafirlerin huzurunda gelin ve damat adaylarından nişanın bozulmayacağı ve geri dönülmeyeceğine dair sözler alınır.

Mardin Süryanilerinin Nişanlılık dönemi ile ilgili uygulamaları şunlardır:

- Nişanlılık ne kadar kısa sürerse o kadar iyidir (K8, K17).
- Kilise nişanlılık süresinin uzatılmamasını tavsiye eder (K8, K7).

- Nişanlılık süresi boyunca erkek tarafı kız tarafının evine gidebilir. Kız ve erkek birbirlerini istedikleri kadar görebilir, konuşabilir (K31, K36, K23, K34).
- Nişanlılık süresi boyunca geçen özel günlerde, bayramlarda erkek kıza elbise, takı ve hediye alır (K34, K23, K29).

4.1.2.8.2. Kıddas Alma

Mardin Süryanilerinde kına gecesi, nikahın kıyılacağı pazar gününden önceki cumartesi gecesi yapılır. Cumartesi günü ikindi vakti, gelin ile damat, yanlarına vaftiz anne ve babalarını da alarak kiliseye giderler. Gelin ve damat adayı kilisede Papaz huzurunda tövbe ve itirafta bulunurlar. Mardin Süryanileri arasında bu uygulamaya “Kıddas Alma” adı verilir.

4.1.2.9. Kına

Ülkemizin hemen her yöresinde geleneksel kesimde gelin olacak kız, gelin alma gününden bir gün önce ana evindeki son gecesinde yapılan bir törenle eline kına yakılarak, mani ve türkülerle övülür ve ağlatılır (Başçetinçelik,20009:242). Kınada ağıt yakmak, gelini ağlatmak Anadolu'nun bir çok yerinde görülen bir gelenektir. Düğünde kızın bir daha dönmemesi üzerine ağıtlar söylenir. Ağıt söylenirken kızın annesi, babası, yengesi ve kardeşleri kızla yas edip, sarılarak ağlaşırlar. Kına gecesinde ağlamayan kız ayıplanır. Çünkü kızın ağlamaması kızın anne ve babasını unutacağı olarak yorumlanır (Altun, 2004: 265-268).

Mardin Süryanilerinde kına gecesi nikahın kıyılacağı pazar gününden önceki cumartesi gecesi yapılır. Kına gecesi damat ve gelin evinde ayrı kutlanır. Damat evinde gelin evine nazaran daha az kalabalık toplanır. Asıl kutlama ve eğlence gelin evinde yapılır. Kına kız tarafının evinde yoğrulur. Kına tepisinin ortasına mumlar konur ve bu mumlar yakılır. Kına tepsisi bir bayanın elinde içeri zılgıtlar eşliğinde getirilir. Evin ortasında iki sandalyede yan yana oturan gelin ve damadın başları üzerinde kına tepsisi bir süre zılgıtlar eşliğinde gezdirilir. Bu arada damadın üzerinde takım elbise, gelinin üzerinde de kına gecesine has giyilen elbise ve başında da kırmızı bir tülbent vardır.

Kına töreni sırasında gelin sıkıca kapattığı avuçlarını açmak istemez. Bunun üzerine geline avuçlarını açması ve kına yakılması için eline bir çeyrek altın bırakılır. Gelin elini açtıktan sonra, gelin ve damadın serçe ve yüzük parmaklarına, ayrıca gelinin

her iki avucuna da kına yakılır. Kına gecesi, eğlence geç saatlere kadar devam eder. Daha sonra gelen davetliler dağılırlar.

Mardin Süryanileri arasındaki kına uygulaması, küçük farklar olmasına rağmen Müslümanlardaki kına uygulamalarıyla paralellik gösterir.

4.1.2.10. Nikah Merasimi

Mardin Süryanilerinde dini bir inanış olarak, oruçlu günler olan Çarşamba ve Cuma akşamları nikah merasimi yapılmaz. Pazar günü öğleden sonra dini nikah kıyılır. Nikah töreni kilisede gerçekleştirilir.

Vaftiz babası ile damat kilisenin içerisinde, gelinin kiliseye girmesini beklerler. Damadın vaftiz annesi, gelinin kolunda, beraber kiliseye girerler. Arkalarında da küçük kızlardan oluşan nedimeler vardır. Bu esnada kilisede bulunan misafirler, davetliler zılgıt çalarlar.

4.1.2.10.1. Yüzükleri Kutsama

Ruhani papaz, daha önce vermiş olduğu nişan yüzüklerini isteyerek yüzüklerin üzerine şu duayı okur: “ Kiliseye her milletten toplayarak kanıyla mis, ak olarak yazılan İsa Mesih yüzük yerine ellerine çakılan çivileri vermiştir. Ya Rab! Şu cariyen ve kuluna vereceğimiz şu yüzükleri mübarek eyle. Bu yüzükle İbrahim ve Sara, İshak ve Refka, Yakup ve Rahel nişanlanmıştır. Bu yüzük sayesinde Mısır’ın hükümdarlığı Yusuf’a verilmiştir. Bu yüzükler sayesinde salihler ve tüccarlar zenginleştiler. Kıymetini bilenlere büyük armağandır. Bu yüzükler sayesinde ki kabileler ve aşiretler birbirlerini nişan ve düğünlere davet ederler. Birbirlerine uzak olanları yakınlştırır. Kadınları erkeklere nişanlatan gene bu yüzüktür. Ya Rab, cariyen falan...(gelinin adını söyler) ve kulun falana...(damat’ın adını söyler) vereceğimiz nişanlıklarının ispatı olan bu yüzükleri mübarek eyle.”

“Peder, Oğul ve Ruh’ul Kudüs’ün adıyla amin. Senin o bitmeyen ve bozulmayan divanına bizi de nail kılasın. Kana şehrinin düğününe icabet ettiğin ve oradaki davetlileri sevindirdiğin gibi bizi ve şu birbirilerine yaraşan kızımız falan...(gelin’in

adını söyler) ve oğlumuz falanı da (damat'ın adını söyler) sevindiresin. Ta ki sana daima şükran ve süphan sunsunlar. Amin.

Papaz, yukarıdaki duaları okuduktan sonra İncil'de “Her kim karısını-nikahsız yaşadığı kadın müstesna- boşar veya başkasını alırsa zina yapmış olur. Her kim ki boşanmış bir kadını alırsa yine zina yapmış olur.” der ve nikahı kıymaya başlar.

4.1.2.10.2. Taç Kutsama

Papaz, nikah kıymaya başladığında damadın vaftiz babası (Kirve) gelin ve damadın arkasında, gelin ve damadın başlarına gelecek şekilde haç resimli taçları tutar. Daha sonra Kirve'nin tuttuğu bu haç resimli taçlar Papaz tarafından sırayla damat ve gelinin başına takılır.

- Taç takmanın sembolik anlamı şudur: Kilise, erkek ve kadını bekaretlerini bugüne kadar korudukları için papaz vesilesiyle başlarına taçlar takarak kral ve kraliçe ilan etmektedir (K8).

Papaz, taçları gelinle damada taktıktan sonra şu dua'yı okur: “Büyük ve ilahi peygamber Musa'nın bize yazmış olduğu peygamberlik kitabında şöyle denmektedir:

Gökleri ve yeri yaratan Allah, en son olarak babamız Adem'i yaratmıştır ve kendisine yardımcı olmak üzere kaburga kemiklerinden birini alıp kadın şeklinde yaratmıştır. Cenab-ı Hak Hz. Adem'e mahsus ve kehanet yapsın diye bu ne olabilir? Buyruğu üzerine Hz. Adem:” Bu kemik benim kemiğimdir ve bu et benim etimden olup buna kadın denir.” cevabını vermiştir.

Meşhur havarilerden Pavlos şöyle der: Hiçbir sünnette erkek, bedenine yetkili olamaz; ancak kadın, erkeğin bedenine yetkili olabilir. Bir de erkekler kadınlarını, kadınlar da kocalarını sevmek ve itaat etmekle mükelleftirler. Saranın Hz. İbrahim'e gösterdiği itaati örnek olarak kabul etmelerini tembihlemiştir (Aydın, 2002:65).

4.1.2.10.3. Nasihat Duası:

Papaz tarihi misalleri verdikten sonra, damat'a dönerek şöyle der:

“Ey oğlum, kızım bayan falan.... (gelin'in adını söyler) Ebeveynlerini, kardeşlerini terk edip kendini sana eş olarak teslim etmiştir. Yemesi içmesi giymesi meskeni ve diğer bütün ihtiyaçlarını temin etmeye mükellef ve mesul seni tutuyorum. Onunla iyilikle geçinecek, hoşlukla karşılayacak ve ahlaklı olarak bileceksin ve daima onu memnun etmeye çalışacaksın.”

Papaz bundan sonra kıza dönerek ona şöyle der:

“Sen de ey kızım bay falanı....(damat'ın adını söyler) Bu andan itibaren senin kocan olarak bilinen yanındaki beyi tanıyorsun, ona büyük ikramda bulunup hoşgörülükle hizmet edeceksin. Güvercin kuşunun itaatini ve tevazuunu, kumru kuşunun da nezaketini takınacaksın.

Papaz, evlenen erkek ve kadının ellerini, ellerine alarak şöyle der:

“Sevgili evlatlarım, şu kabul ettiğiniz tembih ve duayı yaparken kendinizi Allahın huzurunda -yani kalp ve böbrekler arasında tutulan niyetleri bilen kadir Allah'ın huzurunda- olduğunuzu, mukaddes Safra'nın, mukaddes İncil'in ve Haç'ın huzurunda, ayrıca burada toplanan cemaatin huzurunda olduğunuzu bilmelisiniz.

Bu andan itibaren sizleri birbirinize teslim ediyorum. Benimle aranızda rehber olan Allah'tır. Artık ben sizin kusurlarınızdan beri olayım. Dikkat ey sevgili oğlum, elini senin eline verdiğim bu hayat ortağın olan bayan kızımı Allah'a ve de sana emanet ediyorum. Ona çok dikkat edeceksin. Aksi takdirde, ona yapacağın bir kötülüğün sebebinden hüküm günü Allah'ın huzurunda ne gibi bir cevap vereceğini, şimdiden hazırlığını görmelisin” dedikten sonra ellerini açarak şu duayı okur:

“Ey Rab, Allah sana sığınıyorum. Şu kullarını koru, merhametin kanatları altında onları ört, iyiyi, sevinçli günleri, kendilerine bağışla, sağ elin onları idare etsin ki daima ve her zaman şükran dualarını okusunlar “ der. Bütün kilise cemaati hep bir ağızdan “Amin” diye karşılık verir (Aydın, 2002:65).

Papazın çiftlere yaptığı bu duadan sonra nikah merasimi de bitmiş olur.

Tebrikler kilise içerisinde ve daha sonra bahçesinde, gelin, damat ve aileleri tarafından kabul edilir. Daha sonra misafirlerle birlikte damadın evine gidilir.

4.1.2.11. Gelin İndirme

Eski Türklerden günümüze kadar Türk topluluklarında gelinin geldiği gün başına “ saçı” saçılır. Her devirde bu saçı toplumun ürettiği mahsullerden oluşmuştur. Avcılık devrinde avın kanı yağı ve eti, çobanlık devrinde süt, kımız ve hayvanların yağı, çiftçilik devrinde ise darı, buğday ve çeşitli meyveler saçı olarak kullanılmıştır (İnan, 1995:167).

Mardin Süryanilerinde gelin indirme esnasındaki uygulamalar şunlardır:

- Gelin, damadın evinden içeri girerken evin damından gelinin başına şeker, bozuk para, ceviz, incir, buğday serpilir. Çocuklar yere saçılan bozuk paraları ve şekerleri toplar (K8, K19, K24, K3, K18, K20).
- Gelin, damat evine gireceği zaman eline kırması için içi bozuk para ve şeker dolu olan bir testi verilir. Gelinden bu testiye yere vurup bir seferde kırması istenir. Eğer bir seferde kırmayı becerirse geldiği eve bolluk ve bereket getirdiğinin belirtisidir (K9, K11, K23).
- Gelin, eve girerken eline su kabağı verilir. Gelin su kabağını yere çalıp kırar, bu arada misafirler tarafından zılgıtlar çekilir (K29, K23).
- Gelin, damat evine girerken eline bir bıçak verilir ve gelin aldığı bıçakla evin duvarına haç işareti çizer (K4).

4.1.2.12. Düğün Yemeği: Merg

Gelin, damat evine getirildikten sonra, bir süre misafirlerle oturur daha sonra dinlenmek için odasına çekilir. Gelen misafirlere Mardin Süryanilerinin geleneksel düğün yemeği olan Merg ikram edilir. Merg, et suyuyla pişirilen, içinde et parçaları bulunan, lavaş ekmekle birlikte yenen bir yemektir.

- Son zamanlarda Mardin şehir merkezinde yaşayan Süryaniler arasında maddi durumu iyi olanlar düğünlerini damat evi yerine düğün salonlarında yapmaktadırlar (K26, K21, K8).
- Düğün salonlarında, gelen misafirlere son zamanlarda Merge dışında, düğün yemekleri de ikram edilmektedir (K15, K26, K21, K8).

4.1.2.13. Düğün Sonrası

Mardin Süryanileri arasında, düğünden sonra bölgede de görülen uygulamalar devam eder. Bu uygulamalar daha çok gelin ve damadı tebrik için yapılan ziyaretler, gelin ve damadın komşular ve yakın akrabalar tarafından yaklaşık bir ay gibi süren bir süre içerisinde hemen her akşam yemeğe çağırılması şeklinde devam eder.

- Düğünden bir hafta sonra damat eşini alıp kayınpederlerine el öpmeye gider. Kayınpederi damada çeşitli hediyeler verir (K27, K31).
- Düğünden birkaç gün sonra gelinin anne ve babası damadın kirvelerini eve yemeğe çağırırlar. Yemekten sonra hediyeler verirler (K26, K21, K31).
- Düğünü takip eden bir ay boyunca komşu ve akrabalar sırayla her gece gelin ve damadı akşam yemeğine davet ederler. Gittikleri her evde damat ile geline hediyeler verilir (K8, K19, K24, K17).

4.1.2.13.1. Sabahiyye

Sabahiyye geleneği, Mardin'de yaşayan Süryaniler, Araplar ve Kürtlerin ortak adetidir. Sabahiyye geleneğinde, gerdeğin ertesi sabahı; yani pazartesi sabahları kızın ailesi tarafından yapılan yemekler, damadın evine getirilir. Sabahiyye'ye gelen komşular beraberlerinde geline bir takım hediyeler getirir. Damadın ailesi tarafından gelen komşulara, getirdikleri hediyelere karşılık bazı hediyeler verilir. Gelen misafirlerle birlikte kız tarafının getirdiği yemekler yenir. Kadınlar kendi aralarında eğlenirler.

- Sabahiyye geleneği Süryanilerin, Arapların ve Kürtlerin ortak adettir. Bu gelenek bize bir arada yaşayan halkların dinleri ve dilleri farklı olsa da geleneklerinin zamanla birbirine benzeyebileceğinin somut bir göstergesidir.
- Sabahiyye geleneği, son zamanlarda kilise tarafından, maddi durumu iyi olmayanların hediye alamaması ve zor duruma düşmeleri nedeniyle kaldırılmaya çalışılmaktadır (K8).

4.1.2.14. Süryanilerde Boşanma

Süryaniler, evliliğe kutsal bir değeri atfetmişlerdir. Bu yüzden zina dışında hiçbir nedenin boşanma sebebi olmayacağı inancı hakimdir. Bu inancın hakim olmasında “Denmiştir ki: “Her kim, karısını boşarsa ona boşanma belgesini versin. Ama, ben size derim ki, her kim, zina dışında bir nedenle karısını boşarsa, onu zinaya itmiş olur. Her kim boşanmış bir kadınla evlenirse, zina etmiş olur.” (Matta, 5:31-33, Matta 19: 3-9) kutsal ayetleri başlıca sebeptir.

Yukarıdaki ayetlerden de anlaşılacağı üzere İncil’de boşanmaya kesinlikle karşı çıkmış, ayrıca dul bir kadınla evlenmeye de müsaade edilmemiştir.

Süryanilerde evlilik iki neden dışında kesinlikle çözülmeyen kutsal bir gizdir. Çiftlerden birisinin ölümü veya zina etmesi Kutsal gizin çözümlenmesini -yani boşanmayı- yasal kılmaktadır (Demir, 2001:84).

Mardin Süryanileri arasında boşanma vakası neredeyse hiç yokken, dışarıya göç etmiş, cemaat dışında farklı ortamda yetişen yeni nesil çiftlerden bazılarının anlaşamadıkları eşleri ile ayrı yaşadıkları veya boşandıkları tespit edilmiştir. Bu veri, dinsel yaptırımın olmadığı veya biraz daha esnek olduğu coğrafyalarda kilisenin yasakladığı ve İncil’in sert bir dille men ettiği boşanmanın, son zamanlarda Süryani bireyler tarafından tercih edilen bir seçenek olduğu gerçeğini göstermektedir.

4.1.3. ÖLÜM

Ölüm, insan hayatının sonu ve doğal olarak da geçiş dönemlerinin son aşamasıdır. Ölüm ilk çağdan günümüze kadar her toplumun çaresiz kaldığı bir durumdur. Ölüm acımasızdır. Çocuk, genç, yaşlı, herkesin başına gelir ve ertelenemez, üstesinden gelinemez. İnsanoğlunun bu sonsuz yenilgisi ağıtlarda bir isyan olarak kabul edilir (Avcı, 1988:157).

Ölümlle ilgili uygulamalarda ölenin öte dünyaya gidişini kolaylaştırmak onun öte dünyada mutlu bir ölü olmasını sağlamak amacıyla uygulamalar yapılır (Başçetinçelik, 2009:328).

Süryani inancına göre; insan öldükten sonra, topraktan oluştuğu için beden yine toprağa dönecek; ruh ise, Allah'ın nefesinden alındığı için diri kalacaktır. Ruh eğer vaftizden aldığı kutsiyeti koruyup, günahsız yaşamış ise cennette huzurlu olacak, aksi durumda hep huzursuzluk ve ızdırap içinde kalacak.

İnsan öldükten sonra Allah'ın kudretiyle dirilip ruhani bir varlık niteliğine bürünmesi nedeniyle, Süryaniler için ölüm, ebedi hayata uzanan bir köprü ve dünyevi acıların da sonudur. Dünyevi yaşamlarında İsa'ya iman edenler ölümden sonra esenlik ve güven içinde kalırlar (Özmen, 2006:208).

Süryaniler, ölümü sonsuz yaşama uzanan bir köprünün başlangıcı olarak kabul ederler. Ölüm sonsuz yaşamın başlangıcı olduğu gibi dünyevi acıların da bitiş noktasıdır. Geçici dünya yaşamının zorlukları, acıları, sıkıntı ve özlemlerle dolu olduğu, İsa'ya iman eden ve bu imanlı yaşamı sürdürenlerse, ölümden sonra esenlik ve güven içinde olacaklarına inanırlar. Başka bir ifadeyle imanlı ölümü; yeryüzündeki yaşamın karanlık gecelerini bırakıp, sonsuz gündüzün olduğu göksel vatana girmek olarak kabul ederler (Şimşek, 2003:242).

4.1.3.1. Ölüm Öncesine Dair İnanışlar

Hayatın son durağı olan ölüm, insanı korkutan, çaresiz kılan ve sırrına erişilemeyen bir geçiş dönemidir. Ölüm, insanı o kadar çaresiz kılar ve korkutur ki insanlar çevresindeki olup biten olayları, eşyanın şu ya da bu şekilde duruşunu, ölümün

ön belirtisi saymıştır. İnsan bunun için kendine ölümü sezdiren olaylardan ve nesnelere uzak durmuştur (Örnek, 2000:208).

Mardin Süryanileri arasında rastlanılan ölüm öncesi inanışlar şunlardır:

- Evde beslenen hayvanların huzursuz olması, köpeğin uzun uluması (K24, K19).
- Baykuş sesi (K18, K20, K3, K17).
- Çocukların ev içerisinde aşırı derecede yaramazlık yapmaları (K9, K11, K34).
- Evdeki aynanın kırılması veya cam bir parçanın kırılması (K23, K29, K30).
- Yıldız kayması ve güneş tutulması gibi doğa olayları toplumca çok sevilen birinin öleceğine yoğrulur (K22).
- Rüyada diş çektirmek (K24, K19, K3).
- Rüyada oturulan evin yıkıldığını görmek (K18).
- Rüyada yeni ölmüş birinin görülmesi (K9, K17, K29).
- Rüyada ölen bir yakının kendisinden bir şeyler istemesi veya konuşması (K24, K17).
- Öleceği tahmin edilen kişinin ölmeden birkaç gün önce ani olarak iyileşmesi,
- Ev yakınında bulunan bir bitkinin olağanüstü büyümesi (Şimşek, 2003: 249).

gibi alametler Mardin Süryanilerinde evden birinin yakın zamanda öleceğine işaret olarak kabul edilir.

4.1.3.2. Ölüm Sırası

Hastanın öleceğinin anlaşılmasıyla birlikte çevresinde bulunanlar birtakım dinsel işlemleri uygulamaya başlarlar. Bu işlemlerle hastanın öte dünyaya imanlı gideceğine inanılır. Bu işlemler sırasında çeşitli adet ve inanmalar da uygulanır (Başçetinçelik, 2009:340)

Mardin Süryanilerinde hasta ölüm döşeğindeyken, papaz çağrılır. Hastanın bilincinin açık olduğu sırada, Papaz hastanın yatağının yanı başında, hastaya tövbe ve itiraf için yardımda bulunur. Hasta günahlarını itiraf ve günahlarından tövbe ettikten sonra Papaz, tarafından hastanın günahlarının affedilmesi için bir dua törenine başlanılır.

4.1.3.2.1. Kandilo (Hasta Yağı)

Süryani inanç geleneğinde, imanlıyı ölüme hazırlama, ruhun bedene karşı direncinin muhafaza edilmesi amacıyla kilisenin yedi gizinden biri olan Kandilo (Hasta Yağı) uygulaması yapılır.

Hastalara ve bunu talep eden tövbekarlara uygulanan Kutsal Hasta Yağı gizi ile ilgili beş dua turundan oluşan bir ritüel uygulanır.

Kandilo, hasta olan veya öleceği tahmin edilen ağır hastalar için uygulanır. Süryaniler, İsa'nın, tanrı tarafından hastalara teselli etmek, şifa getirmek ve onları ölüme hazırlamak üzere gönderildiği, tanrının sevgisiyle hastanın yanı başında olduğunu ve onu terk etmediğine inanırlar. Bu gizem, hastalıkta ve özellikle ölüm yaklaştıkça, insanın benliğini saran yoğun yalnızlık duygusuna çare olmayı amaçlar. Bu yağ okunmuş ve takdis edilmiş bir yağdır (Şimşek, 2003: 243).

4.1.3.2.1.1. Kandilo'nun (Hasta Yağı) Kuruluşu

Rab Mesih on iki öğrencisini göreve gönderdiğinde “Hastaları sağlığa kavuşturun, ölüleri diriltin, cüzzamlıları pak kılın, cinleri çıkarın. Karşılık vermeden aldınız, karşılık almadan veriniz” (Matta 10:8) şeklindeki sözleriyle bu gizi bizzat kendisi kurmuştur. Müjdeci Markus da, İncil’inde elçilerin birçok hastaya yağ sürüp sağlığa kavuşturduklarını kaydetmektedir (Markos 6:13).

Elçi Yakup da “İçinizden biri hasta mı? Kilise topluluğunun ihtiyarlarını (papazları) çağırın. Rabbin adıyla yağ sürdükten sonra onun için dua etsinler. İmanla sunulan dua hastayı kurtaracak ve Rab, onu ayağa kaldıracak. Eğer günah işlemişse kendisine bağışlanacaktır.” diye söylemektedir.

4.1.3.2.1.2. Kandilo'nun (Hasta Yağı) Etkileri

Kandilo (Hasta Yağı) giz'inin ruhsal ve bedensel olmak üzere iki etkisi vardır:

1-Ruhsal Etkisi:

- a- Tövbeyle, eylemsel ve ölümsel günahların bağışlayıcı kayrasını verir.
- b- Günah nedeniyle kendisini egemenliği altına almış siskalıktan (zayıflık) ruhu özgür kılar.
- c- İnsanın düşmanı şeytan, inançlılarla daima kavga etmektedir. Tanrıya olan güvenlerini sarsmak, ona bağladıkları umudu yıkmak için, yaşamlarının son

kertesine, son soluğuna kadar insanlara ölüm tuzakları kurmaktadır. İşte bu giz büyük yüreklilikle şeytanın etkin gücüne karşı koymak ve onunla savaşılabilmek için gerçek inançlıya güç dinamizm ve cesaret silahını verir.

2- Bedensel Etkisi:

Tanrısal amaca uygun olarak, hastanın iyiliği içinse eğer bedeni sağlığa kavuşturur. Sağlığa kavuşma olgusu tamamıyla tanrının elinde olan bir şeydir. Gize bu etkiyi veren gizin tamamlanmasında araç olan ruhani değil bizzat tanrıdır. Hastanın iyileşmesinde yarar ve iyilik görüyorsa eğer; onu sağlığına kavuşturur ve yaşamda kalmasını sağlar. Fakat bunun tersi olarak ölümü, hayatta kalmasından daha yararlı görüyorsa onu yanına alır; çünkü tanrı iyidir ve onun gözünde iyi olanı yapar (Demir, 2001:90).

4.1.3.2.1.3. Kandilo'nun (Hasta Yağı) Uygulanışı

Hasta diz çökmüş vaziyette masanın önüne getirilir. Kilden yapılmış, kadehe benzeyen bir kâse içine konulan hamurun içi çukurlaştırılarak zeytinyağı ile doldurulur. Hamurun üzerine beş adet mum yerleştirilir. Uygulamanın yapılacağı mekânda hazırlanan masa üzerine konulan kâsenin sağında ve solunda da birer mum ve haç bulundurulur.

Kâse üzerinde bulunan beş adet mum, duyu organlarını sembolize eder. Bunlar duası okunduktan sonra sıra ile yakılır. Önce doğu yönünde (baş) bulunan, sonra ortada (göğüs), daha sonrada sol ve sağdaki mumlar yakılır. Mumların her yakılışında üç kez “Kadışat Alaho, kadışat hayelthonö, kadışat lomoyutho, destlebt hlotfayn...”(Kutsalsın ey Allah! Kutsalsın ey güçlü! Kutsalsın ey ölmeyen! Bizim için haça gerildin! Bize merhamet eyle...) duasını takiben, “Abun dbaşmayo nethkadaş şışmoh tethe malkutoh nehve sebyonoh...”(Ey göklerdeki babamız adın kutsal olsun...) duası okunur. Hazır bulunanlardan en üst ruhani duaya başlayıp, masanın üzerine haç sembolize eder. Birinci mum yakılırken ruhani kişi duaları okurken sırasıyla her duada masaya haç çizer. Hastanın alnına haç çizer bunu bir de sağ baş parmağını kasenin ortasındaki yağa batırıp parmağını hastanın alnına değdirdikten sonra haç sembolü yapar, bunu üç kez tekrarlar. İkinci mum yakılırken dini görevliler duaları terennüm eder üç kez alna ve üç kez göğse yağ sürülür.

Üçüncü mum yakılarak dualar terennüm edilir. Kaseden alınan yağ diz kapaklarına sürülür. Bu işleme sağ diz kapağından başlanılır. Sağ dize iki, sol dize bir kez haç çizilerek uygulanır. Tekrar masa üzerine haç sembolize edilir.

Dördüncü mum yakıldıktan sonra alna, göğse, sağ ve sol diz kapaklarına yağ sürülür.

Beşinci mum yakılırken tekrar dualar okunur. Alın sağ ve sol diz kapaklarına yağ sürülür. Bu aşamada üç kez sağ elin, üç kez de sol elin dış yüzeyine haç çizilerek yağ sürülür. Akabinde, üç kez sağ ve üç kez sol göz üzerine tekrar ile buruna, ağza üçer defa, bir kez dil üzerine, iki kez sağ kulağa, bir kez de sol kulağa ve böbrekler hizasına haç çizilerek yağ sürülür.

Tamamlanan bu uygulamalardan sonra tüm vücut ve bir kez yüz ve göğüs üzerine yağ sürülür. Ruhani (Kahin rütbesinde bulunanlar) sağ elini hastanın başına koyarak dua eder. Daha sonra masada bulunan haç ve İncil yardımcıların yardımıyla hastanın başı hizasında tutularak dua edilir (Şimşek, 2003:244).

- Papaz hastanın beş duyu organını meshettiği pamuğa sarılı kibrit çöpünü yakar ve törenin sonuna kadar o kibrit çöpü yanık durur (K8, K7).
- Daha sonra hastanın yanı başında bulunan herkes papaz tarafından alınlarına haç işareti çizilmek suretiyle meshedilir (K8, K7).
- Kandilo'da kullanılan hamur, hastanın yakınları tarafından ekmek yapıp yenir (K8, K7).

4.1.3.3. Ölüm Sonrası

Kiliseye haber verilir. Ölen kişi için çan çalınır. Diğer çanlardan farklı olarak daha uzun ağır ve süreli çalınır. Özellikle köylerde, tarlalarda çalışan kişilerin ölümden haberdar olması için zamansız ve namaz vakitlerinden farklı çalan bu çan sesi ölümün habercisidir. İşler hemen bırakılıp kiliseye toplanılır. Ruhani kişi gelip ölü başında dua okunur.

Mardin Süryanilerinde ölüm sonrası yapılan işlemler şunlardır:

- Gözleri açık ise yumulur (K14, K20).
- Ölenin kolları çapraz bir şekilde ölünün göğsüne bırakılır (K8, K7).
- Ölünün ağzı açık kalmış ise kapatılır (K7, K20, K35).
- Cenazenin üzerine makas bırakılır (K9, K29, K23).

- Ölenin yüzü doğu yönüne gelecek şekilde bulunduğu yerde döndürülür (K8, K7).
- Ölünün başucuna İncil konur, mum yakılır (K3, K17).
- Kilise çanı diğer günlerden farklı bir makamla çalar. Kilise çanını duyanlar bir ölüm olayı olduğunu kilise çanının çalışından anlarlar (K8, K24, K7).

4.1.3.3.1. Ölünün Yıkınması

Ölüm olayının hemen ardından ölünün gömülmesine kadar geçen sürede ölüye bir dizi işlem uygulanır. Bu işlemler dinsel, geleneksel; adet ve inanmalardan oluşur ve belirli bir sıraya göre yapılır. Ölüyü gömmek üzere yapılan işlemlerden ilki, ölünün dinsel ve geleneksel kurallar içerisinde yıkınmasıdır (Başçetinçelik, 2009:348).

Süryani din adamları, kahin rütbesini almış olanlar (Papaz, Horepiskopos, Rahip, Metropolit, Mafıryan ve Patrik) ölünün yıkınması, kefenlenmesi işine iştirak etmezler. Daha çok Diyakoslar veya bu işte tecrübesi olan yaşlı cemaat üyeleri cenaze yıkama işini yerine getirirler.

Ölü erkek ise kendi ailesinden kişilerce veya tecrübeli yaşlılarca yıkanır. Ölü bayan ise yine ailesinden birileri veya yaşlı ve tecrübeli cemaat üyeleri tarafından yıkanır. Yıkama sırasında ılıtılmış su sabun ve lif kullanılır. Yıkamaya başlanmadan evvel cesedin avret mahalli bir bez ile örtülür.

Yıkama işi mutlaka kilise ve bu amaçla hazırlanmış olan mekanda yapılır. Yıkanan ceset bayan ise saçları ölü örgüsü denilen bir şekilde iki veya tek parça olarak örülerek, desenli bir başörtüsü ile örtülür.

4.1.3.3.2. Ölünün Kefenlenmesi

Süryaniler, ruhban olmayan ölülerini yıkadıktan sonra beyaz renk bez ile kefenlemektedirler. Kefenleme işi de yıkayıcılar tarafından yerine getirir. Yıkama işi tamamlandıktan sonra ceset tabuta konmadan önce iç çamaşırları giydirilir, cinsiyetine uygun temiz elbiseleri giydirilerek ayaklarına çorap geçirilir. Ayak baş parmakları ip ile birbirine bağlanır.

Süryanilerde sağlığında kefen hazırlama ve bulundurma uygulamasına rastlanmaz. İnanışa göre sağlığında kefen hazırlayanın kefeni kendisine nasip olmaz. Hakim olan inanışa göre bu kefen ya ailesinden veya akrabalarından birine nasip olur.

Tek parça olarak hazırlanan beyaz renkteki kefen bezi tabut içine yerleştirildikten sonra alt tarafından ayakları, sağdan ve soldan vücudu örtecek şekilde kapatılır.

4.1.3.3.3. Ölünün Taşınması

Cesedin yüzü açıkta kalacak şekilde omuzlara alınan tabut, cenaze töreni için kilisenin içine ve mihrabın önüne getirilerek hazırlanan bir yükselti üzerine yerleştirilir. Kilisede cenaze töreni bittikten sonra, cenaze alayı başlarında din adamı olmak üzere mezarlığa doğru hareket eder. Cemaatin tüm üyeleri olabildiğince cenaze alayına katılmaya çalışır. Tabut en azından kilise çıkışına veya sokak başına kadar omuzlarda dönüşümlü ve dörderli gruplar halinde taşınır. Kadınlar, tabutun taşınmasına iştirak etmezler (Şimşek, 2003:253).

Şırnak'a bağlı, İdil yolu üzerindeki Mıdıhe (Öğündük) Köyünde, Almanya'da vefat eden Melke Taştekin isimli Süryani vatandaşın cenaze törenini bizzat yerinde gözlemlene fırsatı bulduk. Bakısyan köyünde derleme çalışması yaptığımız sırada Bakısyan Köyü papazı Gabriel Aktaş, bir cenaze törenine gitmek zorunda olduğunu söyleyince, biz de eğer bir sakıncası yoksa bu cenaze törenine beraber gitmek isteğimizi bildirdik. Bir mahsuru olmadığını, gelebileceğimizi söyleyince beraber Mıdıhe Köyüne gittik. Köye vardığımızda, cenaze töreninin köyün içinde bulunan kilisede başlamış olduğunun gördük. Gabriel Aktaş, din adamlarının ilahiler okuduğu bölüme geçti. Biz de orta kısımda sandalyelerde oturan cemaatin arasında yerimizi aldık. Üzerine büyük bir haç işareti oyulmuş olan ahşap tabut, kilisede mihrabın önüne konmuştu. Cenaze töreni boyunca cemaat dua yerlerinde ayağa kalkarak, diğer zamanlarda ise oturarak, din adamlarının yönettiği töreni izledi.

Cenaze töreninde okunan duaların bazıları, sadece din adamları tarafından bazıları ise tüm cemaat tarafından okundu. Dualar bittikten sonra ölen kişinin oğlu kilise mihrabının önüne gelerek babasının hayatını kısaca özetleyen bir konuşma yaptı. Konuşmasına Süryanice ile başladı daha sonra konuşmasını Türkçeye de tercüme etti. Bunun, Süryanice bilmeyen Süryani kişilerin dikkate alınarak yapıldığı tespit edildi. Oğul, gelen herkese teşekkür ederek ve babası için dua etmelerini isteyerek konuşmasını sonlandırdı. Daha sonra, Tur Abdin metropoliti Samuel Aktaş, ölen kişinin günahlarının affi için, oldukça uzun bir dua etti. Konuşmasının hepsini Süryanice yaptı.

Kilisedeki cenaze töreninde, yaşlı erkeklerin en önde, orta yaştakilerin ve gençlerin ortalarında, kadın cemaat üyelerinin ise en arkada oturdukları ve törene yerlerinden katıldıkları gözlemlendi. Süryani çocuklardan oluşan bir ilahi koro grubu, tören bitiminde Süryanice ilahiler okudu. Tören bitiminde, bütün kilise Süryani bir din adamı tarafından taşınan buhur ile kutsandı. Cenaze töreni yaklaşık bir buçuk saat sürdü. Tabutun gençler tarafından omuzlara alınmasıyla, kilisedeki cenaze töreni son bulmuş oldu.

4.1.3.3.4. Ölünün Gömülmesi

Cenaze işlemleri bittikten sonra ölü halk arasındaki adıyla “ebedi istirahatgahı” olan mezarlığa götürülür. Mezar yeri, köylerde ölüm olayının duyulmasından sonra eş, dost tarafından kazılarak hazırlanır. Şehirde bu iş belediyeler tarafından yapılmaktadır. Ülkemizde ölünün üzerine toprağı erkekler atar (Yıldız, 1968:474).

İlahiler eşliğinde taşınan cenaze mezarlığa götürülür. Cenaze mezarlığa konulduğunda başının batıya doğru olmasına dikkat edilir. Ruhani görevli bir avuç toprak alır, cenazenin üzerine bir haç şeklinde serper ve Rabb’in atamız Adem’e buyurduğu şu sözleri söyler:” Topraktansın ve tekrar toprağa döneceksin. Tekrar kıyamette yeni beden alıncaya kadar işte ya Rab, senin isteğın tamam oldu” der ve mezara çevrede bulunan kalabalık toprak atarak doldurur. Bu işlemler sırasında ruhaniler ilahiler söylerler (İris, 2003:214).

Mıdıhe Köyünde katıldığımız cenaze töreninde, kilisedeki tören bittikten sonra din adamları en önde olmak üzere, gençlerin taşıdığı tabut ve cenaze alayı ilahiler eşliğinde mezarlığın bulunduğu alana doğru harekete geçti. Daha önce köylüler tarafından kazılmış olan mezarın başına geldiklerinde köylülerden tecrübeli biri kazılmış olan mezarın içine girdi. Kendisine uzatılan tabutu, başı batıya gelecek şekilde yerleştirdikten sonra mezarlıktan çıktı. Süryani din adamlarından Tur Abdin metropoliti Samuel Aktaş, aldığı bir avuç toprağı Süryanice dua ederek tabutun üzerine serpti. Daha sonra okunan Süryanice ilahiler eşliğinde tabutun üzerine toprak atılmaya başlandı. Toprak atma kısmında herkesin rol almaya çalıştığı ve bir kürek de olsa katkıda bulunmak istediğı gözlemlendi.

4.1.3.3.4.1. Süryani Mezarlıkları

Süryani mezarlıkları genellikle yerleşim yerleri dışında inşa edilmiş olan manastırların veya kiliselerin bahçelerinde bulunduğu gibi, bu iki mekanın dışında da bulunabilmektedir. Özellikle azizler, patrik, metropolit ve diğer önemli şahsiyetler bu mabetlerin yakınına gömülmektedir.

Süryanilerde çocuk mezarlıkları için, normal mezarlık alanının bir köşesinde, odacık şeklinde hazırlanan ve sadece kapısı olan bir mekan bırakılmaktadır. Çocuk cesetleri taban, tavan ve dört duvarı olan bu odaya bırakılarak üzerine toprak örtülmemektedir. Bu mekana Süryanice “Neus” adı verilmektedir.

Süryaniler intihar edenler için herhangi bir dini ayin uygulaması yapmadıklarını ifade ederken, vaftiz olmadan ölen çocuklar içinde resmi kilise ayini yapılmamaktadır.

Süryanilerde son zamanlarda mermer mezar uygulamaları dikkati çekmektedir. Mezarın üzerine ölenin adı, soyadı, doğum ve ölüm tarihleri ile İncil’den ayetler yazılır (Şimşek, 2003:255).

- Süryanilerde kadın ve erkek aynı mezarlıklarda gömülür (K8, K7).
- Süryanilerde bütün kiliseler doğuya doğru olduğu için mezarlar da uzunlamasına, sırt üstü ve doğuya doğru olur (K8).
- Mardin Merkez’de dört Süryani mezarlığı bulunur. Bu yerler; Mor Mihael, Mor Şumun, Diyarbakırkapı çıkışındaki mezarlık ve Deyr’ul Zafaran’daki mezarlıktır. (K8, K26, K36).
- Bir zamanlar Kırklar Kilisesi’nin avlusunda da mezarlık varmış. Halen mezar taşları duruyor ama ölü gömmeye uygulanmıyor (K8).

4.1.3.3.4.2. Mezarlık Uygulamaları

Cenazenin toprağa verilmesi sonrasında hazır bulunan din adamları başta olmak üzere cenaze sahipleri mezarlığın çıkışına yakın bir yerde yan yana sıralanarak, taziyeleri kabul eder. Bu esnada cenazeye katılanlara mezarlıktan ayrılmadan önce ekmek, helva veya bisküvi, lokum ikram edilir. Mezarlıktaki uygulamalara katılan kişiler toplu halde yas evine geçerler (Şimşek, 2003:255).

Ölen kişinin defin işlemi bittikten sonra ölünün yakın ve akrabaları hatıra için, ruhani görevli başta olmak üzere sırada beklerler. Cenazeye katılan kişiler sırayla gelir ve başsağlığı dilerler. Oraya konulmuş “Rahmet Lokması” diye adlandırılan pasta veya

tatlı bir çörek alıp yerler. “Allah rahmet eylesin “ dedikten sonra topluca yas evine geçerler (İris, 2003:215).

Katıldığımız cenaze töreninde gömme işlemi bittikten sonra mezarlık çıkışında, başta ölen kişinin oğlu, yanında da Süryani din adamları dizilerek; gömme işlemine katılan Süryani cemaatinin taziye dileklerini kabul ettiler. Cemaat üyeleri ölen kişinin oğlunun elini sıkıp, Süryani din adamlarının ellerinde tuttıkları kutsal haçı öptüler.

Gömme işlemi sırasında Süryani kadınlar, cenazenin uzağında bir yerde durdular. Gömme işleminde ve tabut üzerine toprak atma kısmında rol almadılar. Mezarlık çıkışında ölen kişinin ailesi tarafından, gelen kişilere simit ve meyve suyu ikram edildi.

Cenaze alayı dağıldıktan sonra, ölen kişinin birkaç yakını ve bir Süryani adamı kabir başında bir süre bekledi. Ölen kişinin yakınları ölüyle vedalaştıktan sonra bir kenara çekilip, mezar başında yüksek sesle Süryanice ilahi okuyan din adamını beklediler. İlahi bittikten sonra dağılan cemaatin gittiği yas evine gittik.

4.1.3.3.5. Yas tutma

Ölüm olayının yaşandığı ortamda tüm eğlence ve sevinç durumlarını ifade eden uygulamalar terk edilir. Yas yerinde siyah ve lacivert giysi renkleri tercih edilir. Ölenin genç olması durumunda aile bireyleri daha uzun süreler için siyah renk giysi kullanabilmektedir. Erkekler, yas süresi boyunca tıraş olmaz, evde çamaşır yıkanmaz, banyo yapılmaz. Genel temizlik uygulamalarına kırsal kesimlerde tüm köy halkı yas gelenekleri adına ara verebilmektedir. Yas sahiplerinin haber vermesiyle normal yaşama dönülmektedir (Şimşek, 2003:256).

- Ölen kişinin yakınlarının yas tutmaları, ağıt yakmaları, kendilerine zarar vermeleri kilise tarafından yasaklanmıştır (K8).
- İncil’e göre ancak inancı olmayan, Allah’a güveni olmayanlar isyan eder, yas tutar (K8, K7).
- Yas süresi boyunca televizyon seyredilmez (K11, K9, K34).
- Tıraş olunmaz (K18, K24, K37, K20, K3, K17).
- Güzel ve yeni elbiseler giyilmez (K37, K24, K17).
- Banyo yapılmaz (K24, K20, K18, K3).

Midyat ve köylerinde yas süresince uyulması gereken ve herkesin uymaya dikkat ettiği kurallar halen geçerliliğini güçlü bir şekilde korumaktadır. Örneğin ölünün olduğu

köyde komşu ve akrabalar yas süresince televizyon açmamaya, tıraş olmamaya özen göstermektedirler. Aynı hassasiyetin Midyat ve Mardin merkezde devam ettiğini söylemek güç olur.

4.1.3.3.6. Yas Evi

Süryanilerde, ölenin kirvesi (vaftiz anne-babası veya çocukları) yok ise ailesinin diğer fertleri, yas evinde yemek hazırlayarak taziyede hazır bulunan misafirlere ikram ederler. Yas evine dışarıdan yemek getirilmez. Yas yemeğinde genel olarak pilav ve et yemekleri menüyü oluştursa da perhiz günlerinde, hayvansal gıdaların dışında yemek mönüsü hazırlanır (Şimşek, 2003:255).

Mardin Süryanilerinde yas evine ait uygulamalar şunlardır:

- Taziyede yoğun misafir bekleyen ve imkanları da müsait olan cenaze sahipleri cenaze çadırı kurar, imkanları yoksa evlerde yapılır (K24, K19, K17).
- Kilisede de yapılabilir (K8, K7).
- Erkekler taziye çadırında, kadınlar ise cenazenin olduğu yas evinde başsağlığı diler. Eğer taziye evde ise kadın, erkek ayrı oturtulur (K8, K34, K23).
- Yas, genellikle üç gün sürer. Bazen, gelen kişilerin sayısına göre bir haftayı bulabilir (K18, K20, K3).
- Süryani taziyelerinde mutlaka bir ruhani kişi olur ve gelenlere dini öğütlerde bulunur (K8, K7).
- Taziyede gelenlere çay ve mırra dağıtılır (K8, K18, K35).
- Eskiden gelen misafirler yas evine katkıda bulunmak amacıyla şeker, un, yağ getirirdi. Şimdi ki, taziyelerde bu uygulama yoktur (K3, K17).

Mıdıhe Köyünde katıldığımız cenazede, mezarlıkta gömme işlemi bittikten sonra kilisenin üst katındaki yas evine geçtik. Süryani din adamları odanın baş tarafına sıralanmış, cemaat ise masaların etrafında oturmuşlardı. Yas evinde, kadınlar ve erkekler ayrı yerlerde oturmuşlardı. Din adamları sırayla ölüm hakkında konuşmalar yaptı ve Süryani cemaatine nasihatlerde bulundu. Konuşmalar ağırlıklı olarak Süryanice yapıldı. Taziyede oturanlara çay ve mırra ikramı yapıldı.

4.1.3.3.7. Ölü Yemeği

Ülkemizde ölenin dinsel törenle ve yemekle anıldığı belirli günler vardır. Bu günlerde ölünün hayrı için, ölenin ruhu için yemek verilmektedir.

Belirli sayılarla anılan bu günler bu sayılara kazandırılmış olan dinsel büyüsel ve geleneksel niteliklerinden dolayı önemsenmiş ve birtakım adetlerin bünyelerine ana öge olarak yerleşmişlerdir. Yaşamın çeşitli dönemlerinde kümelenen adetlerin ve inanmaların çoğunun biçimsel ve işlevsel özelliğini oluşturan bu türden sayılar başka toplumların halk kültüründe de önemli bir kapsamakta ve karşıladıkları günleri kutsal, törensel ve töresel alanın içine almaktadırlar (Örnek, 1979:220).

Süryani geleneklerinde ölünün ardından üçüncü, dokuzuncu, kırkinci günlerinde ve yıldönümlerinde yemek dağıtmak dinsel bir zorunluluktur. Yas süresinin on beşinci gününde çörek dağıtılır (Şimşek, 2003:255).

Ölenin arkasından yemek dağıtılır. Yemeğin verilmesi dini bir zorunluluktur. Yemek bütün komşulara (Süryani, Müslüman) dağıtılır. Dağıtılan yemek pirinç ya da bulgur pilavıdır (İris, 2003:215).

- Ölümün üçüncü ve kırkinci günde yemek yapıp komşular çağrılır ve ölen kişinin ölümü üzerinden bir yıl geçene kadar her akşam komşulara bir tabak akşam yemeği götürülür (K8, K7).

4.1.3.3.8. Kabir Ziyareti

Süryanilerde, mezarlık ziyaretleri, cumartesiye pazara bağlayan günün akşam vaktine yakın bir zamanda, bayram günlerinde ve Paskalya Bayramı'nın ikinci gününde yapılmaktadır.

Ölümün yaşandığı ilk haftada ve on beşinci günden önce mezarlık ziyareti yapılmaz (Şimşek, 2003:255).

- Kabir ziyaretleri ölümün üçünde, dokuzunda, kırkında ve yılında yapılır (K8, K7, K1).
- Kabir ziyaretleri, pazar günü kilisedeki ayinden sonra yapılır (K8, K24).
- Mezar başında İncil okunmaz. Ölü için özel dualar okunur (K7, K17, K20).
- Mezar başında çocuklara çikolata, bisküvi, şekerlemeler dağıtılır (K3, K11, K9, K23).

4.2. SÜRYANİLERDE BAYRAMLAR ve KUTSAL GÜNLER

Tüm semavi dinlerde olduğu gibi Hıristiyanlıkta da bayram uygulamaları bulunmaktadır. Ancak bu bayramlar Yahudilikte olduğu gibi doğrudan kutsal kitaba dayanmamaktadır. Bunun yerine bu bayramlar bizzat Hıristiyanlar tarafından tarihi süreç içerisinde kademeli olarak ortaya konmuştur.

Süryanilerde, Hz. İsa'nın doğumu, çarmıhta ölümü, dirilişi ve göğe yükselişi gibi olaylar cemaat yaşamında önem kazanarak her yıl düzenli bir biçimde kutlanmaya başlanmasından sonra Meryem ve çeşitli Hıristiyan azizleri ile ilgili kutlamalar ortaya çıkmaya başlamıştır (Katar, 2001:8-9).

Süryanilerde bayram anlayışı kutsallıkla iç içedir. Bayram öncesi tutulan oruçlar, uygulanan perhizler, tümüyle kilise merkezli uygulamalar olup, takip eden bayram uygulaması, toplumsal paylaşım ile hedefine ulaşmış olur. Bir başka ifadeyle dini ve toplumsal boyutları olan oruç-bayram bağlantısı, kilise ve din adamları tarafından olgunlaştırılır. Toplumun tüm kesimlerinin katılımı ile sosyal hayatta ifadesini bulur.

Süryani Bayramları iki gruba ayrılır: 1-Rabbani Bayramlar 2- Rabbani Olmayan Bayramlar.

4.2.1. Rabbani Bayramlar

İsa Mesih'in özellikle doğumundan haça gerilişine ve göklere yükselişine kadar olan zaman diliminde bizzat gerçekliği ve yaşadığı eylemleri konu edinir. Bununla birlikte İsa Mesih'in annesi Meryem ile ilişkilendirilen yaşantılar yanında Kutsal Ruh ile ilgili olaylar da Rabbani Bayramlar kategorisinde değerlendirilir.

Bu bayramlarda ayine katılmak ve dünyevi işlerle meşgul olmamak gerekir.

Rabbani Bayram günleri şunlardır:

1. Yeni yıl ve Mesih'in Sünneti	1 Ocak
2. Vaftiz Bayramı	6 Ocak
3. Meryem Ana Ekinler Bayramı	15 Ocak
4. Meryem Ana Müjde Bayramı	25 Mayıs
5. Paskalya (Diriliş) Bayramı	15 Nisan
6. Mesih'in Göğe Yükseliş Bayramı	24 Mayıs
7. Pentikost (Kutsal Ruhun Gelişi)	23 Haziran
8. Tecelli Bayramı	6 Ağustos

9. Noel (Doğuş) Bayramı	25 Aralık
10. Meryem Ana İntikali Bayramı	15 Ağustos
11. Meryem Ana Doğuş Bayramı	8 Eylül

4.2.1.1. Paskalya (Diriliş) Bayramı

Süryani Kadim Ortodoks cemaatinin sahip olduğu bayramların en önemlisi “Kıyam” (diriliş) bayramıdır. Batılı Hıristiyanlarca “Paskalya” olarak adlandırılan ve yöremizde halk arasında “Kırmızı Yumurta Bayramı” olarak bilinen bayramdır.

Bayramın başlangıcı diğer bayramlarda da olduğu gibi orucun bitimiyle başlar. Elli günlük oruç ve perhiz uygulamasından sonra bu bayrama ulaşılır. Bayram öncesi tutulan oruç tam bir yemeden içmeden kesilme şeklindedir. Gecenin yarısından başlayıp ertesi günün ortasına kadar oruca, öğleden sonra ise tüm hayvansal gıdalardan (et, süt, yumurta ürünleri) uzak olmak üzere, basit yiyeceklerle perhize devam edilir (Şimşek, 2003:233).

Paskalya (diriliş) Bayramı, İsa Mesih’in çarmıha gerilip, üç gün sonra dirilmesi nedeniyle üç gün devam etmektedir. Nisan ayında kutlanan bu bayram değişik tarihlere denk gelebilir. Paskalya Bayramı, Süryaniler arasında büyük bir coşku ile kutlanan ve Süryaniler arasında en önemli bayramdır (İris, 2003:178).

Paskalya, Hz. İsa’nın haça gerilmesi ve üçüncü günde göğe çıkması üzerine kutlanan bir bayramdır. Bu bayramın birinci gününün muhakkak pazara denk getirilmesi lazımdır. Paskalya Bayramı toplam dört gün sürer (Koluman, 2001:117).

Bayram sabahı oldukça erken saatlerde sabah saat dört sularında ayin başlar. Saklandığı yerden çıkarılarak mihrabın önüne konulan ve üzerinde dökülen kanın ifadesi olarak kırmızı ipeksi kumaş bulunan İsa’yı temsil eden haç cemaat arasında ayin bitmeden dolaştırılır. Bu uygulama İsa’nın insanlar arasında bulunmasını sembolize eder.

Uzun süren (yaklaşık 4-5 saat) ayinin ardından kutlamalarda kullanılan “rab mezarından dirildi, “gerçekten dirildi”, “iyi bayramlar”, “sana ve rahmetli ölülerine” ifadeleriyle bayramlaşmalar, tokalaşma ve öpüşme ile ifade edilir. Cemaat üyeleri çıkışta İncil’i ve Ruhani’nin elini öpmeyi ihmal etmezler (Şimşek, 20003:236).

- Bayramlarda tüm işler bırakılır, ticaret yapılmaz (K24, K12, K18).
- Bayramlarda oruç ve perhiz kesinlikle tutulmaz (K8, K7, K11).

- Bayramlarda yeni, temiz güzel elbiseler giyilir (K17, K6, K21, K24).
- Müslüman komşular Süryanilerin bayramlarını tebrik ederler. Ziyaretlerde bulunurlar. Buna karşılık Süryaniler de gelen Müslümanlara bayram yemeklerinden ikram eder (K5, K11, K18).
- Mardin’de Süryanilerinin bayramları vali ve kurum amirlerince yapılan bir ziyaretle kutlanır. Vali ve kurum amirleri Kırklar Kilisesine giderek orda din adamları ve cemaatle bayramlaşır. Paskalya Bayramında karşılıklı yumurta tokuşturulur (K8).

4.2.1.1.1. Hano Kritho

Hano Kritho, binlerce yıldır Mezopotamya’da yaşayan Süryanilerin gelenekselleşmiş folklorik özellikli bir şölenidir. Süryaniler, her yıl 50 günlük büyük oruca başlamadan önceki son Pazar günü, bu geleneği uygularlar. Bu uzun oruç, Hz. İsa’nın dirilişine denk gelen güne kadar tutulur. Büyük orucun başlaması ise, genelde mart ayının ortalarıdır. Günümüzde bu gelenek Süryaniler arasında devam etmektedir.

Hano Kritho bir kadın figürü, bir kadın maketidir. Bu kadın maketi köydeki kızlar tarafından hazırlanır. Hazırlanan bu maketle birlikte köyün gençleri hep birlikte köy evlerini teker teker ziyaret ederler. Grup halinde evleri gezen gençler, ev sahipleri tarafından bereketi temsil eden yağmura izafeten üstlerine su serpilerek karşılanırlar. Gençler bu evden bulgur, kavurma ve yumurta toplarlar. Toplanan bu erzak köyün kilisesinde bir araya getirilir. Bütün köy sakinlerinin kilise avlusuna gelmesiyle birlikte toplanan erzaktan geleneksel yemek hazırlanır. Bu yemek kavurmalı ve yumurtalı bulgurdur. Yemekler yenir, oyunlar oynanır, bir tabak yumurtalı ve kavurmalı bulgur, Hano Kritho için ayrılır ve taşların arasına saklanır. Daha sonra gençler bu tabağı bulmaya çalışır. Tabağı bulan genç tabaktaki yemeği yer. Bunun akabinde gençler maket olarak hazırlanan Hano Kritho’yu parçalarlar. Bu gelenek, hazırlanan yemeklerin bir kısmının fakirlere dağıtılmasıyla son bulur (İris, 2003:207).

4.2.1.1.2. Siboro (Kırmızı ve Beyaz İpler)

Paskalya öncesi oruca denk gelen Meryem Ana'nın Müjdelenme Bayramı, Süryaniler arasında Siboro olarak bilinir. Bu bayramın gecesinde ailenin kızı mayasız hamur yoğurur ve bir kaba koyar. Kaba konulan hamurun üstüne de tarlalarında yetişen tüm tahıllardan serper; bunun yanı sıra hamurun üstüne biri kırmızı biri beyaz olmak üzere iki ip koyar. Hazırlanan bu hamuru kızlar dışarı çıkarıp, şu ilahiyi söylerler:

Hayat ekmeği benim dedi

Mesih Dünyaya yiyecek diye gökten indim

Etsiz söz olan baba beni gönderdi

Bir çiftçi gibi ekti beni Gabriel

Kusursuz bir tarla gibi kabul etti beni Meryem'in karnı

İşte elleri üzerinde beni yüceltiyorlar Medbahta kahinler

Haleluya meleklerin nizamı ile

Tüm bunların ardından, mayalanmış olan hamurdan evdeki eski maya yenisiyle değiştirilir. Evin hanımları her sene bu günde bu işlemi yaparlar. Bereket diye de tahılların arasına ve ambarlara birer parça hamur konulur. Beyaz ve kırmızı ipler birbirine örülüp ev halkına dağıtılır. Bunlardan başka ipleri hayvanların kulaklarına takar, bağların ve ağaçların dallarına sararlar. İnsanlar örülmüş ipleri yüzük gibi parmaklarına veyahut boyunlarına takarlar ve bunları Paskalya bayramının ikinci gününe kadar saklarlar.

O günde tüm Süryaniler ölülerinin mezarında toplanıp ölüleri için dua ederler. Dualar okunduktan sonra yanlarında getirdikleri yiyecekleri paylaşıp yemeğe başlarlar ve daha önce takmış oldukları **Siboro** iplerini burada çıkartıp kilisenin bir yerine saklarlar (www.suryaniler.com).

4.2.1.1.3. Yumurta Boyama

Paskalya bayramının karakteristik özelliklerinden birisi de bu bayramda Süryanilerin birbirlerine hediye olarak yumurta vermeleridir.

Yumurta, İsa Mesih'in ölüyken dirilişinin canlı bir işareti olarak kabul edilir. Hiçbir canlı, yumurtanın sahip olduğu özelliklere sahip değildir. Yumurta hücreleri

dışarıdan bir uyarıcı etkenin etkisi altında kalmadan belirli bir sıcaklık derecesinden sonra kendi kendine büyür. Gelişir ve olgunluğa eriştikten sonra kabuğu kırarak küçük bir canlı civciv gözlerini dünyaya açar. Aynı şekilde İsa Mesih de dış etken olmadan kendine özgü gücü ile mezarda dirilmiştir (İris, 2003:177).

Paskalya bayramında kırmızı yumurtanın haşlanması ve misafirlere ikram edilmesi geleneksel bir olaydır. Özellikle Paskalya Bayramı'nda misafirlere haşlanmış kırmızı yumurta sunulur.

Yumurta, bayramdan bir gün önce soğan kabuklarıyla birlikte suda haşlanır. Soğan kabuğunun renginin yumurtaya geçmesiyle yumurtanın rengi kırmızılaşır. Kırmızı, İsa Mesih'in çarmıha gerilişindeki kanı simgeler. Yumurtanın içindeki sarı, güneşi, aydınlığı temsil ederken yumurtanın beyaz kısmı da İsa Mesih'in bedenini, temizliği ve barışı simgeler.

Günümüzde halen geçerliliğini koruyan bu gelenek büyük şehirlerde yumurtanın dış yüzeyi kimyasal boyalarla renklendirilmektedir. Paskalya Bayramı'nda her Süryani'nin evinde mutlaka yumurta ve çörek bulunur (İris, 2003:213).

4.2.1.2. Noel (Yaldo) Bayramı

Noel Bayramı Hıristiyan dünyasının 25 Aralık'ta İsa Mesih'in olağanüstü doğuşunu kutladığı bir gündür. Süryaniler bugünü kendi dillerinde "Yaldo" diye isimlendirirler ve bu bayramı kutlamadan önce on gün boyunca içinde hayvansal gıda bulunan yemeklerden sakınmak yoluyla oruç tutarlar (İris, 2003:208).

Hz. İsa'nın doğumunu kutlamak için yapılan bu bayram yılbaşı gecesinden bir hafta önce başlar ve üç gün devam eder. Bu üç gün içinde şafakla birlikte Hz. İsa'nın doğumu ile ilgili ayin yapılır (Koluman, 2001:117).

Paskalya Bayramı Midyat'ta Mor Şumni Kilisesi'nde kutlanır. İsa Mesih'in dirildiğini müjdeler. Paskalya'nın ikinci günü Mor Abraham'da bütün ölümlerin ruhlarına bir ayin düzenlenir. Hazırlanan pasta, çörek ve yumurta davetlilere ikram edilir (İş, 2006: 122).

4.2.2. Rabbani Olmayan Bayramlar (Azizleri Anma Günleri)

Din ve kilisenin varlığında korunmasında etkin olan tarihi şahıs ve olayları anma şeklinde değerlendirilir.

Bu bayramlarda kişinin ayine katılması gerekirken, dünyevi işlerle meşgul olmasına herhangi bir engel bulunmamaktadır.

Rabbani Olmayan Bayram Günleri (Azizleri Anma Günleri) şunlardır:

1.Vaftizci Yuhanna'nın Şehit Edilmesi	7 Ocak
2.Mor Stefanos	8 Ocak
3.Kartminli Mor Şemun	19 Ocak
4.Mor Barsavmo	3 Şubat
5.Patrik Mor Severius	8 Şubat
6.Patrik III. İlyas	13 Şubat
7.Aziz Mor Efreml	3 Mart
8.Sebastiyan'ın Kırk Şehidi	9 Mart
9.Mor Evgin	20 Nisan
10.Mor Gevergis	23 Nisan
11.Nusaybinli Mor Yakup	11 Mayıs
12.Mor İzozel	12 Mayıs
13.Mor Samuel	15 Mayıs
14.Mor Şemun Dzeyte	1 Haziran
15.Elçi Mor Petrus ve Mor Pavlos	29 Haziran
16.Elçi Mor Tuma	3 Temmuz
17.Mor Kiryakos ve Annesi Yuliti	15 Temmuz
18.Mor Yakup Burud'ano	31 Temmuz
19.Mor Simuni ve Yedi Oğlu	1 Ağustos
20.Mor Gabriyel'in Elinin Kesilişi	31 Ağustos
21.Mor Melke	1 Eylül
22.Mor Abay	1 Ekim
23.Mor Serkis ve Mor Bakos	7 Ekim
24.Suruçlu Mor Yakup	29 Kasım
25.Mort Barbara ve Mort Yulyana	4 Aralık
26.Mor Behnam ve Kardeşi Sara	10 Aralık
27.Mor Gabriel	23 Aralık

Ortodoks İnanç sisteminde Aziz'lerin önemli bir yeri vardır. Şefaate yetkili olanlar; İsa Mesih, Kutsal Ruh ve Aziz'lerdir. Aziz'lerin manevi boyuttaki şefaathilik özellikleri yanında dünyevi istek ve dileklerin yerine gelmesi konusunda da müracaat edilen merci durumunda oldukları kabul edilir (Şimşek, 2003:230-232).

Azizleri anma günlerinde yapılan uygulamalar şunlardır:

- Mardin Süryanilerinde adı anılacak olan Aziz'in kilisesi yıl içerisinde kullanım içerisinde değilse bile, azizin anıldığı gün resmi ayin o kilisede yapılır. Bu şekilde kullanılmayan kiliselerin en az yılda bir defa kullanılması, kilisenin yerinin unutulmaması ve kilisenin çürümeye mahkum edilmemesi hedeflenir (K8, K7).
- Azizi anma gününde gelen cemaate azizin yaşam öyküsü anlatılır (K8).
- Ayine katılan cemaate ikramlarda bulunulur (K8, K7, K20).

4.3. HALK İNANIŞLARI

4.3.1. Ziyaret Yerleri İle İlgili İnanışlar

Anadolu'da inanç merkezlerinde, bilinmeyen bir zamanda ermişliği onaylamış kişiler öldükten sonra da sosyal açıdan yaşatılmaktadır. Onları bir anlamda ölümsüzleştiren şey genellikle kendilerine atfedilen olağanüstü manevi güçten öte, onlara ilginin sürekliliği ve doğrudan ya da dolaylı bir biçimde gerçekleştirilen ritüellerin karakteristik bir özelliği olan tekrarlarıdır (Artun, 2009:293).

Halk evliyaların yattığı mezar, yatır, türbe, zaviye, tekke, dergah vb. yerlere gidip dua eder. Veliden hastalıktan kurtulma, iş bulma, kısmet açma gibi çeşitli konularda yardım istenebilir. Dua edip de istekte bulunanın, mutlak bunu isteyerek yapması gerekir. Aksi takdir de isteğin gerçekleşmeyeceğine inanılır. Ziyaretlerde dua okunur, ata ruhlarından yardım dilenir. Ziyaret suyundan medet umulur (Eröz, 1992:10).

İnanç merkezlerinde eskiye oranla düşük yoğunlukta olsa da sorun ve sıkıntıların çözümünde büyüsel olarak nitelenebilecek pratiklere başvurulduğu görülmektedir. Bu inanç merkezlerindeki yatır ziyaretleri, evlialardan medet umma, adak adama, ağaçlara çaput bağlama vb. pratikler din adamları tarafından hoş görülmemesine rağmen sürmektedir. Günümüzde inanç merkezleri adına bağlanan bazı erenlerin tarihi

kimlikleri yok olmuş, yaptığı varsayılan kerametleri onlara ad olmuştur. Bazı inanç merkezleri de ilk kaynağından yola çıkarak değişerek yeni kimlik, inanç ve pratikler kazanmıştır (Artun, 2009:293).

Mardin Süryanileri arasında yaygın olan ve bilinen ziyaret yerleri şunlardır:

Mor Gabriel (Deyrul'Umur) Manastırı

Mor Gabriyel Manastırı, Midyat ilçesinin 18 km. güneydoğusunda Cizre yolu üzerinde bulunmaktadır. Tur Abdin bölgesi metropolitliğinin merkezi olan kilise, en eski ve en faal Hıristiyan manastırlarından biridir. 397 yılında Mor Samuel tarafından kurulmuştur. Manastır, miladi 615'ten 1088'e kadar Tur Abdin metropolitlerine ev sahipliği yapmıştır. Bugün Tur Abdin metropoliti yine Mor Gabriel Manastırında ikamet etmektedir.

Deyr'ul Umur, Mardin Süryanilerin inanç hayatında özel bir yere sahiptir. Özellikle çocuk sahibi olamayan evli çiftlerin uğrak ziyaret yeridir. Mardin yöresinde çocuk sahibi olamayan çiftlerin ilk uğradıkları yerdir. Bölgede, gelen çocuk sahibi olamayan çiftlere derman vermesiyle tanınmıştır.

Mor Gabriel (Deyr'ul Umur) ile ilgili inanışlar şunlardır:

- Bir zamanlar Arap bir tüccar, kervaniyla seferdeyken, Midyat'ta Deyr'ul Umur'da konaklamış. Yola çıkmadan altınlarının bir kısmını manastırın rahibine emanet olarak vermiş. Aradan bir süre geçtikten sonra Arap tüccar manastıra dönmüş ve altınları emanet bıraktığı rahibi sormuş. Kilisedeki diğer rahipler öldüğünü söylemişler. Bunun üzerine Arap tüccar altınlarını yola çıkarken rahibe teslim ettiğini ve altınlarının yerinin nerede olduğunu mutlaka rahiplere söylemiş olması gerektiğini söyler. Rahipler bilmediklerini söyleyince tüccar rahiplere eziyet eder ve onlara altınların yerini söylemeleri için mühlet verir. Mühlet dolmadan önceki gece ölen rahip, rahiplerden birinin rüyasına girer ve altınlarının yerini söyler. Tüccar geldiğinde rahip gördüğü rüyayı anlatır. Tüccar, rahibin dediği yeri kazar ve altınlarını bulur. Bunun üzerine tüccar ölen rahibin mezarını açar ve görür ki rahibin vücudu aradan o kadar süre geçmesine rağmen hiç bozulmamış ve daha yeni ölmüş gibi duruyor. Bundan çok etkilenen Arap tüccar oracıkta Hıristiyan olur. Tüm servetini manastıra ve fakirlere dağıtır. Kendini manastıra adar ve ölene kadar Deyr'ul Umur manastırında vaktini

ibadetle geçirir (K8).

- Çocukları olmayanlar oraya gider, Mor Gabriel'in vasıtasıyla Allah'tan çocuk isterler (K9, K11, K27, K36).
- Mor Gabriel'de bir insan kafatası vardır (Arap birinin olduğu söylenir) onunla su doldurur ve yıkanır. Böylece gidenlerin çocukları olur (K23, K29, K30).

Halbube Ziyaret Yeri

Midyat'a bağlı, Aynvert (Gülgöze) köyünün üç kilometre kuzeyinde bulunan bir ziyaret yeridir. Yaklaşık iki bin yıllık bir tarihe sahip olduğuna inanılır. Tarihi eser olmasının yanında içinde konak, kilise, hapisane ve mezarlık gibi müçtemilatlar bulunur. Süryaniler için özel bir gün olan Mor Şemun gününde, Aynvert köyü sakinleri ve çevre köylerden kişiler tarafından ziyaret edilir. Halbube ziyaret yerinde piknik yapılır, dua edilir ve dualarının kabul görmesi için Halbube ziyaret yerinin kalıntıları içinde mumlar yakılır.

Halbube ziyaret yeri ile ilgili inanışlar şunlardır:

- Halbube ziyaret yerinden kuru ya da yeşil herhangi bir dal koparıp getiren kişinin mutlaka başına bir bela gelir. Bu yaşanmış örnekleri de vardır (K24, K9).
- Babam bir gün Halbube ziyaret yerinden bir eşek yükü kuru odun getirdi. Ertesi günü kalktığımızda baktık ki eşek ahırda ölü halde. Biz bunun Halbube'den olduğunu bildik (K9).
- Bir köylümüz Halbube'den geçerken odunları dökülmesin diye ziyaret yerindeki ağaçlardan yeşil bir dal koparıp yüküne bağlamış, tam o anda gözleri kör olmuş. Bunun sebebini anlayan köylü adam hemen bağladığı yeşilliği çözmüş ve aynı anda da gözleri açılmış. Bu herkesçe bilinen bir olaydır (K24).
- Bir köylümüz Halbube'den geçerken akşam mağarada ısınsınlar diye bir yük odun alıyor. Mağaraya girer girmez sağlıklı olan annesinin birden kızarıp bozarmaya sararmaya başladığını görüyor. Annesi hemen oğluna odunları nereden aldığını soruyor. Halbube'den cevabını alınca bir an önce geri götürmesini yoksa öleceğini söylüyor. Oğul hemen aldığı odunları alıp geri götürüyor. Döndüğünde annesini, sağlığı yerine gelmiş vaziyette buluyor (K17).
- Köyümüzden bir genç Halbube'den geçerken eline bir sopa alıyor ve onunla oynamaya başlıyor. O sopayı elinde çevirdikçe sopadan "mööö" diye bir ses

çıkıyor. Tekrar yaptığında da bu sesi duyunca korkup, sopayı atıp oradan hızlıca uzaklaşıyor (K24).

- Halbube ziyaret yerinin mucizeleri sadece Süryani halkı için değil tüm insanlar için geçerlidir. Oradan kuru ya da yeşil bir çalı alan Müslüman, Hıristiyan, Ermeni, Yezidi, kim olursa olsun başına mutlaka bir iş gelir. O yüzden bizden kimse Halbube'den bir şey alıp eve getirmez (K24).

Meryem Ana Manastırı (Anıtlı)

Meryem Ana Manastırı, Midyat'ın Anıtlı Köyü'nün güney kıyısında yükselmekte ve günümüzde mimari açıdan eşine az rastlanacak güzelliktedir. Süryani dilinde Yoldah Aloho(Tanrı Anası) ismini taşımasına karşın çoğu kez Arapça el Harda(bakire) olarak anılır. Kilisenin tam olarak ne zaman yapıldığı bilinmemekle birlikte kubbenin dıştan üst yapısı ve çan kulesi XX. yüzyılda eklenmiştir (Dolapönü, 1971:17-18).

Meryem Ana Manastırı ile ilgili inanışlar şunlardır:

- Meryem Ana Manastırı'nın kuruluşu ile ilgili şu hikaye anlatılır:

Rivayete göre; Yahudi ülkesinde bir kralın doğumunun, muştuladığına inandıkları parlak yıldızın izini süren on iki kral, doğudan yola çıkarlar. Hah Kralı Hanna'ya vardıklarında Kral, içlerinden üçünü Kudüs'e yollar. Üç Kral yeni doğan çocuğu bulup ona sunular sunar. Kendilerine anı olarak verilen çocuğun bezini Hah'a getirdiklerinde içleri onu parçalayıp bölüşmeye elvermez. Yakıp külünü aralarında üleştirmek istediklerinde aleve atılan bez on iki altın madalyona dönüşür. Bu mucizeye tanık olduklarında Meryem Ana adına sonsuza kadar ayakta kalacak bir anıt kurmaya karar verirler. Bu mucizenin gerçekleştiği rivayet edilen Hah Göleti'nin hemen yanında uzanan tarla, Süryani halk arasında bugün bile Parpuso (Paramparça) olarak anılır (Küçük, 2008:64).

Aziz Theodotus Manastırı

Midyat ilçesi Kılıt (Dereiçi) Köyü yakınlarında bulunan bir manastırdır. Migren hastalarının şifa bulmak için ziyaret ettikleri bir ziyaret yeridir (K8).

Mor Dimeth Manastırı

Kıllıt (Dereçi) köyünün 10 km kuzeyindeki dağlar arasına saklı olarak yapılmış bir manastırdır. Bölgedeki Süryanilerin romatizmal hastalıklara şifa bulmak için ziyaret ettikleri bir manastırdır (K8).

Mor Malke Manastırı

Nusaybin ve Midyat arasında uzanan sıradağların arasında kalan bir manastırdır. Psikolojik problemi olanların, deli olanların şifa bulmak götürüldükleri bir manastırdır (K8).

Mardin Süryanilerinin ziyaret yerleri arasında saydığımız bu mekanlar; adeta modern tıp imkanlarından faydalanamamış, tedaviye cevap alamamış insanların şifa bulmayı umdukları alternatif tıp merkezleri konumundadır.

Süryaniler arasında ziyaret mekanlarından bir şeylerin alınıp götürülmesi, ziyaret yerlerine zarar verilmesi, ağaçlarından izinsiz bir şeyler koparılması ve yenmesi götürenin başına felaketler geleceğinin habercisi olarak yorumlanır.

Süryaniler, her bir ziyaret yerinin orada yaşayan bir azizin mucize göstermesi sonucunda şifa dağıtma özelliği kazandığını savunurlar. Süryani inancına göre yaşarken mucize gösterebilen azizler öldükten sonra da mucize gösterebilir, dolayısıyla gelen hastalara şifa dağıtabilir.

4.3.2. Nazar ile İlgili İnanışlar

Bakış anlamında Arapça “nazar” kimi insanların bakışlarındaki zararlı güç ve bu nitelikleriyle bir kişiye bir hayvana veya bir nesneye bakmakla canlı üzerinde hastalık, sakatlık, ölüm, nesne üzerinde sakatlanma, kırılma gibi olumsuz bir etkinin meydana gelmesi anlamını almıştır. Kıskançlık duygusunun nazara yol açacağı inancı da yaygındır. Nazara uğramaya en elverişli kimseler çocuklarla, güzellikleri, hünerleri herkesin hayranlığını uyandırmış kişilerdir; çünkü çocuklar, zayıf mahluklardır, çabuk etkilenebilirler. Güzeller, hünerliler, mutlular da insanların kıskançlık duygularını kamçılarlar. Bu kötü duygular göz yoluyla hedefi etkilerler (Boratav, 1999:133).

Nazara uğrama, sadece insanlara özgü bir olay değildir. Mal, mülk, hayvanlar (özellikle at, inek gibi büyükbaş hayvanlar), çeşitli eşyalar (özellikle kolay kırılacak, bozulacak şeyler) evlerde nazara uğrayabilir. Nazar, kıskançlık gibi olumsuz

duygulardan gelebileceği gibi özellikle kişinin yakınlarının fazla hayranlık ve sevgi duygularından da gelebilir. Bu tür nazarlardan en çok çocuklar etkilenirler. Onun içindir ki; ananın, babanın çocuğuna fazla düşkünlüğü iyi sayılmaz (Boratav, 1999:134).

Mardin Süryanileri arasında yaygın olan nazar inanışları şunlardır:

- Bir gün göçebelere (Kereçi) biri evimize geldi. Kızımın hasta olduğunu görünce sebebini sordu. Ben de bilmediğimi söyledim. Bunun üzerine “Dur şunun bir nazarına bakayım.” dedi. Daha sonra “Çocuğuna nazar değmiş, ama ben çözebilirim bu nazarı.” dedi. Ben nasıl olacağını sorunca eğer 5 TL para verirsem bu nazarı çözebileceğini söyledi. Parayı verdikten sonra bir iple kızımı baştan ayaklarına kadar düğümleyip bağladı. Daha sonra bu ipi kaynayan bir suya attı ve çıkarıp düğümlerini çözdü. Bu ipi evin kapısında yakmamı istedi ve bu şekilde kızımın üzerinde olan nazarı çözdüğünü söyledi. Biz de buna inandık. Kısa bir süre sonra kızım iyileşti (K11).
- Kayınbiraderim, bizim yan evimizde oturuyordu. Bir gün komşulardan biri gelip, annesinin kucağında olan oğlu için, “Ne kadar tatlı, güzel bir oğlun var.” dedi. Komşu gittikten sonra bebek fenalaşmaya başladı ve bebek sabaha kalmadan öldü. Biz o komşu kadının gözlerinden korktuk ve nazarının güçlü olduğunu anladık. O günden sonra bütün çocuklarımızı ve mallarımızı o kadının nazarından saklamaya başladık (K9).
- Bir gün bebeğim kucağımda köy ortasında yürürken o kadına rastladım. Kucağımdaki bebeği görünce “Allah verdi ama sen bunu hak etmiyorsun.” dedi. Bunun üzerine bende söylediklerinden dolayı ona kızdım. Eve döner dönmez bebeğimin gözleri kızarmaya ve yaşarmaya başladı. Kırk gün boyunca bebeğin gözleri iltihaptan görmez oldu. Bunun üzerine yörede meşhur olan bir Müslüman bir şeyhe götürdük ve onda şifa bulduk (K11).
- Nazardan korunmak için haç taşırız. Haç, bizleri nazara ve kem göze karşı korur (K9, K11, K34, K12, K23, K29, K30).
- Nazar boncukları takarız (K31, K36, K27).
- Nazardan korunmak için yanımızda daima Haç ve Meryem ana fotoğrafı taşırız (K38, K3, K24, K19, K17).

Mardin Süryanilerinde, din adamları nazarın varlığını inkar eder ve insanın başına gelen iyi şeylerin de, kötü şeylerin de insanın kendi davranışlarının sonucu

olduğunu söylerler. Buna karşılık, Süryani halkın inanişında nazar vardır ve kendisinden korunulması gereken bir şeydir. Süryanilerin nazardan korunmak için üzerlerinde nazar boncuğu taşımaları, birlikte yaşadıkları Müslümanların inanişlarıyla paralellik gösterir. Bunun yanında, birlikte yaşadıkları Müslümanların inanişlarından farklı olarak Mardin Süryanileri, nazardan korunmak için çoğunlukla üzerlerinde veya yanlarında kutsal haç, üzerinde İncil'den ayetlerinden yazılı olduğu muska ve Meryem Ana fotoğrafı taşırlar.

4.3.3. Muska ile İlgili İnanışlar

Muska, Arapçada “yazılı şey” anlamına gelen “musha” kelimesinin halk ağzında bozulmuş biçimidir. Hastalıkları sağaltma ya da düşmandan gelebilecek kötülükler, görünmez kazalar vb. gibi herhangi bir zararı önleme amacı ile üstte taşınan yazılı kağıda denir. Muskalar bir kağıda yazılır. Eskiden kağıt yerine deri dayanıklı olduğu için deriye de yazılırdı. Eskiyip yırtılmasın, yazıların silinmesini önlemek için muskayı muşambaya sarıp deriden veya madenden bir zarf içine yerleştirirler ve çocukların omuzlarına, büyüklerin boynuna asarlardı. En çok görülen muska biçimleri üçgendir (Boratav, 1999:151-153).

Mardin Süryanilerinde muska ile ilgili inanişlar şunlardır:

- Çocukları nazardan korumak için din adamlarınca içinde kutsal duaların olduğu muskalar yapılır ve biz bu muskaları çocuklarımızın elbiseleri altına ya da üzerine takarız. Bu muskaların onları nazardan, kötü bakışlardan ve kem gözlerden koruduğuna inanırız (K23, K9, K11, K29, K38).
- Cinlerin şerrinden korunmak için haç ve muska takarız (K23, K29, K9).
- Azizlerin sözlerinin yazılı olduğu muskalar bizi belalara karşı korur (K23, K29, K30).
- İncil ayetlerinin yazılı olduğu muskalar kötülüğün isabet etmesinden bizi korur (K38, K9, K11).

Hıristiyanlık inancına göre muska yoktur. Başa gelebilecek kötü olaylardan korunmak için muska yapılması da Süryani din adamlarınca hoş karşılanmaz. Buna rağmen; kırsal kesimde yaşayan Süryani köylülerin cinlerden, nazardan ve şer güçlerden korunmak için muska'ya başvurdukları tespit edilmiştir.

4.3.4. Büyü-Sihir ile İlgili İnanışlar

İyi veya kötü bir sonuç almak için tabiat öğelerini yasaları etkilemek ve olayların olağan düzenlerini değiştirmek için girişilen işlemlerin tümüne birden büyü diyoruz.

Büyüler iki'ye ayrılır:

1-Olumlu Büyüler

2- Kötü Büyüler

Olumlu Büyüler: Bunlarda amaç, işlemin sonunda büyü yapanın da etkilenenin de “hayırına “ bir sonuç elde etmektir. Karısına, çocuklarına kayıtsız , gözü dışarıda erkekleri evlerine bağlamak, sevdiğinden karşılık görmeyen kişilerin sevdiklerinin dikkatini çekmek, gurbette olanın çabuk gelmesini sağlamak için yapılan büyüler olumlu büyüye örnek sayılabilir.

Kötü Büyüler: Bunların bir kısmı büyücünün kendisine başvuranın kötü niyetini bile bile yaptığı büyülerdir. Halk arasında bu türlü büyüleri yapanlar hoş karşılanmaz. Bunlardan büyücü aracılığıyla yapılanlar olmakla beraber çoğu kötülüğe niyetli kişilerin kendi başlarına uygulayabilecekleri işlemlerdir. Reçeteleri ya kulaktan kulağa öğrenilen ya da bu işler için düzenlenmiş kitaplarda bulunan şeylerdir. Dil bağlamak, karşı tarafın konuşmamasını sağlamak, erkeklik bağlamak, düşmanın hakkından gelmek için yapılan büyüler, kötü büyülerden sayılabilir (Boratav, 1999:137).

- Büyü vardır, inanırım. Benim yedi çocuğum doğduktan hemen sonra öldü. Sekizinci çocuğuma hamileyken kötü rüyalar görüyordum. Rüyalarımda arkamdan, sürüyle köpekler saldırıyor ve ben hiçbir şey yapamıyordum. Bunun üzerine Kefirhavar köyünde bulun Şeyh Ömer isimli Müslüman bir adama gittim. Adam, odanın ortasına içi su dolu bir leğen getirdi. Leğendeki su, altında ateş olmamasına rağmen birden fokur fokur kaynamaya başladı. Adam benimle ilgili bilgileri öğrendikten ve bana birkaç soru sorduktan sonra kaynayan suya bir şeyler söylemeye ve kısık sesle bir şeyler okumaya başladı. Bütün yaptıklarına karşılık benden hiç para almadı. Bana bir muska yaptı ve hamile olduğum süre boyunca o muskayı üzerimde taşımamı söyledi. Çocuk doğduktan sonra da çocuğun üzerine takmam gerektiğini söyledi. Beni evime geri gönderdi. Bana dediklerinin aynısını yaptım. O günden sonra dört çocuğum oldu ve ölmediler. O kötü rüyaları bir daha hiç görmedim (K11).

- Bazı genç kızlar sevdikleri erkekler, başkasına gönül vermesin diye erkeği kendilerine bağlama büyüü yaparlar (K9, K11).
- Bazı kötü niyetli erkek ya da kadınlar karı kocanın arasını açmak ve onları ayırmak için ayrılık büyüü yaptırır (K12, K23, K29).

Mardin Süryanileri arasında büyüünün olduğu söylenmekle birlikte, kimin büyü yaptığı, kime yaptırdığı ve ne amaçla yaptırdığı soruları çoğu zaman cevapsız kalmaktadır. Diğer bir deyişle halk büyü ve sihir olduğuna inanmakla beraber varlığını ispat edememektedir.

4.3.5. Bereket ile İlgili İnanışlar

Bereket kelimesi iyi faydalı şeylerin mal para ve yiyeceğin artışı anlamına gelir. En köklü ve yaygın inançlardan biri Hızır'ın bereket sağlayıcı gücü üzerine olanlardır. Bütün ermiş kişilerde bereket sağlama yeteneğindedirler. Ocaklılardan da bereket umulur (Boratav, 1999:125).

- Babam ve annem çok misafir seven insanlardı. Bir kış gecesinde, köye gelmiş bir yolcu evlerinde ağırladılar. Sabah adam gittikten sonra babam sakladığı paraların bulunduğu kutuyu açınca daha önceki paralarının bir miktar arttığını gördü. Biz bu iyiliğimizin karşılıksız kalmadığına ve iyiliğimizin babamın paralarına bereket getirdiğine inandık (K24).
- Bereket getirsin diye içinde İncil ayetlerinin yazılı bulunduğu muskaları üstümüzde, evlerimizde ve dükkanlarımızda asılı bulundururuz. Biz içinde İncil'den ayetler yazan bu muskaların bereket getireceğine inanırız (K22, K17, K18, K3).
- Uykudan erken uyanılan gün bereketli geçer (K22, K18, K24).
- Erken açılan dükkana bereket gelir ve dükkan o gün çok satış yapar (K22, K15).
- Dua okunarak başlanan yemek bereketli olur, bollaşır (K34, K37, K18).
- Dua okunarak ekilen veya biçilen tarladan daha çok verim alınır (K17, K18).
- Ekmeği tek elle parçalamak yemeğin bereketini kaçıırır (K22, K37, K15).

Süryanilerde bereket getiren inanmaların çoğunda dini bir takım pratiklerin yerine getirilmesi şartı vardır. Bu pratikler çoğu zaman bir işe duayla başlama, bulunduğu mekanda veya kişinin üzerinde Haç ve Meryem Ana ikonalarının taşınması, iyi niyetle ve inanarak bir iş yapma şeklindedir.

4.3.6. Uğurlu Günler ile İlgili İnanışlar

Uğur, bir nesnenin, bir kişinin, bir hayvanın, bir işin, bir zamanın, bir yerin özündeki iyiliği, mutluluğu, bereketi, kolaylığı kısacası olumlu niteliği ve gücüdür. Halkın inanış ve işlemlerindeki bütün davranışlar zamanlar, günler, çevresindeki nesnelere, kişiler, hayvanlar uğurlu ve uğursuz diye kümelenebilir. Uğurlu olanları yeğlemek uğursuz olanlardan kaçınmak veya onlardan gelecek olumsuzlukları giderme yöntemlerini gözetmek gerekir (Boratav, 1999:123).

Mardin Süryanilerinde uğurlu kabul edilen günler ve bugünlerdeki uygulamalar şunlardır:

- Pazar günleri biz Hıristiyan Süryaniler hiçbir zaman çalışmayız. Elimizde ne iş olursa olsun, aciliyeti ne olursa olsun çalışmayız. Benim gümüşçü dükkanım var mesela, ama pazar günleri hiçbir zaman çalışmam. Pazarları dükkanlarımız kapalı olur. Tarlalarımıza veya başka ne işimiz varsa olsun gitmeyiz. Pazar günleri dinleniriz. Ayrıca “Betlane” dediğimiz günlerimiz de vardır. Bugünler nebilerin, azizlerin doğum, ölüm günleri, mucize gösterdikleri günlerdir. Bugünlerde de çalışmayız, tatil yaparız (K22).
- Pazar günleri çalışmamamızın dini bir gerekçesi vardır. Biz şuna inanırız: Allah altı günde kainatı yarattıktan sonra yedinci gün de bu yaptıklarına bakıp sevindi ve istirahat etmeye karar verdi. İşte Allah, yedinci gün olan pazar günü istirahat ettiği için biz Hıristiyanlar da pazar günü istirahat ediyoruz. Bu Tevrat’ta da geçer. Hz. İsa Peygamber’in öldükten sonra dirildiği gün olması sebebiyle de pazar günü tatildir. İncil’de geçmez (K38).
- Her caminin bir sahabe ismi olması gibi bizde de her kilisenin adı bir azizin adıdır. O azizin doğum ve ölüm günlerinde ve mucize gösterdiği günlerde çalışmayız. cuma günü oruç tutmamızın nedeni Hz. Adem babamızın ilk günahı işlemesi ve cennetten çıkarıldığı gün olması nedeniyledir (K38).
- Bütün yıl boyunca her çarşamba ve cuma günleri “Perhiz” dediğimiz orucu tutarız. Bu perhizde hayvansal ürünler olan süt, et, yoğurt, peynir, tereyağı gibi ürünleri tüketmeyiz. Kahvaltı ve öğle yemekleri zeytinyağlı ürünler seçilerek yapılır. Akşamları ise hayvansal ürünler tüketilebilir (K8, K7, K38, K17, K19, K3, K37).

Bölgedeki Müslüman halkta sünnet olan pazartesi ve perşembe orucu, Süryani halkta ise çarşamba ve cuma günleri tutulan Perhiz orucu şeklinde görülmektedir. Süryaniler, dini yaşamı hayatlarının merkezine alan bir topluluk olduğundan uğur-bereket getirdiğine inanılan günlerin genellikle İsa Mesih'in ve azizlerinin mucize gösterdiği günler olarak seçilmesi doğaldır.

4.3.7. Uğursuz Günler ile İlgili İnanışlar

Mardin Süryanilerinde uğursuz görülen günler ve bugünlerde yapılmaması gereken uygulamalar şunlardır:

- Çarşamba ve cuma günleri çocuklar ve çamaşır yıkanmamalı. Büyükler yıkanabilir (K23, K29, K30).
- Çarşamba ve cuma günleri yıkanan çocukların hastalanacağına inanılır. Eğer yıkanırsa günah işlenmiş olacağına inanılır (K23, K30).
- Sabah yola çıktığında kör biriyle karşılaşılırsa, günün uğursuz ve bereketsiz geçer (K24, K17).

Mardin Süryanileri arasında uğursuz sayılan günlerin ve bugünlerde yapılmayan uygulamaların eski zamanlardaki inanmalara göre oldukça azaldığını ve etkisini yitirdiğini söylemek mümkündür. Bunda, günümüz insanının doğa ve doğaüstü güçlerle olan mücadelesinde eski zamanlarda yaşamış olanlara göre daha güçlü, direnişçi ve mücadele eder durumda bulunmasının etkisi büyüktür. Günümüz insanı için kayıp ve feda edilecek gün kavramı yoktur.

4.3.8. Hayvanlar ile İlgili İnanışlar

Hayvanlar da bitkiler gibi;

- 1- Kendilerinden yararlanma bakımından değerlendirilirler.
- 2- Yaradılışlarını ve dönüşümlerini açıklayan efsanelere ve inanışlara konu olurlar. Ancak, bitkilerden farklı olarak hayvanlar bir de yenmesinde bir sakınca olmayanlarla, yenmesi hatta dokunulması günah, rastlanması uğursuzluk getirici sayılanlar olmak üzere halk geleneklerinde kümelendirler (Boratav, 1999:78).

Mardin Süryanilerinin hayvanlarla ilgili inanışları şu şekildedir:

- Bazı hayvanlarda bereket vardır. Bazılarında yoktur. Örneğin; koyunlarda keçilerde, davarlarda bereket vardır (K19, K37).
- Sabah evden çıktığında beyaz bir hayvana rastlarsan; koyun, tavuk, güvercin, eşek, günün uğurlu ve bereketli geçer. Bir tavşana rast geldiğinizde öldürürseniz, gününüz uğurlu ve bereketli olur, öldüremezseniz bereketi kaçar (K24, K17).
- Kara kedi görmek uğursuzluk sayılır (K3, K17, K24).
- Yolda giderken bir yılanı rastlarsanız mutlaka öldürmelisiniz. Eğer öldüremezseniz o yılan, başınıza bir uğursuzluk getirir. Günün geri kalanı da kötü geçer (K18, K19, K24).
- Baykuş kimin evinin yakınında öterse o eve uğursuzluk getirir (K9, K11, K34, K30).
- Rüyanda bir köpek görürsen ve köpeğe üstünlük sağlarsan; yani yenersen gerçek hayatta da düşmanını da yenebilirsin. Yok, köpeği yenemezsen; düşmanına karşı da yenilirsin (K24).
- Güvercin iyi işlerin habercisi sayılır. Özgür ruhun ve barışın sembolüdür (K24, K37).
- Rüyada bir sürü otlattığını görürsen bereket vardır (K17, K19).
- Evin içine giren kelebek öldürülmez ve misafir geleceğinin habercisi kabul edilir (K19, K3).

Mardin Süryanilerinde, bazı hayvanların uğur-bereket getireceğine, bazılarının da uğursuzluk getireceğine inanılır. Bu inanışlar, bölgede yaşayan diğer halkların inanışları paralelinde gerçekleşir. Bereket getirdiğine inanılan hayvanlar arasında; koyun, keçi, davar, güvercin ve kelebek sayılabilir. Uğursuzluk getiren hayvanlar olarak da; kara kedi, baykuş ve yılan sayılabilir.

4.3.9. Rüyalar ile İlgili İnanışlar

Düş, gerçekleşmesi imkansız durum, hayal ve gerçekleşmesi beklenen ve istenen şey, umut olarak açıklanmıştır. Rüya, ilk çağlardan bu yana insanı meşgul eden bir konudur. Tüm semavi dinlerde rüyanın önemli bir yeri vardır (Albayrak, 2004:450).

Halk rüyasında gördüklerinin etrafında da inanışlar oluşturmuştur. Halk rüyasında gördüklerinden anlamlar çıkarıp geleceğe dair yorumlar yapar. Rüya gördüklerini kendince ve tecrübelerinden faydalanarak yorumlar ve bir şeylerin olacağına yorar (Artun, 2009:297).

Mardin Süryanilerinde rüya ile ilgili inanışlar şunlardır:

- Rüya bir hayvana binersen iyidir, yayansan kötüdür (K3, K19).
- Rüya bal arısı görmekten daha kötü bir şey olamaz (K24).
- İyi rüya görüldüğünde gerçekleşeceğine inanılır. Kötü rüya gördüğümüzde ise “Rüyalar tersinedir” deriz (K24, K19).
- Rüya yalın ayak olduğunu görürsen kötüdür, uğursuzdur (K11, K9).
- Rüya çıplak olursan kötüdür, uğursuzdur. Başına mutlaka kötü şeyler gelir (K9, K11, K19).
- İyi rüyalar anlatılmalı, kötü rüyalar kesinlikle anlatılmamalıdır. Anlatılırsa olayın gerçekleşmesine adeta davetiye çıkarılır (K19, K24).
- Rüya silah taşımak iyidir (K17, K24, K19).
- Rüya asker görmek kötü şeyler olacağına alamettir (K18, K20).
- Rüya biri dişinin kırıldığını görürse o evden birinin gideceğine (öleceğine) alamettir (K23, K29, K30).
- Rüya beyaz elbiseli birilerini görmek uğurludur (K3, K22, K12).

Rüya asker görülmesi, bölgedeki diğer halklarda bereket olarak yorumlanmasına rağmen Mardin Süryanileri arasında ise kötü şeyler olacağına habercisi olarak yorumlanmaktadır. Bu örnek aynı coğrafya üzerinde yaşayan halkların zaman zaman gördükleri aynı rüyayı bile zıt bir biçimde yorumlayabildiklerinin göstergesidir.

4.4. HALK HEKİMLİĞİ

Halk hekimliği tarihi, insanlık tarihi kadar eskidir. Hayvanların içgüdüleriyle yaşadıklarını gözleyen insanoğlu daha sonra bunları kendine uygulayarak; kendi kendinin hem doktoru hem eczacısı olmuştur. Bu dönemlerde hastalıkların nedenlerinde ve tedavilerinde insanoğlu yetersiz kalmış ve hastalıklar ay ve güneş tutulmaları, yıldızlar fırtınalar ve şimşek çakması gibi doğa olaylarına bağlanmıştır (Artun, 2009:201).

Gözlem ve deneme yoluyla elde edilen bilgiler yüzyıllarca birikerek kültür vasıtasıyla kuşaktan kuşağa aktarılmış ve tıp biliminin temelini oluşturmuştur. Savaşta, avda sakatlanmalar ve yaralanmalar; hayvanların hastalanmaları, doğum olayları insan nesline sürekli yeni bilgiler kazandırmıştır. Sonuç olarak da iyi gözlemci ve yetenekli sağaltıcılar toplum içinde ortaya çıkmıştır. biraz deneyim, biraz gözlem, biraz sihir, büyü karıştırarak elde edilen başarı, toplum içinde dünyanın en eski uzmanlık kollarından biri olan yeni bir sınıfı oluşturmuştur. Bunlara büyücü, şaman, ocaklı, hekim vb. gibi pek çok ad verilebilir (Serdaroğlu, 1996:3).

Bugün tıbbın geliştiğini, eski halk ilaçlarının kullanılmasının azaldığını düşünsek bile gelenek ve göreneklere bağlı kimseler, tecrübeli yaşlılardan ve aktarlardan yararlanmaya devam etmektedirler. Ayrıca bilimsel hekimlik, tıbbi folklorun en ileri aşamasında ortaya çıkıp gelişirken, tıp folkloru da gelişmiştir. Bu nedenle halk bilgileri her geçen gün unutulmayıp aksine bu bilgilere daha yenileri ilave dirmiştir. Böylece hekimle temasa geçme zorluğu ile karşılaşan halk kendi bilgilerini uygulamıştır. Nitekim Anadolu’da birçok hastalığın halk ilaçları ile tedavi olunduğu görülmektedir (Sucu, 1989:211).

Mardin Süryanilerinde tespit edilen halk hekimliği uygulamaları şunlardır:

- İnsan ya da hayvandaki kol, el, ayak kırılmalarına karşı; kına, yumurta, un ve tuz karıştırılır. Karışım bir beze sürülür ve kırık olan uzuv güçlü biri tarafından çekilir ki kırık olan yer düzleşsin. Sonra da uzvun üzerine bez sıkıca sarılır. Sonrada dört tarafına küçük tahtalar sarılır ki sabit olsun oynamasın. Hasta kişi kaç yaşındaysa o kadar gün bekletilir, açılmaz. Örneğin 20 yaşındaysa 20 gün, 40 yaşındaysa 40 gün bekletilir. İyileşme süreci hastanın yaşıyla aynıdır (K24).
- Akrep, yılan sokmalarında, yaralı kişi bir domatesin içine parmağını sokmalı ve öylece beklemelidir. Domates suyu o yaranın zehrini alır (K24).
- Akrep ve yılan sokmalarında mercimek samanı kaynatılır ve yaranın üzerine konur. Böylece yaranın hiçbir şeyi kalmaz (K17).
- Akrep ve yılan sokmalarında yara üzerine gümüş yüzük, bilezik vb. şeyler konur. Bu yaranın zehrini alır (K17).
- İshal hastalıklarına “Barısto” otu birebirdir. Kaynatılır ve içirilir (K9, K24, K17).
- Tavukların ayakları kırıldığında pislikleri bir beze sarılır ve tavuğun bacağına sarılır. Böylece tavuk iyileşir (K9).

- Göz yaşarmalarında veya iltihaplanmalarında göze soğuk çay dökmek gözdeki iltihabı kurutur (K19, K9).
- İshal olan çocuklara, kuru kahve şeker ile karıştırılır ve yedirilir. Sabaha bir şeyleri kalmaz (K24, K11, K9).
- Zayıf ve cılız çocuklar, her sabah aç karına bir çiğ yumurta yerlerse kısa sürede güç toplarlar (K29).
- El, kol kırıklarında, keçi kılıyla yoğrulmuş hamur, kırık elin etrafına iyice sürülür. Birkaç çita ile kırık el ve ya kol sabitlenir. Bir hafta ya da on gün sonra kurumuş hamur çözülür (K17).
- Gıda zehirlenmelerine karşı nar yemek birebirdir. Nar suyu ve sumak suyu da zehirlenmelere iyi gelir (K9).
- Bir gün ayağımın üzerine ağır bir taş düştü. Ayağım kanamaya başladı. Kan durmuyordu. Bunun üzerine arkadaşım yaramın üzerine işedi. Kan ancak bu şekilde durdu (K24).
- Yaşı büyük olmasına rağmen halen altını ıslatan çocuklara kirpi eti yedirilmelidir (K18).
- Akrep ve yılan sokmalarında sokulan yer bıçak ile kesilir ve zehir emilerek dışarıya tükürülür (K34).
- Altını ıslatan çocuklara tavşan eti yedirmek hastalığın bitmesinde birebirdir (K35).

Mardin ve Midyat merkezde yaşayan Süryanilerin sağaltma yöntemi olarak şifalı otlar haricindeki uygulamaları unuttukları ve günlük hayatta bu tür yöntemlere başvurmadıkları görülmüştür. Bunda; şehir merkezinde hastanelere ulaşımın kolay olması etkindir. Midyat köylerinde az da olsa halen sağaltma yöntemleri olarak yukarıda saydığımız yöntemlere başvurulmaktadır. Şehir merkezlerine, dolayısıyla da hastanelere olan uzaklık köylünün kendi başının çaresine bakmasını gerektirmektedir. Çoğunlukla köylü halk deneme, yanılma ve tecrübe yoluyla kendi hastalığına, kendi ilacını kullanmaktadır.

4.5. HALK MUTFAĞI

Mutfak kültürü, beslenmeyi sağlayan yemek, yiyecek, içecek türleri ve bunların hazırlanma, pişirilme, saklanma ve tüketilme sürecini; buna bağlı mekan ve ekipmanı ile bu çerçevede gelişen inanış ve uygulamalardan oluşan bir bütünlüğü ve kendine özgü bir kültürel yapıyı ifade eder (Kut, 2002:215).

Anadolu mutfak kültürü yüzyılların deneyimlerinden süzülerek biçimlenmiş kuşaktan kuşağa aktarılan bir değerdir. Anadolu mutfak kültürünün şekillenmesinde Anadolu'nun tarihi ve kültürel mirasının önemli bir rolü vardır. Göçler nedeniyle kültürler taşınmıştır. Bu olgu da Anadolu mutfak kültürüne zenginlik ve çeşitlilik kazandırmıştır.

Değişim ve etkileşim nedeniyle Anadolu mutfağının bir bölümü unutulmaya yüz tutmuştur. Geleneksel yemeklerin bir bölümü nadiren yapılmaktadır. Bu yemeklerin yapılışını bilenler yavaş yavaş azalıyor. Anadolu kadının tutucu olması, binlerce yılda oluşan bu kültürün günümüze gelmesini sağlamıştır (Artun, 2009:345).

4.5.1 Yemek Türleri ve Yapılışları

Ülkemizde yemek yeme alışkanlıkları tarihsel olarak, bölgesel, hatta köy kent gibi yerleşme birimlerine göre de değişiklik göstermektedir. Bu farklılıklara rağmen toplumumuzda yine de bu konuda ortak özellikler söz konusudur (Tezcan, 1982:113).

Mardin Süryanileri arasında en yaygın olan ve bazılarının Süryanilere has yemekler olduğunu söyledikleri yemek menüleri ve yapılış şekilleri şunlardır:

- **Paskalya Çöreği (Kliçe)**

Malzeme: 1 kg un, 250 gr tereyağı, 250 gr şeker, 250 gr süt, 10'ar gr çekilmiş anason, mahlep, tarçın, kabartma tozu ve bira mayası.

Yapılışı: Şeker sütün içinde eritilir. Hazırlanan karışım geniş leğende un, baharat ve yağla beraber iyice yoğrulur. Daha sonra hamur dinlenmeye bırakılır. Kabarıp kıvamını aldıktan sonra şekillendirilerek (simit ya da tepside bademlendirilerek) yağlanan tepsilere itina ile dizilir. Üzerlerine yumurta sürülerek fırına verilir. 35-45 dakika kadar pişirilen çörekler soğumaya bırakılır. Bayram günü özellikle peynir eşliğinde afiyetle yenir.

- **Kitel Raha:**Çiğ köftelik inceliğinde hazırlanmış yarma buğday ile yapılan ve avuç içi büyüklüğüyle reyhan'ı andıran kokusundan ötürü Süryaniler tarafından “Kitel Raha” adı verilen bir yemektir.

Süryani rahibelerin oruç yemeği olarak sayılıyor. İyi malzemedden yapılmış iki tane “Kitel Raha” insanı bir gün boyunca akşama kadar tok tutabilir (İris, 2003:211).

- **Kibe (İşkembe Dolması)**

Malzemeler: 2 kg kuzu etinden elle doğranmış et (kuzu kol ve pirzola kapağından), 750 gr iri bulgur, 250 gr iri dövme, 2 tatlı kaşığı yenibahar, 1 tatlı kaşığı kırmızı biber, 2 tatlı kaşığı kişniş, 2 tatlı kaşığı nane, 1 yemek kaşığı tuz, 7 kuzu işkembe

Yapılışı: İşkembe yıkanır, temizlenir. Dolmanın içini hazırlamak için bulgur ve dövme yıkanır. Daha önceden küçük parçalar halinde doğranmış ete sırasıyla bulgur, dövme ve diğer baharatlar katılarak tuz eklenir. Bir bardak su ile karıştırılır. İşkembe orta büyüklükte ve düzgün şekillerde parçalar halinde kesilir. Bir tarafı açık bırakılarak kese şeklinde üç tarafı dikilir.

Üç tarafı dikilip hazırlanmış işkembelere yarısına kadar iç doldurulur. Açık bırakılmış kenarı dikilerek kapatılır. Tencerenin dibine altı tutmasın diye kemik parçaları dizilir. Daha sonra işkembe düzeltilerek tencereye yerleştirilir. Üzerini örtüp üç parmak geçecek şekilde su ilave edilir. Pişmeye bırakılır. Bir buçuk saat sonra altı kapatılıp işkembe tek tek düzeltilip çatalla delinir ve başka bir tencereye aktarılır. Bir saat daha pişirilip ocaktan alınır, yemek servise hazırdır (www.reyono.net).

- **Kaburga Dolması**

Malzemeler: (6 kişilik) 1 yaşındaki oğlak ya da kuzu kaburgası, 250 gr. koyun kol eti, 2 su bardağı pirinç, 4 çorba kaşığı tereyağ, 1 tatlı kaşığı karabiber, 1 tatlı kaşığı tuz, 1 tatlı kaşığı yenibahar, 3 su bardağı su, 1 su bardağı badem, 1 çorba kaşığı çok ince

kıyılmış maydanoz veya reyhan.

Yapılışı:

Pirinç, ılık ve tuzlu suda, soğuyuncaya kadar bekletilir. Kol eti, kuşbaşı doğranır. Doğranan et, bir bardak su ile ateşe konup, kavruarak suyu çektirilir. İçine karabiber ve tuz atılır. Üzerine biraz sıcak su ilave edildikten sonra, et kaynamaya bırakılır.

Başka bir tencerede 2 çorba kaşığı yağ eritilir. Pirinç bol suda yıkayıp, yağda kavrulur. Kavruyan pirinç, kaynamakta olan etin suyuna ilave edilip yarı pişmiş bir pilav yapılır. Bir başka kapta badem, suda haşlanır. Kabukları soyulup yıkandıktan sonra, suyu süzülüp yağda kavruarak pembeleştirilir. Yarı pişmiş pilava, bademler, kıyılmış reyhan ya da maydanoz ilave edilir. İçine yenibahar da atıldıktan sonra karıştırılır.

Kaburgalardaki etle kemiğin arası açılıp, içine pilav doldurulur. Etin üzerine biraz salça sürülür ve bir çorba kaşığı yağda kızartılır. 3 bardak dolusu kaynar suyu ilave edilip, tuz da atıldıktan sonra, kapağını örtülür.

Tencerede, önce kemikli tarafı alta gelecek şekilde yerleştirilerek 1 saat kaynatılır, sonra etli tarafı çevrilerek, iyice yumuşayuncaya kadar çok hafif ateşte 4-5 saat kadar pişirilir. Kaburga doldurulduktan sonra salça sürülmeden de pişirilebilir. Salça sürülmeden pişirilirse, servise almadan önce fırında üzeri pembeleşinceye kadar kızartılır (İris, 2003:210).

- **Şemborek**

Malzemeler: 1 kg. un, 1kg kuzu kıyma, orta boy 4 - 5 soğan, 1 tatlı kaşığı yenibahar, 1/2 tatlı kaşığı karabiber, 1/2 tatlı kaşığı pul biber, 2 çorba kaşığı salça.

Yapılışı: Un biraz tuz ve ılık su ile yoğrulur. Sert bir hamur elde edilir. Yağlanmış avuç içinde yuvarlanarak toparlanır. Kıyma ince kıyılmış soğan salça tuz ve baharatlar ile yoğrulur. Hamurdan cevizden daha büyük bezeler kesilir. Merdaneyle ve bol unla pasta tabağı büyüklüğünde yufka açılır. Yarısına harç döşenir. Kapatılarak bir tabakla kesilir. Eğer varsa sac üzerinde, yoksa teflon tava üzerinde az yağla pişirilir.

- **Lebeniye**

Malzemeler: 1 bardak aşurelik buğday, 1 kg yoğurt, 1 tutam tuz

Yapılışı: Bir gün önceden Mardin yoğurdu süzülür. Buğday pişirilir. Daha sonra süzölmüş yoğurt sulandırılır ve pişmiş olan buğday içine katılır. Yoğurt ve buğday iyice karıştırıldıktan sonra ateşe koyulur ve sürekli karıştırılarak pişirilir. Muhallebi kıvamına gelince söndürölür ve kaselere boşaltılarak servis yapılır.

- **Harire (Pekmez Tatlısı)**

Malzemeler: 1 su bardağı pekmez, 1 su bardağı un, 1 su bardağı şeker, 3 su bardağı su, 1 çay kaşığı tarçın, 1 çay kaşığı yenibahar, Ceviz ya da Hindistan cevizi

Yapılışı: Pekmez, un, şeker, su, tarçın ve yenibahar bir kaba koyulup iyice karıştırılır. İyice karıştıktan sonra orta ateşte katılaşıncaya kadar kaynatılır. Katılaşıncaya kâselere sıcak sıcak doldurulur. Soğuduktan sonra üstüne arzuya göre ceviz veya Hindistan cevizi konularak süslenir.

- **Helhel**

Malzemeler: 1 çay bardağı pekmez, 4 kaşık un, 1 çorba kaşığı sade yağ, 3 yumurta, 1 çay bardağı su

Yapılışı: Su, pekmez ve un iyice karıştırılır. Topaklanmamasına dikkat edilir. Elde edilen karışım kısık ateşte pişirilir. Boza kıvamına gelip kaynayınca yumurtalar içine kırılır ve tekrar yavaş ateşte yumurtalar da pişince kapatılır. Sıcak servis yapılır.

- **Daşıto Dugarso**

Malzemeler: 1 kilo süt, 1 su bardağı kalın şişe (yarma buğday), 7 su bardağı su, 4 yemek kaşığı şeker

Yapılışı: Su ve şişe güzel bir şekilde kaynatılır ve pişirilir. Arada dibi tutmasın diye karıştırılır. Pişmiş hale gelen şişenin üzerine soğuk süt eklenir. Birlikte kaynayan sütün içine şeker ilave edilir. Hepsini birlikte beş dakika daha kaynatılır ve sıcak servis yapılır.

- **Davke Hamiğe (Krep)**

Malzemeler: 1 kilo un, 8 su bardağı ılık su, 1 tatlı kaşığı tuz, Yarım paket yaş maya

Yapılışı: Un derin bir kaba konulur. İçine maya, tuz, ılık su eklenerek mikser ile çırpılır. Üzeri örtülerek yaklaşık bir saat mayalanmaya bırakılır. Mayalanmış hamurdan bir/bir buçuk kepçe (tavanın büyüklüğüne göre) alınır, kızdırılmış ve hafifçe yağlanmış tavaya dökülür. Bir tarafı piştikten sonra diğer tarafı çevrilir ve servise hazır hale gelir. İsteğe bağlı olarak reçel, pekmez vs. ile sunulur. (www. reyono. net)

Mardin Süryanilerinin kendilerine has saydıkları yemekler arasında; Paskalya Bayramlarında gelen misafirlere sunmak üzere hazırladıkları paskalya çöreği (kliçe), Süryani rahibelerin gün boyu açlıklarını yatıştırmak için yedikleri ve tok tutma özelliğine sahip kitel raha, helhel, daşıto dugarso ve davke hamiğe yemekleri sayılabilir.

Ayrıca Süryanilerde yaygın yemekler olarak; Mardin'de yaşayanların ortak mutfağından sayılabilecek etli yemekler; kibe (ışkembe dolması), kaburga dolması, şemberek, bunların yanında ara yemekler; lebeniye ve harire yemekleri sayılabilir.

4.5.2. İçecek Türleri ve Yapılışları

Mırra

Müslüman ve Araplar genellikle her toplantıda Mırra sunarken Süryaniler ise Mırra'yı sadece başsağlığında sunarlar.

Yapılışı: Türk kahvesinin farklı şekilde kaynatılması ve hazırlanması ile yapılır. İyice kavrulmuş çekirdekten çekilen kahve, iki katı miktarda su ile kahve, kahve güğümünde kaynatılır. Bir başka güğüme süzülür. İşlem üç kez tekrarlanır. Mirranın hazır hale gelme süresi yaklaşık bir saattir.

Mirranın hazırlanması zahmetli ve uzun zaman aldığından bir-iki kişi için hazırlanmaz. Bazen de çok miktarda pişirilip bir yada iki gün saklanabilir.

Mırra ritüeli olan bir içecektir. Kahve fincanı doldurulmaz. Fincanın en fazla üçte biri doldurularak ikram edilir. Kahve çok fazla kaynatıldığı için oldukça serttir. Koyu hazırlanması makbuldür. Fincan çalkalanıp bir yudumda içilir. Fincan yere bırakılmadan dağıtan kişiye geri verilir.

Başsağlığı ve taziyelerde Mırra servisinin yapılması Mardin ve Midyat çevresinde Süryaniler arasında yaygın bir gelenektir (İris, 2003:212).

Şarap

Yapılışı: Bağlarından toplanan üzümler içi derin olan büyük bir kazanda günlerce güneş altında tutulur. Daha sonra çuvallara konan üzümler ezilir ve üzüm suları çıkarılmaya çalışılır. Çıkarılan üzüm suları bidonlara bırakılarak birkaç gün sıcakta bekletilir. Bidonlarda aylarca bekletilen şarap içmeye hazır hale gelir.

İnancına bağlı bir toplum olan Süryanilerin kültüründe şarap önemli bir yer tutar. Çünkü Hz. İsa mucizelerini yaparken suyu şaraba çevirmiş, son akşam yemeğinde öğrencileri ile birlikte şarap içmiştir. Kilise geleneğinde ayinler sırasında kutsal ekmekler şarapla kutsanmış ve insanlar şarapla kutsanan bu ekmeği yiyerek günahlarından arınacaklarına inanmışlardır (www. suryaniler.com).

Mardin Süryanilerini bölgede beraber yaşadıkları halklardan ayıran bir özellik de Süryanilerin acı kahve olan "Mırra"yı sadece taziyelerde gelen misafirlere sunmalarındır.

Kürtler ve Araplar “Mirra”yı istedikleri zaman istedikleri misafire ikram edebilmektedir.

Dindar Süryaniler, kendi ürettikleri şarapların hiçbir alkol maddesi içermediğini dolayısıyla haram sayılamayacağını iddia etmektedir. Bunun yanında, günümüzde Midyat'ta faaliyet gösteren bazı küçük çaplı şarap üretim evlerinde alkol içeren ve bölgede üne sahip Midyat şaraplarının üretildiği bilinmektedir.

4.6. ÇOCUK OYUNLARI

İçinde yaşadığımız yüzyılın ikinci yarısında çocuk ve çocuk oyunları bilim ve sanat adamlarının en önde gelen çalışma konuları arasında yer almaya başladı. Çocuk oyunlarına önce eğitimciler eğildiler. Oyunların sadece bir eğlenme aracı olmadığını, çocuğa gelecek yaşantısında lazım olacak her türlü bilgi ve becerileri kazandırmada hazırlık niteliği taşıdığını onlar keşfettiler. Daha sonraları dinleri, dilleri, töreleri ve inançları sürdürdüğü de anlaşılan çocuk oyunlarına sosyal bilimciler, etnologlar ve halkbilimciler önem verdiler. Bilim ve sanat adamları, çocuk oyunlarında hayatta lazım olacak tüm bilgi beceri ve sanat olaylarının birer örneğinin bulunacağına inanarak onları incelemeye koyuldular (Evliyaoğlu; Baykurt, 1988:185).

Çocuk oyunları, çocuğun kişiliğinin gelişmesinde önemli bir yere sahip olduğu gibi onun eğitiminde de kullanılan önemli bir araçtır. Oyunla öğretilen bilgiler daha kalıcıdır. Çocuğa, olumlu, kalıcı davranışlar öğretiminde, oyundan yararlanılabilir.

Çocuklar arkadaşları ile oyun oynamaya başladığı zaman, toplumsal ilişkileri de öğrenmeye başlar. Oyun sırasında çocuğun üzerine düşen bir rol vardır. Amacı rolünü en iyi şekilde yerine getirmektir. Rolü gereği sorumluluk duygusunu üstlenir. Sorumluluğunu yerine getirmediği vakit oyundan çıkarılmayla karşı karşıya kalır. Böylece hatasının karşılığında bu hatanın karşılıksız kalmayacağını anlar (Artun, 2009:325).

Midyat ve köylerinde Süryanilerin oynadığı çocuk oyunları şunlardır:

Heko (Yumurta Oyunu): Paskalya Bayramı günlerinde her çocuk yumurtasını farklı bir renge boyar ve köyün ortasında bir kaya üzerine bırakır. Sineklerin gelmesi beklenir. Sinek önce hangi yumurtanın üzerine konarsa o yumurtanın sahibi diğer bütün yumurtaların sahibi olur (K11).

Şikeneke (Yumurta Kırma Oyunu) : Paskalya Bayramı günlerinde çocuklar yumurtalarını tokuştururlar. Yumurtası kırılan, yumurtasını kıran kişiye vermek zorundadır (K11).

Çam u Pel (Çelik Çomak Oyunu) : Biri kısa biri uzun iki sopayla oynanır. Uzun sopayla kısa sopaya vurulur ve kaldırılır. Kalktıktan sonra uzun sopayla vurulur. Kısa sopa en uzağa atılmaya çalışılır. Sopası atılan kişi sopayı alıp başladığı yere kadar nefesini tutup koşarak gelmek zorundadır. Eğer nefesi yetmezse tekrar ebe olur. Oyun bu şekilde devam eder (K17).

Hole (Hokey Oyunu) : İki takım halinde oynanır. Kaleler vardır. Her takım elindeki sopalarla top şeklinde yontulmuş taş, rakip takımın kalesine yerden atmaya ve gol yapmaya çalışır. Diğer takım da savunma yaparak engellemeye çalışılır. Daha çok gol atan, maçı kazanır (K17).

Tevşa (Taş Oyunu): Çocuklar bir ebe seçer. Ebe yuvarlak, küçük bir taşı kayanın üzerine diker. Diğer çocuklar da ellerindeki taşlarla o yuvarlak taşı devirmeye çalışırlar. Herkes, attıktan sonra kendi taşını almak için koşar. Ebe kime dokunursa o yanar ve ebe olur. Yuvarlak taş, eğer devrilirse ebe o taşı yerine dikene kadar kimseye dokunamaz. Bu şekilde diğerleri attıkları taşları çabucak geri toplarlar (K3).

Destegül (Bilezik Oyunu) : Dokuz kahve fincanı bir tepsi üstünde yüzüstü çevrilerek, fincanlardan birinin içine bir yüzük konur. Oyunculardan üç hamlede bu yüzüğü bulmaları istenir. Eğer bulamazlarsa yanarlar (K24).

Ğar u Pere (Misket ve Para Oyunu) : Kuruş paralar, aralıklarla toprağa saplanır. Başlangıç çizgisi çizilir. Yere dikilen kuruşlar, oyuncular tarafından misketle devrilmeye çalışılır. Herkes devirdiği kuruşların sahibi olur (K24).

Kab (Zar Oyunu): Koyunların, kuzuların, keçilerin diz kemikleri ile oynanan bu oyunda “Zırt” ve “Çift” diye terimler vardır. Zırt, tek ve Çift de çift demektir. Kemik, zar niyetine kullanılır. Kemik yere atılır. Beş oyun sonunda en çok sayıyı alan oyunu kazanır (K24).

Mışkok (Düğme Oyunu) : Yere elbise düğmeleri aralıklı olarak dizilir. Başlangıç çizgisi çekilir. Misketlerle dikilen düğmeler devrilmeye çalışılır. Kişi, devirdiği düğmelerin sahibi olur (K19).

Mume (Saklambaç Oyunu): Açık alanlarda oynanan bir oyundur. Çocuklar, kurayla bir ebe seçer. Ebe yüzünü duvara dönerek elli’ye kadar sayar. Bu arada çocuklar

mağarada veya köyde bulunması kolay tahmin edilemeyen yerlerde saklanırlar. Ebe, gözünü açtıktan sonra çocukları aramaya başlar. Bulduğu çocuk, eğer ebeden önce başlangıç noktasına dokunursa; ebe tekrar ebe olur. Yok eğer ebe başlangıç noktasına dokunursa, bulduğu çocuk ebe olur (K34).

Gırgış Hevlo (İp Çekme Oyunu) : Sahanın ortasına bir çizgi çekilir. Eşit sayıda kişi halatı karşılıklı tutarlar ve kendi taraflarına çekmeye çalışırlar. Çizgiyi geçen taraf kaybeder. Kuvvetli olan taraf kazanır (K38).

Mıherket (Boncuk Oyunu): Toprağa on tane küçük çukur açılır. Sırası gelen çocuk, sırtını döner. Arkadaşları üç çukura boncuk saklarlar. Çocuk sırtını döner ve boncukları üç hamlede bulmaya çalışır, bulduğu boncuk sayısı kadar yumurta kazanır, bulmadığı boncuk sayısınca da yumurta kaybeder (K38).

Heftok (Beş Taş Oyunu) : Daha çok kızlar tarafından oynanan bir oyundur. İki kişi tarafından beş küçük ve yuvarlak taş ile oynanır. Her defasında bir taş havaya atılır, yere düşmeden kalan taşlar öbür el ile toplanmaya çalışılır. İlk sefer de birer, ikincisinde ikişer, üçüncüsünde üçer, dördüncüsünde ise bir taş havaya fırlatılır ve aynı elle yerdeki dört taş toplanıp havaya atılan taş tutulmaya çalışılır. Taşı tutamayan yanar, sırasını bekler. Sıra kendisine geldiğinde kaldığı yerden devam eder. Üç defa oyunu bitiren kazanır (K11).

Se Gave (Üç Adım Oyunu) : Açık hava olan kırlarda, tarlalarda oynanır. Adım atma yarışması yapılır. Üç adımda en fazla yer giden oyunu kazanır. Kaybedenler belirli aralıklarla sıralanıp eğilirler. Kazanan kişi sırayla hepsinin üzerinden atlar daha sonra kendisi eğilir bu sefer de sırayla diğer çocuklar atlarlar, atlayan tekrar eğilir. Bu şekilde tüm köy dolaşılır (K19).

Kevir Germo (Sıcak Taş Oyunu): Akşamları oynanan bir oyundur. Çocuklar, köyün ortasında toplanır. Büyük bir ateş yakılır. Ateşin içinde orta büyüklükte taşlar ısıtılır. Daha sonra çocuklardan biri hariç herkes, sırtını ateşe döner. Bir kişi de o ısıtılan taşı bir kürek yardımıyla alır ve en uzağa fırlatır. Daha sonra sırtını ateşe dönen çocuklar, o taşı aramaya koyulurlar. Bulan kişi, atan kişinin sırtına biner ve ateşin başına kadar sırtında gider (K24).

Ko Pan Yes (El Değiştirme Oyunu): Çocuklar, çember şeklinde dizilir. Hep bir ağızdan “ko pan yes” diye bağırır. Eller ya yumruk şeklinde ya da açık şekilde tutulur. Her defasında çoğunluk olan devam eder diğerleri oyundan çıkar. En son iki kişi

kaldıklarında iki kişi de kazanmış sayılır. Daha sonra kazanan iki kişi, eşit sayıda arkadaş seçer ve oyun yeniden başlar (K17).

Beyto Beytono (Kimin Evi Oyunu): Köylüler kendi aralarında şöyle der: “Bir ev var içinde bir erkek, üç kadın, iki de çocuk var. Bu kimin evidir?” Çocuklar, soran kişinin köydeki hangi aileyi tarif ettiğini hane nüfuslarından bulmaya çalışırlar. Bu oyunla çocukların köydeki evleri ve akrabaları tanımları hedeflenir (K17).

Yukarıda anlatılan çocuk oyunlarının Mardin merkezde yaşayan Süryani çocukları tarafından tercih edilmediği ve oynanmadığı görülmüştür. Yukarıda derlediğimiz oyunlar daha çok Midyat ve köylerinde oynanan oyunlardır.

Süryanilerde dini bayram olan Paskalya’da yumurta pişirilmesi ve dağıtılması; Süryanilerde yumurta ile doğrudan bağlantılı oyun sayısının fazlalığı sonucunu doğurmuştur. Oyunlarda kullanılan eşyaların çoğunlukla dış ortamdan yani doğadan temin edilmesi, oyunların doğal ortamda oynanması çocukların sağlıklı gelişiminde önemli rol oynamaktadır.

Oyunların sadece bir eğlenme aracı olmadığını, çocuğa gelecek yaşantısında lazım olacak her türlü bilgi ve becerileri kazandırmada hazırlık niteliği taşıdığı göz önüne alındığında köylerde yaşayan Süryani çocukların şanslı oldukları sonucuna varılabilir. Zira, Mardin şehir merkezinde yaşayan Süryani çocuklar, zamanlarının büyük bir bölümünü bilgisayar başında arkadaşlarından uzak, yalnız bir şekilde geçirmektedir.

4.7. HALK SANATLARI

4.7.1. Basmacılık Sanatı (Hetmo)

Süryanilerin Tur Abdin bölgesinden göç etmeleriyle birlikte, Süryani ustalar tarafından icra edilen basmacılık sanatı da yok olmakla yüz yüze gelmiş durumdadır.

Süryanice “Hetmo” adı verilen basmacılık, bir kalıp sanatıdır. Basmacılık, daha önceden hazırlanmış kalıbın yüzünün boyaya batırılarak, kumaş veya şekil verilecek malzeme üzerine bastırılması ile birbirinden güzel simetrik ve tekrarlanan şekillerin elde edilmesi şeklinde özetlenebilir. Bu uygulama günümüzün plastik kalıplarına benzer bir yöntemdir. Genellikle boya olarak kök boyası (anilin) kullanılır. Bu boyanın özelliği üstüne sürüldüğü malzemedен bir daha hiç çıkmamasıdır.

Süryaniler, eskiden süsleme amacı ile elbiselerin yapımında, masa ve yatak kılıflarında, duvarların ve evlerinin iç süslemelerinde bu geleneği ve sanatı yaygın bir şekilde kullanırlardı. Günümüzde ise basmacılık özellikle; yatak, nevresim, oda takımı, vitrin, yazmalar, perde, bohçalar ve tablolar üzerinde devam etmektedir (İris, 2003:200).

Basmacılık, iki bin beş yüz yıldan beri Süryanilerin yerleşik olduğu Mezopotamya; Lübnan ve Türkiye’de var olan bir sanattır. Kök boya ile elle yapılmış tahta kalıpları kullanmak sureti ile icra edilir (Koluman, 2001:124).

Basmacılık, oldukça eski bir sanattır. Süryaniler bu sanatı yüzyıllarca devam ettirmiş yaşadıkları yerlerde yarattıkları eserlere bu şekilde hayat vermişlerdir. Modern teknoloji bütün alanlarda olduğu gibi basmacılığı da modası geçmiş bir sanat dalı haline getirmiştir. Günümüzde bu sanat artık yok olma sınırına gelmiştir.

Artan göçler, basmacılık ustalarının sayısının giderek azalması ve insanları rahat yaşamaya alıştıran günümüz teknolojik buluşları basmacılık sanat dalına olan ilgiyi iyice azaltmıştır (İris, 2003:200).

Mardin Süryanileri arasında bu sanatla uğraşan sadece bir Süryani kalmıştır. Mardin merkezde yaşayan ve bu sanatı babasından öğrenen Nasra Çilli, aynı zamanda çalışmamız için görüştüğümüz ve derleme yaptığımız kaynak kişilerimiz arasındadır. Nasra Çilli, basmacılık sanatının son temsilcisidir. Onun ardından, bu sanatı kimin devam ettireceği belirsizdir.

4.7.2. Telkari (Gümüş İşlemciliği)

Telkari, ince gümüş tellerden binlerce parçanın bükülüp birleşmesiyle oluşur. Geleneksel el sanatlarımızdan olan gümüş işlemciliğinin, dünya çapında ün kazanmış örneklerinin bir çoğu Midyat’ta yaşayan sanatkarlar tarafından yapılmış ve hala yapılmaktadır. Bugün bu ustaların birçoğu ya başka yere göç etmiş ya da mimari yapılarda çok güzel örneklerini gördüğümüz taş işçiliği ile uğraşan ustalar olmuşlardır (Özder; Sular, 2003:448).

Telkarinin sözcük anlamı, tel ile yapılan sanattır. Süryanilerin yüzyıllardır yaşattığı önemli sanatlardan birisi de telkariciliktir. Süryani telkari ustaları bu alandaki maharetlerini yaptıkları eserlere yansıtmiş ve birbirinden kıymetli parçalar üretmişlerdir. Telkari’den yapılan işler sayılamayacak kadar çeşitlidir. Mesela sigara

ağızlıkları, tütün kutusu, fincan zarfları, tepsiler, kemerler, tepelikler, aynalar telkari tekniğiyle yapılan eşyalardan bazılarıdır.

Bu sanatın kaynağının Mezopotamya olduğu sanılmaktadır. Buralardan uzak doğuya, başka bir koldan ise Anadolu'ya ve Anadolu üzerinden Avrupa'ya yayıldığı bilinmektedir. Yurdumuzda ise en önemli telkari merkezi, Süryanilerin eskiden çokça yaşadığı Mardin'in Midyat ilçesi olmuştur. Bugün bu sanatı yaşatmaya çalışan çok az sayıda Süryani telkari ustası kalmıştır (İris, 2003:197).

Midyat'ın en dikkat çeken özelliklerinden biri olan gümüş işlemeciliği Süryanilerin elinde gelişmiştir. Geçmişte daha çok insan tarafından icra edilen bu sanat, son yıllarda azalan Süryani nüfusuna paralel olarak gerilemiş adeta son demlerini yaşamaktadır. Midyat'a has olan bu sanatın yaşatılması gerekmektedir (Zengin, 2003:103)

Midyat merkezdeki kaynak kişilerimizden biri olan Melek Akyol, telkari sanatının ustalarından biridir. Bu mesleği babasından öğrendiğini söyleyen Akyol, son zamanlarda İstanbul'da, merdiven altı yerlerde üretilen imitasyon (taklit) gümüşlerin, kendi sanatları olan ve emek isteyen telkariye büyük darbe vurduğunu dile getirmiştir.

Midyat merkezde telkari dükkanı olan Melek Akyol, son yıllarda telkari ile uğraşan usta sayısının azaldığını, bu nedenle gümüş satılan dükkanlarda, orijinal telkari ürünleri bulmanın zor olduğunu ifade etmiştir.

4.7.3. Taş İşçiliği

Mardin ve Midyat'taki şehir dokusundan da anlaşılacağı gibi Tur Abdin bölgesinde muhteşem bir taş ustalığı mevcuttur. Bu durum en görkemli bir şekilde Mardin ve Midyat'taki yapılarda görülmektedir.

Tarihi süreç içerisinde yapı ustaları Süryani cemaati içinden çıkmıştır. Süryanilerin göçü ile usta sayılarının azalmasına bağlı olarak bu sanatı Arapça konuşan Mahalmi bölgesindeki ustalar sürdürmeye başlamışlardır (Zengin, 2003:98).

Mimaride kullanılan malzemeler arasında en önemli malzeme kireç taşıdır. Sık kullanılmasının nedeni bölgede çok ve kolay bulunmasından kaynaklanmaktadır.

Mardin ve Midyat'taki yapılarda Süryani mimarisi ve mimari tarzı önemli bir yer tutar. Bu mimari tarzının en iyi görüldüğü yerler, ibadet yerleri olan kiliselerdir.

Gerek kubbeler, gerek avlular, gerek kapı ve pencerelerde Süryanilere özgü mimari özellikler belirgin olarak göze çarpar (İris, 2003:194).

Mardin’de taş ustalarının sıkıntı çektikleri konuların başında zahmetli ve emek isteyen bir iş olması nedeniyle çırakların bu mesleğe rağbet etmemesidir. Mardin ve Midyat’taki kiliselerin, manastırların ve taş evlerin restorasyon çalışmalarının son yıllarda artması, taş işçiliği için umut veren gelişmelerdir.

Son yıllarda başta başbakanlık ve diğer devlet kurumları tarafından, Mardin’de taş işçiliği sanatının kaybolmaması ve yeni çıraklar, ustalar yetişmesi için kültür fonları ve destek projeleri hayata geçirilmektedir. Bu destek fonlarıyla yeni taş ustalarının yetişmesi ve taş işleme sanatının gelecek nesillere aktarılması hedeflenmektedir.

4.7.4. Şarapçılık

Şarapçılık, eski Mezopotamya ve Anadolu kültürünün önemli öğelerinden biridir. Yakın geçmişe kadar yörede yaşayan insanların bağlarda ürettikleri leziz ve besin değeri yüksek üzümler şarap haline getiriliyor, böylece yıllarca korunabiliyordu. Uzun süre bu topraklarda gelenek ve göreneğe göre şarap üretilmiş, daha sonra bilimsel yöntemlerin devreye girmesiyle eski usul şarap yapımı tarihe karışmıştır. Ama günümüzde hâlâ eski yöntemlerle, yaşadıkları köylerde şarap üreten Süryaniler vardır.

İnancına bağlı bir toplum olan Süryanilerin kültüründe şarap önemli bir yer tutar. Çünkü Hz. İsa, mucizelerini gösterirken, suyu şaraba çevirmiş, son akşam yemeğinde öğrencileri ile birlikte şarap içmiştir. Kilise geleneğinde ayinler sırasında kutsal ekmekler şarapla kutsanmış ve insanlar şarapla kutsanan bu ekmeği yiyerek günahlarından arınacaklarına inanmışlardır. Hıristiyanlığın yayılması ile birlikte her manastır kendi ayin şarabını ürettiği topraklarla çevrilmiş ve din adamları bağcılığı teşvik etmişlerdir (www.suryaniler.com).

Mardin Süryanileri, özellikle Midyat merkez ve köylerinde kendi bağlarındaki üzümlerden elde etikleri ev yapımı şarabı yemeklerde, düğünlerde ve bir araya geldiklerinde tüketmektedirler.

Çalışmamızdaki kaynak kişilerimizden biri olan Yuhanna Aktaş, Midyat’ta bir şarap fabrikası kurmayı amaçladıklarını dile getirdi. Geleneksel Midyat şarabının dünya çapında bir üne sahip olduğunu ve fabrikalarında bu tadı üreterek, hem yurt içine hem de yurt dışına ihracat yapmak istediklerini ifade etti.

V. BÖLÜM

5. MARDİN SÜRYANİLERİNDE HALK EDEBİYATI ÜRÜNLERİ

5.1. TÜRKÜ

Türk halk şiirinin en eski türlerinden biri olan türkü teriminin kaynağı Türk'tür. Türk sözcüğünün sonuna aidiyet eki eklenerek Türk'e ait anlamına gelen "Türki" şeklini almış ve zamanla "Türkü" biçiminde söylenmeye başlanmıştır (Dizdaroğlu, 1969:102).

Türkülerin konuları arasında aşk duyguları, günlük olaylardan etkilenmeler, savaşlardaki kahramanlıklar vb. girmektedir. Başlangıçta bir kişinin yaratmasıyla ortaya çıkan türküler bir süre sonra yeni eklemelerle anonimleşir ve toplumun malı olur. Halkın arasında geçen herhangi bir olay türkünün yakılmasına sebep olabilir (Dilçin, 1983:289). Anonim karakter taşıyan yani söyleyeni bilinmeyen türkülerin başlangıçta mutlak bir söyleyeni, sahibi vardır; ancak sözlü gelenekte yaşayıp yayılan bu ürünlerin sahiplerinin zamanla adı-sanı unutulmuş, değişikliklere uğramış, varyantlaşmış ve toplumun ortak malı durumuna gelmiştir. Anonim Türkülerin dışında; Karacaoğlan türküsü, Emrah türküsü gibi halk şairlerine ait söyleyeni belli olan türküler de vardır (Aslan, 2008:113).

Türküler şekil yönünden kıtalar biçiminde duraklı veya duraksız, 7-15 hecelik kalıplarla yazılmıştır. Türküler hece ölçüsünün bütün kalıplarıyla söylenebilir; ancak genellikle yedili, sekizli ve on birli hece ölçüsü kullanılmıştır (Artun, 2009:130).

Türküler, hiçbir zaman ilk çıkışlarındaki gibi varlıklarını koruyamazlar. Bu durum sadece sözlerde değil, ezgilerde de görülür. Türküler zaman aşımı ve kişiden kişiye geçiş esnasında yeni duygularla beslenerek kendilerini yenilerler (Artun, 2009:131). Türkülerde değişme hem sözde hem ezgide olabilir. Sözler, değişik ezgilerle söylendiği gibi ezgiye de değişik sözler monte edilebilir. Bundan dolayı aynı türkünün çeşitlemelerini farklı yörelerde görmek mümkündür. Başlangıçta bir yiğitlik türküsü hatta ağıt olan türkülerin, ezgisi oyun havasına yatkınsa sonradan oyun havası olduğu da görülür (Albayrak, 1998:448).

Çalışmamız için derleyebildiğimiz Süryani türküleri şunlardır:

MST- 1

***ŞEKHANİ (ŞEHHANE)**

Memleketime gittim

Rüyalarımın umudu

Ninova şehrine vardım

Etrafında şehirler gördüm

Davul ve zurna ile Şehhane'yi oynuyorlar

Ninova'nın gece görüntüsü

Ne kadar hoştur

Güzelliğine aşık oldum

Eşi benzeri yok

Davul ve zurna ile Şehhane'yi oynuyorlar

Bahçeleri çiçek ve ağaçlarla doludur

İçinde yaşayan Süryani halkını

Bütün komşuları kıskanıyor

Davul ve zurna ile Şehhane'yi oynuyorlar

Memlekette etrafımda güzel kızlar gördüm

Her biri elbisesine bir kelime yazmıştı

Davul ve zurna ile Şehhane'yi oynuyorlar

Güzel elbiseler giymişler
 Nur ile dolu gözleri
 Boylarındaki bayraklarla gurur duyuyorlar,
 Davul ve zurna ile Şehhane'yi oynuyorlar

Süryani dağına çıktılar
 İki nehrin arasını (Mezopotamya) gözlüyorlar
 Güneş her birinin güzelliğinden utanıyor
 Davul ve zurna ile Şehhane'yi oynuyorlar

İki kızın ismini sordum
 Birisi Samiram dedi diğeri de Brula
 Davul ve zurna ile Şehhane'yi oynuyorlar

İkisi kardeşirler
 Güzellikleri ile kraliçelere benziyorlar
 Samiram, Bruladan bir yaş küçüktür
 Davul ve zurna ile şehhaneyi oynuyorlar

Yeri göğü temiz memleketim
 Yıldızlar ona şarkı söylüyorlar
 Tek isteğim onu bir daha görmek
 Davul ve zurna ile Şehhane'yi söylüyorlar

*(Orhan Miroğlu, Affet Bizi Marin kitabından alınmıştır)

MST- 2

Gözler siyah ve güzel
 Aklımı başımdan aldı
 Bana bir fincan şarap ver
 O güzel ellerinden
 Ben sana ne yapmışım
 Beni bırakıp gittim
 Ben şarabı bıraktım
 Ama seni de kaybettim (K26).

MST- 3**BAGİYE**

Sabahları sevgilime şarkı söyleyip
 Gündüzleri de yorulmasın diye yardım etmek istiyorum
 Sabah çiçek toplayıp
 Akşam rahatlığı için başına takmak istiyorum

Sabahları sevgilime şarkı söyleyip
 Gündüzleri de yorulmasın diye yardım etmek istiyorum
 Kuyudan su çekip sevgilime içirmek istiyorum
 Sarhoş olsun diye aşk dolu bir bardak vermek istiyorum

Sabahları sevgilime şarkı söyleyip
 Gündüzleri de yorulmasın diye yardım etmek istiyorum
 İncir ağacı altında sevgilimi bekleyip
 Ona elbise dikerim

Sabahları sevgilime şarkı söyleyip
 Gündüzleri de yorulmasın diye yardım etmek istiyorum
 Gözlerimizi kapatan uyku şarkısı söyleyip
 Kalbimizin köşelerini sevgi dolduralım (www.suryaniler.com).

MST- 4**KUMAŞIM VAR BEZİM VAR**

Kumaşım var bezim var
 Sana bir çift sözüm var
 Kaçma Süryani kızı
 Belki sende gözüm var

Çarşısından giden yar
 Yüzün eğri neden yar?
 Sen bunu bilmezsın
 Sana bir öğreten var (www.suryaniler.com).

MST- 5***SARHOŞ**

Arkadaşım ile birlikte damda oturuyordu
 İki gence öpücük verdi
 Ve o iki genç savaşmaya gittiler
 Oğlum evlenmeye yeltendi
 Ah oğlum ah...
 Müstakbel gelin kapımızın önünden geçti
 Yaşlanmadan saçların ağardı, zavallı oğlum
 Gökten bir güvercin indi
 Kanatlarından sana
 Taç yapmaya geldim

*(Boğaziçi Gösteri Sanatları Topluluğu'nun 1999'da derlediği Süryanice türkü)

MST- 6***YAYIK**

Yayığı sallamaktan

Kollarım yoruldu

Gudi Yayığı hazırlıyorum

Ammo** için yağ hazırlıyorum

(**Ammo: Ammanuel adının kısaltılmış hali)

*(Boğaziçi Gösteri Sanatları Topluluğu'nun 1999'da derlediği Süryanice türkü)

Mardin yöresinde özellikle Midyat ve çevresinde Mihalmilerin, Süryanilerin ve Yezidilerin yaşıyor olması burada söylenen türkülerin sözlerinde bu halkların yaşadığı aşkların, acıların, kahramanlıkların yansıması olarak dikkat çeker. Etnik ve dinsel farklılıklarla yaşanan yasak aşklar, engeller, türkülerde temsili olarak canlandırılır (Sezer, 2007:273).

Konuyla ilgili literatür taraması ve görüşülen kaynak kişilerden hareketle; Süryani toplumunun dinsel bir topluluk özelliği taşıması nedeniyle türkü vb. dini içerik taşımayan ürünler üretmedikleri sonucuna varılmıştır. Kilisenin bu tür ürünleri dünyevi ve beyhude uğraşlar olarak görmesi bu tür halk ürünlerinin ortaya çıkmasını oldukça zorlaştırmıştır. Süryanilerde kilise müziği çok gelişmiştir. Kiliselerde söylenen ilahiler, ezgili bir şekilde terennüm edildiği için, Süryani cemaatinin müzik boşluğunu bu şekilde giderdiği söylenebilir. Bazı kaynak kişilere müzik ihtiyaçlarını nasıl giderdikleri sorulduğunda, ilahiler söyleyerek bu ihtiyaçlarını giderdikleri cevabı alınmıştır.

Kaynak kişilerden türkü söylemeleri istendiğinde genellikle bölgede yaygın olan Kürtçe ya da Arapça türküler söylenmiştir. Kaynak kişiler, Süryani toplumunda müzik ve eğlence kültürünün son yıllarda yurt dışında yaşayan Süryani gençlerin, düğünlerde Süryanice şarkılar söylemeleri ile hareketlilik kazandığını söylemişlerdir. Süryanilerde şarkı kasetlerinin ortaya çıkmasının ancak elli yıllık bir geçmişi olduğu söylenebilir.

Mardin yöresine ait bir türkünün dinlenirken insana verdiği coşku, hüznün ve mistik derinlik burada yaşanan kültürel zenginliğin ve tarihsel geçmişin en güzel göstergelerindedir (Sezer, 2007:277). Derlediğimiz Süryani türkülerinin konularını sevgiliye duyulan aşk, memleket hasreti ve ayrılık acısı oluşturmaktadır.

5.2. NİNİ

Çocukları büyüten, nine, anneanne, babaanne, teyze, abla, yenge gibi yakınların çocuklarını uyutmak için belli bir ezgiyle söyledikleri manzum ve ya mensur sözlerdir (Artun, 2009:179). Halk şiirinin anonim türlerinden olan ninni; annenin çocuğunun ağlamasını susturmak veya daha çabuk uyutabilmek için beşik sallarken basit, yumuşak bir melodiyle söylediği türkülerdir (Aslan, 2008:117).

Ninnilerin ilk söyleyeni, bestecisi kadınlardır. Musiki, ritmi ve biçimi ne olursa olsun ninnilerin özünde çocuğa anne sevgisini aktarma çabası vardır. Ninniler, çocuğun uzun ömürlü olması, nasibinin bol olması, nazar ve hastalıklardan korunması, bebeğin ağlamaması, uslu olması, çabuk büyümesi, gelin ya da damat olması dileği, çocuğun gelecekte mutlu olması, dileklerini içeren doğaçlama söyleyişlerdir (Yardımcı, 1998:50).

Birçok şekilleri olmakla birlikte ninniler, genellikle mani dörtlükleriyle söylenir. Ninni konulu manilerin son dizeleri, ninni anlatım kalıplarından oluşur. Ninni başlangıcında ninni, söylenene bir seslenme olarak görülür. Ninni sonunda, çocuğu uyutmayı sağlayan ses tekrarlarından yararlanır.

Ninnilerin oluşumunda; annenin ruhsal durumu, yaşanan olaylar, çocuğa duyulan özlem rol oynar. Anne, bazen eşinden, kaynanasından, akrabalarından yakınmalarını ninnilerle dile getirir. Her anne ninni yakabildiği gibi çevresinden duyduğu ninnileri de söyleyebilir.

Ninnileri içerik yönünden incelediğimizde; dilek, temenni, sevgi, ilgi, şikayet, üzüntü, ayrılık, gurbet, vaat, tehdit ve korkutma konularının çokça işlendiğini görülür. Ninnilerin büyük bir bölümü dilek ve temenni içerir. Ninnilerde yerel öğeler; adet ve geleneklerimizle tarihi ve sosyal birçok özelliklerle karşılaşırız (Artun,2009:180).

Mardin Süryanileri arasında derlediğimiz ninniler şunlardır:

MSN- 1

Nenni nenni nüm nenni

Gözüm uyu, oğlum uyu

Geceleri hep seni sallarım

Kollarım da yorulmaz

Nenni nenni

Geceleri sabahlara kadar uyumuyorum

Uykumu terk ediyorum

Gündüzleri hep çalışıyorum

Ama yine de yorulmuyorum

Sabah horoz ötünce

Bütün çiftçiler uyanır

Herkes kendi işine gider

Ailesinin ekmeğini kazansın diye

Nenni nenni nüm nenni

Gözüm uyu oğlum uyu

Benim canım ruhum uyu

Yüreğimin sevgisi uyu

Nenni nenni

Küçük bir fidan ekdim
Onu gözyaşlarımla büyüttüm
Allah'tan ümitliyim
Bana çok güzel meyveler yedirecek

Çocuğum, ümidim olacaksın
Okullarda okuyacaksın
Büyük diplomalar alıp
Babana gurur olacaksın
Nenni nenni nüm nenni
Gözüm uyu, oğlum uyu
Gözlerimin çırası uyu
Yüreğimin sevgilisi uyu
Nenni nenni

Babanla yarın ihtiyar olacağız
Ve güçten düşeceğiz
Ve elimizden iş gelmeyecek
İşte o zaman sen bize bakacaksın
Nenni nenni nüm nenni
Uyu oğlum uyu
Bütün gece seni sallayacağım
Ama kolarım hiç yorulmayacak
Nenni nenni (K8).

MSN- 2

Uyu yavrum ninni diyeyim sana
 Mahzun kalbimi dolma hicrana
 Sen kaldın gidenden hatıra bana
 Susun, garip kuşlar ötmeyin
 Susun, güzeller güzeli yavrum uyusun (K36).

MSN- 3

Sen küçücük bebedsin
 Her gönüle dileksin
 Sen de büyüyeceksin uyu uyu uyu
 Gözbebeğim uyu uyu uyu ninni (K36).

MSN- 4

Uyu ninni uyu ninni
 Mesih babamız
 Meryem annemiz
 Nenni nenni (K36).

***MSN- 5**

Eyi nenni eyi nenni
 Bizim çevreden gelen kişi
 Babamlar tarafından gelen satıcı
 Git annem babama söyle
 Kızımız çingene nikahına girmiş

Eyi nenni eyi nenni
 Kızımız eliyle bulguru çekiyor
 Ayağıyla beşiği sallıyor
 Gözleriyle de sürüyü gözetiyor
 Ağzıyla da ninni söylüyor

Eyi nenni eyi nenni
 Babamlar kilisenin yanında
 Kardeşimin adı da Şemmas İsa
 Ben onları çok özledim
 Eyi nenni eyi nenni (K31).

*Çingenerler tarafından kaçırılarak evlendirilen kızın, çadırda otururken baba tarafından gelen birisini görünce, adam baba tarafına anlatsın diye bebeğine söylediği ninnidir.
 Bunun üzerine anne, babası gider ve kızlarını görme fırsatı bulurlar.

MSN-6

Eyi ninni uyu ninni
 Uyumayın sizi sonra ben de yatacam
 Uyursan sana güvercin kesecem
 Aslında kesemem ama
 Seni uyutmak için oyalıyorum
 Eyi ninni uyu ninni (K31).

MSN- 7

De lori lori lori lori Canbeli oğul lori

De lori lori lori lori Canbeli oğul lori

De lori annen seni uyutsun lori

De lori lori lori benim kuzum lori

De lori lori lori Canbeli oğlum lori

Hadi gel küçük Canbeli oğluma ninni söyleyeyim

Hadi gel küçük Canbeli oğluma ninni söyleyeyim

Hadi gel büyük Canbeli oğlumu buradan kaçırayım

De lori annen seni uyutsun lori

Lori lori lori lori oğul

Lori keşke bir kuş olsaydım oğul

Lori keşke şu rüzgar önünde savrulan kuşlardan olsaydım oğul

Lori keşke özgür olsaydım oğul

Van gölündeki bir kayaya konsaydım oğul

Oğul, orda seni sorsaydım oğul

De Lori lori lori benim kuzum lori (K19).

MSN- 8

De lori lori benim oğlum lori

De lori lori benim küçüğüm lori

Hele oğul uzak diyarlara, düştük oğul

Bu dertler bu uzak diyarlardan oğul

Zorluklar, yokluklar gördük oğul,
 Perişanlıklar, ciğer acıları gördük oğul
 Hele oğul, evi batasıca Avrupa Avrupa
 Ciğerler pare pare oldu evi yıkılasıca
 Bir gün doyasıya yediremedim sana oğul
 Bir gün iyice giydiremedim seni oğul
 Bir gün eline bir şeker tutuşturamadım oğul
 Hele vatan, vatan oğlum vatan
 Bize içeri girip, haydi vatana diyecek kimse yok mudur oğul
 De lori lori benim oğlum lori
 De lori lori benim küçüğüm lori
 Hele oğul, uzak diyarlara düştük oğul (K34).

Mardin Süryanileri arasında derlediğimiz ninniler, herhangi bir kalıba, şekle bağlı değildir. Ninnileri asıl dilinden Türkçeye çevirmemizden kaynaklı anlam kaymaları olmuştur. Yine aynı nedenden akıcılığın ve ahengin asıllarındaki gibi olmadığını söylenebilir. Ninniler genellikle nenni, nenni, eyi nenni ve de lori lori gibi ninni başlangıç formelleri ile başlamıştır.

Derlediğimiz ninnilerin konuları; çoğunlukla söyleyen kişinin içinde bulunduğu ruh halini yansıtmaktadır. Ninnilerin birinde kendiyle barışık, çocuğuyla ilgili mutlu bir gelecek kuran annenin duygusu, birinde çocuğuna uyurken dini bilgiler öğretme çabası, diğerinde ise vatandan ayrı kalmış bir anne, babanın vatan hasreti anlatılmaktadır.

5.3. TEKERLEME

Tekerlemeler, şekil, konu, içerik ve işlevleri yönüyle sınırları tam olarak çözülememiş halk edebiyatı ürünlerindedir. Bunda tekerlemelerin bilmece, aşık şiiri, masal, ninni, oyun, halk hikayesi, halk tiyatrosu gibi pek çok halk edebiyatı ve folklor ürünlerinin içinde yer alması etkindir (Duymaz, 2002:9).

Tekerlemelerde birbirlerine yakın sesleriyle ahenk sağlanır. Zaman zaman kafiyeli kelimelere yer verilir. Bu arada ilgisiz kelimelerle mantık dışı sonuçlara ulaşılır. Tekerlemenin asıl ögesini oluşturan bir başka husus da; güldürmeyi amaçlayan tuhaf sözler ve sürrealist hayallerdir. Tekerlemenin temel özelliklerini ihtiva eden bu faktörler onları manzum ürün olarak değerlendirmemizi gerektiriyor (Kaya, 1999:553).

Tekerlemeler belli bir ana konudan yoksundur. Bağlı bulunduğu türle değerlendirilir. Tekerlemeler dize başı, dize sonu, kafiye, aliterasyon ve secilerle, sağlam ses oyunları, çağrışımlarla çeşitli türlerdeki konuları birbirine bağlar. Tekerlemelerde duygu, düşünce ve hayaller; tezat, mübalağa, şaşırtma, tuhaflık ve güldürüye dayalı birtakım söz kalıpları içinde ard arda sıralanır. Tekerlemelerde şekil ve işlev konunun önüne geçmiştir. Bazı oyun tekerlemeleri tamamen anlamsız sözlerden oluşur. Kimi tekerlemeler karşılıklı soru cevap ve zincirleme diyalog şeklindedir (Duymaz, 2002:4).

Mardin Süryanileri arasında derlediğimiz tekerlemeler şunlardır:

MST- 1

Kaliçke berbaliçke	(Küçük çocuk)
Dara domo, firağ şuşte	(Bulaşık yıkadı)
Buo kuşte (K9).	(Pire öldürdü)

MST- 2

Sukela dukela	(-----)
Çar u çenber	(Dört çember)
Bıskıt amber	(Yün topu)
Amber luzo	(-----)
Tara tuzo	(-----)
Heppen deppen	(-----)
Seri yer kurt (K9).	(-----)

MST- 3

Perihan	(Perihan)
Lebleben	(Leblebi)
Kerseben	(-----)
Zeyroyo zembır	(-----)
Miheloyo tembır	(Tanbur çaldı)
Semi bıl istenbıl (K29).	(İstanbul’da işitti)

MST- 4

Hıklo bıκλο,	(-----)
Çaru çember,	(Dört çember)
İsi kambar,	(-----)
Le le terze, biberinciy	(-----)
Hoppar, topar, tut (K31).	(-----)

MST- 5

Hırkıs mırkıs kum ırkıs,	(Kalk oyna)
Çıtıl beğo tırfıs,	(-----)
Ümmık tıhşiy ılsannor	(Annen-----)
Ebuk iydik tanbor	(Babannın elinde tanbur)
Ahuk rahıl bakar (K31).	(Kardeşin inek otlatmaya gitti)

***MST- 6**

Tase tabase (-----)

Hınno keççel (Kına-----)

Pelase (K30). (-----)

* Çocuk oyunlarından “Goge” oyununun başlangıcında söylenen tekerlemedir.

***MST- 7**

Hacıncele bacıncele (-----)

Tarık turo bi mıtıra (İki güvercin bir dağın başında)

Terte yevne brişit turo (-----)

Hele gera sa bakıye (Vay vay günahkarın başına)

Veyla veyla li hateyto (Vay vay niye verdin)

Babınne kurıp tannure (-----Tandır)

Sakase kerkase (K30). (-----)

* Çocukların oyun esnasında söylediği bir tekerlemedir. Herkes ayaklarını ortaya uzatır ve tekerleme söylenmeye başlanır. Tekerleme kimde son bulursa onun ayakları çimdiklenir ve oyundan çıkarılır.

MST- 8

Verhake kulilka du take (İki dallı tomurcuk)

Berbejna hıllu hake (Uzun boylu-----)

Hırhıllu bılbıllu (K11). (-----)

MST- 9

Dakunte kevn mera (-----)

Dara bote je vehara (-----)

Buçıya ser dare rımmiya (Ağacın üstüne çıktı)

Dare rımmi Őikesti	(Ağacın dalları kırıldı)
Bu hevriŐimbesti	(İpek oldu)
HevriŐi mı hasto	(İpek-----)
Mı dirut kıraso	(Bir elbise diktim)
Kırase ne diya	(Elbiseyi göremedim)
Dızza jımın dizziya (K12).	(Hırsızlar benden çaldı)

MST- 10

Tef teffore	(-----)
Lazıncore	(-----)
Gullu gore	(Gül ve çorap)
Kenci zore (K23).	(İyilik zordur)

MST- 11

Őıdık Őıdık Őıdeyke	(Mutfakta birileri Őıdık Őıdık diye ses çıkarıyor)
Trekzo hitrey kımdeyri	(Birileri hasta için ot dövüyor)
Mebho sıtman li heyri	(Birinin bağırsağı bozulmuş)
Heyri aleku heyri alu (K4).	(Falan çocuğun bağırsakları bozulmuş)

***MST- 12**

He mav haye he mav ha	(-----)
Mıhavu mıhavu he mav ha	(-----)
Tohum havu mıhavu hema	(Tohum-----)
He mav haye he hav ha	(-----)
Tohum havu mıhavu hema (K4).	(-----)

*Bulgur dövülürken köylülerce hep bir ağızdan söylenen bir tekerlemedir. Bulgur dövün erkeklerin tekerleme söylerken ki sesleri tokmak sesleriyle ahenk içinde olmalıdır.

Mardin Süryanilerinin tekerlemelerini derlerken, zengin bir malzeme ortaya çıktı. Tekerlemelerin, çoğunlukla oyun başlangıçlarında veya ortalarında söylendiği tespit edildi. Bazı tekerlemelerin, köylülerin beraber (imece) çalıştıkları zamanlarda söylendiği tespit edildi. Derlenen tekerlemelerin içinde Kürtçe'den ve Arapça'dan sözcüklerin bulunduğu saptandı.

Bütün tekerlemelerde olduğu gibi Süryani tekerlemelerinde de anlamsız sözcük grupları önemli yer kaplamaktadır. Çevirisi yapılabilen, bir anlama sahip olan sözcüklerin anlamları yazıldı. Anlam olarak bir şey ifade etmeyen, sadece benzer ses tekrarlarından oluşan tekerlemeler, aynen yazıldı.

Tekerleme türünün, Mardin Süryanileri arasında kullanım etkisini yitirdiğini ve kullanım alanı bulamadığını söyleyebiliriz. Bu sorunun ortaya çıkmasında eskiden oynanan oyunların, beraber yapılan işlerinin günümüzde karşılık bulmaması ve ortak kullanım alanlarının günümüzde iyice azalması etken olarak gösterilebilir.

5.4. BİLMECE

Bilmeceler, tabiat unsurları ile bu unsurlara bağlı hadiseleri, insan, hayvan ve bitki gibi canlıları, eşyayı; akıl zeka veya güzellik nev'inden mücerred kavramlarla, dini konu ve motifleri kapalı bir şekilde yakın uzak münasebetler ve çağrışımlarla düşünce, muhakeme ve dikkatimize aksettirerek bulmayı hedef tutan kalıplaşmış sözlerdir (Elçin, 1993:607).

Bilmecenin kökleri mitolojik düşünceye kadar götürülmektedir. İlkel dönemlerde toplumlar korku ve korkuyla karışık saygı duydukları varlıkların adlarını doğrudan zikretmekten kaçınmışlar; bunun yerine en belirgin özelliklerini kullanarak onlardan bahsetmişlerdir. Örnek vermek gerekirse ormanda avlanan avcı, kendisi için tehlike arz edebilecek canlıların adlarını doğrudan zikretmekten kaçınmış, zikrettiği takdirde bu canlıların birden bire ortaya çıkarak kendisine zarar vereceğine inanmıştır (Oğuz, 2008:199).

Bilmeceler bütün uluslarda görülen en eski halk edebiyatı ürünlerinden olup hoşça vakit geçirmek amacıyla söylenen zeka ve söz oyunlarına dayalı kalıplaşmış sözlerdir. Bilmecelerde çoğu zaman çözüm sorulan sorunun verilerinden yola çıkarak

bulunan bir kelimedir. Bilmecenin metniyle çözümü arasında bir ilgi vardır (Artun, 2009:191).

Mardin Süryanileri arasında derlediğimiz bilmeceler şunlardır:

MSB- 1

Duvarlara takılır, her gün ona bakılır (Ayna) (K36).

MSB- 2

Havada uçar ama kanadı yok, şekere benzer ama tadı yok (Kar) (K9).

MSB-3

Sıra sıra odalar birbirini kovalar (Tren) (K9).

MSB-4

Çarşıdan aldım bir tane eve geldim bin tane (Nar) (K34,K9, K6).

MSB- 5

Ağaçta var kilitli bir sandık (Ceviz) (K29).

MSB- 6

Dünyada yedi tanedir, Türkiye’de iki tane, insanda bir tane (Boğaz) (K15).

MSB- 7

Yapan satar, alan başkası için alır, kullanan göremez (Tabut) (K11).

MSB- 8

Yere değse kırılmaz, suya değse kırılır (Kağıt) (K1).

MSB- 9

Yeşil mantolu giymiş, düğmeleri siyah, astarı kırmızıdır (Karpuz) (K8).

MSB- 10

Afrika'da bir devlet Türkiye'de bir bitki (Mısır) (K15).

MSB- 11

Ağzı yok, dili yok, senden benden iyi derdini anlatır (Mektup) (K4).

MSB- 12

Bir şey; var kışın dosttur, yazın düşman (Ateş) (K21).

MSB- 13

Aslan gibi durur, kaplan gibi yürür (Kedi) (K24).

MSB- 14

Altı deniz, üstü minare (Lamba) (K14).

MSB- 15

Hareketli kayış (Kemer) (Yılan) (K19).

MSB- 16

Dalda durur, elde durmaz. (Kuş) (K15).

MSB- 17

Otuz iki kardeşirler. Hepsi de yan yana oturur. (Diş) (K15).

MSB- 18

İki baba ve iki oğul üç tavuk getirdiler ve tavukları bölüştüklerinde de her birine bir tavuk düştü bu nasıl olur ? Bunun cevabı nedir ?

Cevap: Babanın bir oğlu var. O oğulun da bir oğlu var. Sorulan kişiler dede, baba ve oğuldur. Dolayısıyla iki baba ve iki oğul olurlar. Böylelikle tavukları eşit paylaşabilirler; çünkü üç kişiler (K22).

MSB- 19

Sağa sola gider ,

Çok süratlidir,

Çok hızlı, çok güçlüdür,

Dört ayak üzerinde durur. (At) (K8).

MSB-20

Uzun boylu, beyaz ve zayıftır

Yalnız gittikçe tükeniyor.

Kendini kendini zayıflatıyor.

Göz yaşı döküyor.

Günden güne eriyor (Mum) (K8).

MSB- 21

Manavın kıymetlisidir

Beyazdan kırmızıdan elbiseler giyer

Kokusu hoştur, tadı lezzetlidir

Sofranın güzelidir (Elma) (K8).

Mardin Süryanileri arasında derlediğimiz bilmeceler sabit bir şekle bağlı değildir. Çoğunlukla tek dizeden oluşan bilmeceler derlendiği gibi, dört dizeden, beş dizeden ve soru cevap formunda olan bilmeceler de derlenmiştir.

Derlenen bilmecelerin Türkçeye çevrilmesinden kaynaklı anlam kaymaları ve ahenk bozulmaları kendini göstermektedir. Derlenen bilmeceler arasında Süryani toplumuna has bilmeceler olduğu gibi, çoğunlukla Türkçe'de de karşılığı olan ve günlük hayatta da kullanımda olan bilmecelerin olduğu söylenebilir.

5.5. ATASÖZLERİ

Atasözleri, atalardan gelen ve onların yüzyıllar içindeki deneyim ve gözlemlerine dayalı düşüncelerini öğüt ve yargı şeklinde aktaran anonim nitelikli kısa ve özlü sözlerdir. Bunlar çoğu kez gerçek anlamları yerine, mecazlı bir anlam kazanarak sözlü gelenek içinde kuşaktan kuşağa aktarılan ve halk belleğinde yaşayan, halka mal olmuş, kalıplaşmış anlatımlardır (Oy, 1991:44).

Atasözleri, bir ulusun değer yargılarını anlatan özlü sözlerdir. Yüzyıllar boyu edinilen yaşam deneyimlerini içeren atasözleri, o ulusun düşünce, özlem, eleştiri, gözlem ve yargılarını dile getirir. Atasözleri iyiyi, doğruyu, güzeli yaratma sürecinde ilke ve kuralları öğütleyen yapıcı bir dünya görüşünün sözcüsüdür. Atasözleri, bir ulusun ortak kanı, inanış, görüş ve özelemlerinin dile getirildiği bir kamuoyu kurumudur. Atasözleri mantıksal tutarlılığı ve toplumsal geçerliliği dolayısıyla yüzyıllarca kuşaktan kuşağa aktarılmıştır. Koşulların değişmesi ile kimi atasözleri kullanımdan kalkmış, kimileri ise biçim ve içerik yönünden bir takım değişikliklere uğramış, yeni koşulların ortaya çıkmasıyla, yeni atasözleri oluşmuştur. Şehirleşme, kültürel değişim ve gelişim nedeniyle atasözleri yeni ürünler verme hızını kaybetmiştir (Çotuksöken, 1979:7).

Atasözleri kısa ve özdür. Sosyal olayların nedenini, deneye ve gözleme dayanarak yansız, objektif bildirir. Bir olaydan çıkacak sonucu, bir dersi, toplumun tüm bireyleri için genelleştirerek bir yargıya bağlar. Yargılar gözleme dayalıdır; ders ve öğüt verme amacı güder. Yol gösterir, gelenekleri yansıtması yönüyle halk kültürü taşıyıcısıdır.

Atasözleri kalıplaşmış, klişe haline gelmiş sözlerdir. Her atasözü belli bir kalıp içinde belli sözcüklerle söylenmiştir. Sözcükler değiştirilip, yerlerine aynı anlamda da olsa başka sözcükler konulamayacağı gibi, söz diziminin biçimi de bozulamaz. Atasözleri kısa ve özlüdür. Az sözcükle çok şey anlatılır. Atasözlerinin çoğu bir iki cümledir. Daha uzun olanları azdır. Cümlelerde en çok geniş zaman kipi, bazen de emir kipi kullanılmıştır (Artun, 2009:226).

Mardin Süryanileri arasında kullanımda olan atasözleri şunlardır:

MSA- 1

Dünya tükenir, derdi tükenmez (K13).

MSA- 2

Deve besleyen, kapısını yüksek tutsun (K15).

MSA- 3

Eski dost, düşman olmaz (K26, K21, K36).

MSA- 4

Sakla samanı, gelir zamanı (K4, K1).

MSA- 5

Çalma kapımı, çalarlar kapını (K2).

MSA- 6

İnsan, bulunduğu topluma göre davranır (K15).

MSA- 7

Bir toplulukla kırk gün oturup kalkarsan onlardan olursun (K17).

MSA- 8

Gönlüm oğlum için, oğlumun gönlü ise taşa (K15).

MSA- 9

Bana dar günümü göster ki, yakınlığı bileyim (K15).

MSA- 10

İnsanlardan ne bekliyorsan aynısını onlara sen yap (K7).

MSA- 11

İnsan ölür eseri kalır, eşek ölür semeri kalır (K26).

MSA- 12

Ne mutlu geçmişini hatırlayabilene ! (K3).

MSA- 13

İlim ve edep insanın hayatıdır (K7).

MSA- 14

İlimsiz insan, cansız bedene benzer (K7).

MSA- 15

Güneş buzu nasıl eritirse ilim de cehaleti o şekilde eritir (K7).

MSA- 16

Kedinin en son kaçacağı yer samanlıktır (K37).

MSA- 17

Ateş iyi de, ah keşke külü de olmasaydı (K21).

MSA- 18

Aklı hafif olanın, yükü ağır olur (K15).

MSA- 19

Bir kişi iyi olmaya karar versin, kiliselerin önünden ayrılmaz (K1).

MSA- 20

Sabandaki eğri, çizgi yaşlı öküze aittir (K19).

SA- 21

Tazıyı zorla ava gönderemezsin (K35).

MSA- 22

Aslanın erkeği de aslandır, dişisi de (K3).

MSA- 23

Tilkinin şahidi, kuyruğudur (K21).

MSA- 24

İki koçun kafası, bir kazanda kaynatılamaz (K4).

MSA- 25

Eğer hile değilse bu ip niye o zaman? (K18).

MSA- 26

Kişi ancak kendi eliyle kendini kaşırsa, kaşıntısı geçer (K15).

MSA- 27

Ne kuytu yerlerde gez, ne kabus gör (K14).

MSA- 28

Evin buzağısı, evin danasından korkmaz (K28).

MSA- 29

Ağanın malı azalır, uşağın canı çıkar (K20).

MSA- 30

İyilerin giysileri hep yırtık olur (K2).

MSA- 31

Kimse başkasının yerine mezara girmez (K24).

MSA- 32

Ekmek yediğin kapıyı taşlama (K15).

MSA- 33

Kimileri ölümdedir, kimileri de sefada (K35).

MSA- 34

Bazıları yapar, bazıları da bozar (K24).

MSA- 35

Hem camiden, hem kiliseden oldu (K7).

MSA- 36

Her kuşun eti yenmez (K22).

MSA- 37

Ha taş kafaya, ha kafa taşa (K35).

MSA- 38

Bağ zaten bağa benzemiyordu, bir de dolu vurmaz mı? (K30).

MSA- 39

Doğru söz, insana ağır gelir (K13)

MSA- 40

Fakir intihar etmeye gitmiş, bakmış ki zenginler çoktan sallanıyorlar bile (K25)

MSA- 41

Kavgalarda bulunmamış kişi, konuşurken aslan kesilir (K19).

MSA- 42

Bekar adam çok kolay karı boşar (K20).

MSA- 43

Ben ne diyorum, kavalım ne çalıyor (K2).

MSA- 44

Çobanın yeter ki gönlü olsun, tekedden bile süt çıkarır (K24).

MSA- 45

Ağacın kurdu ağaçtan değilse, ağaç çürümez (K35).

MSA- 46

Baltanın sapı ağaçtan değilse, ağaç kurumaz (K35).

MSA- 47

Çalışan el, tok karnın üstünde olur (K20)

MSA- 48

Yılanın yavrusu da zehirli olur (K11).

MSA- 49

Hamile olsun da, varsın geç doğursun (K34).

MSA- 50

Rüzgar kayanın ancak tozunu alır (K24).

MSA- 51

Aç eşek semerini de yer (K17).

MSA- 52

Demiri kızgınken dövmek lazımdır (K22).

MSA- 53

Ay çıktıktan sonra yıldızların önemi kalmaz (K22).

MSA- 54

Gerçeğin ışığı hiç sönmez (K8).

MSA- 55

Kızını vermek istemeyen, başlığını arttırır (K9).

MSA- 56

Yüzünün utanmasındansa, karnının ağrması iyidir (K3).

MSA- 57

Sanat, altın bileziktir (K15).

MSA- 58

Kız karaçi, hatun olmaz (K31).

MSA- 59

Yedisinde ne ise yetmişinde de odur (K4).

MSA- 60

Delinin ipi ile kuyuya inilmez (K21).

MSA- 61

Şam şeker olsa da vatan ondan daha tatlıdır (K14).

MSA- 62

Yiğit, yiğidi tanır (K14).

MSA- 63

Başlamak yetmez, sonunu da getirmek lazım (K15).

Mardin Süryanileri arasında derlediğimiz atasözleri içerisinde Süryani toplumuna has atasözleri bulunmakla beraber çoğunlukla beraber yaşadıkları Arap ve Kürtlerin atasözlerinden etkilendiklerini görüyoruz. Süryanilerin, Mardin ve Midyat bölgelerinde beraber yaşadıkları halklarla aynı atasözleri havuzundan beslendiklerini rahatlıkla söyleyebiliriz.

Derlemelerimiz sırasında görüştüğümüz Süryani kaynak kişilere atasözlerini sorduğumuzda, akıllarına ilk gelen atasözünü rahatlıkla söylemeleri (bu Kürtçe veya Arapça olabilir fark etmez) ve bu ürünleri kendilerinden saymaları, birlikte yaşadıkları diğer halkların dillerini, kültürlerini sahiplendiklerini göstermesi açısından önemlidir. Mardin’de yaşayan Süryani halk, başka dilleri konuşabiliyor olmayı, bu dillerin ifade rahatlığından faydalanmayı bir zenginlik olarak görmektedir.

5.6. ÖZDEYİŞLER

Özdeyiş, doğru ve güzel bir fikri çok kısa olarak, ifade eden söz, vecize olarak tanımlanabilir (Doğan, 1987:887).

Süryani toplumu dini yaşamı, kendine eksen alan bir toplum olduğu için Süryani Ruhban sınıfı (din adamları) cemaatlerini ikaz etmek ve onları sürekli diri tutmak adına sıklıkla özdeyişlere başvurmuşlardır. Din adamları tarafından ortaya konulan özdeyişlerin konuları çoğunlukla; ilim öğrenmenin gerekliliği, ahlaklı olma, çalışkan olmak, dürüst olmak, iyi bir yaşam sürdürmek gibi öğüt, nasihat telkin eden sözlerdir.

Süryani büyüklerinden derlediğimiz özdeyişler şunlardır:

SÖ -1

Ahmak odur dünya için gam çeker; kimse bilmez kim kazanır, kim yer (Donabet Efendi).

SÖ - 2

Ateşte olduğu müddetçe sinekler yemeğe yanaşamazlar. Ruhlar kaynaştıkça insan yüreğine de kötü düşünceler yanaşamaz (Ab-ul Faraç).

SÖ - 3

Bilge çocuk, cahil yaşlı kraldan değerlidir (Mor Afrem).

SÖ - 4

Birisi yetkili ise uysal olsun; akıllı ise kıskanç olmasın. Güzel yüzlü ise şehvete düşkün olmasın. Yiğitliğı yenilemiyorsa, kimseyi küçümsemesin ve böbürlenmesin (Antun Ritor).

SÖ - 5

Bilgisizlik ve batıl düşünceler, insanı hayvana çevirir. Onu, imandan soyutladığı gibi aklını bulandırır ve tutarsız düşüncelerin hayalleriyle doldurur (Ninovalı İshak).

SÖ - 6

Dünyaya gelişini düşün, dünyadan gidişini de düşün, bu dünyaya hiçbir şey olarak geldin, hiçbir şey olarak gideceksin (Mor Afrem).

SÖ - 7

Erdemlerini he zaman gizleyen Mısırlılar, var olmayan eksikliklerini anlatırken; Süryaniler olmayan erdemlerini varmış gibi göstererek, var olan eksikliklerini gizlerler (Ab-ul Faraç).

SÖ - 8

Eğitim, insanın soluğı; kültürse yaşamıdır. Onları sevmeyen, cansız ölüye benzer (Mor Afrem).

SÖ - 9

Evin ışığı lamba, dünyanın ışığı ise ilim adamlarıdır (Naum Faik).

SÖ - 10

Ey İnsanoğlu! Bilgeliklerin büyük hazinesi olan çalışkanlığı yaşamında ilke edinerek; zararlarla dolu bir depo olan tembellikten sakın ve uzaklaş (Mor Afrem).

SÖ - 11

Fazla korkak olma, düşmanın diline düşersin; fazla cesur olma, düşmanın eline düşersin (Mor Afrem).

SÖ - 12

Gerçek övgü kendisine hiçbir iyilikte bulunmadığın kişiden gelen övgüdür. Gerçek eleştiri, kendisine hiçbir kötülüğünün dokunmadığı kişinin yaptığı eleştiridir (Mor Afrem).

SÖ - 13

Gözlere ışık, düşünceye doğruluk yaraşır. Gözüne ışık, düşüncene kitap seç (Ab-ul Faraç).

SÖ - 14

Hikmet, kılıçtan keskindir (Mor Afrem).

SÖ - 15

Hakim adamla taşları yuvarlamak; cahil adamla şarap içmekten iyidir (Haykar).

SÖ - 16

İhtiyarlarla oturduğunda aceleci olma, susmasını bil (Mor Afrem).

SÖ - 17

İlim, kişinin gevşekliğini uyuşukluğunu gideren bir tuz; her gün onunla çalışan akla da bir çeşnidir (Mor İshak).

SÖ -18

İlim, onu sevenin başına taç takar (Mor Afrem).

SÖ - 19

İlim, insanı çöplükten saraya çıkarır (Mor Afrem).

SÖ - 20

İlmin zekatı onu isteyene anlatmaktır (Mor Afrem).

SÖ - 21

İnsanoğlu, tanrının hoş ve baş döndürücü sevgisine yaraşmadıkça; insanların saf sevgisine asla yanaşamaz (Ninovalı İshak).

SÖ - 22

Kitaplar, senin sofran olsun; hiç aç kalmazsın (Mor Afrem).

SÖ - 23

Kitaplar, senin yorganın olsun; hiç üşümezsin (Mor Afrem).

SÖ - 24

Misafirlerine asık suratla bal yedirirsen; buruk vicdan içinde onu zift ve reçine gibi sayar. (Nsibinli Eliyo)

SÖ - 25

Oturmayı seven, çalışkan olmayı boşlar (Mor Afrem).

SÖ - 26

Ölümden korkmam; ama ne var ki ölüm, kalemi kırıyor (Hanna Dolapöntü).

SÖ - 27

Öven söze sevgi eşlik etmiyorsa o söz cılız, verimsiz, dağınık ve kötürüm olur. Eleştiren söze de nefret eşlik etmiyorsa, o söz atıklık, etkinlik ve yiğitliktendir (Antun Ritor).

SÖ - 28

Seni sevmeyen seni kötülükle karşılar, sen onu hikmetle karşıla (Haykar).

SÖ - 29

Tanrıyı devamlı düşünen ve bu düşünceyi benliğinde gizlice devam ettiren kişinin, içinde büyüyen tanrı korkusu, aşılmaz bir siper gibi onu her kötülükten korur (Mor Ahisyo).

SÖ - 30

Yemek sevgisi, bedensel hastalıkları çoğalttığı gibi; dünya mallarının sevgisinden de ruhsal hastalıklar çoğalır (Mor Afrem).

Süryani toplumunda en az atasözleri kadar değerli ve geçerli olan özdeyişler, çoğunlukla Süryani din adamları ve alimlerin, yol gösterici sözleridir. Süryani ailelerin çocuk eğitiminde sık başvurdukları kaynaklardan biri de Süryani adamlarının özlü sözlerinden oluşan kitaplardır. Okutulan bu özdeyiş kitaplarıyla, çocukta sağlam bir karakter, güzel bir ahlak ve güçlü bir irade oluşturma arzulanmaktadır.

5.7. DUA

Dua, Allah'a yalvarma, Allah'tan dilekte bulunma anlamındadır (Doğan, 1987:282). İnsan akılının Allaha yönelmesi ve isteklerini sunmasıdır. Dua ile ihtiyaç ve şükranlar yaratıcıya arz edilmiş olur (Demir, 2009:9).

Süryani kiliselerinde peygamber Davut'un Mezmurlarında "Doğru hükümlerin için seni günde yedi kez överim" ayetinden ilham alınarak günde yedi kez dua

yapılması gerektiği kuralı konmuştur. Bunlar; akşam duası, yatmadan önceki dua, gece yarısı duası, sabah duası, öğleden önceki dua, öğlen duası ve öğleden sonraki dualardır.

Yedi vakit olan dua sayısı zamanla, önce sabah, öğlen, akşam ve yatmadan önceki dua olarak dört vakitte, sonra sabah, öğlen ve akşam duası olarak üç vakitte, günümüzde ise sabah ve akşam duaları olmak üzere iki vakitte birleştirilmiştir. Ancak bu birleşim yedi vakit dua etmek isteyenler için engel değildir (Demir, 2009:11).

Mardin Süryanilerinde sabah, öğle ve akşam vakitlerinde edilen dualar şunlardır:

Sabah Duası

Ey göklerde olan babamız, adın kutlu olsun. Melekütün gelsin. Gökte olduğu gibi yerde de senin isteğin olsun. Gerekli ekmeğimizi bize bugün ver ve tüm suçları bağışladığın gibi bizim suçları da bağışla ve bizi denemeye verme. Ancak bizi kötünden kurtar; çünkü meleküt, kudret ve izzet sonsuza dek senindir.

Rabbimiz İsa Mesih, merhamet kapını yüzümüze kapatma ya Rab, günahkar olduğumuzu itiraf ediyoruz. Bize merhamet eyle.

Sevgin, seni yerinden yanımıza indirdi ya Rab. Ölümünle ölümümüz iptal edildi. Bize merhamet eyle.

Kutsalsın Allah, kutsalsın güçlü, kutsalsın ölümsüz ve bizim için haça gerilen, bize merhamet eyle.

Seni doğuran annen ve bütün azizlerin dualarıyla seni yücelteceğim Kral Rabbim. Göksel babanın biricik oğlu ve sözü tabiatında ölümsüz olan o ki inayetiyle insan soyunun hayatı ve kurtuluşu için istedi ve geldi; kutsal ve izzetle pak bakire, Allahın validesi Meryem'den beden aldı. Değişmeden insan oldu. Bizim için haça gerildi.

Allah'ımız Mesih, ölümüyle ölümümüzü ayak altında çiğneyerek öldürdü ve kutsal üçlükten biri oldu. Ey, babasıyla ve kutsal ruhuyla eşit tapınılan, hepimize acı (Demir, 2009:117-147).

Öğlen Duası

Yüce'nin barınağında oturan merhametinin kanatları, gölgesi altında bizi barındır. Ya Rab bize merhamet eyle, her şeyi duyan merhametinle kullarının dileklerini duy.

Kurtarıcımız Mesih bize huzur dolu bir akşam ve doğruluk içinde bir gece ver; zira sen yüce kralısın. Gözlerimiz sana dikilmiştir. Borçlarımızı ve günahlarımızı bağışla. Bu yaşamda ve gelecek olanda bize merhamet eyle.

Ya rab merhametin bizi örtsün. İnyetin bize kalkan olsun ve haçın bizi kötünden ve onun güçlerinden korusun. Seni doğuran Meryem ana ve tüm azizlerin dualarıyla sana yakaran canlara umut ve kurtuluş eyle. Borçlarımı bağışla ve bana merhamet eyle, Ey Allah!

Kutludur rabbin onuru, yerinden sonsuza dek

Kutludur rabbin onuru, yerinden sonsuza dek

Kutludur rabbin onuru, yerinden sonsuza dek.

Kutsal ve görkemli üçlük, bize merhamet eyle. Kutsal ve görkemli üçlük, bize acı ve merhamet eyle. Övgü sana rabbimiz, övgü sana umudumuz, sonsuza dek.

Babasının sağında görkemle oturan, bize acı ve merhamet eyle; çünkü yalnız sen kutsalsın, yalnız sen Rab şın . İsa Mesih, kutsal ruhla birlikte. Ey Allah'ın görkemi, bütün zamanlarda ve hayatımın bütün günlerinde seni kutluyorum. Keza, sonsuza dek kutlu olan ismini kutluyorum o ki vardır ve sonsuzlara dek daim olacaktır.

Rabbimiz İsa Mesih, merhamet kapını yüzümüze kapatma Ya Rab, günahkar olduğumuzu itiraf ediyoruz. Bize merhamet eyle (Demir, 2009:117-147).

Akşam Duası

Baba, Oğul ve Kutsal ruh adına gerçek bir Allah. Amin.

Kutsal, kutsal, kutsal, güçlü Rab Allah. Yer ve gök görkemiyle doludur. En yücelerdedir. Rabbin adına gelen ve tekrar gelecek olan kutsaldır. Yücelerde yücelik olsun.

Kutsalsın Allah, kutsalsın güçlü, kutsalsın ölümsüz. Bizim için haça gerilen, bize merhamet eyle (Üç defa tekrarlanır)

Rabbimiz bize merhamet eyle. Rabbimiz bize acı ve merhamet eyle. Rabbimiz dua ve hizmetlerimizi kabul et ve bize merhamet eyle.

Şan sana Allah, şan sana yaratıcı, şan sana Kral Mesih, günahkar kullarına rahmet gösteren.

Ey göklerde olan babamız, adın kutlu olsun melekütün gelsin. Gökte olduğu gibi yerde de senin isteğin olsun. Gerekli ekmeğimizi bize bugün ver ve suçlarımızı da bağışla

Bizi denemeye verme ancak bizi kötüden kurtar. Çünkü meleküt, kudret ve izzet sonsuza dek senindir. Amin.

Yaradan Rab, göksel kral. Her şeye kadir Baba Allah, Rab Allah, biricik oğul İsa Mesih, kutsal ruhla birlikte Rab Allah, Allahın kuzusu, babanın oğul ve sözü, dünyanın günahlarını taşıyan ki taşıdı. Bize merhamet eyle. Bize kulak ver ve dileklerimizi kabul et (Demir, 2009:117-147).

Mardin Süryanilerinde her vakit okunmak üzere dua programları vardır. Her vakitte okunan duaların benzer bölümleri olmakla beraber asıl kısımları farklıdır. Dualar kilisede, ayin zamanı, çoğunlukla çocuklardan oluşan bir koro tarafından, cemaatin de eşlik etmesiyle söylenir.

5.8. İLAHİ

İlahi, mutasavvıf şairler tarafından söylenen dini, ahlaki ve ilahi fikirleri içeren manzumelerdir. Daha çok Allah'ın birliğini, azamet ve kudretini anlatan veya telkin eden eserlerdir (Güzel, 2006:618).

İlahiyi halk edebiyatına bağlı bir nazım şekli olarak inceleyenler olduğu gibi, tekke veya tasavvuf şiirine ait bir nazım biçimi olarak kabul edenler de vardır. İlahiler, genellikle 7-8 hecelik dörtlükler veya 14- 16 hecelik beyitler şeklinde yazılırlar.

Dini-tasavvufi Türk edebiyatının en önemli nazım şekillerinden biri olan ilahi, hemen hemen bütün şairler tarafından işlenmiştir. İlahilerde işlenen en önemli unsur Allah'ın birliği meselesidir (Güzel, 2006:619).

Mardin Süryanileri tarafından dinsel ayinlerde, kiliselerde, söylenen ilahiler şunlardır:

Sİ- 1**AKŞAM TERENNÜMÜ**

Ey merhametli ata
 Bin bir şükürler sana
 Ki bizi selametle
 Ulaştırdın bu ana

Kabul et duamızı
 Şerden kurtar bizi
 Bu akşam ve gecesi
 Rahatlat canımızı

Bu geceyi bu sabah
 Selametle geçirelim
 Ve sana layık olan
 Tesbihleri verelim

Sİ- 2**ALLAHIN SÖZÜ**

Sözün Allah'ım, kalbin gıdası
 Hem canı takdis, ciğeri diriltir
 Gamı geçirir, teselli verir
 Baldan ziyade, bize lezizdir
 Her sıkıntıda, hazır ilaçtır

Cihat vaktinde, keskin kılıçtır
 Savaşlarda, kati kalkandır
 Kötülükleri, kökten koparır
 Karanlıkları, hep ışıklandırır.

Yolu geçmeğe, ayağı düzeltir
 Selam yoluna, canı doğrultur
 Yaştakiler, teselli verir
 Sağlam refiktir, iyi delildir

Si- 3

DİL LEVHASI

Dil levhası hep silindi
 Matem pasından bugün
 Zail oldu, tuzak havfi
 Adem kalbinden bugün

Nur parladı, yüz açıldı
 Gam kanadından bugün
 Olalım şad, çün fedakar
 Kalktı, mezardan bugün

Ey canım kıl rabbi sena
 Tek sığınağım hemen
 Çün odur, tanecik ümit
 Cümlemize her zaman

Ten ve kanını bahşeyler
 Bize daima gufran
 Olalım şad, halas olduk
 Kızgın ateşten, bugün

Fani cihan, etmektedir
 Canlarımızı iğfal
 Etmeyelim gurur ile,
 Emelimizi iptal

İman eyleyelim
 Cihadımızı ikmal
 Olalım şad, halas olduk
 Kızgın ateşten bugün

Sİ- 4

DÜNYA GURBETİ

Ben burada ancak garip ölüyorum
 Göktedir benim vatanım
 Dünyayı harabe gibi görürüm
 Göktedir benim vatanım

Yurduma ulaşmak çabuk isterim
 Durmadan çabuk isterim
 Dünya yolunda seyahatleyim
 Göklü yurdumu bulayım

O güzel izzet tacını takayım
 Yurdumda rahat edeyim
 Ta ki o sevinçli düğünde
 Ebedi taşlar takayım

Sİ- 5

EVLENME TERENNÜMÜ

Evlenmek gizi, temizdir
 Haktan takdis edilmiştir
 Bağlanması mübarektir
 Bütün hayat sabittir.

Kanının o düğününde
 Hazır oldun, ey halaskar
 Burada tekrar hazır ol

Bu düğünü mübarekle
 Gelinle güveyimizi
 Hayratınla mübarekle
 Selam, sevgi ver onlara
 Pek coşkun muhabbetin

Ta ki iki bir yürekle
 İsteğini bitireler
 Salih çocuklar doğursunlar
 Adını taziz edeler

Yaşlarını gayet güzel
 Öz rızanda geçireler
 Ta ki o son düğünde
 Ebedi taçlar taksınlar

Sİ- 6

FANİ ALEM

Bir şey değil
 Bu fani alem
 Ne battal zenginliği
 Ne de malının güzelliği

Alem geçer
 Hükümü tükenir
 Şehveti zail olur
 Zenginliği geçici rüyadır

Zikre delim ansızın ölümü
 Ve kötü işleyene
 Olan sonda
 Hükümün azabı

Fırsatı varken
 Acı bağıralım
 Rahmetin için şefkat kıl
 O hükmünde lütfunu görelim

Sİ- 7

GÖKLÜ ATA

Ey göklü ata bizi müstecab kıl
 Bize yardım edecek başka babamız yok
 Biz yok iken bizi yarattın
 Şimdi olduk bizi telef etme
 Emrini öğret biz ki hıfz edelim
 Ve iyi işle seni beğendirelim
 Halelüye bize şefkat kıl

Niçin ya rab uzakta görünüyorsun
 Bu sıkıntı zamanında bize bakmıyorsun
 Şerrimizden gücendin ise
 Tanecik kanla razı ol bize
 Ve eğer zaman sonu bize yaklaştı
 Rahmetle istediğin gibi ulaşsın
 Halelüye bize şefkat kıl

Sİ- 8

ORUÇ ZAMANINDA

Bu mukaddes oruçta
 Gönülden uyanalım
 İşlerde çalışalım
 Ki tam ücret alalım

Oruçlu can paklanır
 Tinsel kanatlar alır
 Meleklerle karışır
 Cennette lezzetlenir

Oruç faydalı silah
 Ver de tekmil edelim
 Rahmetini ver bize
 Günahdan kurtulalım

Rahmet et ya rab bizi
 Ve işit dua mızı
 Kabul et tövbemizi
 Ve halis şükrümüzü

SI- 9

TÖVBEYE

Tanrının kapısı
 Açıktır daima
 Onu çalan
 Rab derhal dinler

Hırsız, günahkar
 Şehadet eder
 Gözyaşlarıyla afv aldılar
 Halelüye halelüye

Onar gibi bize af ver
 Sana geliriz
 Kapını çalarız

Senden verilir
Dileklerimiz

İsteyen alır
Arayan bulur
Kapını çalan
Onlar açılır

Halelüye halelüye
Kutlu rahmetle
Kapıyı açan

Sİ- 10

TÖVBE VE ORUÇ ZAMANI

Hangi kederli gözlerle
Kusurlarıma ağlarım
Ne mazereti gösterir
Hüküm kürsü önünde

Gençliğimi boş geçirdim
Sonunda tövbe etmedim
Ölüm beni korkutur
Hükümde beni hükmetme

Büyük günahlarım varsa
Rahmetin ondan büyüktür
Kainatın günahları
Haç ve rahmetle affet

Çalışmamıza dahil ettiğimiz ilahiler, Süryani Metropolit Hanna Dolapönü'nün
"Süryani Musikisinden Çiçek Demeti" adlı ilahi kitabından alınmıştır.

Süryani ilahilerinde tanrının azameti, günahlardan duyulan pişmanlık, tövbe, ibadet ve duanın gerekliliği gibi konular işlenmiştir. Derlediğimiz Süryani ilahileri biçim olarak belli bir forma sahip değildir. Süryani din adamları tarafından oluşturulan ilahiler dini, ahlaki ve ilahi öğütler içeren manzum eserlerdir.

5.9. MASAL

Masal, kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde dinleyenleri inandırabilen, bir sözlü anlatı türüdür (Sakaoğlu, 1973:5). Bilinmeyen bir yerde bilinmeyen şahıslara ve varlıklara ait hadiselerin macerası, hikayesi olarak tarif edilebilir (Elçin, 2004:368). Masal, nesirle söylenmiş dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçekle ilgisiz ve anlattıklarına inandırma iddiası olmayan kısa bir anlatıdır (Boratav, 1982:75). Sözlü kültürün en önemli ürünlerinden olan masal; karakteristik özelliklerini dikkate alarak; kendisine ait kavramları ve anlatım dili ile olağan ve olağan üstü olayları anlatan eğitici nitelikli geleneksel ve kolektif taşıyan nesir ürünleridir (Aslan, 2008:270).

Masalarda genel olarak zaman ve mekan mefhumu yoktur; çünkü masalda belirli yer isimlerinden söz edilse de bu masalın anlamına etki eden bir nitelikte değildir. Yer isimlerinin masalın anlatımında önemi yoktur. Sözü edilen yer isimlerinin yerine başka yer isimleri de konulsa anlatımın etkilenmediği görülecektir. Masalda zaman mefhumu da belirsizdir. Evvel zaman içinde, şeklinde belirsiz bir zamandan söz edilir. Hangi zaman, hangi tarih diye sorduğumuzda açık kesin bir cevap alamayız. Masalda çoklukla hayali olaylar, iyi kötü şeklinde zıt karakterde kahramanlar “yerin yedi kat dibi”, “kaf dağının arkası gibi” adı var kendisi yok dağlar, taşlar, sular, ormanlar vb. anlatılır (Oğuz, 2008:137).

İnsanlığın hayat içinde ve tabiat karşısındaki ortak duygu ve düşüncelerinin temlerini işleyen masallar söylendikleri dile göre milli karakter kazanırlar. Zaman, muhite ve inançlara göre değişikliklere uğrayan bazen eski motiflerini kaybedip yeni motiflerle beslenen bu mahsuller; meraklılar ve dalcilerce muhtelif usullerle tespit edilmekte yazarlar tarafından sanat eseri haline getirilmektedir (Elçin, 2004:370).

Mardin Süryanileri arasında derlediğimiz masallar şunlardır:

MSM- 1

Papaz ile Uyanık İmam

Papaz ile İmam bir gün değirmene un öğütmeye gitmişler. Değirmen sahibi akşam olunca artık çalışamayacağını, sıranın ancak yarın onlara gelebileceğini söylemiş. Değirmende sabahlamaya mecbur olmuşlar. Değirmende yatak yorgan olmadığı için her ikisi de kendi un çuvallarının üstünde uyumuş. İmam sabah sıra ilk kendisinin olsun diye bir kurnazlık düşünmüş. Papaz'ın yattığından emin olduktan sonra papaz'ın eşeği, sanarak kendi eşeğinin yularının salıvermiş. Papaz'ı da bir süre geçtikten sonra uyandırmış ve eşeğinin kaçtığını söylemiş. Papaz, uyandığında bakmış ki kendi eşeği yanında duruyor, kaçan, imam'ın eşeği. Böylelikle imam, kendi kazdığı kuyuya kendi düşmüş (K19).

MSM- 2

Aynvert Papazı ile Açgözlü İmam

Zamanın birinde bir papaz varmış. Papaz çok fakir, bir o kadar da utangaçmış. Kıtık olmuş. Papazın karısı ve çocukları evde açlarmış. Bir gün karısı papazı köylere erzak bulması için zorla göndermiş. Eski zamanlarda papazlar köy köy dolaşır erzak toplarlarmış. Mızızeh Köyü'nün girişine gelince durmuş. Utangaçlığını yenmek için bir sigara yakmış. Otururken Mızızeh Köyü'nden erzaklarını toplayıp çıkan bir imama rastlamış. İmamlar da eskiden köyleri gezip erzak toplarlarmış. İmam ve papaz birbirlerinin hal hatırını sorduktan sonra imam durumunu papaza anlatmış. Meğer imam da açlıktan ve karısının zorundan, köyleri dolaşmaya mecbur kalmış. İmam, papaza isterse beraber gezebileceklerini, zaten kendisinin de bir yol arkadaşı aradığını söylemiş. Papaz da utangaç olduğu için, yalnız gezmeyeceğini düşünerek hemen kabul etmiş. İmam: “Yolda erzak verirlerse sen topla, para verirlerse de ben toplayayım.” demiş. Papaz da utangaç olduğu için kabul etmiş. Derken Midyat'ın köylerini dolaştıktan sonra papaz: “ Artık dönelim yeter de artar topladıklarımız.” demiş. İmam ise: “ Yok, yola çıkmışken Diyarbakır'a da uğrayalım, orada da erzak ve para toplarız.” demiş. Papaz kabul etmiş. Tüm Diyarbakır'ı da dolaştıktan sonra imamın cepleri para dolmuş. Aklına

papazı atlatıp paralara tek başına sahip olma düşüncesi girmiş. Tam böyle düşünürken bir tellal padişahın buyruğunu sokakta okuyormuş. Padişah Karun hazinelerinin yerini bilen kimseye hazinenin yarısını vereceğini, yalan söyleyen olursa da kellesini uçuracağını duyuruyormuş. Bunu duyan imamın aklına bir cinlik gelmiş. Tellal'a papazın Karun hazinelerinin yerini bildiğini söylemiş. Bu yolla papazdan da kurtulup topladıkları paraya tek başına konacaktı. Papaz, tüm inkarlarına rağmen tellala laf geçirememiş. Tellal, onu alıp saraya götürmüş. Padişaha olanı biteni anlatmasına rağmen padişah bir türlü inanmış ve papaza Karun hazinelerini getirmesi için üç gün mühlet vermiş. Papaz ne yapacağını bilmez bir halde Diyarbakır'da dolaşırken, Yanık Çarşı'da yaşlı bir demirci, papazın çaresizliğini fark ederek onu dükkana çağırmış. Papaz, imamın başına açtığı işi olduğu gibi anlatmış. Çaresiz olduğunu, ne yapacağını bilemediğini söylemiş. Demirci, anlatacağı şeyi kendisinin görmediğini ama babasından duyduğunu söylemiş ve papaza demiş ki: “ Padişaha git ve de ki; bana üç yaşında iri bir dana ve altı adamını ver, aramaya çıkayım.” Danayı ve adamlarını aldıktan sonra falan yere gideceksin ve orda adamlara danayı kesmelerini ve derisini yüzmelerini söyleyeceksin. Sonra da tüm kırmızı etleri kemiklerden ayırıp falan tepenin başına koyacaksın. Sen de tam karşısında bir yere, bir çukur kazıp içinde bekleyeceksin ki görünmeyesin. Derken önde bir kartal arkasında da yüz kartal daha gelecekler ve kırmızı etlerin uzağında duracaklar. Kartalların liderleri diyecek ki:” Bu etleri buraya koyanın bir maksadı olmalı. Bu etleri buraya koyan kim? ” Tam o anda sen çıkıp, bütün olanları anlatacaksın. Eğer biliyorlarsa etleri yerler ama yok bilmiyorlarsa yemeden giderler. Babamın dediğine göre o kartalların lideri Karun hazinelerinin nerde olduğunu bilir, seni sırtına alıp Karun hazinelerinin olduğu yere uçurur. Papaz, bütün bunları demirciden dinledikten sonra teşekkür etmiş oradan ayrılmış ve padişahın huzuruna çıkmış. Demircinin söylediklerinin aynısını istemiş. Padişah istediğin bu olsun dermiş ve isteklerinin hemen karşılanması için emir vermiş. Papaz, kendisine bir dana ve altı adam verildikten sonra saraydan ayrılmış ve demircinin tarif ettiği tepeye gitmiş. Orda adamları danayı kesmiş, derisini yüzmüş ve kırmızı etleri kemiklerden ayırarak tepenin başına yığmışlar. Bir kartal önde ve arkasında da yüz kartal daha gelmişler ve etlerin uzağında durmuşlar. Lider kartal sormuş: “Ey bu etleri buraya koyan kimsin? İn misin? Cin misin? Çık ortaya. “ Bunun üzerine papaz saklandığı yerden çıkmış, başından geçenleri kartala olduğu gibi anlatmış ve Karun hazinelerini bilip bilmediğini

sormuş. Kartal: “Ey insanoğlu ! Ben görmedim ama küçükken babam bir defasında bana anlatmıştı. Karun hazinelerinin yerini göstermişti ; ama yine de emin değilim seni yanıltmak istemem.” demiş. Papaz görmek istediğini söylemiş. Kartal demiş ki: “Seni kanatlarıma alıp hazinelerin olduğu yere bırakacağım sen işini bitirdikten sonra da tekrar seni kanatlarıma alıp geri getireceğim.” Papaz, kabul etmiş. Bunun üzerine tüm kartallar yığılmış etleri yedikten sonra kartal, papazı kanatlarına almış ve Karun hazinelerin bulunduğu Silvan tepelerine götürmüş. Papaz, tepeyi inceledikten sonra yerinin kaybetmemek için bir işaret bırakıp tekrar kartalın kanatlarına atlamış. Kartal, papazı tekrar etleri yedikleri yere bırakmış. Papazla kartal orada vedalaşmışlar. Papaz, padişahın sarayına gitmiş ve padişahın on beş adam ve kazmak için kazma kürek istemiş. Padişah büyük bir sevinçle isteklerini yerine getirmiş. Papaz, aldığı adamlarla işaret koyduğu Silvan tepeğine gelmiş. Başlamışlar kazmaya. Üç gün sonra nihayet Karun hazinelerine ulaşmayı başarmışlar. Hazineye girenler dolusu altınlar ve gümüşler varmış. Hazineyi gören işçiler bir bir düşüp bayılıyorlarmış. O kadar büyük bir hazineymiş. Papaz, hemen padişaha haber salmış. Padişah ve adamları gelip günlerce Karun hazinelerini saraya taşımışlar. Ardından padişah papaza: “Dile benden ne dilerse” demiş. Papaz: “Hiçbir şey istemem; sadece başıma bu işleri açan imamın bir gözünü çıkarıp terazinin bir kefesine koy, diğer kefeye de göz ağırlığına altın koy” demiş. Padişah, papazdan niye böyle bir istekte bulunduğunu anlatmasını istemiş. Papaz, imam ile olan macerasını, imamın ihanetini baştan sona kadar anlatmış. Padişah, papaza hak vermiş ve adamlarından dediklerini yapmalarını istemiş. İmamı bulmuşlar, bir gözünü oyup terazinin bir kefesine koymuşlar. Diğer kefeye de altınları yığmaya başlamışlar. Ne kadar altın koyarlarsa koysunlar imamın gözü ağır basmış. Derken tüm Karun hazinesini kefenin diğer gözüne koymuşlar yine de imamın gözleri ağır basmış. Padişah bu durum karşısında gözlerine inanmamış ve papazdan bunun ne anlam geldiğini söylemesini istemiş. Papaz demiş ki: “Bu imam, o kadar açgözlü bir kimsedir ki kefenin gözüne dünya hazinelerinin tümünü koysanız da bu insanın gözü doymaz, gözü hep ağır basar.” Bunun üzerine padişah, papaza istediği kadar altın ve gümüş verdikten sonra papazı muhafızları eşliğinde köyüne kadar bıraktırmış. İmamı da cezasını çektikten sonra serbest bırakmış (K19).

MSM- 3

Bağdat Halifesinin Kardeşi: Behlül

Bir varmış, bir yokmuş. Bağdat'ta bir padişah varmış. Padişah, bir gün vezirini huzuruna çağırılmış ve demiş ki: “Biz, seninle sefahat içerisinde yaşıyoruz. Yediğimiz önümüzde, yemediğimiz arkamızda. Her bir şeyimiz tamam. Acaba halk da bu şekilde mi yaşıyor? Bir eksiklikleri var mı, yok mu? Tebdil-i kıyafet yapıp bugün sokağa çıkalım, halkın durumunu görelim” demiş. Vezir: “Hay hay” deyip kabul etmiş. Sokakta gezerlerken tepe başında bir adam görmüşler. Padişah vezirini adama bakması için göndermiş. Vezir, tepeye çıktığında bakmış ki Behlül, toprağı kazmış ve çıkardığı topraktan üç tepecik yapmış. Vezir, Behlül'e yaklaşmış selam vermiş ve bu tepeleri niye oluşturduğunu sormuş. Behlül, ancak her bir tepe karşılığında bir altın verirse niye kazdığını açıklayacağını söylemiş. Vezir, altınları Behlül'e vermeyi kabul etmiş. Behlül, altınları aldıktan sonra altını birinci tepeciğe koymuş ve demiş ki: “Ağasına güvenen köylünün vay haline!” Altını ikinci tepeciğe koymuş ve demiş ki: “Karısına güvenen kocanın vay haline!” Son altını da üçüncü tepeciğe koymuş ve demiş ki: “Akrabasından ayrı kalanın vay haline!” Vezir, bunları öğrendikten sonra padişahın yanına dönmüş. Padişah, tepedeki adamın kim olduğunu söylemiş. Vezir adamı tanımadığını adamın da hiçbir şey konuşmadığını söylemiş. Padişah da vezire inanmış. Bütün gün sokakları gezdikten sonra padişahla, vezir saraya dönmüşler. Behlül'ün dedikleri vezirin kafasını kurcalamaya başlamış. Derken vezir, karısının sadakatini denemeye karar vermiş. Padişahın çok semiz, güzel bir kuzusu varmış. O kuzu kimin ekinlerinin içerisine dalsa kimse korkudan ses çıkaramazmış; çünkü halk padişahın kuzusu olduğunu bilirmiş. Vezir karısına demiş ki: “Günlerdir padişahın kuzusunu gözlüyorum. Eti o kadar güzeldir ki şimdi. En iyisi, akşam ben kuzuyu saklayıp buraya getireyim. Kesip bir güzel etinin yeriz.” Karısı önce itiraz etmiş. “Olmaz” demiş. “Padişah duyarsa kelleimizi uçurur.” Vezir: “Nerden duyacak ki. Kuzuyu kestiğimizi bir sen, bir ben, bir de Allah'tan başka kimse bilmeyecek ki” demiş. Dedikleri karısının kafasına yatmış, kabul etmiş. Vezir, padişahın kuzusunu saray ahırlarından birine saklamış. Padişahın kuzusunun tıpkısı bir kuzuyu da bulmuş ve akşam eve getirmiş. Karısıyla birlikte bir güzel yemişler. Padişah, kuzusunun kaybolduğunu duyunca tellallarla tüm şehre haber salmış. Kuzusunun nerede olduğunu bildireni affedeceğini ama kuzusunu çalanın

kellesini keseceğini haber vermiş. Bunun üzerine karısı can korkusundan, hemen gitmiş ve padişaha kuzusunu, kocasının çaldığını, kuzusunun yerini bir çırpıda anlatıvermiş. Kuzuyu vezirin çaldığı tüm şehirde duyulmuş. Bunu duyan vezirin yirmi amcaoğlu, toplanıp padişahın huzuruna çıkmışlar ve demişler ki: “Vezire dokunma, ona ne yapacaksan, bize yap. Biz onun amcaoğullarıyız. Kılına zarar gelsin istemeyiz.” Bunun üzerine padişah veziri çağırmış. Olan biteni izah etmesini istemiş. Vezir, başlamış anlatmaya. Padişahım demiş:” Hatırlarsanız, sizinle halk arasında dolaşırken tepede bir kişi görmüştük. Ben gidip onunla konuşmuştum. O kişi Behlül – i Dana idi. Bana üç öğüt verdi. Birincisinde dedi ki, ağasına güvenen köylünün vay haline. Bunun üzerine ben de sizi denemek için kuzunuzu sakladım baktım ki inanacak mısınız benim çaldığıma; ama maalesef görüyorum ki inandınız. İkinci öğütünde dedi ki, karısına güvenen kocanın vay haline. Bunun üzerine ben de karımı denemek için sizin kuzunun aynısı bir kuzu buldum ve eve götürüp, karıma bunun padişahın kuzusu olduğunu söyledim, oturup birlikte yedik, ama karım tellalı duyar uymaz can korkusundan gelip beni ihbar etti. Maalesef Behlül’ün ikinci öğütü de doğru çıktı. Üçüncü öğütünde ise, akrabasından ayrı kalanın vay haline dedi. Görüyorum ki dediği doğru insanın yardımına ilk başta akrabası koşuyormuş.” Bunun üzerine padişah hatasını anlamış ve veziriyle birlikte yıllarca Bağdat şehrini idare etmişler (K19).

MSM- 4

Yılan ile Tilki

Yılan ile tilki arkadaş olmuşlar. Üç, beş yıl sonra yılanın yüreği kararmış ve tilkiyi öldürmeye karar vermiş. Nasıl olacağını düşünürken birebir dövüşte tilkiyi yenemeyeceğini düşünmüş. Daha sonra aklına bir fikir gelmiş ve demiş ki: “Tilki kardeş beni şu karşıya geçirebilir misin? Bilirsin ki ben yüzme bilmem.” Tilki de yılanı sırtına alarak geçirmeyi kabul etmiş. Tam derenin ortasına geldiklerinde yılan, tilkinin boynuna sıkıca dolanarak tilkiyi boğmak istemiş. “Tilki, yılan kardeş boynumu o kadar sıktın ki nefes alamıyorum, böyle yüzemem ki” demiş. Yılan da ”Sudan korktuğum için bu kadar sıkıyorum boynunu” demiş. Tilki bakmış ki yılanın niyeti kötü ; “Yılan kardeş, demiş ben yüzmekten yorulduğum yüzünü uzat senle vedalaşalım.” Yılan yüzünü uzatır

uzatmaz tilki, dişleri ile yılanın boynunu ısırması ve yılanı öldürmüş. Yılan öldükten sonra tilkinin boynundan çözülmüş. Tilki yılanın suya uzamış ölü haline bakıp ” İşte kardeşlik dediğin böyle düz ve dürüst olmalı, öyle eğri büğrü ve hain olmamalı.” demiş (K1).

MSM- 5

Parmak Çocuk

Bir varmış, bir yokmuş. Zamanın birinde Padişahın biri, vezirine oyun oynamak istemiş. Veziri çağırmış ve demiş ki: “Vezir; her yerde kızının hamile olduğu konuşuluyor. Doğru mu bu?” Vezir, sinirli bir şekilde eve gelmiş ve kızına sormuş doğru mu diye. Kızı başlamış anlatmaya. “Baba demiş, yemin ederim ki elim bugüne kadar bir erkek eline değmedi. Bundan emin olabilirsiniz ama şöyle bir şey başımdan geçti. Ahırımızın içindeki ağacın dibinde bir bez parçası buldum. Açtım baktım ki una benzer bir şey var içinde. Ben de parmağımınla tüm içindekini yedim. Ondan sonra da hamile kaldım.” demiş. Vezir hatırlamış ki öldürdüğü bir adamın beynini un haline getirmiş ve o bezin içine sarmış. Dokuz ay geçtikten sonra kızı kusmuş ve içinden parmak büyüklüğünde bir çocuk çıkmış. Vezir çocuğu hiç sevmemiş. Dışarı çıkarmamış. Utanıyormuş çünkü torunundan. Parmak Çocuk, ne zaman dedesine “Kolay gelsin dede” dese; dedesi de “Allah belanı versin” dermiş. Günlerden bir gün padişah karısıyla çarşıda yürürken eşek sırtında gelen çok büyük bir balığa rastlamışlar. Tam karısı eşiğin yanından geçerken balığın kuyruğu padişahın karısının elbisesine değmiş. Padişahın karısı başlamış ağlamaya ben kirlendim, beni temizleyin diye. Bunu gören balık da kuyruğu üzerine dikilmiş ve başlamış gülmeye. Padişah öncesinde de vezirinden hoşnut olmadığı için veziri çağırmış ve demiş ki: ” Sana bir ay mühlet eğer balığın neden güldüğünü söyleyemezsen senin kelleni uçururum.” Vezir, çaresiz ve düşünceli bir şekilde eve dönmüş. Düşünmüş, taşınmış bir cevap bulamamış. Parmak Çocuk, içeri girmiş dedesine: ”Kolay gelsin dede” demiş. Dede de her zaman ki gibi: “Allah belanı versin” demiş. Parmak Çocuk dedesinin düşünceli olduğunu görünce sebebini sormuş. Dedesi olanı, biteni anlatmış. Parmak Çocuk: “Beni beraberinde saraya götürürsen padişaha cevabı ben veririm.” demiş. Dede, istememesine rağmen

çaresiz kabul etmiş. Parmak çocuğu, ceketinin cebine koyup saraya padişahın huzuruna çıkmış. Vezir padişahla konuşurken Parmak Çocuk başlamış ağlamaya. Padişah, parmak çocuğa ne istediğini sormuş. Parmak Çocuk bir karpuz ve bir bıçak istediğini söylemiş. Padişah emretmiş bir karpuz ve bıçak getirmişler. Parmak Çocuk karpuzun başını kestikten sonra bıçağı karpuzla görünmeyecek şekilde saplamış ve gene başlamış ağlamaya. Padişah yine sormuş niye ağlıyorsun diye. Parmak Çocuk demiş ki benim bıçağımı çaldınız. Ne kadar biz çalmadık deseler de Parmak Çocuk ağlamaya devam etmiş ve üstünüzü arayacağım diye direktmiş. Çaresiz kabul etmişler. Önce padişahın soyunmasını istemiş. Padişah çaresiz soyunmuş. Sonra sıra padişahın karısına gelmiş. Padişah sinirlenmiş, tehdit etmiş, olmamış. Parmak Çocuk, tutturmuş illa sen de soyunacaksın diye. Padişahın karısı da çaresiz soyunmuş. Sıra padişahın karısının cariyesine gelmiş. Cariye soyunmam diye ısrar etmesine rağmen padişah kızmış, karım soyundu sen mi soyunmayacaksın diye. Cariye de istemeye istemeye soyunmuş. Bir bakmışlar ki ne görsünler. Cariye sandıkları kişi bir erkek çıkmış. Parmak Çocuk atlamış ortaya: “ İşte padişahım, demiş cariyeye sandığınız erkek her gece karınızla birlikte olmasına rağmen karınız kirlenmiyor ama; balığın kuyruğu karınızın elbisesine değince karınız kirlendiğini söylüyor. Balığın size gülmesinin sebebi budur.” demiş. Padişah karısıyla cariyeye sandığı erkeği zindana atmış. Parmak Çocuk ve dedesini de ödüle boğmuş (K18).

MSM- 6

Marta ile İnkarcı Adam

Marta, sokakta giderken bir adamın bağıra çağıra Allah'ı inkar ettiğini görmüş. Bunu gören Marta çok kızmış ve adama kendince bir ders vermek istemiş. Marta, kalabalığı etrafına toplayan adama: "Amca, sizce bu tavuk nerden doğdu." demiş. Adam: "Tabi ki yumurtadan" diye cevap vermiş. Bunun üzerine Marta: "Peki yumurta neyden oldu" demiş. Adam: "Tabi ki tavuktan" demiş. Marta bunun üzerine "Bu çok anlamsız bir cevap, neden Allah ilk defa tavuğu yarattı ondan da yumurtayı çıkarttı demiyorsun ki" demiş. Adam iyice sinirlenerek; "Ben, Allah'ın olduğuna inanmıyorum; çünkü ben Allah'ı görmüyorum" demiş. Bunun üzerine Marta, sakın bir şekilde "O halde sizin de

beyniniz yok; çünkü ben görmüyorum” demiş. Bu cevap üzerine adam susup kalmış ve kalabalıktan utanarak evine gitmiş. Bir daha da Allah’ı inkar etmemiş (K1).

MSM- 7

Çocuk ve Rüyası

Zamanın birinde, memleketin birinde, çocuğun biri, bir gün bir rüya görmüş. Annesi ne rüya gördüğünü sormuş. Çocuk, rüyasını anlatmadığı için annesi çocuğunu dövmüş. Çocuk tarlada çalışan babasının yanına gitmiş, ona da bir rüya gördüğünü söylemiş. Babası da ne rüya gördüğünü sormuş çocuk söylemeyince, babası da onu dövmüş. Çocuk, uzak bir kara ülkesine kaçmış. Dükkanın birine girdiğine o gün dükkan sahibi en yüksek satışını yapmış ve şaşırmış. Ertesi gün, yine çocuk aynı dükkana girmiş. Dükkan sahibinin işleri yine açılmış. Tam o sıra da padişahın eşi de o dükkandan alışveriş yapıyormuş.

Dükkan sahibi, padişahın eşine çocuğu anlatmış. Padişahın eşi de böyle bir çocuk sarayda olursa şansımız açılır, diye çocuğu saraya aldirmiş. Derken, günlerden bir gün; padişah ile Rus kralı karşı karşıya gelmiş. Rus kralı, padişaha üç soru sormuş cevaplarını bilmemesi durumunda ya vergi ödemeye, ya da savaşmaya zorunlu kılmış. Bunlardan ilk soru şuymuş: Uzunlukları aynı olan yirmi sopanın başları ve sonlarını nasıl bulursun? İkinci soru şuymuş: Fiziksel özellikleri aynı olan iki buzağıdan büyük olanı nasıl bulursun? Üçüncü soru da şuymuş: Bana yerle gök arasında bir yer inşa edebilir misin?

Padişah, düşünceli bir şekilde eve gelmiş bunu fark eden çocuk nedenini sormuş. Padişah olanı biteni anlatmış. Çocuk, kolay demiş. Birinci sorunun cevabı şudur: Sopaları suya koyarsın, sopanın başı suyun üstüne çıkar, sonu ise suyun dibine batar. İkinci sorunun cevabı şudur: İki buzağıyı bir bahçeye salarsın, küçük olan büyük olanın arkasından gider. Üçüncü sorunun da cevabı şudur: Rus kralına söyle inşaatı ben havada yapacağım, o da bana işçiler bulsun ama onlarda hava da durabilsinler. Padişah tüm cevapların aynısını Rus kralına vermiş. Rus kralı, padişahın bu cevapları bulmasına çok şaşırmış. Demiş ki: “Bana bu cevapları vereni getirmezsen ülkene savaş açarım.” Bunun

üzerine padişah, düşünceli bir şekilde tekrar eve dönmüş. Çocuğa olanı biteni anlatmış. Çocuk üzülmemesini ve kendisini Rus kralına götürmesini istemiş. Rus kralı, çocukla karşılaştığında çocuğa kim olduğunu sormuş. Çocuk başından geçenleri anlatmış ve demiş ki: “Ben bir rüya gördüm.” Rus kralı, “Hayır olsun” deyince, çocuk: “Şimdiye kadar kimseye anlatmadım; çünkü ne annem ne babam, ben bir rüya gördüm dediğimde hayır olsun dememişlerdi. İlk defa siz hayrolsun dediniz. O yüzden size gördüğüm rüyayı anlatacağım. Rüyamda iki ordunun karşı karşıya durduklarını ve savaşmak üzere olduklarını gördüm.” Rus kralı: “işte gördüğün rüya budur. Sen anlatmasaydın benim ordu ile padişahın ordusu savaşmak üzereydiler. Savaşı bu gördüğün rüya engelledi demiş.” Bunun üzerine padişahın ülkesi ile Rus kralının ülkesi barış dolu yıllar geçirmişler (K18).

MSM- 8

Tilki ile Horoz

Tilki bir gün köyün etrafında aç aç dolaşırken bir horoza rastlamış. Horoza: “Ben senin babanı da tanıyordum. Babanın sesi ne kadar güzeldi. O ötmeye başladığında bütün köy uyanır ve onun o güzel sesini dinlerdi. Hele sen de bir öt de ben de senin o güzel sesini duyayım.” demiş. Buna inanan horoz, yummuş gözlerini ve başlamış ötmeye. Bunu fırsat bilen tilki hemen dişlerini horozun boynuna geçirmiş ve başlamış koşmaya. Bunu gören köyün köpekleri de tilkinin arkasından kovalamaya başlamışlar. Horoz tilkiye demiş ki: “Eğer bu köpeklerden kurtulmak istersen onlara de ki; bu horoz sizin köyün horozu değil ancak o zaman senin peşini bırakırlar.” Buna inanan tilki ağzını açar açmaz, horoz kurtulmuş ve bir ağacın dallarına çıkmış.

Bunun üzerine tilki ağacın altına gelip: “Susması gerekirken, konuşan kişiye yazıklar olsun.” demiş. Horoz da yukarıdan; “Gözünü açık tutması gerekirken, kapatan kişiye de yazıklar olsun.” demiş (K1).

MSM- 9

Kurt ve Yedi Küçük Keçi

Bir varmış, bir yokmuş. Zamanın birinde bir keçi ve yedi yavrusu varmış. Bir gün keçi evden ayrılırken çocuklarına kapıyı kendisinden başka kimseye açmamaları için tembihte bulunmuş. Keçinin evden çıktığını gören kurt, keçinin çocuklarını yemek için keçinin kapısını çalmaya gitmiş. Yavru keçiler: “Kim o” dediklerinde kurdun kalın sesini işitmişler. Yavru keçiler: “Sen annemiz olamazsın, bizim annemizin sesi daha yumuşaktı” demiş ve kapıyı açmamışlar. Bunun üzerine kurt eve gidip, sesini inceltsin diye biraz bal yedikten sonra, tekrar yavru keçilerin kapısını çalmış. Yavru keçiler, bu sefer de kapı altından kurdun ayaklarını görmüşler. “Sen annemiz olamazsın; çünkü annemizin ayakları bu kadar tüylü değil.” demişler. Kurt acele ile eve gitmiş biraz un alıp ayaklarına dökmüş. Tekrar yavru keçilerin bulunduğu evin kapısını çalmış. Yavru keçiler: “Kimsin?” dediklerinde kurt, yumuşak sesiyle cevap vermiş. Eğilip ayaklarına baktıklarında, annelerinin ayağı gibi tüysüz olduğunu görmüşler. Bunun üzerine anneleri geldi sanarak kapıyı açmışlar. Kurt, içeri girer girmez altı yavru keçiyi bir lokmada yutmuş. Sadece bir yavru keçi kurtulmayı başarmış. Akşam olup, anne keçi eve döndüğünde en küçük keçinin dışında diğer yavrularının olmadığını görmüş. Olan biteni öğrendikten sonra, kurdu bulup yavrularını kurtarmaya çıkmış. Biraz aradıktan sonra kurdu bir ağacın dibinde uyurken bulmuş. Kurt, o kadar yavruyu yuttuğu için yorgun düşüp uykuya dalmış. Keçi, sivriltiltiği boynuzları ile kurdun karnını baştanbaşa yarmış. Tam bu esnada altı yavrusu kurdun karnından dışarı fırlamışlar. Kurt onları diri diri yuttuğu için şanslılar. Anne keçi, çocuklarını alıp, eve geri dönmüş. Anne keçi ve yavruları ömürlerinin sonuna kadar mutlu yaşamışlar (K14).

MSM- 10

Aziz Agustinyus ile Küçük Çocuk

Aziz Agustinyus, bir gün yolda giderken aklından şunu geçirmiş: Acaba Allah ne kadar büyük? Derken, sahilde oynayan bir çocuğa denk gelmiş ve çocuğa sormuş: “Ne yapıyorsun?” Çocuk demiş ki: “Şu denizin, bütün suyunu şu kazdığım çukura

dolduruyorum.” Aziz Agustinyus: “O dediğin şey imkansız” demiş. Bunun üzerine çocuk: Başka birini tanıyorum o daha imkansız bir şey istiyor.” demiş. Aziz Agustinyus, o kişinin ne istediğini merak etmiş. Çocuk: “O kişi, kendi küçücük aklıyla Allah’ın sonsuz büyüklüğünü anlamak istiyor” demiş. Bunun üzerine Aziz Agustinyus, yaptığı hatanın farkına varmış, çocuğa teşekkür edip Allah’a tövbe etmiş (K1).

MSM- 11

Botan Miri ve Alo

Cizre Botan Mirinin bir gün dişi ağrımış. Çevresine danışmanlarını toplamış ve demiş ki: “ Bana öyle bir hikaye anlat ki; içinde yalan olmasın ama diş ağrımı da unuttursun.” Adamlarından biri bu işi en iyi Botan şehrinden Alo, adında birinin yapacağını söylemişler. Adamlarına emir vermiş. Alo’yu ölü ya da diri getirsinler diye. Alo evin içinden dışarısını gözlüyorken bakmış ki Botan şehrinin Mirinin adamları geliyor. Karısına demiş ki: “Botan Miri’nin adamları geliyor. Beni sorarlarsa öldüğümü söyle”. Adamlar içeri girdiklerinde Alo’ yu sormuşlar. Karısı da Alo’nun öldüğünü söylemiş. Adamlar: “Olsun, Mir bizden Alo’yu ölü ya da diri getirmemizi istedi.” demişler. Almışlar Alo’yu at sırtına bağlamışlar. Alo, yolda giderken sıkılmış ve adamlara kendisini çözmelerini söylemiş. Adamlar ilk başta şaşırırsalar da sonradan sevinmişler Alo’nun ölmediğine. Alo, Botan Miri’nin huzuruna çıktığında Botan Miri demiş ki: “Alo, bana öyle bir hikaye anlat ki hem içinde yalan olmasın hem de bana diş acımı unuttursun. Eğer içinde bir yalan olduğunu sezersem kelleni uçururum bilmiş ol.” Alo: “Tamam demiş ve başlamış anlatmaya; Mirim bir gün tarladan dönerken hamile karım benden keçi eti istedi. Bende kırlarda keçi aramaya başladım sonunda bir tane keçi buldum eve getirirken karanlık bastı ben de bir mağaraya saklanıp sabahı beklemeye koyuldum. Tam o esnada mağaraya dev büyüklüğünde bir bayan girdi. Bana aç olduğunu ve keçiyi yememiz gerektiğini söyledi. Korkudan kestim tabi keçiyi. Ateşte iyice pişirdikten sonra karnımızı bir güzel doyurduk. Sonra dev kadın uyuyakaldı. Bende elbiselerimi soyup bir odun parçasına giydirdim. Mağaranın arkasına saklandım. Dev kadın uyanır uyanmaz elbiselerimin üzerinde olduğu odun parçasına saldırdı. Bunu görünce bende elimdeki okla kadını vurdum, dev kadın öldü. Tam o esnada cinler Mirinin uşağı geldi ve bana: “ Ne yaptın Alo, cinler mirinin karısını öldürmüşsün.”

dedi. Ben de olanı biteni olduğu gibi kendisine anlattım. Adam beni cinler mirinin huzuruna götürdü. Cinler miri dedi ki Alo keçimizi kaçırıp yediğimiz yetmezmiş gibi bir de karımı öldürmüşsün. Anlat bakalım niye yaptın. Alo olanı biteni olduğu gibi anlatmış. Cinler miri Alo ya kendisine inandığını ama yapacak bir şeyi olmadığını söylemiş. Alo'yu adamlarıyla birlikte oğullarından en büyüğünün meclisine göndermiş. Alo oğlun çok kızgın olduğunu görmüş. Oğul sormuş Alo annemi niye öldürdün anlar demiş. Alo olanı biteni anlatmış ve demiş ki eğer anlattıklarına inanmıyorsanız işte başım işte kılıcınız demiş. Cinler mirinin büyük oğlu demiş ki söylediklerine inandım alo hadi yemek yiyelim. Alo bakmış ki sofrada kırk çeşit yemek var. Alo tam yemek üzereyken büyük oğlun karısını görmüş. Karısının boynunda bir insan kafatası asılıymış. Alo, büyük oğlun karısının boynundaki kafatasının kime ait olduğunu söylemeden o yemeklerden hiç tatmayacağını söylemiş. Bunu üzerine cinler mirinin büyük oğlu anlatmaya başlamış. Demiş ki benim hiç sevmediğim bir cin vardı. Bununla sürekli dövüştük. Siz insanlar tekeme tokatla sopayla dövüşürsünüz biz cinler ise birbirime kayalarla saldırırız. Ama bir türlü birbirimizi öldüremezdik. Derken bir gün eve dönerken o sevmediğim cinin benim evin kapısından çıktığını gördüm. O sinirle o cini öldürdüm. Bunun üzerine karım günden güne solmaya sararmaya başladı. Meğer karım o öldürdüğüm cini seviyormuş. Bende karımı çok sevdiğimden günden güne gözlerimin önünde erimesine razı olamadım. Etraftaki tüm doktorlara gösterdim bir çözüm bulamadılar. En son Kamışlıda (Suriye) çok iyi bir doktorun olduğunu söylediler karımı da alıp o doktora gittim. Gittiğim doktor bir Yahudi'ymiş. Ona karımı iyileştirmesi için yalvardım. Doktor kara kaplı kitabı açar açmaz bana dönüp dedi ki sen insan değilsin, sen bir cinsin dedi. Ben doğrudur dedikten sonra kitabı okumaya devam etti en son bana dönüp dedi ki; senin bu karın o öldürdüğün cinin sevgilisidir. Sen ancak o öldürdüğün cinin kafatasını alıp karının boynuna asarsan karın üzülmeekten vazgeçer ve sağlığı yerine gelir. Bunun üzerine ben de o öldürdüğüm cinin mezarını kazdım kafatasını alıp karının boynuna kolye olarak taktım. O günden sonra karım günden güne iyileşmeye başladı. Karımın boynundaki kafatasının meselesi budur Alo dedi. Alo şimdi çabuk bu yemekleri ye çünkü senin karının sevgilisi de şu an senin evinde. Yemeklerden her birinden bir kaşık aldım daha sonra cinler mirinin büyük oğlu beni sırtına alıp bir çırpıda evimin kapısına bıraktı. Ben kapıyı çalıp hanım kapıyı çabuk aç dedim. Evimin penceresinin önünden bir adamın içeriye doğru kaçtığını gördüm. Bunun

üzerine içerideki adama selendim dedim ki eğer sende yürek varsa dışarı çık dövüşelim eğer sen beni öldürürsen karım sana kalır. Üç defa seslendikten sonra da adam dışarı çıkmadı bunun üzerine kapıyı kırıp içeriye daldım. Adamlarla dövüşürken adamı öldürdüm ve adamı evin bahçesindeki kuyuya attım. Daha sonra dönüp karımı da öldürdüm onu da bahçenin kuyusuna attım. Bunu gören cinler mirinin oğlu bana döndü ve dedi ki: “Alo yoksa sen benden daha mı namuslusun? Ben cinler miri olmama rağmen karımı öldürmedim ama sen öldürdün.” Alo: ”Mirim işte kılıç, işte başım ben dayanamadım öldürdüm” demiş. Bunu üzerine cinler mirinin oğlu Alo’yu serbest bırakmış. Alo da evine geri dönmüş. Alo bütün bunları anlattıktan sonra Botan Miri’ne dönmüş ve demiş ki: “Dişleriniz halen ağrıyor mu?” Botan Miri: ”Anlattıkların sayesinde dişlerimin ağrısı geçti Alo.” demiş ve Alo’ya bir kese altın verdikten sonra Alo evinin yolunu tutmuş (K18).

MSM- 12

Tilkinin Başına Gelenler

Bir varmış, bir yokmuş. Eski zamanlardan birinde yaşlı bir kadın varmış. Kadın keçisinden sütünü sağdıktan sonra kilisenin çanları çalmış ve kadın sütü oracıkta bırakıp kiliseye gitmiş. Bu arada tilki bakmış ki evin önündeki kovada süt var. Kovadaki sütü bir güzel içmiş. Ondan sonrada yakaladığı evin kedisini bir güzel dövdükten sonra ağzına biraz süt çalmış ki sütü kedi içti sansınlar. Kadın kiliseden eve dönmüş ve bakmış ki ne görsün süt kovası bomboş ve evin kedisi de yerde dayak yemiş yatıyor. Kediden olup biten her şeyi anlatmasını istemiş. Kedin olanı biteni bir güzel anlatmış. Daha sonra yaşlı kadın, tilki için bir plan hazırlamış. Birkaç gün sonra kediyeye demiş ki: “Git tilkiye de ki ihtiyar kadın demiş ki tilki uzun zamandır yıkanmıyor, şimdi kirlenmiştir gelsin onu bir güzel keseleyip yıkayayım.” Tilki bu haber üzerine çok sevinmiş ve koşa koşa gelmiş. İhtiyar kadın sıcak suyu, sabunu ve lifi hazırlamış tabi. Tilki ihtiyar kadının önüne oturmuş ve ihtiyar kadın başlamış tilkiyi yıkamaya. Tilkinin başını sabunlarken tilkinin gözüne sabun kaçmış, tam o esnada ihtiyar kadın aldığı sopayla tilkinin kuyruğuna öyle hızlı bir şekilde vurmuş ki tilkinin kuyruğu kopmuş. Her şey o kadar hızlı gelişmiş ki tilki olup bitenin farkına hemen varamamış tabi. Can havliyle sormuş: “Niye kuyruğumu kopardın, ben sana ne yaptım ki” demiş. İhtiyar

kadın demiş ki: “Sen benim sütümü içtin, bana bir kova süt getirene kadar sana kuyruğunu vermeyeceğim” demiş ve tilkiyi evinden kovmuş. Bunun üzerine tilki ne yapacağını kara kara düşünürken hemen yanındaki direğin üstünde öten baykuşu fark etmiş. Baykuş “kış kış” diye ötüyormuş. Baykuş tilkiyi böyle dertli görünce sebebini sormuş. Tilki her şeyi anlatmış. Baykuş dinledikten sonra: “Bunda üzülecek ne var” demiş. “Şurada bir keçi var ona git her şeyi anlat sana bir kova süt versin. Sen de o sütü götür ihtiyar kadına ver o da sana kuyruğunu geri versin.” Tilki teşekkür etmiş ve keçinin yanına gitmiş. Keçiye olanı biteni anlatmış keçi demiş ki: “Tamam ben sütümü veririm ama süt olması için benim ot yemeye ihtiyacım var. Bana ot getir ben de sana süt vereyim” demiş. Bunun üzerine tilki gene düşünceli bir şekilde direğin yanına gitmiş. Baykuş sormuş derdin ne diye. Tilki demiş ki: “Keçi benden ot istiyor. Ben otu nerden bulayım ki.” demiş. Baykuş: “Sorun ettiğin şeye bak” demiş. “Şu köyde bir çiftçi var git ona her şeyi olduğu gibi anlat o sana yardımcı olur” demiş. Tilki çiftçiye gitmiş olanı biteni olduğu gibi anlatmış. Çiftçi: “Yardımcı olmak isterim ama orağım kırıldı. Bana yeni bir orak getir sana ot biçeyim” demiş. Bunun üzerine tilki gene düşünceli olarak direğin dibine oturmuş. Baykuş sormuş: “Gene ne oldu diye. Tilki her şeyi anlatmış. Baykuş: “Yav sen ne akılsız birisin. Bundan kolay ne var ki” demiş. “Git demirciye söyle sana bir orak yapsın sende onu çiftçiye götür” demiş. Tilki kalkmış, demirciye gitmiş olanı biteni anlatmış. Demirci: “Sana yardımcı olmak isterim ama kömürüm yok. Bana kömür getir sana orak yapayım sende onu çiftçiye götür” demiş. Tilki düşünceli bir şekilde direğin dibine gelmiş oturmuş. Baykuş sormuş: “Bu sefer ne oldu tilki” demiş. Tilki demiş ki: “Demirci de benden kömür istedi şimdi ben kömürü nerden bulayım” demiş. Bunun üzerine baykuş: “Yav, sen ne akılsız birisin, bundan kolay ne var ki” demiş. “Ormana git birkaç ağaç kes, kömürcüye götür, kömürcüden kömürü al, demirciye götür, demirci sana orak yapsın, orağı al çiftçiye götür, çiftçi sana ot biçsin, otları al keçiye götür, keçi sana süt versin, sütü al yaşlı nineye götür, yaşlı nine sana kuyruğunu versin” demiş. Tilki hemen kalkmış ormana gitmiş, oradan ağaç kesip kömürcüye götürmüş, kömürcüden kömür alıp demirciye götürmüş, demirci orak yapmış, tilki o orağı alıp çiftçiye götürmüş, çiftçi o orakla ot biçmiş, tilki o otları keçiye götürmüş, keçi yediği otlar sayesinde tilkiye sütünü vermiş, tilki keçinin verdiği sütü alarak ihtiyar kadına gitmiş ve ihtiyar kadına sütünü vererek kuyruğunu geri almış. Tilki bu hayatta her şeyin bir bedelinin olduğunu, bazı şeylerin kolay elde edilemeyeceğini

anlamış. Tilki, bir daha kimsenin malını izinsiz bir şekilde almayacağına kendi kendine söz vermiş (K4).

Mardin Süryanileri arasında derlediğimiz masalların konuları olarak; imam ve papaz arasındaki çekişmeler, dini dersler verme amacı, hayvan kahramanların başlarından geçenler, tarihi şahsiyetlerin anekdotları sayılabilir.

Derlenen masalların bazılarında masal başlama ve bitiş formelleri bulunmaktadır. Masallardaki yer adları çoğunlukla Mardin ve Midyat köyleridir. Masallardaki kahramanlar olarak, papaz, imam, uyanık köylü Alo, Bağdat halifesinin kardeşi Behlül, Parmak Çocuk, aziz Agustinyus, hayvan karakterler; tilki, horoz, keçi ve diğerleri sayılabilir.

Derlediğimiz Süryani masallarının ikisinde papaz ile imam çekişmesi anlatılmaktadır. Bu masalarda imam genellikle uyanık olmaya çalışan ve papazı aldatan bir tiptedir. Bütün masalarda olduğu gibi Süryani masallarında da iyiler her zaman kazanmış kötüler de gereken dersleri almışlardır.

5.10. EFSANE

Türkiye Türkleri arasında; “efsane”, “menkabe”, “esatir”, “mitoloji”, “söylence” adlarıyla anılır (Oğuz, 2008:131). Farsça hikaye, masal ve yaygın olarak anlatılan meşhur olay anlamlarında kullanılan efsane; tarihi ve dini olayları olağanüstü niteliklere ve kerametler büründürerek anlatan kısa sözlü halk kültürü ürünleridir (Aslan, 2008:287). İnsanoğlunun tarih sahnesinde görüldüğü ilk devirlerden itibaren ayrı coğrafya, muhit veya kavimler arasında doğup gelişen; zamanla; inanç, âdet, anane ve merasimlerin teşekkülünde az çok rolü olan bir çeşit masallar vardır. Sözlü gelenekte yaşayan bu anonim masallara Arapça: ‘Usture’, Farsça: ‘Fesane, efsane’, Yunanca: ‘Mit’ kelimeleri ad olarak verilmiştir (Elçin, 1981: 312).

Edebi tür olarak efsaneler düz, kısa ve sade bir nesir diliyle anlatılan kutsal öykülerdir. Konuları bakımından diğer anlatım türleri olan masal ve halk hikâyesinden farkı, efsanenin bir inanış konusu olması ve bu nedenle gerçeğe ve mantığa uymasa da,

insanların anlatılan olaylara inanmalarınıdır. Efsanelerde anlatılan olaylar belli bir mekâna, adı sanı bilinen ve tanınan çoğunlukla ünlü kişilere bağlıdır.

Eski Türk hayatının birçok unsurunu içerisinde taşıyan efsanelerimiz İslamiyet'in inaniş biçimine ve mantığına uyarak yoğun bir İslami doku içerisinde varlıklarını sürdürmektedirler.

Efsaneleri konu bakımından dört ana bölüme ayırabiliriz.

- 1- Kainatın yaratılışını ve doğadaki varlıkları anlatan efsaneler,
- 2- Tanrılar, peygamberler, evliyalar, gazi şehit ve dini inanişlarla ilgili efsaneler,
- 3- Tarihi olayları ve kişileri anlatan efsaneler,
- 4- Olağanüstü varlıklar, cinler ve perilerle ilgili efsaneler (Aslan, 2008:288).

Efsanelerin büyük bir çoğunluğu etolojiktir. Şehirlerin, dağların, göllerin, nehirlerin veya herhangi bir olayın meydana gelişini açıklayıcı anlatımlardır. Ancak olayın neden ve sonuçları normal mantık kuralları içerisinde değil, efsanenin kendi doğası içerisinde mucizelere ve kerametlere bağlanarak açıklanır (Aslan, 2008:289).

Mardin Süryanileri arasında derlediğimiz efsaneler şunlardır:

MSE-1

Kilise Muhafızları

Aynvert Köyü'nden dindar bir köylü, ölmeden tarlasını vakıf arazisi olarak Mor Hadbşabo Kilisesi'ne bağışlamış. Bağışladığı tarlanın bitişiğindeki tarlanın sahibi, bağışlayan adam öldükten sonra uyanıklık yapıp tarlasını genişletmeye çalışmış. Sınırı kiliseye vakıf bırakılan tarladan bayağı içeriye doğru götürüyormuş. Etraftaki köylülerin tüm uyarılarına rağmen: "Bir şey olamaz" deyip sınırı genişletmeye devam etmiş. Tam bu esnada, adam gözlerini kiliseye dikip kaçmaya başlamış. Adam bağıriyormuş "Atlarla geliyorlar, kurtarın beni." Köylüler baktıklarında kiliseden kimsenin geldiğini görmemişler. Adam, bağırarak koşmaya devam ediyormuş. Biraz koştuktan sonra adam, olduğu yerde düşüp ölmüş. Köylüler, kilise muhafızlarının bunu yaptıklarına inanmışlar (K38).

MSE-2**Mor Mihael Kilisesinin Adı**

Süryani bir Kralın, Mikail isimli bir çocuğu varmış. Bu çocuk da babası gibi putperestmiş. Bir gün bir puta tapınırken oradan bir Müslüman geçmiş. Çocuğa ne yaptığını sormuş. Çocuk ibadet etiğini söylemiş. Müslüman adam çocuğa yaptığının yanlış olduğunu, putlara tapmanın günah olduğunu, tek yaratıcının Allah olduğunu bir güzel anlatmış. Bunun üzerine çocuk Müslüman olmuş. Çocuğunun Müslümanlığı seçtiğini duyan putperest kral babası, türlü zorlamalara rağmen Mikail'i bu kararından vazgeçirememiş. Bunun üzerine kızgınlıkla onu ellerini kollarını ayaklarını bağlı bir şekilde bir sandala indirmiş ve akan nehre bırakmış. Aynı anda da Mikail'e Müslümanlığı anlatan adamın içine doğmuş kralın böyle bir şey yapacağı. Müslüman adam nehrin başında Mikail'i beklemiş. Müslüman adam ile Mikail ömürlerinin sonuna kadar vakitlerini ibadetle geçirmişler. Mikail'in kral babası sonradan yaptığına pişman olmuş ve Allah kendisini affetsin diye oğlu Mikail adına bir kilise yapmış. Mardin, yeni yoldaki Mor Mihael Kilisesi, işte bu kilisedir (K25).

MSE- 3**Askerin Kiliseye Olan Saygısızlığı**

Aynvert Köyü'ndeki Mor Hadbşabo Kilisesi'ni zamanın birinde askerler işgal etmiş. Askerlerden biri, diğer tüm arkadaşlarının uyarılarına rağmen tuvalet ihtiyacını kilisede gideriyormuş. Uyarılara da” Ne olacak, bu kilisenin sahibi siz misiniz? Kilisenin sahibi kimse o gelsin hesap sorsun” diyormuş. O asker, bir gece arkadaşıyla nöbet tutarken birden bağırmağa başlamış: “Geliyorlar, gelmeyin, kurtarın beni.” Arkadaşı, seslendiği yere bakmış; gelen, giden yok. Asker bağırmağa devam etmiş. Kısa bir süre sonra da bağıra bağıra ölmüş. Nöbet arkadaşı, arkadaşının başında hiç kimsenin olmadığını; sadece kendisinin orda bulunduğunu söyleyip duruyormuş. Köylüler, askerin kiliseye yaptığı saygısızlıktan dolayı başına bunun geldiğini anlamışlar (K38).

MSE-4**Arap Tüccarın Hıristiyan Oluşu**

Bir zamanlar Arap bir tüccar, kervaniyla seferdeyken, Midyat'ta Deyr'ul Umur'da konaklamış. Yola çıkmadan, altınlarının bir kısmını Manastırın rahibine

emanet olarak vermiş. Aradan bir süre geçtikten sonra Arap tüccar, manastıra dönmüş ve altınları emanet bıraktığı rahibi sormuş. Kilisedeki diğer rahipler, öldüğünü söylemişler. Bunun üzerine Arap tüccar altınlarını yola çıkarken rahibe teslim ettiğini ve altınlarının yerinin nerede olduğunu mutlaka rahiplere söylemiş olması gerektiğini söyler. Rahipler bilmediklerini söyleyince tüccar rahiplere eziyet eder ve onlara altınların yerini söylemeleri için mühlet verir. Mühlet dolmadan önceki gece ölen rahip, rahiplerden birinin rüyasına girer ve altınlarının yerini söyler. Tüccar geldiğinde rahip gördüğü rüyayı anlatır. Tüccar, rahibin dediği yeri kazar ve altınlarını bulur. Bunun üzerine tüccar, ölen rahibin mezarını açar ve görür ki rahibin vücudu aradan o kadar süre geçmesine rağmen hiç bozulmamış ve daha yeni ölmüş gibi duruyor. Bundan çok etkilenen Arap tüccar, oracıkta Hıristiyan olur. Tüm servetini manastıra ve fakirlere dağıtır. Kendini manastıra adar ve ölene kadar Deyr'ul Umur Manastırı'nda vaktini ibadetle geçirir (K8).

MSE- 5

Deyr'ul Zafaran'ın Mucizesi

Deyr'ul Zafaran Manastırı'nda okuyan talebeler teneffüs esnasında oynarlarken aralarından bir öğrenci manastırın en tepesine tırmanmaya başlamış. Arkadaşları inmesi için uyardıklarına rağmen o tepeye çıkmaya devam etmiş. Tam bu esnada ayağı kayarak, çok sert bir şekilde yere düşmüş. Herkes, çocuğun kesin öleceğini düşünmüş. Çocuğun yanına geldiklerinde; çocuk sanki hiçbir şey olmamış gibi kalkmış ve üzerini silkelemeye başlamış. Bu arada da kendi kendine diyormuş ki : "Pantolonumun kemeri yırtıldı. Şimdi ben ne yapacağım." Arkadaşları böyle bir düşüştten sonra çocuğun burnunun bile kanamamasını, düştüğü yerin kutsallığına bağlamışlar (K28).

MSE-6

Cercis'in Ejderhaya Karşı Galibiyeti

Çok eski zamanlarda Mardin bölgesinde bir ejderha ortaya çıkmış. Ejderha Mardin halkından her ay başında bekar bir kız vermelerini yoksa Mardin'i başlarına yıkacağını söylemiş. Halk çaresiz her ay başında bir kızını götürüp ejderhaya teslim ediyormuş. Derken sıra Mardin kralının kızına gelmiş. Mardin kralı kızına çok düşkünmüş. Gizlice halka haber yaymış ve demiş ki kim ejderhayı öldürürse kızını ona

vereceğim. Haber halk arasında kulaktan kulağa duyulmuş ama kimse cesaret edememiş ejderhanın karşısına çıkmaya. Ay başı gelmiş ve kralın kızını ejderhaya götürmüşler. Ejderha tam kıza doğru hareketlenirken; Cercis adında dindar bir delikanlı ortaya çıkmış ve ejderhayla mücadele etmeye başlamış. Cercis, çoktandır kralın kızına aşıkmiş. Uzunca bir mücadeleden sonra Cercis, ejderhayı alt etmiş. Kralın kızı, ejderhanın kanından Cercis'in alınına biraz sürmüştü. Cercis, kıza olan aşkından ve utancından kaçmış ve kralın karşısına bir türlü çıkamamış. Bu arada kız, krala Cercis'in alınına ejderhanın kanından sürdüğünü ve bu işaretten tanıyabileceğini söylemiş. Kralın adamları Cercisi bir kilisede ibadet ederken bulmuşlar. Krala götürmüşler. Cercis, kralın kızıyla mutlu bir hayat yaşamış (K28).

MSE-7

Meryem Ana Kilisesinin İnşası

Rivayete göre; Yahudi ülkesinde bir kralın doğumunun, muştuladığına inandıkları parlak yıldızın izini süren on iki kral, doğudan yola çıkarlar. Hah Kralı Hanna'ya vardıklarında kral, içlerinden üçünü Kudüs'e yollar. Üç kral, yeni doğan çocuğu bulup, ona sunular sunar. Kendilerine anı olarak verilen çocuğun bezini Hah'a getirdiklerinde içleri onu parçalayıp bölüşmeye elvermez. Yakıp külünü aralarında üleştirmek istediklerinde aleve atılan bez on iki altın madalyona dönüşür. Bu mucizeye tanık olduklarında Meryem Ana adına sonsuza kadar ayakta kalacak bir anıt kurmaya karar verirler. Bu mucizenin gerçekleştiği rivayet edilen Hah Göleti'nin hemen yanında uzanan tarla, Süryani halk arasında bugün bile Parpuso (Paramparça) olarak anılır (Küçük, 2008:64).

MSE-8

Gulyadlı Naftah ve Kızını Kurban Edişi

Bundan çok uzun zaman önce, kralın biri çok zor bir savaşı kazanır. Savaşı kazanmanın verdiği mutluluk içerisinde etrafındakilere şu sözü verir. “ Ülkeme döndüğümde karşıma çıkan ilk insanı kurban edeceğim.” Kral, verdiği sözün endişesi

içerisinde yola koyulur. Kralın endişesi boşa çıkmaz; çünkü karşısına ilk çıkan; onu karşılamaya gelen kızı olur. Kral, söz verdiği için çok sevdiği kızını kurban etmeye kendini mecbur hisseder. Askerleri ve yakın arkadaşları onu sözünden vazgeçirmeye çalışırlar; fakat kral, sözünden dönmesinin mümkün olmadığını belirtir. Kararı duyan kralın kızı babasından üç günlük süre ister. Kral kızının bu isteğini geri çevirmez. Kralın kızı, aldığı bu izinle birlikte tüm arkadaşlarını ve yakınlarını yanına çağırır. Büyük bir eğlence tertip edilmesini ister. Gerekenler yapılır, yemekler yenir, oyunlar oynanır. Kralın kızı, bu kutlamalardan sonra arkadaşlarından bir istekte bulunur. Bu eğlencenin yılda bir kez tekrar edilmesini ister. Üç gün sonra babası sözünü yerine getirir ve kızını kurban eder. Burada bahsedilen kralın Gulyadlı Naftah olduğu söylenir (İris, 2003: 207).

MSE-9

İsa Mesih'e Götürülen Hediyeler

On iki Süryani alim Urfa'ya (Süryanice ismi Urhoy'dur) doğru yol alırken İsa Mesih'in doğuşuna delil olan yıldızı görmüşler. Bu alimler, gökte gördükleri yıldızdan İsa Mesih'in Kudüs'te doğacağını anlamışlar. Kudüs'te o ara kıtlık ve yokluk olduğunu bilen Süryani alimler, ne kadar malları, eşyaları varsa doğacak olan İsa Mesih'e hediye olarak, götürmeye karar vermişler. Kendi aralarında üç kişiyi kura ile belirlemişler. Çünkü hepsinin Kudüs'e gitme imkanı yoktur. Kura sonucu belli olan üç şanslı Süryani alim İsa Mesih'e götürecekleri hediyeleri de yanlarına alarak Urfa'dan(Urhoy) yola çıkarak Kudüs'e gitmişler (İris, 2003:208).

MSE-10

Ateşte Yanmayan İncil

Bir zamanlar Antakya'daki Süryani cemaatinin durumu çok iyi bir hale gelmişti. Zengin ve bolluk içerisinde yaşayan halk, kiliseye ibadet etmeye beş yüz kişilik katır kafileleriyle toplu ve ihtişamlı olarak gidiyorlardı. Romalılar, Süryanilerin bu refah

içerisinde yaşamalarını sindiremiyordu. Bunun üzerine Roma ileri gelenleri ve patrikleri Süryaniler arasında lider durumunda olan bir kişiyi kendi dinlerine çekmeye karar verdiler. Uzun uğraşlar ve aldatmalar sonucu adamı nihayet ikna ettiler. Süryani lideri kendi kiliselerinde vaftiz ettiler. Böylece adam kendini inancını terk edip Süryanilerin büyük bir düşmanı oldu. Zengin ve güçlü adamı da arkasına alan Romalılar mezhep kavgaları çıkarmaya ve Süryani din adamlarına işkence etmeye başladılar. Hatta Romalılar o kadar azdılar ki patriklerinin emriyle Süryanilerin kutsal kitabı olan İncil'i yakmaya kalkıştılar. İlk olarak İncil'i ateşe attıklarında kitaptan bir ses çıktı ve kitap ateşlerin arasından dışarı fırladı. İkinci defa ateşe attıklarında kitap yine çıktı. İncil'i üçüncü defa da attıklarında İncil yine ateşten çıktı. Romalılar sinirden kudurmuş bir şekilde kutsal kitap olan İncil'i dördüncü defa ateşe attıklarında İncil bu sefer yandı. İsa Mesih'in kutsal kitabı olan İncil Antakya şehrinde Romalılar tarafından bu şekilde yok edildi. Romalı patrik, din adamları, askerler ve halk İncil'i yaktıktan sonra büyük bir zafer kazanmış gibi kiliseye girdikleri anda binanın içinde korkunç bir gürültü koşturdu, şiddetli bir zelzele oldu ve kilisenin üzerine gökten ateş düştü. Kilise temelinden tavanın kadar bir fener gibi yandı, kül oldu. Kilisede minberin bulunduğu yer yarılarak minber yerin altına girdi. Romalılara ait Antakya'daki kırk kilise daha aynı anda yandı kül oldu. Romalı din adamları ve halk dini kıyafetlerini giyerek toplu halde Antakya şehrinde dolaşmaya ve dua etmeye başladı. Tam bu esnada büyük bir zelzele daha oldu ve Romalı patrikle beraberinde ki yaklaşık on bin kadar kişi yerin dibine girdiler. On beş gün boyunca yer altından inlemeler duyuldu. Romalı ruhani sınıfın ve günahkar halkın yaptıklarının bir sonucu olarak başlarına bunlar gelmiştir. Kutsal İncili yaktıkları için Allah tarafından cezaların en büyüğüyle cezalandırılmışlardır (K8).

MSE- 11

Hz. Nuh ve Tufan

Hz. Nuh ve ailesi çok olgun ve Allah'ını bilen bir aileydi. Çevresinde bulunan kavmi ise Allah'ı tanımıyor isyan ediyorlardı. "Allah yoktur, biz istediğimiz her şeyi yapabiliriz" diyorlardı. Böylelikle hepsi kötü yollara saptı. Allah da bunların yaptıklarına ceza olsun diye bir tufan yaratmaya karar verdi. Bunun üzerine meleği

Cebrail'i Hz. Nuh'a gönderdi ve şöyle demesini emretti: "Kalk kendin çocukların ve sana inananlar için tahtadan bir gemi yap ve gemiye bütün hayvanlardan erkekleri ve dişileri olmak üzere çiftler çiftler al, gerekli yiyecek, içeceklerini de al." Gemi yapımı tamamlandıktan sonra Hz. Nuh, tüm ailesini, inananları ve hayvanları gemiye aldıktan sonra Allah, gökten ve yerden sular fıskırtmaya başladı ve tufan koptu. Tufan koptuktan sonra, gemi sular üzerinde hareket etmeye ve hızla ilerlemeye başladı. Bu arada bütün inanmayanlar helak oldu. Uzun bir gemi yolculuğundan sonra tufan bitti. Hz Nuh, nasıl bir yere konakladıklarını anlamak üzere gemiden dışarıya bir güvercin gönderdi, giden güvercin dönmedi. Bunun üzerine Hz. Nuh, ikinci güvercini de gönderdi, o da gelmeyince bir süre geçtikten sonra üçüncü güvercini gönderdi. Üçüncü güvercin, kısa bir süre sonra ağzında zeytin dalıyla geldi. Hz. Nuh, geldikleri yerin güvenli, yeşil ve bereketli bir yer olduğunu güvercinin ağzında getirdiği zeytin dalından anladı ve gemiden inmeye, burada konklamaya karar verdi. Gemiden kalan yiyeceklerin hepsini bir kazanda karıştırıp, ortaya çıkan yemeğe şenlik, kurtuluş, selamet, bereket manasındaki "Aşure" ismini verdiler. Günümüzde yaptığımız ve kutladığımız aşure günü de buradan gelir. Dünya insanların soyu, tufan sırasında gemiye binenler tarafından devam etmiştir (K36).

MSE- 12

Daniel ve Aslanların Ona Secdesi

Hz. İsa peygamber, gelmeden önceki zamanlarda Daniel adında çok imanlı bir çocuk vardı. Onu, kralın yanına uşak olarak görevlendirmişlerdi. Daniel, çok hürmetli, efendi ve saygılı olduğu için kral tarafından hemen fark edilmiş ve kralın sevgisini kazanmıştı. Kralın Daniel'i çok sevmesi ve sürekli Daniel'le ilgilenmesi diğer uşakların canını sıkış ve Daniel'i kıskanmaya başlamışlardı. Bunun üzerine kralı Daniel'den soğutmak için Danie'le bir iftira atmaya karar vermişler. İftiradan sonra Daniel ne kadar yapmadığını söylese bile bir türlü kralın adamlarını ikna edememiş ve kralın adamları Daniel'i cezalandırmak için içi aslanlarla dolu olan bir kuyuya atmışlar. Birkaç gün geçtikten sonra Daniel'in cesedini almak için kuyunun ağzını açtıklarında görmüşler ki kuyudaki tüm aslanlar Daniel'in etrafında bir halka halinde toplanmış, Daniel'e secde ediyorlar. Bu mucize üzerine kral ve adamları Daniel'in iftiraya uğradığını anlamışlar ve Daniel'i kuyudan çıkarıp af dilemişler. Diğer uşaklar da gördükleri bu mucize

karşısında Daniel'den, iftirayı kendilerinin attığını söyleyerek af dileğinde bulunmuşlar. Daniel, kraldan aflarını istemiş. O günden sonra toplum, Daniel çocuğa bir aziz gibi saygı göstermiş (K36).

MSE- 13

Hz. Eyyüp ve Sabrı

Hz. Eyyüp iyilikle yoğrulmuş, iyilikle tanınan bir insandı. Hanımını ve on iki çocuğu ile beraber yaşardı. Hiçbir canlıya zararı dokunmayan, kendi halinde bir insandı. Şeytan, Allah ile konuşurken Allah şeytana: “Sen, Eyyüp kulumun yanına gittiğinde hiç benden şikayet ettiğini duydun mu? ” diye sormuş. Şeytan da: ”Niye şikayet etsin ki, sağlığı yerinde, malı mülkü var, hanımını var, çocukları var keyfi yerinde. Başına bir musibet getir ki sadık olup olmadığını, şikayet edip, etmeyeceğini o zaman anlayalım” demiş. Bunun üzerine Allah'ın emri üzerine; Eyyüb'ün on iki çocuğu yer sofrasında yemek yerken, tavan çökmüş ve tüm çocukları oldukları yerde can vermişler. Komşuları can havliyle Hz. Eyyüb'e koşup durumu anlatmışlar. Bunu duyan Hz. Eyyüp, hemen diz çöküp secdeye kapanmış, yeri öpmüş ve şöyle dua etmiş: “Ya Rabbi, bu çocukları bana veren sendin, şimdi de alan sensin. Bu olayda benim üzerime düşen sabretmektir.” demiş. Şeytan Allah'a demiş ki:” Hele bir de tüm malını elinden alıver de o zaman bakalım sana şükretmeye devam ediyor mu etmiyor mu?” Allah'ın emri ile Eyyüb'ün tüm malları ziyan oluyor, çalınıyor. Hz. Eyyüp, yine: “Ya Rabbi malları da mülkleri de veren sendin şimdi de alan sensin. Bana düşen sabretmektir.” demiş. Şeytan yine Allah'a demiş ki: ”Şimdiye kadar onun dışındakilere dokundun. Şimdi de canına bir zarar ver bakalım o zaman sana şükredenlerden olacak mı?” Allah'ın emriyle Hz. Eyyüb'ün vücudunda büyük yaralar açıldı. O kadar büyük yaralar oldu ki vücudu kurtlanmaya başladı. Hz. Eyyüb vücudundan düşen kurtları alıp tekrar eski yerlerine koyup şöyle diyordu : ”Allah'ım senden gelen iyilikleri kabul ediyoruz da gelen musibetleri niye reddedelim ki, şükürler olsun sana.” Bunun üzerine şeytan Hz. Eyyüb ile girdiği mücadeleden yenik ayrıldı. Hz. Eyyüp, bu imtihanı da başarıyla geçmiş oldu. Allah da mükafat olsun diye Hz. Eyyüp'ten tüm aldıklarını; çocuklarını, malını, mülkünü, ve sağlığını geri verdi. Bu şekilde hem mucize gerçekleşmiş oldu, hem de Hz. Eyyüb'ün sabrı dillere destan oldu (K36).

MSE- 14

Hz. Yusuf ve Kuyuya Atılması

Hz. Yusuf, babasının en sevimli, en tatlı oğluydu. Diğer büyük kardeşleri onun babaları ve anneleri tarafından çok sevilmesini kıskanıyorlardı. Bunun üzerine, bir gün babalarından Yusuf'un da iznini alıp, oynamak için çöle gitmişler. Büyük kardeşler, toplanıp kıskandıkları kardeşlerinden kurtulmak için Yusuf'u kuyuya atma kararı almışlar. Kuyuya attıktan sonra da bir güvercin öldürüp kanını Yusuf'un gömleğine sürmüşler ve Yusuf'un kanlı gömleğini alıp eve dönmüşler. Babalarına, çölde oynarlarken, bir kurdun geldiğini ve Yusuf'u tüm korkutmalarına rağmen, yediğini söylemişler. Babaları, çocuklarına inanmamasına rağmen sabredeceğini, başka yapacak bir şeyinin olmadığını söylemiş. Çölden geçen bir deve kervanı kuyudan su çekmek için kuyunun kapağını açtığında kuyunun içinde Yusuf'u görmüşler. Yusuf'u kervanla beraber Mısır çarşısına satmaya götürmüşler. Kralın eşi Yusuf'u saraya uşak olarak satın almış. Kral, bir gün rüyasında yedi cılız ineğin, yedi semiz ineği yediğini görmüş. Sabah uyandığında tüm müneccimleri, rüya tabircilerini çağırması ve rüyayı tabir etmelerini istemiş. Kimse rüyayı yorumlayamayınca Hz. Yusuf, yorumlayabileceğini söylemiş. Hz. Yusuf: "Gördüğünüz yedi semiz inek önümüzdeki yıl boyunca bereketli yıllar olacağını, mahsulün depolardan taşacağını gösterir. Gördüğünüz yedi cılız inek ise yedi bereketli yıldan sonra, yedi kıtlık yılı olacağını ve insanların açlıktan perişan olacaklarını gösterir." demiş. Şimdiden tüm ambarları mahsullerle doldurup, bunları tasarruflu kullanmak gerektiğini söylemiş. Bunun üzerine kral, Yusuf'u depoların ve hazinenin başındaki adam olarak görevlendirmiş. Hz. Yusuf'un dediği gibi yedi bereketli yılın ardından, yedi kıtlık yılı olmuş; komşu devletler kıtlıktan perişan olmuşlar. Bir tek Mısır devleti güçlü olarak kalmış. Yusuf'un babası da oğullarını Mısır'a buğday almak için göndermiş. Hz. Yusuf gelen kardeşlerini tanımış; ama onlar Yusuf'u tanımamışlar. Hz. Yusuf, kardeşlerin ihtiyacı olan buğdayı verdikten sonra en küçük kardeşi olan Bünyamin'in heybesinin içine gizlice bir altın kase bırakmış. Daha sonra da altın bir kasesinin kaybolduğunu, bulmak için de herkesin heybesine bakacaklarını söylemiş. Altın kase en küçük kardeşi Bünyamin'in heybesinden çıkınca Hz. Yusuf, ceza olarak Bünyamin'i bırakmayacağını, babası gelirse ancak Bünyamin'i bırakabileceğini söylemiş. Bunun üzerine Hz. Yusuf'un kardeşleri evlerine dönüp, olanlar babalarına anlatmışlar. Daha sonra babalarını da alıp Mısıra gelmişler. Hz. Yusuf babasını görünce

gerçeği babasına ve kardeşlerine anlatmış, kuyuya attıkları kardeşleri Yusuf, olduğunu söylemiş. Bunun üzerine büyük kardeşleri Yusuf’u kıskandıkları için kuyuya attıklarını ama sonra pişmanlık duyduklarını söylemişler. Yusuf’tan kendilerini affetmesini istemişler. Yusuf kardeşlerini affettiğini söylemiş. Hz. Yusuf, babası ve kardeşleriyle Mısır’da ömürlerinin sonuna kadar güzel bir hayat yaşamış (K36).

MSE-15

Kırklar Kilisesi Adı: Kırk şehitler

Üçüncü yüzyılın ortalarında, Roma imparatoru Dukinyus’un ordusunda Hıristiyanlığı kabul eden, Kapadokya bölgesinde yaşayan kırk kişi vardı. Kapadokya bölgesinde, Hıristiyanlık yasak olduğu için inançlarını gizliyorlardı. İmparatorluk, Hıristiyanlık eğer yayılırsa hükümlerinin biteceğine inanarak halka baskı ve zorlama yapıyorlardı. Hıristiyanlığı kabul edenleri öldürmekte ve baskı altında tutmaktaydılar. Bu kırk kişi, kendi aralarında karar veriyorlar. İnançlarını ilan edip, kralı protesto ediyorlar. İmparatorun adamlarınca tutuklanıp yedi gün süreyle işkenceye tabi tutuluyorlar. Daha sonra kiş vaktinde Kapadokya’dan Sivas’a götürülüyorlar. Sivas’ta, işkence etmek amacıyla bu kırk kişi yaralı halde bir göle atılıyor. Sabaha karşı o göl donuyor. Bu göl karşısında bir hamam vardı, kırk kişiden biri dayanamayıp hamama sığınıyor ve hamamda kalbi dayanamayıp ölüyor. Hamamcı dışarı çıktığında bakıyor ki her taraf karanlık olmasına rağmen gölün üstünde bir ışık halesi ve bir sıcaklık var. Göldekiler o gölün üstündeki ışıkla ısınıyorlar. Aynı zamanda hamamcı kırk inançlı kişinin başı üzerinde havada asılı duran altından taçlar gördü. Ancak hamamda ölen kişinin başındaki taç havada asılıymış. Hamamcı bu mucizeden o kadar etkilenmiş ki havada kalan taçın sahibi olmak için Hıristiyanlığı seçmiş ve size inanıyorum demiş. Kendini göle atmış. Süryani inancına göre hamamcı o kırk şehitten biri olmuştur. İmparatorun adamları göle geldiklerinde herkesin öldüğünü gördüler. İmparatorun adamları, gölden azizleri çıkarıp kemiklerini yakmak istemişler ama Süryani inancında azizlerin kemikleri çürümez, yanmaz. İmparator, azizlerin kemiklerini Kızılırmak Nehri’ne attırmış ki kimse azizlerin kemiklerini bile bulamasın. Askerler, kemikleri nehre attıklarında, bulanık akan nehrin birden berrak bir hale dönüştüğünü görmüşler. Orada görevli bulunan bir metropolitin rüya görerek kemiklerin bulunduğu yeri

öğrendiği söylenir. Metropolit, kemiklerin dağılmadığını, bir arada bulunduğunu söylemiştir. Bugün Mardin’de bu kırk şehidin adını alan Kırklar Kilisesi vardır. Kilise de halen aktif olarak ibadet edilebilmektedir. Bu kırk aziz, Hıristiyanlık dinine göre şehitlik mertebesine ulaşmışlardır. Anma günleri 8 Mart’ta tüm kiliselerde dualarla kutlanır (K8).

MSE-16

Havada Asılı Duran Taş

Mor Şumuel, manastırda tek başına yaşayan bir din adamıdır. Bir gün manastırın yakınlarında bulunan Kartmin Köyü muhtarının oğlu hastalanıyor. Muhtar, Mor Şumuel’e gidip çocuğu için dua etmesini istiyor. Mor Şumuel, dua eder etmez çocuk iyileşiyor. Muhtar, bundan çok etkilenerek çocuğu Mor Şumuel’e yetiştirmesi için emanet ediyor. Bu arada Mor Şumuel, çocuğa köydeki kuyudan su taşması için delik bir üzüm sepeti veriyor. Çocuk her gün bu delik su sepetiyle kuyudan su getiriyor. Ama su hiç dökülmüyor. Bunu gören köylüler bunun bir mucize olduğunu anlıyorlar. Bir gün çocuk gene köye su almak için gittiğinde kuyunun başında yetişkin kızların olduğunu görüyor. Çocuk kızlarla konuştuğundan sonra sepetini su doldurup manastıra giderken doldurduğu tüm suyun sepetten sızdığını görüyor. Bunu hemen hocası Mor Şumuel’e anlatıyor. Hocası çocuğa, kızlarla konuştuğu için kalbine şeytanın kötülük düşürmüş olduğunu söyleyerek buldukları manastırı terk etmeleri gerektiğini söylüyor. Mor Şumuel ve öğrencisi yola koyuluyorlar. Yolda da dualar okuyorlar. Mor Şumuel, “Okuduğumuz dualar nerde biterse, yeni manastırı orada inşa edeceğiz.” demiş. Birkaç gün yol aldıktan sonra dualarının bittiği yere manastırı inşa etmeye başlıyorlar. Manastırın planını yaptıktan sonra uyuyorlar. Akşam, öğrencinin başına hocası Mor Şumuel kılığında bir melek geliyor ve çocuğa: ”Kalk çalışalım.” diyor. Çocuk: “Daha yeni bıraktık çalışmayı, biraz dinlenelim.” demesine rağmen hocası ısrar edince, kalkıp gece boyunca çalışmaya devam ediyorlar. Gündüz çizdikleri planı bozup yerine daha büyük, daha ihtişamlı ve daha geniş bir manastır planı çiziyorlar. Öğrenci itiraz edip: “Hocam zaten iki kişiyiz bizim bu çizdiğiniz manastırı yapmaya gücümüz mü yeter?” deyince melek, eline bir metre yükseklik, elli metre genişlikteki bir taşı alarak havaya atıyor. Taş havada asılı kalıyor. Bunun üzerine öğrenciye dönüp: “Bu taşı havada asılı

tutan, bu manastırın yapılmasını istiyor. Bu manastırda binlerce kişi ders görecek, yüzyıllarca inananların mekanı olacak.” demiş. Sabaha kadar çalıştıktan sonra öğrenci biraz uyumak istiyor. Biraz uyuduktan sonra bu sefer hocası Mor Şumuel, onu uyandırıp: “Kalk çalışalım.” diyor. Öğrenci: ”Zaten sabaha kadar çalıştık, biraz dinlenelim.” deyince hocası Mor Şumuel, öğrenciden her şeyi anlatmasını istiyor. Öğrenci anlatınca Mor Şumuel : “O ben değildim, Allah’ın meleğiydi. Allah, bizden ihtişamlı bir manastır inşa etmemizi istiyor.” demiş. Daha sonra manastır, meleğin çizdiği temeller üzerine 397 yılında inşa ediliyor. Manastır bittikten sonra gören herkes manastırın içinde havada asılı duran taşı konuşmaya başlıyor. Bu haber Mısır kraliçesinin kulağına kadar gidiyor. Mısır kraliçesi 700 kadar askeri ile Mor Gabriel Manastırı’na geliyor. Manastıra bayanların giremeyeceğini bildiği için erkek kılığına giriyor. İçeri girer girmez, yüzyıllardır havada asılı duran taş yere düşüyor. Rahipler, bu olaya çok şaşırıyor. Kraliçe taşın düşüş sebebini sorduğunda rahipler: “Herhalde manastırın içine bizden habersiz bir kadın girmiş olmalı diyor.” Bunun üzerine Mısır kraliçesi, o an diz çöküp tövbe ediyor ve gördüğü bu mucize karşısında Hıristiyanlığı tercih ettiğini ve bundan sonra eğer izin verirlirse burada kalmak istediğini söylüyor. Mısır kraliçesi ve adamları için manastırın yanında bir bina inşa ediyorlar. Yaşamlarının sonuna kadar Mısır kraliçesi ve adamları burada ibadet ederek yaşıyor. Halen Midyat’ta, Mor Gabriel Manastırı’nın hemen yanında Mısırlılara ait olan mezarlık bulunmaktadır (K8).

MSE-17

Erkeğe Dönüşen Kız Çocuğu

Midyat halkı arasında yaygın olan hemen herkesçe bilinen bir efsanede şu şekildedir: Midyat’ın bir köyünde yedi kardeş varmış. Bu kardeşlerden biri ölmüş ve ardında bir kız çocuğu bırakmış. Öldükten sonra, ölen adamın kardeşleri kızına miras vermek istememişler. Bunun üzeri kızın annesi de çocuğunu alıp, Mor Gabriel Manastırı’na gitmiş. Kızıyla birlikte o gece manastırda yatmaya karar vermiş. Yatmak üzereyken de kendilerine yardımcı olması için Allah’a dua etmiş. Sabah uyandığında bakmış ki kızı, erkeğe dönüşmüş. Bunun bir mucize olduğunu bütün Midyat halkı kabul

etmiş ve inanmış. Daha sonra, babasından kalan mirası alarak evlenmiş ve çocukları olmuş. Sonradan bu ailenin Suriye'ye göç ettiği söylenir (K8).

MSE- 18

Murun'un Bereketi

Deyrul Zafaran yakınlarındaki Bilali Köyü'nde çobanlık yapan Müslüman bir adamın da şahit olduğu mucize şöyledir: Deyrul Zafaran'da yazın kavurucu bir günü, kuyudaki suyun tükenmek üzere olduğu görülür. Bunun üzerine manastırda yaşayanlar susuzlukta ne papacağız diye paniğe kapılırlar. Manastırın metropoliti, hemen Süryanilerde kutsal bir yağ olan Murun'u getirmelerini istemiş. Murun, geldiğinde dualar okuyarak, o Murun'dan kuyuya birkaç damla damlatmış tam bu esnada kuyudaki suyun fışkırdığı ve çağladığı görülmüş kuyu o kadar dolmuş ki fazla su kuyunun dışına taşmış. Etraftakiler bunun bir mucize olduğunu anlamışlar (K8).

Menkıbe türünde zengin ürün topladığımız söylenebilir. Mardin Süryanileri arasında derlediğimiz efsanelerin hemen hepsi kiliselerin adları ve azizlerin hayat hikayeleri etrafında gelişen mucizevi olayları konu almaktadır. Süryani toplumunun din eksenli bir cemaat olmasından kaynaklı olarak, halk ürünlerinde dini vurgular oldukça fazladır. Bunun en rahat tespit edilebileceği halk edebiyatı türü de efsanelerdir.

Mardin Süryanileri arasında derlediğimiz efsanelerden bazılarının, ufak farklılıklarla Müslüman komşularında da bulunduğu görülmüştür. Bu ortak ürünler, Peygamber olan Hz. Eyyüp, Hz. Nuh ve Hz. Yusuf kıssalarıdır.

İbadet yerlerinin ve kurucularının göstermiş oldukları mucizeler derlediğimiz menkıbelerin büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra erkeğe dönüşen kız, yanmayan İncil, ejderhaya karşı kazanılan zafer, derlediğimiz efsanelerin diğer konularıdır.

Mardin Süryanileri, aziz ünvanına sahip kişilerin yaşarken olduğu gibi, öldükten sonra da mucize gösterebildiklerine inanırlar. Süryani kiliselerinin çoğu, kilisenin yapımında veya kilisede bulunduğu zamanlarda, azizlerin gerçekleştirdiği mucizeler üzerine azizlerin isimlerini almıştır.

SONUÇ

Mardin Süryanilerinin halk kültürü üzerine yaptığımız bu çalışma ile, bir yılı aşkın bir süredir Mardin Süryani cemaatinin nabzını tutmaya çalıştık. Gerek Mardin merkezde, gerekse de Midyat ve yoğun olarak da köylerinde yaşayan Süryani halkla yakın temas kurma ve onları tanıma fırsatımız oldu. Yaptığımız çalışma neticesinde vardığımız sonuçlar şu şekilde sıralanabilir:

Mardin merkezde yaşayan Süryani cemaatin hemen hepsinin kuyumculukla uğraştığını söyleyebiliriz. Merkezdeki Kırklar Kilisesinin, Süryani cemaat fertleri arasındaki ilişkinin sürmesi ve yakın bağların kurulmasındaki katkısı büyüktür. Günümüzde azınlık durumunda olan Mardin Süryanilerinin varlıklarını, kimliklerini ve kültürlerini devam ettirmelerinde kilisenin, Süryani cemaatle kurduğu sıcak ve samimi diyalogun etkisi büyüktür. Dinsel kimliğinden sıyrılmış ve kilise cemaatiyle bağlarını koparmış bir Süryani'nin uzun bir süre asimile olmadan kalmayı başarması ve etnik kimliğini kaybetmemesi günümüz Mardin koşullarında zor görünmektedir.

Mardin merkezde yaşamını devam ettiren Süryani cemaatinin çoğunluğu kendi ana dilleri olan Süryaniceyi konuşamamakta, okuyamamakta ve yazamamaktadır. Kilisede ayinlerde aktif görev alanların çoğunlukla Süryanice bildikleri gözlenmiştir. Görüşülen kaynak kişilerin 75- 80 yaşlarında olmalarına rağmen Süryaniceyi konuşamıyor olmaları, Mardin Süryanilerinin merkezdeki durumlarını tespit için manidardır.

Mardin merkezde yaşayan Süryani cemaati mensuplarının Mardin Arapçasını ana dilleri gibi konuştukları görülmüştür. Bu olgu doğum, evlenme, ölüm, adet ve uygulamalarında Mardin Süryanilerinin Araplardan fazlasıyla etkilenmeleri ve dinsel alanların dışındaki davranış kalıpları ve pratiklerinin benzeşmesi sonucunu ortaya çıkarmıştır. Mardin merkezde yaşayan Süryanilerden, Arapça konuşuyor olmaları nedeniyle yeterince halk edebiyatı ürünü alamadığımızı söyleyebiliriz.

Midyat ve köylerinde yaşayan Süryani halkın hemen hepsinin Süryaniceyi konuşabildikleri görülmüştür. Çoğunun Süryanice ile birlikte Kürtçe ve Arapçayı anadillerine yakın bir seviyede konuştukları tespit edilmiştir.

Midyat ve köylerinde yaşayan Süryani halkın kendi kültürel ve kimlik değerlerini korudukları tespit edilmiştir. Bu yönüyle Mardin merkezde yaşayan Süryani cemaatinden ayrıldıkları söylenebilir. Bu özellikleri, çalışmamızdaki halk edebiyatı ürünlerinin büyük bir kısmının Midyat ve köylerinde derlendiği sonucunu doğurmuştur. derleme yaptığımız halk edebiyatı ürünlerinin Midyat ve köylerinde şekillendiği ve oluştuğu sonucunu doğurmuştur. Midyat ve köylerinde yaşayan Süryani halkın doğum, evlenme ve ölüm uygulamalarında birlikte yaşadıkları halkın kültürlerinden daha az etkilendiği ve kendi gelenek göreneklerini halen koruyabildikleri görülmektedir. Bunun yanında birlikte ve bazen aynı köyde komşu olarak yaşadıkları Müslüman halkların uygulamalarından zaman zaman etkilendikleri söylenebilir.

Derleme yaptığımız edebiyat ürünlerinden masal, tekerleme, bilmece ve çocuk oyunlarının Süryani büyükler tarafından bilindiği ama genç nesile aktarıl(a)madığı görülmüştür. Bunda yeni nesil gençlerin ilgi alanlarının değişmesi ve kitle iletişim araçları olan televizyon ve bilgisayarın hanelere girmesinin etkili olduğu söylenebilir.

Halk inanışlarının genellikle dinsel inanmalar etrafında şekillendiği söylenebilir. Bölgede yaşayan Süryani halk baş edemediği zorluklarla; kutsal ziyaret yerlerine giderek ve azizlerden şefaahat dileyerek baş etme yolunu seçmektedir.

Süryanilerin kutsal günler ve bayramlarda yaptıkları uygulamalar, pratikler ve ritüeller halk kültürü alanında çalışma yapan derlemeciye oldukça çok malzeme sunmaktadır. Bunda kutsal gün ve bayram törenlerinde Hıristiyanlık ritüellerinin fazlaca yer kaplaması etkilidir.

Mardin'i turistik amaçlarla ziyaret edenlerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Gelen turistlerin Süryanilerin aktif olarak ibadet ettikleri kilise ve manastırları her saat ve hoyratça gezmek istemeleri Süryani cemaatini rahatsız eden ve inciten bir durumdur. Süryanileri yaşadıkları günlük hayattan soyutlanmış "müzelik bir cemaat" olarak görme ve bu şekilde davranışlar gösterme eğilimi maalesef yaygındır.

Son söz olarak; çalışmamız, Mardin Süryanilerinin kaybolmakla yüz yüze olan geleneklerinin, göreneklerinin, sözlü kültür ürünlerinin tanıtılması; yazıya aktarılarak kalıcılığının sağlanması ve var olan kültür öğelerinin sonraki nesillere taşınması hedefini taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- AKDEMİR, Samuel (1972), Dini Kurallarımız, Baha Matbaası, İstanbul.
- AKYÜZ, Gabriel (1998), Mardin İli'nin Merkezinde, Civar Köylerinde ve İlçelerinde Bulunan Kiliselerin ve Manastırların Tarihi, Resim Matbaacılık, İstanbul.
- AKYÜZ, Gabriel (2005), Tüm Yönleriyle Süryaniler, Anadolu Ofset, İstanbul.
- ALBAYRAK, Nurettin (2004), Ansiklopedik Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü, LM Yayıncılık, İstanbul.
- ALTUN, Işıl (2004), Kandıra Türkmenlerinde Doğum, Evlenme ve Ölüm, Yayıncı Yayınları, Kocaeli.
- ARTUN, Erman (2009), Türk Halkbilimi, Kitabevi, İstanbul.
- ARTUN, Erman (2009), Türk Halk Edebiyatına Giriş, Kitabevi, İstanbul.
- ASLAN, Ensar (2003), Halkbilimi Araştırmaları, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Yayınları, Diyarbakır.
- ASLAN, Ensar (2008), Türk Halk Edebiyatı, Maya Akademi Yayınları, Ankara.
- ATIYA, Aziz Suryal (1995), Doğu Hıristiyanlığı Tarihi, Mezopotamya'da İlk Doğu ve Batı Süryani Kiliseleri, İsveç.
- AVCI, Ali Haydar (1988), Halkbilimi Araştırmaları, Turna Yayınları, Ankara.
- AYDIN, Mehmet (2005), Ansiklopedik Dinler Sözlüğü, Nüve Kültür Merkezi, Konya.
- AYDIN, Mustafa (2002), Süryanilerde Aile Yapısı ve Evlilik(Basılmamış Lisans Tezi), Kırıkkale.
- BAŞÇETİNÇELİK, Ayşe (2009), Adana Halk Kültüründe Doğum- Evlenme- Ölüm, Altın Koza Yayınları, Adana.
- BİLGE, Yakup (1991), Süryanilerin Kökeni ve Türkiyeli Süryaniler, İstanbul.
- BİLGE, Yakup (1996), Süryaniler: Anadolu'nun Solan Rengi, Yeryüzü Yayınları, İstanbul.
- BİLGE, Yakup (2001), Geçmişten Günümüze Süryaniler, Zvi-Geyik Yayınları, İstanbul
- BORATAV, Pertev Naili (1982), Folklor ve Edebiyat 1, Adam Yayınları, İstanbul.

- BORATAV, Pertev Naili (1984), 100 Soruda Türk Folkloru, Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- BORATAV, Pertev Naili (1999), 100 Soruda Türk Folkloru, K Kitaplığı, İstanbul.
- BÜLBÜL, Mustafa (2005), Türkiye'nin Süryanileri, Tasam Yayınları, İstanbul.
- CEVAD, Ali (1314), Memalik-i Osmaniye'nin Tarih ve Coğrafya Lügatı, İstanbul.
- ÇELEBİ, Evliya (1986), Seyahatname, (Haz. Mümin ÇEVİK), Üçdal Neşriyat, İstanbul.
- ÇELİK, Mehmet (1985), Süryani Kadim Kilisesi: Doğusu ve Gelişmesi, Erzurum.
- ÇELİK, Mehmet (1988), Süryani Kilisesi Tarihi, Yaylacık Matbaası, İstanbul.
- ÇELİK, Mehmet (1996), Süryani Tarihi, C. I, Ayraç Yayınları, Ankara.
- ÇETİN, İhsan (2007), Midyat'ta Etnik Gruplar Alan İncelemesi, Yaba Yayınları, İstanbul.
- ÇOTUKSÖKEN, Yusuf (1979), Atasözlerimiz, Alaz Yayınları, İstanbul.
- DEMİR, Zeki (2001), Süryani Kilisesi ve Kilisenin Kutsal Yedi Gizi, Resim Matbaacılık, İstanbul.
- DEMİR, Zeki (2009), Süryani Kilisesinde Dua Vakitleri, Resim Ofset, İstanbul.
- DİLÇİN, Cem (1983), Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- DİZDAROĞLU, Hikmet (1969), Halk Şiirinde Türler, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- DOĞAN, Mehmet (1987), Büyük Türkçe Sözlük, Beyan Yayınları, İstanbul.
- DOLAPÖNÜ, Hanna (1963), Süryani Musikisinden Çiçek Demeti, Hikmet Basımevi, Mardin.
- DOLAPÖNÜ, Hanna (1971), Deyr-el-Umur Tarihi, (Süryaniceden çev. Papaz Cebrail Aydın) Hikmet Aynaz Matbaası, İstanbul.
- DOLAPÖNÜ, Hanna (1972), Tarihte Mardin, Hikmet Matbaası, İstanbul.
- DURAK, Nihat (2000), Süryani Ortodoks Kilisesinde İbadet, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul.
- DUYMAZ, Ali (2002), İrfanı Arzulayan Sözler: Tekerlemeler, Akçağ Yayınları, Ankara.

- ELÇİN, Şükrü (1993), Halk Edebiyatına Giriş, Akçağ Yayınları, Ankara.
- ELÇİN, Şükrü (2004), Hak Edebiyatına Giriş, Akçağ Yayınları, Ankara.
- EVLİYAOĞLU, Sait, BAYKURT, Şerif (1998), Türk Halk Bilimi, Ofset Reprodüksiyon Matbaacılık, Ankara.
- GÖYÜNÇ, Nejat (1991), XVI.Yüzyılda Mardin Sancağı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- GRANT, Asahel (1840), The Nestorians or The Lost Tribes, ABD, Nesturiler Ya da Kayıp Boylar, (çev. Meral Barış, Nsibin yay. 1994), İstanbul.
- GÜNALTAY, Şemseddin (1987), Yakın Şark III, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- HOLLERWEGER, Hans (1999), Canlı Kültür Mirası Tur Abdin, (çev. Sevil Gülçur), Avusturya.
- İBN BATUTA (1993), İbni Batuta Seyahatnamesi, (Sadeleştiren Mümin ÇEVİK), İstanbul.
- İNAN, Abdulkadir (1995), Tarihte ve Bugün Şamanizm, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- İNCİL, (1999), Orhan Matbaacılık, Kitabı Mukaddes Şirketi, İstanbul.
- İRİS, Muzaffer (2003), Bütün Yönleriyle Süryanilik, Ekol Yayınları, İstanbul.
- İŞ, Vahap (2006), Midyat Dinler ve Diller Kenti, Hedef Gazetecilik, İstanbul.
- KAYA, Doğan (1999), Aşık Ruhsati, Doğan Ofset, Sivas,
- KESER, Elif (2002), Tur Abdin Süryani Ortodoks Mimarisi, TETTVY, İstanbul.
- KOLUMAN, Aziz (2001), Ortadoğu'da Süryanilik, ASAM Yayınları, Ankara.
- KUDAT, Ayşe (1974), Kirvelik, Ayyıldız Matbaası, Ankara.
- KÜÇÜK, Zeynep Gül (2008), Mardin ve Çevresinde Süryaniler (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana.
- MARGOSYAN, Mıgırdıç (1999), Söyle Magros Nerelisen, Aras Yayınları, İstanbul.
- OĞUZ, Öcal (2008), Türk Halk Edebiyatı El Kitabı (Editör), Grafiker Yayıncılık, Ankara.

- ÖRNEK, Sedat Veyis (1995), Türk Halkbilimi, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- ÖRNEK, Sedat Veyis (2000), Türk Halkbilimi, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- ÖZCOŞAR, İbrahim (2008), Bir Yüzyıl Bir Sancak Bir Cemaat 19.Yüzyılda Mardin Süryanileri, Beyan Yayınları, İstanbul.
- ÖZCOŞAR, İbrahim (2009), Merkezileşme Sürecinde Bir Taşra Kenti Mardin (1800-1900), Mardin Artuklu Üniversitesi Yayınları, Mardin.
- ÖZMEN, Abdurrahim (2006), Tur Abdin Süryanileri Örneğinde Etno-Kültürel Sınırlar (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara.
- ÖZTÜRK, Levent, (1998), Asr-ı Saadet'ten Haçlı Seferlerine Kadar İslam Toplumunda Gayrimüslimler, İstanbul.
- SAKAOĞLU, Saim (1973), Gümüşhane Masalları, Akçağ Yayınları, Ankara.
- ŞİMŞEK, Mehmet (2003), Süryaniler ve Diyarbakır, Çivi Yazıları Yayınevi, İstanbul.
- ŞİMŞİR, Bilal (1986), İngiliz Belgelerinde Osmanlı Tarihi, çev. S. Orel, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- TANRIVERDİ, Eyyüp (2005), Süryaniler ve Süryanilik (Komisyon), Orient Yayınları, Ankara.
- TÜMER, Günay-KÜÇÜK, Abdurrahman (1997), Dinler Tarihi, Ocak Yayınları, Ankara.
- YARDIMCI, Mehmet (1993), Başlangıçtan Günümüze Halk Şiiri-Aşık Şiiri-Tekke Şiiri, Ürün Yayınları, Ankara.
- ZENGİN, Burhan (2003), Dinlerin Buluştuğu Kent Midyat, Mardin.

Makaleler, Sempozyum Bildirileri ve Ansiklopedi Maddeleri

- ALBAYRAK, Kadir (2002), Keldaniler, TDVİA, C.15, Ankara.
- ALBAYRAK, Nurettin (1998), "Türkü" Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi C.8, Dergah Yayınları, İstanbul.
- BİLGE, Yakup (1995) "Süryaniler ve Türkiye'deki Durumları." Birikim, no. 71-72, s. 165-167, İstanbul.

DURAK, Nihat (2005), “Süryani Ortodoks Kilisesi”, Süryaniler ve Süryanilik C.1, Orient Yayınları, Ankara.

ERÖZ, Mehmet (1979), “ Türk Boylarında Kansız Kurban Geleneği”, Türk Kültürü Araştırmaları, İstanbul.

GARİS, İsa (2001), “Hıristiyanlığın 2000. Yılında Tur Abdin”, Heto Dergisi, s.5, İstanbul.

KATAR, Mehmet (2001), “ Hıristiyan Bayramları Üzerine Bir Araştırma”, Dini Araştırmalar Dergisi, Ankara.

KUT, Günay (2002), “Türklerde Yemek Kültürü”, Türkler C.4, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.

OY, Aydın (1991), “Atasözü” Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi C.4, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.

ÖZDER, Lale, SULAR, Güler (2003), Mardin İli Midyat İlçesi Telkari Gümüş İşlemeciliği, Geçmişten Günümüze Midyat Sempozyumu, Mardin.

SEZER, M. Abdulbasit (2007), “Mardin Türküleri Üzerine Bazı Tespitler” Makalelerle Mardin C.3, İstanbul.

TEZCAN, Mahmut (1982), “ Türklerde Yemek Yeme Alışkanlıkları ve Buna İlişkin Davranış Kalıpları” , Türk Mutfağı Sempozyum Bildirileri, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

TEZOKUR, M. Hadi (2005), “Süryanilerde Namaz”, Süryaniler ve Süryanilik C.1, Orient Yayınları, Ankara.

TEZOKUR, M. Hadi (2007), ‘Süryanilerde Vaftiz’, Makalelerle Mardin IV, Mardin İhtisas Kütüphanesi Yayınları, Mardin.

YILDIZ, Mehbuse (1968), “Ermenek Başyayla Kasabasında Ölüm ve Cenaze Törenleri”, Türk Folklor Araştırmaları Yayınları, İstanbul.

YİNANÇ, M. Halil (1997) “Akkoyunlular”, İA, C.I, İstanbul.

İnternet Siteleri

www.suryaniler.com

www.reyono.net

KAYNAK KİŞİLER

- K1. Ayhan GÜRKAN: 35 yaşında, İlkokul Mezunu, Süryanice Öğretmeni, Midyat.
- K2. Aziz AYDIN: 33 yaşında, İlkokul Mezunu, Çiftçi, Aynvert Köyü.
- K3. Barsavmo ÖZDEMİR: 77 yaşında, Okur yazar değil, Çiftçi, Aynvert Köyü.
- K4. Can ŞENKAL: 60 yaşında, Üniversite Mezunu, Tercüman, Almanya.
- K5. Cemil YILMAZ:65 yaşında, Üniversite Mezunu, Mühendis, K.tepe Işıklar Köyü
- K6. Daniel AKBULUT : 30 yaşında, İlkokul mezunu, Kuyumcu, Aynvert Köyü.
- K7. Gabriel AKTAŞ: 58 yaşında, İlkokul Mezunu, Papaz, Bakısyan Köyü.
- K8. Gabriel AKYÜZ: 50 yaşında, Lise Mezunu, Horepiskopos, Kırklar Kilisesi.
- K9. Güle AKBULUT: 62 yaşında, Okur yazar değil, Ev Hanımı, Aynvert Köyü.
- K10. Habib DOĞAN : 65 yaşında,Okur yazar değil, Muhtar, Hah Köyü.
- K11. Hanıme AKAY: 61 yaşında, Okur yazar değil, Ev Hanımı, Aynvert Köyü.
- K12. Hanıme DUMAN: 73 yaşında, Okur yazar değil, Ev Hanımı, Bakısyan Köyü.
- K13. İsa AKYÜZ: 55 yaşında, İlkokul, Çiftçi, Hah Köyü.
- K14. İshak AKYÜZ: 29 yaşında, Lise Mezunu, Gümüşçü, Mardin Merkez.
- K15. İliya ÇİFTÇİ: 67 yaşında, Okur yazar değil, Çiftçi, Göllü Köyü.
- K16. İliya KIRILMAZ: 68 yaşında, İlkokul Mezunu, Terzi, Mardin Merkez.
- K17. İšo AKAY: 73 yaşında, okur yazar değil, Emekli Muhtar, Aynvert Köyü.
- K18. Lahdo AKYÜZ: 76 yaşında, Okur yazar değil, Çiftçi, Bakısyan Köyü.
- K19. Lahdo AYDIN: 75 yaşında, Okur yazar değil, Çiftçi, Aynvert Köyü.
- K20. Lahdo COŞKUN: 75 yaşında, Okur yazar değil, Çiftçi, Bakısyan Köyü.
- K21. Mansur DÖNMEZ: 79 yaşında, İlkokul Mezunu, Emekli Terzi, Yenişehir.
- K22. Melek AKYOL: 58 yaşında, İlkokul Mezunu, Gümüşçü, Midyat Merkez.
- K23. Meryem ACAR: 47 yaşında, Okur yazar değil, Ev Hanımı, Bakısyan Köyü.
- K24. Mirza AKBULUT: 59 yaşında, İlkokul Mezunu, Muhtar, Aynvert Köyü.
- K25. Murat DOĞAN: 48 yaşında, İlkokul, Çiftçi, Hah Köyü.
- K26. Naim ÖZBERK : 71 yaşında, İlkokul Mezunu, Keçeci, Yenişehir.
- K27. Nasra ÇİLLİ: 72 Yaşında, İlkokul Mezunu, Basmacı, Mardin Merkez.
- K28. Saliba DAĞ: 62 yaşında, Okur yazar değil, Çiftçi, Hah Köyü.
- K29. Seve AKTAŞ: 63 yaşında, Okur yazar değil, Ev Hanımı, Bakısyan Köyü.
- K30. Sıtto ASLAN: 40 yaşında, Okur yazar değil, Ev Hanımı, Bakısyan Köyü.
- K31. Suat ÖZBERK : 60 yaşında, Okur yazar değil, Ev Hanımı; Mardin Merkez.

- K32. Şabo AKTAŞ : 38 yaşında, İlkokul mezunu, kuyumcu, Midyat.
- K33. Şabo ÇAKMAK: 57 yaşında, İlkokul Mezunu, Kuyumcu, Mardin Merkez.
- K34. Şenay ÖZDEMİR: 58 yaşında, Okur yazar değil, Ev Hanımı, Aynvert Köyü.
- K35. Şımani ACAR : 52 yaşında, Okur yazar değil, Ev Hanımı, Bakısyın Köyü.
- K36. Türkan DÖNMEZ: 65 yaşında, İlkokul mezunu, Ev Hanımı, Yenişehir.
- K37. Yuhanna AKYOL: 71 yaşında, Okur yazar değil, İnşaat İşçisi, Aynvert Köy.
- K38. Yuhanna AKAY: 30 yaşında, İlkokul Mezunu, Çiftçi, Aynvert Köyü.
- K39. Yuhanna AKTAŞ: 33 yaşında, Üniversite Mezunu, Şarap Üreticisi, Midyat

İNDEKS (DİZİN)

A

Ab-ul Faraç · 122, 123
 Adıyaman · 18, 20
 Ahikar · 13
 Antun Ritor · 122, 125
 Arami · 13
 Asuri · 11
 Atasözleri · xi, xii, 115
 Aynvert · iv, v, 68, 137, 152, 153, 172, 173
 Aziz · 27, 151, 159, 162, 164
 Aziz Agustinyus · 146

B

Bakısyān · iv, v, 22, 172, 173
 Baristo · 79
 Basmacılık · x, 90, 91
 Betlane · 75
 Beyto Beytono · 90
 Bilmece · i, v, 3, 106, 166
 Botan Miri · 147

C

Cercis · 20, 154, 155

Ç

Çam u Pel · 88

D

Daniel · 158
 Daşıšto Dugarso · 85
 Davke Hamiğe · 85
 Destegül · 88
 Deyr'ul Zafaran · 56, 154
 Diyarbakır · 6, 7, 8, 16, 17, 18, 20, 21, 32, 137, 170
 Doğum · i, 1, 2, 3, 23, 24, 26, 56, 75, 79, 165, 166
 Donabet Efendi · 121
 Dua · 125

E

Efsane · 151
 Elaziğ · 18, 20
 Episkopos · 31, 34
 Evlenme · i, 2, 23, 35, 36, 165, 166

G

Geçiş Dönemleri · 23
 Girgiş Hevlo · 89
 Gulyadlı Naftah · 155, 156
 Gurno · 31
 Gülgöze · iv, 22, 68

Ğ

Ğar u Pere · 88

H

Hah · iv, v, 22, 69, 155, 172
 Halbube Ziyaret Yeri · 68
 Hanna Dolapönü · 125
 Hano Kritho · ix, 62
 Harire · 84, 85
 Hasta Yağı · ix, 50, 51
 Hatay · 18
 Haykar · 123, 125
 Heftok · 89
 Heko · 87
 Helhel · 84, 85
 Hetmo · x, 90
 Hıristiyanlık · vii, 14, 15, 16, 25, 28, 31, 33, 72, 161, 166
 Hindistan · 10, 11, 13, 18, 84
 Hole · 88
 Hz. Adem · 43, 75
 Hz. Eyyüp · 159, 164
 Hz. İsa · 16, 60, 61, 62, 64, 75, 86, 93, 158
 Hz. Nuh · 157, 164
 Hz. Yusuf · 160, 164

I

Irak · 7, 11, 13, 17, 18

İ

İlahi · xi, 128
 İncil · 24, 27, 32, 43, 47, 50, 52, 53, 56, 57, 59, 61, 72, 74, 75, 156, 157, 164
 İran · 4, 6, 11, 13
 İsa Mesih · 12, 28, 40, 42, 60, 61, 63, 64, 66, 76, 126, 127, 128, 156, 157

K

Kab · 88
 Kandilo · ix, 50, 51, 52
 Karibo · viii, 29, 30, 32, 34
 Katolik · 20, 34
 Kevir Germe · 89
 Kiddas Alma · viii, 41
 Kırklar Kilisesi · iv, v, 56, 161, 172
 Kitel Raha · 82, 85
 Kibe · 82, 85
 Kilise · iv, 10, 16, 17, 26, 34, 36, 38, 41, 44, 45, 47, 53,
 54, 56, 57, 60, 62, 67, 68, 99, 152, 153, 156, 166
 Kirve · viii, 29, 43
 Ko Pan Yes · 89

L

Lebeniye · 84, 85

M

Mafiryan · 14, 34, 53
 Manastır · 21, 25, 93, 162
 Mardin · i, ii, iv, v, vi, viii, xii, 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10,
 13, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27,
 30, 32, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 45, 46, 47,
 49, 52, 56, 58, 62, 66, 67, 70, 71, 72, 74, 75, 76,
 77, 78, 79, 80, 81, 84, 85, 86, 90, 91, 92, 99, 100,
 101, 106, 107, 111, 112, 114, 116, 121, 126, 128,
 137, 151, 152, 153, 154, 162, 164, 165, 166, 167,
 168, 169, 170, 171, 172, 173
 Masal · 136
 Merge · 45, 46
 Meryem Ana · 60, 61, 63, 69, 74, 155
 Metropolit · 20, 34, 53, 162
 Mezopotamya · 7, 11, 12, 13, 15, 16, 18, 28, 38, 62,
 91, 92, 93, 96, 167
 Miherket · 89
 Mirra · 86
 Mışkok · 88
 Midyat · iv, v, 2, 7, 13, 20, 21, 22, 25, 27, 38, 57, 64,
 67, 68, 69, 70, 80, 86, 87, 90, 91, 92, 99, 121, 137,
 151, 153, 163, 165, 166, 169, 170, 171, 172, 173
 Mor · 17, 22, 25, 56, 64, 65, 67, 68, 70, 122, 123, 124,
 125, 152, 153, 162, 163
 Mor Gabriel · 25, 65, 67, 68, 163
 Mor Mihael · 56, 153
 Mor Şumun · 56
 Mume · 88
 Murun · viii, 30, 31, 164

N

Naum Faik · 123
 Ninni · xi, 100, 111
 Ninovalı İshak · 122, 124
 Noel · x, 61, 64
 Nsibinli Eliyo · 124

O

Ortodoks · 17, 19, 34, 61, 66, 168, 169, 171

Ö

Ölüm · i, v, 1, 2, 3, 35, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 55, 56,
 70, 75, 125, 165, 166
 Özdeyişler · i, v, 121, 125

P

Papaz · 31, 37, 40, 41, 43, 44, 49, 52, 53, 137, 168,
 172
 Paskalya Bayramı · 59, 61, 64, 87, 88
 Paskalya Çöreği · 81, 85
 Patrik · 10, 17, 20, 53, 65
 Perhiz · 58, 61
 Protestan · 20, 34

R

Rabbani Bayramlar · ix, 60
 Rabbani Olmayan Bayramlar · x, 60, 64
 Rahip · 20, 53
 Ruhani · 26, 31, 33, 39, 42, 52, 55, 61
 Ruhban · 34, 121

S

Sabahiyeye · ix, 46, 47
 Sami · 12, 15
 Se Gave · 89
 Siboro · x, 63
 Suriye · 7, 8, 10, 11, 13, 15, 17, 18, 36, 148, 163
 Süryani · i, iv, vii, ix, xii, 1, 2, 3, 4, 10, 11, 12, 13, 14,
 15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 25, 27, 28, 31, 32, 34,
 35, 36, 38, 47, 48, 50, 53, 56, 58, 59, 60, 61, 64,
 69, 70, 72, 76, 82, 85, 90, 91, 92, 95, 96, 98, 99,
 100, 111, 114, 121, 125, 136, 151, 153, 155, 156,
 161, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 171

Ş

Şarap · 86, 173

Şarapçılık · x, 93
Şikeneke · 88

T

Taç Kutsama · viii, 43
Taş işçiliği · 91
Tekerleme · 106
Telkari · x, 91, 171
Tevşa · 88
Tur Abdin · i, ii, vii, 13, 20, 21, 22, 67, 90, 92, 169, 170
Türkü · 94

V

Vaftiz · vii, 27, 28, 30, 31, 32, 34, 42, 60, 171

Y

Yaldo Bayramı · x, 64
Yamino Çöreği · 40
Yamino töreni · 40
Yumurta Boyama · x, 63
Yüzükleri Kutsama · viii, 42

EKLER:

Resim 1: Bakısyan Köyünde, Süryani kadınlar arasında derleme yaparken

Resim 2: Bakısyan Köyü Papazı Gabriel Aktaş, cenaze törenine gitmek için hazırlanırken

Resim 3: Mıdıhe Köyü mezarlığında bir cenaze töreni.

Resim 4 : Süryani din adamı, öldükten sonra, koltukta defnedilmek üzere hazırlanırken

Resim 5: Aynvert Köyünden bir görünüm

Resim 6 : Aynvert Köyündeki Mor Hadbşabo Kilisesi

Resim 7: Hah Köyündeki Meryem Ana Kilisesi'nden bir görünüm

Resim 8 : Horepiskopos Gabriel Akyüz, vaftiz olan çocuğa Kutsal Murun Yağını sürerken

Resim 9: Metropolit Samuel Aktaş, Vaftiz Gurnosunda bir çocuğu Kutsal Murun Yağı ile vaftiz ederken

Resim 10 : Kırklar Kilisesi'ndeki nikah töreninde, gelinle damadın başına kutsal taşlar takılarak kral ve kraliçe ilan edilmeleri

Resim 11: Papaz, kutsanmış yüzüğü gelinin parmağına takarken

Resim 12: Gelin, damat evine girerken kapı duvarına bereket getirsin diye damatla birlikte bıçakla haç işareti çizerken

Resim 13 : Geleneksel kıyafetleri içerisinde yaşlı bir Süryani teyze, Paskalya bayramı için yumurtalarını hazırlarken

Resim 14 : Paskalya Bayramı'nda, Müftü Yardımcısı İle Süryani Metropolitin Yumurta Kırma Yarışması

Resim 15 : Kırklar Kilisesi'nde doğuş bayramı ayininden bir kesit

Resim 16: Deyrul Zafaran Manastırı'nda yılbaşı eğlencelerinden bir kesit

Resim 17: Dinsel ayinde, koroda görevli kızlar tören kıyafetleriyle

Resim 18: Kırklar Kilisesi'nde, dinsel ayin kıyafetleri içerisinde çocuklar